

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN NURETTİN TOPÇU'NUN ESERLERİNDE
DEĞER EĞİTİMİ UNSURLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Berrin GÜNER

DANIŞMAN

Doç. Dr. Salim PİLAV

2019- TEMMUZ

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Doç. Dr. Salim PİLAV danışmanlığında Berrin GÜNER tarafından hazırlanan “Türkçe Eğitimi Açısından Nurettin Topçu’nun Eserlerinde Değer Eğitimi Unsurları” adlı bu araştırma, jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaları geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../2019

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “Türkçe Eğitimi Açısından Nurettin Topçu’nun Eserlerinde Değer Eğitimi Unsurları” adlı çalışmamı; bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu bunlara atıf yaparak faydalanmış olduğumu beyan ederim.

Berrin GÜNER

ÖN SÖZ

Son yüzyıllarda yaşanan şiddet ve güvensizlik ortamı değer eğitime verilen önemi arttırmıştır. Bilim, sanayi ve teknolojinin çok hızlı ilerlemesi toplum hayatında yozlaşmaya sebep olmuş ve bunun akabinde de sosyo-kültürel alanlarda bozulmalar meydana getirmiştir. Değerlerin, sosyal hayatın ve toplum düzeninin yapı taşları olduğu unutulmamalıdır. Bu yapı taşlarından birinin veya bazılarının zarar görmesi demek toplum dinamiklerinin zarar görmesi demektir ki bu da bir milletin yok olması anlamına gelmektedir.

Değer eğitimi süreci aile ile başlayıp daha sonra okullarda daha sistemli bir şekilde öğretmenler tarafından verilmektedir. Özellikle son yıllarda değer eğitiminin önemi hissedilip hazırlanan programlarda bu alana daha fazla yer verilmiştir. Program bu hususta öğretmenlere önemli görevler yüklemiştir. 20. Yüzyılın yetiştirdiği önemli düşünce adamlarından biri olan Nurettin Topçu ise yaşadığı dönemlerde bu problemi hissetmiş ve ömrünü ideal gençlik kavramı üzerine adamıştır. Ezilen Anadolu insanından yola çıkarak milli kültür ve beraberlik çağrısı yapmıştır. Onun düşünce sistemi “hareket felsefesi” üzerine kurulmuştur. Hareket Felsefesi, ahlâkını yitirmek üzere olan insanlara isyan etmektir. Hayat görüşü ahlâk üzerine kurulmuş olan Topçu bu alanda birçok eser vermiş hatta ders kitapları yazmıştır.

Bu çalışmada, toplumun devamlılığını sağlayan, birlik ve beraberlik unsuru olan değerlere yer verilmiş ve Nurettin Topçu’ya ait eserlerdeki değer unsurlarının Türkçe dersinde ne şekilde istifade edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Elde edilen veriler sonucunda Nurettin Topçu eserlerinin Türkçe ve edebiyat dersi değer eğitimi sürecinde kullanılmasında yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden çokça istifade ettiğim danışmanın Doç. Dr. Salim Pilav’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak çalışmamı hazırlarken yardımını esirgemeyen her an destek olan Zeynel Abidin Karakaş’a teşekkür ederim.

Berrin GÜNER

ÖZET

Bu çalışmada, Nurettin Topçu'ya ait eserler Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan 10 adet kök ve 6 adet alt değer çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Nurettin Topçu eserleri; örnekleme ise yazarın: Ahlâk, Felsefe, Kültür ve Medeniyet, İsyân Ahlâkı, Türkiye'nin Maarif Dâvası, Reha ve Taşralı eserleri oluşturmaktadır. Bu eserler on adet kök değer: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik ve altı adet alt değer: Ahlâk, estetik duyguların gelişmesi, bilimsellik, eşitlik, dayanışma ve merhamet değerleri bakımından incelenmiştir. Bu değerlerle ilgili örtük ve doğrudan olmak üzere 905 adet bulgu tespit edilmiştir. Bulgular, betimsel alan araştırması yöntemi ile Nurettin Topçu eserlerinde kök ve alt değerlerin geçme sıklığına göre ne derece yer aldığı tespit edilip eserlerin Türkçe öğretimine etkisinin ne yönde olduğu, değer eğitimi sürecinde bu eserlerden ne şekilde faydalanılması gerektiği hususunda yorumlar yapılmıştır.

Sonuç olarak değer eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olan bu eserlerin değer eğitimi sürecinde kullanılması uygun görülmüştür. Eserlerde en fazla sorumluluk ve ahlâk değerine yer verilirken en az yer verilen değer ise dostluk değeridir. Dostluk değerine az yer verilmesinin sebebi ise seçilen eserlerin büyük bir çoğunluğunun düşünce ve felsefe eserleri olmasıdır.

Anahtar kelime: Değerler Eğitimi, Türkçe Eğitimi, Nurettin Topçu Eserleri

ABSTRACT

In this study, the works of Nurettin Topçu were analyzed within the frame of 10 main and 6 sub-values in Turkish Language Teaching Program. While the focus of the research is Nurettin Topçu's works; The samples consist of the works of the author concerning Morals, Philosophy, Culture and Civilization, Ethics of Rebellion, Question of Turkey's Education System, Reha and Taşralı. These works were examined in terms of ten main values: Justice, Friendship, Honesty, Self-control, Patience, Respect, Love, Responsibility, Patriotism, Benevolence and six sub-values: Morality, Development of aesthetic sense, Being scientific, Equality, Solidarity and Compassion values. In total 905 implicit(indirect) and explicit(direct) findings were identified related to these values. The findings were analyzed according to the frequency of main and sub-values transition in Nurettin Topçu's works by using descriptive field research and remarks were made about the impact of the works on Turkish Language Teaching and how to make use of these works in the process of value education.

Consequently, using these works which have a rich content in value education was considered appropriate in the process of value education. In these works, while the responsibility and moral values were the most mentioned, friendship value has remained as the least mentioned. The reason why the value of friendship has remained as the least mentioned is that the vast majority of the works chosen were among those concerning thought and philosophy.

Key words: Values Education, Turkish Education, Works of Nurettin Topçu.

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

F. : Frekans

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

s. : Sayfa

S. : Sayı

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : Ve benzeri

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

GRAFİKLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Değerler Tablosu	24
Tablo 2. Değerler Tablosu - Adalet	26
Tablo 3. Değerler Tablosu - Dostluk	39
Tablo 4. Değerler Tablosu - Dürüstlük.....	43
Tablo 5. Değerler Tablosu - Öz Denetim	49
Tablo 6. Değerler Tablosu - Sabır	55
Tablo 7. Değerler Tablosu - Saygı	59
Tablo 8. Değerler Tablosu - Sevgi	71
Tablo 9. Değerler Tablosu - Sorumluluk	81
Tablo 10. Değerler Tablosu - Vatanseverlik	97
Tablo 11. Değerler Tablosu - Yardımseverlik.....	107
Tablo 12. Değerler Tablosu - Ahlâk	115
Tablo 13. Değerler Tablosu - Estetik Duyguların Gelişmesi	126
Tablo 14. Değerler Tablosu - Bilimsellik	134
Tablo 15. Değerler Tablosu - Eşitlik	141
Tablo 16. Değerler Tablosu - Dayanışma.....	148
Tablo 17. Değerler Tablosu - Merhamet	160
Grafik 1. Toplam Değerler Grafiği	177
Grafik 2. Ahlâk Kitabı Değerler Grafiği	177
Grafik 3. İsyân Ahlâkı Kitabı Değerler Grafiği.....	178
Grafik 4. Taşralı Kitabı Değerler Grafiği	178
Grafik 5. Kültür ve Medeniyet Kitabı Değerler Grafiği	179
Grafik 6. Felsefe Kitabı Değerler Grafiği.....	179
Grafik 7. Türkiye'nin Maarif Dâvası Kitabı Değerler Grafiği	180
Grafik 8. Reha Kitabı Değerler Grafiği	180

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix

1. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1. 1. Problem Durumu	2
1. 2. Alt Problemler	2
1. 3. Araştırmanın Amacı	2
1. 4. Araştırmanın Önemi	2
1. 5. Varsayım	7
1. 6. Sınırlılıklar	7

2. BÖLÜM

2. 1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2. 1. 1. Değer Nedir	7
2. 1. 2. Değer Eğitimi ve Önemi	8
2. 1. 3. Türkçe Eğitiminde Değer Öğretimi	9
2. 2. NURETTİN TOPÇU'NUN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	16
2. 2. 1. Hayatı ve Eserleri	16
2. 2. 2. Nurettin Topçu'nun Eserleri	18

3. BÖLÜM

3. 1. YÖNTEM	21
3. 1. 1. Araştırmanın Modeli	21
3. 1. 2. Evren ve Örneklem	22
3. 1. 3. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi	22

4. BÖLÜM

4. 1. Bulgular ve Yorum.....	25
4. 1. 1. Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Kök ve Alt Değerlere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular	25
4. 1. 1. 1. Adalet	25
4. 1. 1. 2. Dostluk	39
4. 1. 1. 3. Dürüstlük	43
4. 1. 1. 4. Öz Denetim	49
4. 1. 1. 5. Sabır	55
4. 1. 1. 6. Saygı	59
4. 1. 1. 7. Sevgi	71
4. 1. 1. 8. Sorumluluk	80
4. 1. 1. 9. Vatanseverlik	97
4. 1. 1. 10. Yardımseverlik	107
4. 1. 1. 11. Ahlâk	114
4. 1. 1. 12. Estetik Duyguların Gelişmesi	126
4. 1. 1. 13. Bilimsellik	134
4. 1. 1. 14. Eşitlik	141
4. 1. 1. 15. Dayanışma	148
4. 1. 1. 16. Merhamet	160
4. 1. 2. Nurettin Topçu'nun Eserlerinden Değer Eğitimi Sürecinde Nasıl Yararlanılabilir	173

5. BÖLÜM

5. 1. SONUÇ VE ÖNERİLER	174
5. 1. Sonuç	174
5. 2. Öneriler	181

KAYNAKÇA	182

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma olarak Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'ünde tanımlanmıştır. (TDK, 2011: s.664) Dil bir toplumun millet olabilme yolundaki en önemli unsurdur. Toplumlar uzun süre varlığını sürdürebilmek için diline ve bunun getirdiği milli benliklerine sahip çıkmalıdır. Dil, milli kültür ve değerleri bir sonraki nesle eğitim aracılığıyla aktarmaktadır.

Toplumların ilerlemesinde aynı zamanda maddi manevi gelişmesinde dilin pek çok önemi bulunmaktadır. Bu nedenle, Yıldız'ın (2008: s.14) da ifade ettiği gibi “Dil eğitiminin temel amacı, kişilerin düşünce ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Bütün ülkeler ana dili eğitimine önem vermektedir. Çünkü dil, bireyin kültürünün temel ögesidir ve insanları birbirine yaklaştıran en güçlü araçtır. Dili iyi bilme ve düzgün kullanma hem okul başarısı için hem de hayatta başarı kazanmak için çok önemlidir.”

Dil aynı zamanda değerlerin geçmişten günümüze gelmesinde köprü vazifesi görmektedir. Değerler, insan davranışlarının belirlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. İnsan olmanın en önemli kaidelerinden biri olan değerler günümüz eğitim anlayışının en önemli konusu haline gelmiştir. Bu bilinçle son yıllarda değer eğitimi ile ilgili birçok çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle 2003 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders programları ile ilgili yapmış olduğu kapsamlı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili bilgi, beceri ve değerler kazandırılmak amaçlanmıştır. Bununla alakalı çalışmalar “Eğitimde 2023 Vizyonu” kapsamında 18. Milli Eğitim Şurasında “Spor, Sanat, Beceri ve Değer Eğitimi” başlığında yer verilmiştir. Bu kapsamda, “Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.” http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf

kararı verilmiştir. Aynı toplantıda çocukların ve gençlerin sahip olduğu değerlerin belirlenip 4 yılda bir bu değerlerin güncellenmesi şartı ile değer eğitimine gereken önemin verilmesi de görüşülen kararlar içindedir.

1.1. Problem Durumu

Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlerin Nurettin Topçu'nun eserlerinde yer verilme durumu nedir?

1.2. Alt Problemler

1. Nurettin Topçu eserlerinde kök ve alt değerler ne derece yer almıştır?
2. Nurettin Topçu'nun eserlerinden değer eğitimi sürecinde nasıl yararlanılabilir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Nurettin Topçu'nun eserlerinde yer alan değer eğitimi unsurlarını Türkçe Öğretim Programına göre incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Türk Dil Kurumu'na (2011: s.761) göre eğitim: “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlamıştır. Eğitim, bireyin sahip olduğu bilgi, kültür ve değeri önce kendi çevresine daha sonra geleceğe aktarmasını sağlamaktadır.

Eğitimin üç önemli bileşeni bulunmaktadır. Bunlar öğretmen, öğrenci ve programdır. Bu unsurlardan biri görevini tam anlamı ile yerine getiremediği takdirde eğitimde de aksamalar hatta zamanla kopmalar meydana gelecektir ve bunun akabinde eğitim sistemi işlevini yitirecektir. Bu sebepten dolayı bu üç unsurun birbiri ile koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir. Tarih boyunca eğitim alanında bu üç unsura önem verilmiştir. Bu unsurlardan birinin işlevini yitirdiği düşünüldüğü zamanlarda eğitim alanında reformlara gidilmiştir.

Türk eğitim tarihine şöyle bir göz atacak olursak: Türklerin 10. yüzyılda Müslüman olmalarından önce tarih sahnesine çıkmış en önemli devletleri, Hun, Göktürk ve Uygur devletleridir. (Z. V. Togan, Umumî Türk Tarihine Giriş) Bu devirlerdeki Türklerin eriştikleri uygarlık ve kültür düzeyi, onlarda örgün eğitim kurumlarının bulunduğu kesin

bir delil ise de bu kurumlar hakkında henüz bilgi yoktur. (Akyüz,2012: s.5) Bu dönemin edebî eserlerinde yaygın olarak bir tâlimî yani öğretici amaç bulunduğu görülür. Bunlar, insanlara hayatta yol gösterebilecek ilkeler, ahlâkî esaslar, felsefe kırıntıları taşır. Şiir ve kısmen atasözü niteliğindeki bu parçalar, o dönemlerin ahlâk ve terbiye anlayışını gösterir. Bunlar, iyiliğin, cömertliğin, bilgeliğin, cesaretin önemi ve değeri, büyüklere itaat gibi bugün de yaşayan değerlerdir. (Köprülü,2014: s.76-77) Eski Türklerde alp insan tipine önem verilmektedir. Oğuz Kağan destanında Oğuz Kağan kendisine tüm dünya halklarının itaat etmesini ister ve kendisini dünyanın hükümdarı, yöneticisi olarak görür. O, dışa dönük, mekânda genişlemek isteyen, göçebe, akıncı, düşmanlar ve hayvanlarla mertçe çarpışan, üstün Türk'ü temsil eder. (Kaplan,2013: s.22) Eski Türklerde köklü bir bilim sevgisi vardır. Alp insan tipinin temel özelliklerinden biri, onun cesur olduğu kadar bilge bir kişi oluşudur. Eski Türklerde, genellikle cinsiyet farkı gözetmeden, büyük bir çocuk sevgisi vardır. (Akyüz,2012: s.5) İslamiyet öncesi Türk tarihindeki değer eğitiminin adı alp tipi insan, bilge insan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Selçuklu Devleti'ne gelince çağın en önemli medresesi olan Nizamiye Medresesi bu dönemde açılmıştır. Selçuklu döneminde birçok medreseler açıldığı görülmektedir. Bu da Selçuklu devletinin eğitime önem verdiğinin kanıtıdır. Aynı şekilde Türkiye Selçuklularında da medrese önemli bir yer işgal etmiş, eğitim medrese teşkilatı sayesinde çoğu zaman mükemmel yürütülmüştür. Devlet kurduğu bu medreseler sayesinde kendi bünyesinde çalışacak elemanların istediği nitelikte olmasını sağlamıştır (Kemaloğlu,2015:s.102). Bu medreselerde dini ilimlerin yanı sıra pozitif ilimler de okutulmuştur. Mevlana Celaleddin Rumi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre bu dönemde yaşamış ilim insanlarıdır.

Osmanlı Devleti döneminde ise eğitim, kuruluş döneminden yıkılış dönemine kadar büyük önem görmüştür. İlim ve bilim adına birçok çalışmalar yapılmıştır. Mahalle mekteplerinden başlayıp yükseköğrenime kadar eğitim kurumlarının varlığından söz etmek mümkündür. Osmanlı devleti, eğitim kurumlarında değer eğitimi inceleyecek olursak Sadık Rıfat Paşa'nın değerler eğitimi hiyerarşisi büyük kabul görmüştür. Bu hiyerarşideki değerler şu şekildedir: *Allah'tan korkmak*: Ona kulluk etmek, nimetlerine şükretmek ve ondan korkup kötü şeyler işlememek, daima iyilik etmek üzerimize dince ve akılca farzdır. İnsana her şeyden ziyade lazım olan ilimdir; ilim bilmediği şeyi öğrenip tahsil etmektir. Anneye, babaya, hocaya hürmet etmek gereklidir: Bu mutluluk alametidir. *Yalan söylememek*: Bu çok kötü ve yasaklanmış bir huy olduğundan din ve akıl bakımından da

ondan kaçınmak gerekir. *Koğuculuk etmemek, laf getirip götürmemek*: Bu huy da yalancılık gibi belki ondan daha çirkin kötü bir iş ve sıfattır. *İkiyüzlülük*: Birbirine dargın olan veyahut olmayan iki kimse arasına girip her birine farklı sözler söyleyerek dargınlıklarını arttırmak, muhabbetlerini gidermektir. Bu dahi pek çirkin ve kötü görülen bir huydur ki buna nifak da denilir. *Gıybet*: Bu dahi dince ve akılca insaniyet hakkına yakışmayan şeydir, bir kimsenin arkasından yüzüne söylenmeyecek yani güceneceği lakırdıyı söylemektir. *Ziyankârlık*: Başta kendisi, sonra yakınları ve diğer insanlar için lazım olacak şeyleri israf etmek, savurmak, ziyan etmektir. Bundan da kesinlikle kaçınmak gerekir. *Enaniyet*: Benlik, insanın kendini beğenmesi, kendini başkasında üstün görmesidir. Özellikle bilmediği şeylerde biliyormuşçasına hareket etmesi kötü bir huydur.

Haset: Diğer insanlarda bulunan rütbe, giysi, mal, mülk ve başka güzel şeyleri kıskanmak, çekememek, başkalarının elinden gitmesini istemektir. *Haylazlık*: Bu dahi çocuklara hiç elvermeyecek ve cahil kalmalarına sebep olacak şeydir. Mesela okula gitmemek, ödevleri yapmamak, dersine çalışmayıp şununla bununla münasebetsiz sözlerle, oyunla, seyirlerle vakit geçirmektir. *Hilekârlık*: Anne babasını, hocasını ve diğer kimseleri türlü türlü yalanlarla aldatmaya çalışmak için sözler söylemek ve işler yapmaktır ki, gayet çirkin ve kötü bir iştir. *Arsızlık ve maskaralık etmek*: Akıllı eren çocuklar için pek kötü şeydir. Mesela; şunu bunu güldüreyim diyerek türlü kıyafetlere girmek ve hokkabaz gibi şeyler yapıp söylemek ve ondan bundan bir şey istemek ve utanacak şeylerde utanmayıp diline gelen kötü sözleri söylemek, eliyle, diliyle diğer azasıyla ayıp olan şeyler yapmak. *Bed-zebanlık etmek*: Dili sakınacak şeydir. Yani ona buna, başkasına kötü, çirkin sözler söylemek, küfretmektir. Bu türlü söz söyleyenleri kimse sevmez. *Sirkat*: Hırsızlık yapmaktır. Bu dahi dince ve akılca en büyük kötü huylardandır. Allah korusun buna alışan her kişinin akıbeti türlü rezalet ve nedamete sebep olur. *Tahkîr etmek*: Küçüklerinin ve dahi büyüklerinin hoşuna gitmeyecek şekilde başkalarına İzmir Sanayi Mektebi, Terzihane bölümü öğrenci ve hocaları aşağılayıcı bakmak, bu anlama gelecek hareketlerde bulunmak, hakaret etmek, alay etmek. *Garez ve kin ve (nefsaniyet)bencillik dahi huyların kötüsündendir*: Bir kimse kendisi hakkında canının sıkıldığı veyahut zarar gördüğü bir şey etse onu unutmayıp eline bir fırsat geçtiği halde ondan intikam almasıdır. *Vefakârlık*: Bir insanın söz verip üzerine aldığı işi yapmasıdır. İnsanın mutluluk ve insaniyet alametidir. Kişi dostunu ve akrabasını unutmamalı ve elinden gelebildiği kadar iyilik onlara etmelidir. *Riayetkârlık*: Bu da insanın iyi huylarındandır. İnsanın yaş ve ilim, hüner

bakımından kendinden büyük olanlara saygılı olmasıdır. Aşağıda olanlara da hakaret etmemek ve herkesin hakkına riayet etmektir. (Gündüz,2014: s.59,60,61)

Cumhuriyetin ilanından sonra ise; devletin içinde bulunduğu zor durumun sebeplerinden birinin de değerlerin aşınması olarak düşünülmüş ve bu alanda yapılandırma çalışmaları başlamıştır. Özellikle ailede başlayan değer eğitimi okullarda ahlâk eğitimi olarak devam etmiştir. Bu çalışmalar için de yetiştirilmesi hedeflenen insan tipinin özellikleri ve onun sahip olması istenen erdemler eğitimin içine nüfuz edilerek öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır.

Toplum tarafından uygun görülmeyen, birey ve topluma zarar verebilecek, ahlâkî açıdan olumsuz kabul edilen eylem ve tutumların çocuklara hikaye ve masallar yoluyla kazandırılması hedefi, ahlâk eğitiminde önemli bir açılamdır. Bu yöntemde, olayların akışı içerisinde olumlu ve olumsuz eylem ve tutumlar çocuğa somut örnekler üzerinden kalıcı olarak öğretilmektedir. Bu yöntem, günümüz ahlâk eğitimi için de geçerlidir. (Gurbetoğlu,2007: s.97)

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar eğitim alanında birçok yenilik yapılmıştır. Günün şartlarına uygun eğitim- öğretim programları hazırlanmıştır. Programların ihtiyaca cevap vermediği düşünüldüğü zamanlarda Talim Terbiye Kurulu tarafından yenilenmiştir. Türkçe eğitimi alanında programlar günün şartlarına uygun bir şekilde sürekli yenilenerek karşımıza çıkmıştır. Bu programlar sırasıyla şu şekildedir:

İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Öğretim Programları

1. 1924 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı
2. 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı
3. 1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı
4. 1936 ilkokul Türkçe Programı
5. 1948 İlkokul Türkçe Programı
6. 1968 İlkokul Türkçe Programı
7. 1981 Temel eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı
8. 2004 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı
9. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı (Kurudayıoğlu ve Soysal,2016: s.563)

Programlar dönemin şartlarına göre hazırlanmıştır. Bu çalışmada ise 2005 ve 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programları incelenerek programın öğrenciye kazandırmak istediği değerler ne derece kazandırılmaktadır ve Türkçe derslerinde edebi eserlerin değer eğitimine katkısı üzerinde durulmuştur. Son yıllarda eğitim alanında değer eğitimi çalışmalarına önem verilmektedir. Değer eğitimi, öğretmenler ders kitapları ve edebi eserler aracılığıyla öğrenciye kazandırmayı amaçlamaktadır. Edebi eserler sayesinde öğrencinin estetik zevk ve duygularının gelişmesi; dilin doğru, güzel ve etkili bir şekilde kullanılması; kültürel zenginliklerin nesilden nesile aktarılması sağlanmaktadır.

Değer eğitimi konusunda Akbaş (2008:s.10), eğitim kurumlarının sorumluluğunu ve değer eğitimi bakımından önemini şöyle belirtir:

Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin doğru olduğunu, nelerin yanlış olduğunu hissettiren kısaca nasıl yaşanması gerektiğini belirten unsurlardır. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder. Leming (2000)'e göre okullar var olduğu müddetçe duyuşsal eğitim olacaktır. Çünkü okullar bilginin bilgisizlikten, sosyal düzenin düzensizlikten daha değerli olduğunu öğretirler. Kerschensteiner (1954) ise insanların oluşturduğu bütün ekiplerin değerler geliştirmesi gerektiğini ifade eder.

Son yıllarda eğitim programlarında değer eğitimi açısından hızlı çalışmalar yapılmaktadır. Tüm derslerde değer eğitimine yer verildiği görülmektedir. Özellikle Türkçe derslerinde ise bu duruma biraz daha önem verilmiş ve değer eğitimi için ayrı bir başlık oluşturulmuştur. Türkçe dersinde değer öğrenciye edebi eserler aracılığıyla vermeye çalışılmıştır. Değer eğitiminde ebedi kaynaklar içerisinde en çok romanların kullanıldığı görülmektedir. Özellikle romanların Türkçe öğretimi ve değer eğitiminde önemli yer tutmasında, bu eserlerin edebi anlamda değer taşıması; dil, anlatım, içerik bakımından zengin olmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada ise Nurettin Topçu'nun yedi eserinin değer eğitimi açısından incelenmesi üzere hazırlanmıştır. Eserlerde değerlerin hangi şekilde ve ne ölçüde yansıtıldığı tespit edilmiştir. Nurettin Topçu eserlerinde milli ve evrensel anlamda değer eğitiminin incelenmesi yazarın bugünkü nesil tarafından daha iyi

anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu eserlerdeki metinlerin Türkçe ders kitapları için örnek metin niteliğinde olduğu düşünülmektedir.

1.5. Varsayım

Nurettin Topçu eserleri detaylı şekilde incelenmiştir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Nurettin Topçu'dan seçilen yedi eserin değer eğitimi ve Türkçe öğretimine katkısı bakımından incelenmesi ile sınırlıdır.

2. BÖLÜM

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Değer Nedir

Değer kavramının anlamına bakıldığında karşımıza birçok tanım çıkmaktadır: “Değer” kelimesi Türk Dil Kurumunun güncel sözlüğünde şu şekilde yer verilmektedir: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012: s.607) biçiminde tanımlanır.

Toplumun fertlerini birbirine bağlayan ve toplumun devamlılığını sağlayan etmenlerden biri olan değerler, bir arada yaşayan toplumlarda toplumsal dayanışmayı sağlayarak, toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir. Dolayısıyla toplumların değerlerinde meydana gelen bozulmalar o toplumun birlik beraberliğine de zarar verebilmektedir (Yaman, Taflan, Çolak, 2009: s.107-108).

Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler, ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Erdem, 2003: s.56).

Cevizci'nin Felsefe Sözlüğü'nde ahlâk, “mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünü; bir kimsenin iyi niteliklerini veya kişiliğini ifade eden tutum ve davranışların tamamı” olarak tanımlanmaktadır. (Cevizci,2005: s.30)

“Değer, bir toplum içerisinde veya bir inanç ve ideoloji içerisinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahî kaynaklı her türlü görüş, düşünüş, davranış, kural ve kıymetlerdir.” (Avcı,2007: s.18)

“Değer, insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran, insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünüdür.” (Ulusoy ve Dilmaç,2012: s.16)

“Değerler, nasıl yaşamamıza işaret eden anlam çizgileridir. Değerler, neyin önemli olduğunu gösteren kişiye ait inançlardır. Değerler, gideceğimiz yönü gösteren pusulamızdır; eylemlerimiz için ufuk çizgimizdir (...) Değerler anlamlardır (...) Değerler, motivasyonu sağlayan en güçlü araçlardır.” (Özen,2016: s.5)

“Değerler, toplum üyeleri için nelerin kabul edilebilir nelerin kabul edilemez olduğunu; nasıl düşünülüp, nasıl hissetmeleri ve nasıl davranmaları gerektiğini belirler.” (Çınar,2013: s.194)

“Değerler, iyi ya da kötü insan olmanın parametrelerini gösteren şaşmaz bir ölçüt, bireysel mutluluğun, toplumsal barış ve huzurun en önemli kaynaklarıdır.” (Hökelekli, 2013: s.12)

Görüldüğü gibi ‘‘değer’’ kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Farklı şekillerde oluşturulan bu tanımların ulaştıkları son nokta ise hepsinde aynıdır. Bu tanımlardan yola çıkarak şunu diyebiliriz ki “değer” bir toplumda olması istenilen güzel huyların tamamıdır. Değer, iyi ve kötü insan olmanın kriterleri; herkes tarafından kabul görmüş genel kurallar bütünü; kısaca toplumun düzeni ve huzuru denilebilir.

2.1.2. Değer Eğitimi ve Önemi

Değerler, insanların davranışlarını etkilemede ve davranışların belirlenmesinde önemli rol oynar. Değerler, insanların dünyaya bakış açısını değiştirmekte oldukça etkilidir. Bu etki genellikle olumlu ve faydalı bir şekilde kendini göstermektedir. Bu

bilinçle son yıllarda değer eğitime önem verilmektedir. Bununla ilgili ders programları, öğretim programları hazırlanmıştır. Hatta 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Değerlerimiz" başlığı altında müstakil bir alan ayrılmış ve değer eğitimi daha sistemli bir şekilde öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır.

Kadın veya erkek, her ferdin yaratılışındaki kabiliyetler ancak iyi bir eğitimle gelişebilir. Eğitim sayesinde ki, örf ve adetlerimizi en iyi şekilde koruyabilir, bugünkü cemiyetimizi ayakta tutabilir, hür insanın iyi yaşamasını sağlayabilir ve çocuklarımız için zengin ve kuvvetli bir gelecek hazırlayabiliriz. Bu sebeple hemen hiçbir konu, Türkiye için, yurttaşların eğitimi kadar önemli olamaz. Eğitim bir gelişme ve geliştirme işidir. Gelişmeye elverişli birtakım kuvvet ve kabiliyetlerle yaratılmış olduğu için, insanın eğitimi mümkündür. Bir eğitim sistemi, fertleri madden ve manen geliştirebildiği ve gelecekte onların daha çok gelişmesine imkân verdiği nispette değerlidir. Ferdin değeri ve haysiyeti her iyi eğitimin temelini teşkil eder. (Türk Eğitim Millî Komisyonu Raporu, 1960: s.11)

Kısacası değerler, bireylerin hem zihinsel hem duygusal yönünü gelişmesini sağlar. Değerler, zamanla insanların şahsiyetinin bir parçası haline gelebilmektedir. Değerler, kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere üzerinde yoğunlaştırır ve toplumsal hayatı düzenleyen dayanışma aracıdır.

2.1.3. Türkçe Eğitiminde Değer Öğretimi

Türkçe derslerinin öğrenciye dili, doğru, güzel ve etkili kullanmayı öğretmenin yanı sıra milli bilinç ve toplumsal değerleri de kazandırmayı amaçlayan hedefleri de bulunmaktadır. Bu hedefler öğrenciye okullarda daha planlı ve programlı şekilde kazandırılmaktadır. Değer öğretiminde program, öğrenci ve öğretmen bileşenlerinin koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir. Özellikle öğretmenlere bu alanda çok görevler düşmektedir. Öğretmen öğrenciye rol model olmalıdır. Bu konuyla ilgili Şen'in dediği gibi " Dersine zamanında ve hazırlıklı gelmesi (sorumluluk), kılık kıyafetine özen göstermesi (temizlik), verdiği sözü yerine getirmesi (dürüstlük)... Öğrencilerde sorumluluk, temizlik, dürüstlük gibi değerlerin var olmasını sağlayacaktır. Diğer taraftan öğretmenler, derslerinde yaptıkları etkinliklerde, tavsiye ettiği okuma kitaplarında kasıtlı olarak vermek istediği değerlerin önemini yapabilir. (Şen,2007: s.15)

Türkçe öğretiminde tercih edilen/edilecek eserlerin sözlü ve yazılı yollarla yüzyıllardır devam eden kültür unsurlarını taşıması ve bu unsurları okurlara kazandırması bakımından yeterli olması, eğitim-öğretim etkinliklerinde istendik başarıyı sağlayabilmek açısından önemlidir. Bu anlamda özellikle Türkçe öğretiminde değer iletimi çalışmaları için kullanılacak metinlerin belirlenmesi için bir komisyon oluşturulmalı, oluşturulacak komisyonun, işin ciddiyetinin farkında olarak çalışmalarını yürütmesi önem arz etmektedir. Ayrıca programın uygulayıcıları Türkçe öğretmenlerinin de ders içi ve ders dışı çeşitli etkinlikler yaparak, öğrencilere yerel ve evrensel değerlerin yoğun olarak işlendiği kitapları önermek suretiyle değer eğitime katkıda bulunmaları gerekmektedir (Karatay,2007: 944).

Önem teşkil etmesine rağmen Türkçe Dersi Öğretim Programlarında 2018 yılına kadar değer eğitimi ile ilgili müstakil bir alan olmadığı görülmüştür. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan önceki öğretim programlarında değer eğitimi örtük bir şekilde yer verilmiştir. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile birlikte değer eğitime ayrı bir alan verildiği gözlemlenmiştir. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Değerlerimiz" bölümünde adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi on adet kök değerler vardır. Bunun yanı sıra cömertlik, dayanışma, dostluk, merhamet, paylaşma, vefa, aile sevgisi, haram, eşitlik, özgürlük vb. alt değerler öğrenciye verilmektedir.

"2005 İlköğretim Programı ve 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı" bu programları değer eğitimi açısından karşılaştıracak olursak:

2005 ilköğretim Programı Genel Amaçları:

Genel Amaçlar

Madde 2.

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı yapmaktır. (MEB, 2006: 1).

Değer eğitimi ile ilgili olarak 2005 Türkçe Dersi İlköğretim Programı'nda ayrı bir başlık ayrılmamışsa da (6–8), “Genel Amaçlar” bölümünde bireylerde bulunması gereken milli ve evrensel değerlere yer verildiği görülmektedir.

2005 Türkçe dersi programı, Türkçe ders kitaplarında yer alan “tema” ve “alt tema” kavramları sosyal, estetik ve siyasal birçok değere hitap etmektedir. Vatan sevgisi, millet sevgisi, Türk büyükleri, konukseverlik, dostluk, yardımlaşma, sorumluluk, bağışlama gibi alt temalar sosyal değerlere; güzel sanatlarımız, hayal, çevremiz, mizah, tiyatro, güzellik gibi alt temalar estetik değerlere; bireysel haklar, insan hakları, hakkını savunma, özgürlükler gibi alt temalar siyasal değerlere doğrudan kaynaklık eden alt tema örnekleridir. (Tulumcu, İdil, Tulumcu, Fatih, 2015: 547)

Yine aynı programın 56. Sayfasında okuma metinlerinde olması gereken özellikler başlığında da değer eğitimine yer verilmiştir.

OKUMA METİNLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır. 2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı ögeler yer almamalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
13. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.
15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
16. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.
17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
18. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
23. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

2005 Türkçe Dersi İlköğretim Programı'nda yer alan okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler başlığında da görüldüğü gibi Türkçe dersi bir dil dersidir ve dilin güzellikleri öğrenciye kazandırılırken öğrencide geliştirilmesi istenen bazı bilgi ve beceriler bulunmaktadır. Bu becerilerin başında öğrencinin içinde bulunduğu toplumun kültürel değerleri başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık ve olumlu davranışlar kazandırmak hedeflenmiştir. Türkçe dersinde edebi eserlerin önemi herkes tarafından bilinmektedir. Edebi metinler bireylerde sanat zevkini oluştururken aynı zamanda da toplumsal değerlerin bireye kazandırılmasında da yardımcı olmaktadır.

Bundan dolayı Türkçe dersi estetik zevkin gelişmesi ve kültürel değerlerin somut olarak ifade edilmesinde son derece önemlidir. Özellikle Türkçe dersi değer eğitiminin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Yapılan birçok akademik çalışmalarda bunun ispatı niteliğindedir. Diğer derslerde de değer eğitimi verilmektedir fakat Türkçe dersi bu eğitimin verileceği en uygun derstir. Türkçe dersi bilgi aktarımının yanı sıra milli kültür ve kimlik aktarımının yapılacağı derslerin başında gelmektedir. Milli, manevi ve evrensel değerlerin öğretildiği Türkçe dersinde söz konusu değerler edebi eserler aracılığıyla öğrenciye verilmektedir. Bu eserler öğrencide okuma, yazma, konuşma, dinleme becerileri geliştirirken aynı zamanda da değer eğitimi aktarımı yapmaktadır.

2005 Türkçe Dersi İlköğretim Programı'nda bulunan temalarda da değer eğitimine yer verilmiştir. Ana tema olan "Sevgi" temasında aile sevgisi, vatan sevgisi, millet sevgisi, bayrak sevgisi alt temaları ile öğrenciye sevgi değeri kazandırılmak istenmiştir. "Toplum Hayatı" ana temasına bağlı alt temalarda yardımlaşma, dayanışma ve dostluk değeri öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır. "Hak ve Özgürlükler" temasında ise bireysel haklar, insan hakları, çocuk hakları, özgürlükler alt teması ile öğrencide adalet duygusunun gelişmesi sağlanmıştır. "Kişisel Gelişim" ana temasına bağlı olarak sorumluluk, öz eleştiri, kendine saygı, empati gibi alt değerler geliştirilerek öğrencide değer bilinci oluşturulmak hedeflenmiştir.

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programında ise değer eğitimine doğrudan yer verilmiştir. Öğretim programının amaçlar kısmında bireye kazandırılması gereken ahlâkî değerlerden söz edilmiştir. Daha sonra "Değerler" başlığında bu değerlere daha geniş yer verilmiştir. Öğrenciye kazandırılmak istenen değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem de ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ele alınmıştır. 2018 Türkçe Öğretim Programı'nda temalara yer verilmemiştir fakat ders kitaplarında temalar bulunmaktadır. Temalar 2005 Türkçe Dersi İlköğretim Programı'ndaki gibi değer eğitimini destekleyici niteliktedir.

2018 Türkçe Öğretim Programı Genel Amaçları:

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm

çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek

2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlâki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.(Meb,2018;1)

2018 Türkçe Öğretim Programı ”Değerler” başlığı:

DEĞERLERİMİZ

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır. Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir

üyesine uygun ahlâki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır. Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.(Meb,2018; s.3)

Diğer bir başlık olan “Yetkinlikler” başlığında programın bireye kazandırmak istediği yetkin davranışlar sıraya koyulmuştur. 6. sırada yer alan “Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” ve 8. sırada yer alan “Kültürel farkındalık ve ifade” başlığında değer eğitimini kazanmış öğrencinin ulaşacağı yetkinliklerden bahsedildiği gözlemlenmiştir. Yetkinliklerimiz başlığı ile sınıf ortamında kazandırılmaya çalışılan vatan sevgisi, nezaket, görgü kuralları, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, bilimsellik, eşitlik gibi birçok değer hayata ve davranışa dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

Okullar, bireylerin sağlıklı bir şekilde topluma kazandırılmasında en önemli yerlerdir. Bu uzun süreç verimli değerlendirildiğinde toplumsal değerleri sağlam bilinçli, vatansever, yardımsever, sorumluluk sahibi, adil, sabırlı, sevgi dolu, dostluk bilincine sahip, merhametli, cömert, vefalı ve sağlam karakterli bireyler yetişmektedir. Her derste farklı tür ve yöntem kullanılarak verilen değer eğitimi Türkçe dersinde Türk ve dünya klasikleri, yazılı edebi ürünlerle gerçekleştirilmektedir. Masallar, destanlar, ninniler, mâniler, halk hikâyeleri, çocuk oyunları, yazılı edebî eserler içinde değerleri barındırırken aynı zamanda çocuğun bu değerleri kazanmasında büyük katkı sağlamaktadır. Değerlerin yaşatılması ve yeni nesillere aktarılmasında Türkçe dersinin etkin rol oynayacağı söylenebilir.

2.2. Nurettin Topçu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri

2.2.1. Hayatı ve Sanatı

Nurettin Topçu, 1909 yılında dünyaya geldi. Erzurumludur ve dedesi Rus savaşında topçuluk yaptığından soyadları buradan gelmektedir. Babası Ahmet Efendi, kasap dükkânı işletmektedir. Annesi Fatma Hanım, ev hanımıdır ve Hüseyin adında bir ağabeyi vardır. İlk eğitimini İstanbul “*Bezmiâlem Valide Sultan*” mektebinde başlar ve daha sonra “*Büyük Reşit Paşa Numune*” mektebi ile bitirir. Bugünkü lise düzeyi bir mektep olan Reşit Paşa Numune mektebindeki hocası Osman Efendi onun büyük bir insan olacağını söylemiştir. Topçu'nun en büyük merakı gazete ve dergi biriktirmektir. Okul arkadaşlarından Sırrı Tüzeer onun kimse ile pek muhabbeti olmadığını ve sürekli kitap okuduğundan bahsetmektedir. Daha sonra “*Vefa İdadisi*”ne başlar. Birinci sınıfta babasını kaybedince ağabeyi Hüseyin, okulu bırakıp ailenin yükünü yüklenmiştir. Bu durum Nurettin Topçu'yu derinden etkilemiş ve felsefeye olan ilgisi bu dönemlerde başlamaktadır. Daha sonra liseyi de birincilikle bitirmiştir. Avrupa imtihanlarını çok isteyerek çalışır ve bu sınavları da geçerek Hamdi Hakverdi, Vehbi Eralp, Ziya Somar ile birlikte Fransa'ya gider. Topçu önce Bordo Lisesi'ne başlar. İlk yazı denemelerini burada yapar ve Sosyoloji Cemiyeti'ne yollar. Moris Blondel'i bu lisede tanır. Psikoloji üzerine çalışmalarını bu lisede tamamlar ve sertifika alır. İki sene sonra Strazburg'a geçer. Üniversitede felsefe bölümünde okur. Bu arada yazıları İstanbul'a gelip gitmektedir. Topçu'nun Avrupa'daki hayatı sürekli ders çalışmakla geçer. Strazburg'da doktorasına başlayan Topçu daha sonra Sorbon'a geçer ve burada doktorasını tamamlar. Bu üniversitede felsefe doktorası veren ilk Türk öğrencidir. 1934'te yurda döner. Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmenini olarak göreve başlar. Yurda döndükten sonra aile dostu olan H. Avni Ulaş'ın kızı Fethiye ile evlenir. Düğünden sonra İzmir'de çalışmaya başlar. Topçu Hareket Dergisi'ni İzmir'de çalıştığı yıllarda çıkartır. Eşinden ayrıldıktan sonra İstanbul'a döner ve Haydarpaşa Lisesi daha sonra da bir müddet Vefa Lisesi'nde çalıştıktan sonra 1975 yılında vefat eder.

Nurettin Topçu 20. yüzyılın düşünce ve filozof insanıdır. O, bir düşünce sistematığı içerisinde toplumsal, kültürel ve metafizik konuları ele alarak bir devrin sesi olmuştur. Düşüncelerini kâğıda dökabilen nadir insanlardandır. Nice insanlar vardır ki duygularını dile getirip yazıya dökemezken; Topçu iç huzurunu ve huzursuzluğunu tam olarak karşısındakine hissettirebilen yaşadığı dönemin gür sesidir. Hareketlerinin sınırlı olduğunu

düşünen insanlara; hareketlerinin sınırsız olduğunu açık yüreklilikle söyleyebilen Hareket Felsefesi'nin Türkiye'deki kurucusudur. Topçu'yu önemli kılan olgu ise: Anadolu insanını ele alması ve İslam davasına gönül vermesidir. O, Anadolu gerçeğini bilip kendi kültür ve tarihinin yanında yer almış problemleriyle ilgilenmiştir.

Nurettin Topçu'nun Hareket Felsefesi'ni çağın içinde bulunduğu siyasi şartlardan etkilemiştir. Yaşadığı dönem düşünüldüğü zaman bu hareketi dönemin siyasi oluşumundan bağımsız düşünmekte yanlış olacaktır. Onun eserlerini yazmaya başladığı dönemlerde Türkiye'de etkili olan düşünce sistemi sosyalizmdir. Sosyalizmin daha çok ferdi ön planda tuttuğu ve ahlâkı yok ettiğini düşünüp ahlâkını kaybetmeye yüz tutan insanlara isyan ahlâkıyla yani yeni bir ahlâk anlayışıyla seslenmiştir. Ömrünü ideal insanı oluşturma gayesine adanmış dava insanıdır. Nurettin Topçu Hareket Felsefesi'nde Blondel'den etkilenmiştir ve doktora tezi olan İsyân Ahlâkı, İradenin Davası ve Var olmak eserinde onun izleri de görülmektedir.

Nurettin Topçu'nun düşünce sisteminde diğer bir hususta kültür ve medeniyettir. Onun kültür ve medeniyet anlayışında Batı tekniğinin insanlığı makineleştirmeye başlamasından duyduğu kaygıyı dile getirilmektedir ve bu durumun derhal önüne geçilmesi gereken elzem bir sorun olduğu üzerinde durulmuştur. Batı'nın sömürgeci anlayışına şiddetle karşı çıkmış teknoloji adı altında toplumları yok etmesine engel olmaya çalışmıştır. Bunu yaparken eserler ve süreli yayınlar yayınlamıştır. Bu yayınlardan sağ görüşlü entelektüellerde oldukça istifade etmiş ve bu konuda Topçu'ya destek olmuşlardır. Felsefe, sanat, mimari ve din olgusu üzerinde çok durmuştur. Özellikle dini konulara olan hassasiyeti yaşadığı dönem ve şu an da bilinmektedir. Dinin bütünleştirici yapısını hissetmiş biri olarak kültür ve millet olmanın temel kaynağını din olarak ifade etmiştir. Ona göre din kültürün, medeniyet ise teknolojinin bir parçasıdır. Medeniyet teknolojik bir zarurete; kültür ise ahlâka ve dine sirayet etmektedir. Ona göre insanlık önce kültürüne sahip çıkmalı onu içinde tam anlamıyla hissetmelidir. Körü körüne dışardan alınan medeniyete bağlanmak hiçbir zaman olumlu sonuç vermeyeceği fikrini savunmuştur. Aynı zamanda yazılarında sürekli karşımıza çıkan bir Anadolu gerçeği de bulunmaktadır. Anadolu'da yaşayan ezilmiş insanların sorunlarını dile getirmektedir. Anadolu'ya ilişkin görüşlerini ilk önce Hareket Dergisi'nde yayınlamıştır. Anadoluçuluğu Türk-İslam sentezi şeklinde çeşitli denemelerinde yazmış ve birçok aydını etkilemiştir. Anadolu'yu ahlâk ve İslam'ın temelleri olarak görmüştür. Anadoluçuluk onda ırkçı bir yaklaşım değildir. Ona göre Anadolu milli benlik davasıdır.

2.2.2 Nurettin Topçu'nun Eserleri:

Nurettin Topçu'nun Kitapları: *Sosyoloji (1948), Psikoloji (1949), İnkılap-İrtica (1951), Çanakkale (1952), Din ve Kinin Mücadelesi (1952), Felsefe (1959), Son Hadiseler ve Biz (1953), Mantık (1952), Garbın İlim Zihniyeti ve Ahlâk Görüşü (1955), Mehmet Akif (1957), Şehit (1959), Taşralı (1959), Türkiye'nin Maarif Davası (1960), Ahlâk Nizamı (1961), Yarınki Türkiye (1961), Büyük Fetih (1962), Var Olmak (1965), Varoluş Felsefesi (1967), Bergson (1968), İradenin Davası (1968), İslam ve İnsan (1969), Devlet ve Demokrasi (1969), Kültür ve Medeniyet (1970), Melana ve Tasavvuf (1974), Ahlâk (1975), Milliyetçiliğin Esasları (1978), İsyân Ahlâkı (1995), Varoluş Felsefesi (1999), Reha (1999), Millet Mistikleri (2001), Amerikan Mektupları- Düşünen Adam Aramızda (2004)*

Nurettin Topçu Broşürleri: *İnkılap-İrtica (1951), Çanakkale (1952), Din ile Kinin Mücadelesi (Malatya hadisesi üzerine, 1952), Son Hadiseler ve Biz (1953), Şehit (1959)*. Nurettin Topçu'nun makale ve yazılarının yayımlandığı dergiler: *Hareket, Komünizme Karşı Mücadele, Düşünen Adam, Türk Yurdu, Şule, Bizim Türkiye, Büyük Doğu, Sebülürreşâd*.

Nurettin Topçu Makaleleri: *Rönesans Hareketleri (1939), Hareket Felsefesi (1939), Asrımızın Hareket Adamları (1939), Vatandaş Ahlâkı (1939), İçtimai Sınıflar (1939), Siyaset ve Mesuliyet (1939), Bizde Millet Hareketleri (1939), Namus (1939), His Estetiği (1939), Şehirler (1939), Zorba (1939), Çalgıcılar (1939), Benliğimiz (1939), Bir İzah (1939), Mabet ve Tabiat (1939), Neslimizin Tarihi (1939), Yemin ve Şahit (1939), Müzik ve Resim (1939), Kuşlar (1939), Muallim (1939), İki Mezar (1939), Sanatkâr (1939), Hakikat Dini (1942), Avrupa (1943), Mehmet Akif (1943), Okulda Ahlâk (1943), Hakikat Düşmanı 3 Felsefe (1943), Orta Öğretim (1943), Lise Dersleri (1943), Ahlâk Nizamı (1947), İradenin Dâvası (1947), Roden'in Sanatı (1947), İnsanda İrade (1947), Mukaddes Kurbanlar (1947), İlahi Resmigeçit (1947), Amerikan Mektupları (1948), İki Sanat İki Ahlâk (1948), Üç Kanlı Parti (1948), Hüseyin Avni ve Demokrasisi (1948), Siyasi Partiler (1948), Millette İrade (1948), Millette İrade Sefaletleri (1948), Devlette İrade (1948), Hâkimiyet ve Demokrasi (1949), Hüseyin Avni'siz Bir Yıl (1949), Sanatta İrade (1949), Dinde İrade (1949), Terbiyede Serbestlik ve Disiplin (1949), Lise Programları (1949), Lise Programlarının Tenkidi (1949), Komünizmin Mesuliyeti (1950), Dinde Komünizm (1950), Komünizmin Kaynakları (1950), İnsan ve İç Gözlem (1950), Üniversitenin Mesuliyeti*

(1950), *Üniversite Meselesi* (1950), *Adam Olmak, Paşa Olmak* (1950), *Sosyalizm ve Şekilleri* (1950), *Şehit* (1951), *Komünizm ve İrade* (1951), *Diyalektik Materyalizm* (1951), *İnsan* (1951), *Komünizm ve Tarihî Maddecilik* (1951), *İnkılâp* (1951), *Anarşizme Karşı Ahlâk Nizamı* (1951), *Maddeyi İdare Eden Ruh* (1951), *Devlet Şahsiyet* (1951), *Ahlâk Davamız* (1951), *Eşitlik Davası* (1951), *Salahattin Köseoğlu* (1951), *Yeni Nizamın Ana Hatları* (1952), *Milli Eğitim de Bir Öğretim* (1952), *Gazeteler* (1952), *Hakikat Aşığı Milliyetçi Gençliğin Sesi* (1952), *Fatih Sultan Mehmet Han Konuşuyor* (1952), *Çanakkale* (1952), *Mektep* (1952), *Mesuliyet Hareketi* (1952), *Taşralı* (1952), *Fikir ve Ruh Terbiyesi* (1952), *Taşralı* (1952), *Şahsiyet* (1953), *Yıldırım'ın Huzurunda* (1953), *Din Hayatı* (1953), *İnkılâbımız* (1953), *Sanat ve Umumi Neşriyat* (1953), *Adalet Davası* (1953), *Mukavele ve Mülkiyet* (1953), *Tıbbiyeli* (1953), *Geleceğin Masalı* (1953), *Büyük Atamız Fatih* (1953), *Maaş Miras ve Kazanç Çeşitleri* (1953), *Görünmeyen Adam* (1953), *Görünmeyen Adam* (1953), *Nahiye Müdürü* (1953), *Şehid Oğlu Şehid* (1953), *Fatih Sultan Mehmet* (1954), *Millet Mistiği* (1954), *Garbın İlim Zihniyeti ve Ahlâk Görüşü* (1954), *Fatih'in Şahsiyeti* (1955), *Din ve Laiklik* (1955), *Din ve Psikoloji* (1956), *İki Fetih* (1956), *Kütük* (1956), *Tereke* (1956), *Köy Hocası* (1956), *Maarif Davası* (1957), *Fatih ve Biz* (1957), *Mektep* (1957), *Kayan Köy* (1957), *Yitik* (1957), *Karayazı* (1957), *Geleceğin Masalı* (1957), *Dinde Reform* (1958), *Liselerde Din Dersleri* (1957), *Hakikat Düşmanı Üç Felsefe* (1958), *Ebedî Fetih* (1958), *Avrupa* (1958), *Millet ve Milliyet* (1958), *Deli* (1958), *Mübarek Zat* (1958), *Dam* (1958), *Memuriyet Hayatı* (1959), *İnkılâp* (1959), *Yine Gazete* (1959), *Nurettin Topçu'nun Dünkü Konuşması* (1959), *Vatan Haritası* (1959), *Rahmi Eray'ı Anarken* (1960), *Bizde Rönesans* (1960), *Maddi Kalkınma Planı* (1960), *Manevi Kurtuluşun Yolu* (1960), *Fikir Kuvveti* (1961), *Var Olmak* (1961), *İnanmak ve Sevmek* (1961), *Maddeyi İdare Eden Ruh* (1961), *Düşünmek* (1961), *Gazete Hasreti* (1961), *Gerçeği Bilmek* (1961), *Benlik* (1961), *Kuvvet* (1961), *Siyasi Terbiye* (1961), *Facianın Mesulleri* (1962), *İnanmak ve Sevmek* (1962), *Paskal Ağlıyor* (1962), *Manevi Klakınma* (1962), *Hürriyet Kahramanı Mehmet Akif* (1963), *Mevlâna* (1963), *Hörmet* (1963), *Yabancı Mektepler* (1963), *İnsan* (1963), *Safahat'ın Felsefesi* (1964), *Damlalar* (1964), *Gazete* (1964), *Yalan* (1964), *Düşünen Adam İşsizler Arasında* (1964), *AP ve Başgil Meselesi* (1964), *Birkaç Söz* (1965), *Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan* (1965), *Devlette Kudret ve Mesuliyet* (1965), *Reform Derdi* (1965), *Fethin Meselesi* (1965), *Düşünceler* (1965), *Akıfname'ye Dair* (1966), *Yunus'a Dair* (1966), *Beklenen Gençlik* (1966), *Hareket Felsefesi* (1966), *İş Ahlâkı* (1966), *Özcü Felsefe* (1966), *Allahsız Kazanç* (1966), *Serbest İktisat Nizamı* (1966), *Hıristiyan Egsistansiyalizmi* (1966), *Hakkın Kuvveti* (1966), *Önsöz* (1967), *İnsan ve Hürriyet* (1967),

Devlet İradesi (1967), Cemaat Ruhu (1967), Ahlâk Yaralarımız (1967), Para ve Yahudi (1967), Niçin Sosyalizm (1968), Din Görevi (1968), Metafizik (1968), Anadolu Kültürü ve Sosyalizm (1968), İslam Dünyasının Uyanışı (1968), Mevlana'da Vahdet-i Vücut (1968), Hareketin Otuz Yılı (1969), Düşünen İnsan ve İslam (1969), Asrın İstirabı (1969), Yıkılış (1969), Âkif'te Sanat ve Cemiyet (1969), Vatan İhaneti (1970), İslâm'da Tasavvuf (1970), Millet Maarifi (1970), Bizi Yaşatan Kuvvet (1970), Bahtiyar Belde (1970), Din Eğitimi (1970), İslamı Sömüren Siyaset (1971), Ruh Rüyası (1971), Ruh Kuvveti (1971), Milliyetçiliğimizin Esasları (1972), Hayatın Değeri (1972), Ölüm Sırrı (1972), Basında (1972), Milli Eğitim (1972), İslâmın Hali (1972), Harp (1973), Harp Hazırlıkları (1973), Harp Sonrası (1973), Kendini Bulmak (1973), Türk Maarifi (1973), Birkaç Söz (1974), Kitap Hakkında (1974), Mevlana'da Âlem ve İnsan (1974), Büyük Sanayi (1974).

3. BÖLÜM

3.1. YÖNTEM

Bu bölümde; Araştırma Modeli, Veri Toplama Tekniği ve Toplanan Verilerin Analizi yer almaktadır.

3.1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın araştırma yöntemi ‘‘Betimsel Alan Araştırması’’ yöntemidir. Betimsel analiz de elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerine çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir.(Yıldırım,Şimşek,1999: s.256)

Bu çalışmada Nurettin Topçu'nun eserlerinin değer eğitimi bakımından önemi ve Türkçe öğretimine katkısı tespit edilmeye çalışılmıştır. Nurettin Topçu'dan seçilen yedi eser (Türkiye'nin Maarif Dâvası, Ahlâk, İsyân Ahlâkı, Felsefe, Kültür ve Medeniyet, Reha ve Taşralı);adil olma, aile sevgisi, dürüstlük, hoşgörü, misafirperverlik, saygı, sevgi, vatanseverlik, sorumluluk, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, yardımseverlik, bayrak sevgisi, barış, ahlâk, aile birliğine önem, paylaşımcı olmak, estetik duyguların gelişmesi değerlerini yansıtmaya durumuna göre incelenmiştir.

Seçilen değerler, Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan kök ve alt değerler dikkate alınarak seçilmiştir.

Nurettin Topçu'nun eserleri değer eğitimi bakımından incelenirken bu eserlerde geçen doğrudan veya örtük olarak yer alan değerler bulunup daha sonra bu ifadeler ilgili olduğu değerlerin başlığı altında verilmiştir. Bu şekilde yedi kitap taranmıştır.

3.1.2. Evren ve Örneklem

Tezin evrenini Nurettin Topçu eserleri oluşturmaktadır.

Tezin örneklemini ise Nurettin Topçu'ya ait yedi eseri içermektedir.

1. Ahlâk
2. İsyân Ahlâkı
3. Kültür ve Medeniyet
4. Felsefe
5. Türkiye'nin Maarif Dâvası
6. Reha
7. Taşralı

3.1.3. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Veriler, Nurettin Topçu'ya ait eserler içinden random yöntemi ile seçilmiştir. Her kitap detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bulunan değerler tablolar halinde tek tek analiz edilmiştir. Tablolarda frekans sayısı verilen değerlerle ilgili açıklamalar yapılmıştır. Nurettin Topçu'yu anlatan tüm tezler ve makaleler tek tek okunmuştur. Hece Dergisi'nin özel yayını olan "Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Fikir ve Sanatta Hareket ve Nurettin Topçu adlı eser incelenmiştir. Gerekli yerlerde kütüphane ve internet taraması yapılmıştır. Kitaplar tarandıktan sonra bulgular nicel açıdan sınıflandırıldıktan sonra nitel olarak analiz edilmiştir. Analizler Türk Milli Eğitim Öğretim Programı ile karşılaştırılıp sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar yorumlanıp sunulmuştur.

Ahlâk: Eserin ilk basım tarihi 1961 yılında Milliyetçiler Derneği Neşriyatı yayınevi ile İstanbul'da basılmıştır. Bir müddet lise 1 ve 2. sınıflarda ders kitabı olarak kullanılmıştır. Değer eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olan kitap utanma, haya duygusu ve izzetinefsin bireydeki unsurlarını anlatmaktadır. Eserde ahlâkın tanımları değişik şekillerde ele alınarak felsefe ve din açısından önemi okuma parçaları ile desteklenmiştir.

İsyan Ahlâkı: İsyan Ahlâkı eseri Nurettin Topçu'nun 1934 yılında Paris'te, Sorbonne Üniversitesi'nde, felsefe kürsüsünde savunduğu ve aynı yıl içinde yine Paris'te basılan doktora tezinin müellif tarafından yapılmış tercümesinin notlarıdır. Yazar yaşadığı dönemlerde tercümeleri beğenmediği için basımına izin vermemiştir. Yazarın ölümünden sonra 1998 yılında Dergah Yayınları, İstanbul' da eseri basmıştır. Konu olarak yazarın felsefi düşüncesi olan “İsyan Hareketi”ni konu almaktadır. Topçu'ya göre insan hareketlerinin iman ve irade şeklinde kendini göstermesi bireyi Allah ile bütünleştiren bir unsurdur. Bundan dolayı insan hareketlerine çok önem verip hareketlerin adaletin temeli olduğunu savunmaktadır.

Felsefe: İstanbul, Kutulmuş Matbaasında 1952 yılında basılmış felsefi bir eserdir. Eserde felsefe ve ilim bilgisinin farklılığından bahsedilmektedir. Yazar, ilimin konusunun deney, felsefenin ise akıl olduğunu savunmuştur. Felsefenin konusunun bilim ve deneyinde içine alındığı geniş bir alan olarak belirtmektedir.

Türkiye'nin Maarif Dâvası: 1960 yılında, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı yayınevi ile İstanbul'da yayınlanmıştır. Topçu, eserde muallim, mektep ve öğrenci kalıplarını derinlemesine anlatmaktadır. Eğitimdeki yanlış Batılılaşmayı ve bunun getirdiği eğitim felaketlerinden bahsetmektedir.

Kültür ve Medeniyet: 1970, Hareket Yayınları, İstanbul, Avrupa'da bilim ve tekniğin ilerlemesi sonucunda insanların makineleşmeye başladığı dönemlerde kültür kavramı üzerinde durarak insanların özlerinden ayrılmasına engel olmaya çalışmıştır. Batı medeniyetinin ilerlemesinin sebebini ise Afrika ve Asya'da yaptığı sömürgeciliğe bağlayarak Avrupa bilimine çok itibar etmemek gerektiğini dile getirmiştir.

Reha: 1999 yılında, İstanbul'da Dergâh yayınları tarafından ilk basımı yayınlanan kitap, bir gençlik romanıdır. Roman 1926-1936 yılları içinde yazılmış olmasına rağmen Topçu'nun ölümünden sonra toplanıp neşredilmiştir. Sevgi, merhamet ve saygının anlatıldığı romanda yazarın hayat felsefesinin izleri bulunmaktadır.

Taşralı: 1959 yılında, İstanbul'da, Kutulmuş Matbaası'nda basılmış hikâye eseridir. Anadolu'da yaşayan insanların hikâyelerinin anlatıldığı eserde genellikle hakkı yenen, derdini anlatamayan kişiler hikâyelerin başkahramanlarıdır. Eserde toplam 23 adet hikâye bulunmaktadır. Dili ne sade ne de çok ağırdır. Betimlemeler oldukça başarılıdır. Dünyadaki adaletsizliğin anlatıldığı eser çoğunlukla birbirinden farklı kültürdeki insanların ortak paydada birleşmesini konu edinir.

Tablo 1. Değerler Tablosu

DEĞER ADI	DEĞER TÜRÜ
Adalet	Kök Değer
Dostluk	Kök Değer
Dürüstlük	Kök Değer
Öz Denetim	Kök Değer
Sabır	Kök Değer
Saygı	Kök Değer
Sevgi	Kök Değer
Sorumluluk	Kök Değer
Vatanserverlik	Kök Değer
Yardımserverlik	Kök Değer
Ahlâk	Alt Değer
Estetik Duyguların Gelişmesi	Alt Değer
Bilimsellik	Alt Değer
Eşitlik	Alt Değer
Dayanışma	Alt Değer
Merhamet	Alt Değer

4. BÖLÜM

4.1. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Nurettin Topçu'ya ait yedi eser detaylı bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen bulgular ve yorum; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, ahlâk, estetik duyguların gelişmesi, bilimsellik, eşitlik, dayanışma, merhamet başlıkları altında, araştırmanın temel amacını belirleyen problem cümlesi ve alt problemler doğrultusunda analiz edilip yorumlanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda eserlerde belirlenen on kök ve altı alt değer haricinde başka değerlere de rastlanmıştır. Bu değerler eserlerde çoğunlukla doğrudan verilmiştir. En çok rastlanan diğer değerler adil olma, aile birliğine önem verme, duyarlılık, hoşgörü, misafirperverlik genel itibariyle Ahlâk eserinde yer almaktadır. Bağımsızlık ve barış değeri İsyan Ahlâkı eserinde geçmektedir. Çalışkanlık değeri ise en fazla Türkiye'nin Maarif Davası adlı eserinde yer verilmektedir. Empati değerini ise Reha ve Taşralı eserlerinde görmekteyiz. Kültür ve Medeniyet adlı eserinde ise farklı olarak yardımlaşma, dostluk, vatan sevgisi, millet sevgisi, bayrak sevgisi gibi kültür unsurlarını içinde barındıran değerlere yer verildiği gözlemlenmiştir.

4.1.1. Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Kök ve Alt Değerlere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

4.1.1.1. Adalet

Adalet, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde tanımlanmıştır. (TDK, 2009: s.18) Devletin temel amaç ve görevleri kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya çalışmaktır. (TDK, 2009: s.18)

Adalet, değer eğitimi içinde verilmesi gereken en önemli değerlerden biridir. Bireylere bu değer ne kadar küçük yaştan itibaren kazandırılmaya çalışılırsa toplumda sağlıklı, doğru, dürüst, saygılı, merhametli, kararlı ve ölçülü bireyler yetişecektir. Adaletin

hakim olduğu toplumlarda huzur ve mutluluk ortamı oluşacaktır. Kısaca adalet, insan ilişkilerini düzenleyen toplumsal düzen kurallarıdır.

Tablo 2. Değer Tablosu- Adalet

Değer: Adalet		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	31	Doğrudan ve örtük olarak verilmiştir.
Felsefe	3	Doğrudan verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	6	Doğrudan verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	12	Doğrudan ve örtük olarak verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	2	Doğrudan verilmiştir.
Reha	1	Örtük olarak verilmiştir.
Taşralı	10	Doğrudan ve örtük olarak verilmiştir.

Tablo 2'de adalet değerine toplamda 65 kez yer verilmiştir. Adalet değeri, Ahlâk kitabında 31, İsyan Ahlâkı kitabında 12, Taşralı kitabında 10, Kültür ve Medeniyet kitabında 6, Felsefe kitabında 3, Türkiye'nin Maarif Dâvası kitabında 2 ve Reha kitabında 1 kez ele alınmıştır. Adalet değerinin Felsefe kitabında az yer almasının sebebi kitabın konu bakımından bu değere pek uygun olmamasıdır ve aynı zamanda hacim olarak oldukça dar tutulmasıdır. Reha kitabı ise bir romandır ve konu bakımından merhamet ve şefkat konuları daha ağır basmaktadır. Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı kitapta ise Türk Milli Eğitim sisteminin olumsuz yönleri tenkit edilip gerçek anlamda eğitimde millileşmekten bahsedilmektedir.

Toplam yedi eserde doğrudan veya örtük olarak adalet değeriyle ilgili şu ana fikirlerin verildiği görülmektedir. Özellikle hikâye ve roman eserinde olumsuz örneklerden adaletin nasıl sekteye uğradığı kinayeli bir şekilde anlatılmıştır. Adil bir düzen için devlet yöneticilerinin bireyler arasında din, dil, ırk, zenginlik, fakirlik ayrımı yapmadan herkese eşit şekilde davranılması gerektiği irdelenmektedir. Ders kitabı niteliğinde olan diğer eserlerde ise adil yöneticilerden çeşitli kıssalar örnek verilmiştir. Adil toplumdaki

müreffeh hayatlardan söz edilmektedir. Haksızlıklar karşısında sessiz kalmanın insanı nasıl küçük düşürdüğü üzerinde durulmuştur. Özellikle Ahlâk kitabında adaletin diğer birleşenleri eşitlik, dayanışma ve karşılıklılık olarak verilmiştir. Hukuk kurallarının toplum düzeni için gerekli olduğu sürekli irdelenmiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde adalet değeriyle ilgili şu hususlara yer vermiştir:

-Sosyolojinin ahlâk görüşünü daha ileri götürenler ahlâkı, her toplumda benimsenmiş olan yaşayış tarzının tanınmasından ibaret bir "örf ve âdetler ilmi" haline getirdiler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.18) Örf ve adet kurallarının koruyucusunun belirli bir toplumsal çevre olduğunu irdeleyen yazar; örf ve adetlerin, hukuk kuralları gibi yazılı olmamasına rağmen toplumun kendisi tarafından yaratılıp tüm ülke vatandaşları tarafından kabul görmesini vurgulamıştır.

-Ahlâkın kaideleri, evrensel oldukları bilinen bir takım ilkelerden çıkarılır. Bu ilkeler, adalet, merhamet, ödev...(Topçu, Ahlâk, 2016: s.21) Bazı Ahlâk kurallarının sabit olmadığını zamanla değişebileceği bilinmektedir. Yazar burada değişikliğe uğramayan evrensel değerlerden söz etmektedir.

-Hiç hile yapmadım. Dul kadına eziyet vermedim. Yasak olan bir işi yapmadım. Boş gezmedim. Esire sahibinin yanında zarar vermedim. Tapınaklardan ekmek çalmadım. Ölülerin yiyeceklerini ve yağlarını almadım. (Topçu, Ahlâk, 2016:s.32) Yazar kötü davranışlar yapmadığını söyleyerek güzel ve iyi davranışların varlığını sezdirmek istemiştir. Ahlâkî sorumluluğunu birey olarak yerine getirdiğini ima etmiştir.

-Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldıktan sonra bu şehrin Rum halkına çok iyi davrandı. Onlara imtiyazlar verdi. Dileklerini benimsedi ve onları bazen vergilerden affetti. Bu büyüklüğü karşısında Rumlar onu çok sevdiler. Daha fethin ikinci yıllarında Türkleri İstanbul'dan çıkartmak ve Bizans'ı kurtarmak için, Avrupa'da Paris şehri etrafında Hıristiyan milletlerin katıldığı bir Haçlı ordusu hazırlanıyordu. Bundan Türk sultanı telaşlanmadı. Çünkü o, af yolu ile Bizanslıların kalbini kazanmıştı. İstanbul'dan Paris'e koşup giden piskoposlar heyeti, haçlıları şu sözleri ile şaşırttı ve emellerinden vaz geçirdiler:

'sakin bizi kurtarmak için Türklerle harbe gelmeyin. Bizi karşınızda bulursunuz. Biz Türk padişahı ile çok iyi anlaştık. Onunla yaşamak istiyoruz.' Bu olay ruh kuvvetinin

kılıç kuvvetine, hiçbir ölçüye vurulamayacak kadar üstünlüğünü göstermektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.34) Osmanlı Devleti'nin temelleri adalet üzerine kurulmuştur. Onlar muzaffer çıktıkları hiçbir harpten sonra orada yaşayan insanlara cefa çektirmemiş bilakis yıllarca onlarla yan yana huzur içinde yaşamışlardır. Bu örnekte de Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra uyguladığı adil düzenden dolayı iki toplumun nasıl bir millet olduğu anlatılmak istenmiştir.

-XI. asrın sonunda Haçlılar, Kudüs şehrini Müslümanlardan alınca bu şehrin Müslüman halkından yetmiş bin insanı öldürdüler. Bu olaydan 88 yıl sonra Kudüs'ü Haçlılardan geri alan Türk hükümdarı Salâhaddin-i Eyyubî, şehre girdikten sonra hiçbir insana dokunmadı. İntikam almadı. Vaktiyle yapılan fenalığı, fenalıkla karşılamadı. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.34) Adaletli devlet adamlarına örnek verilen ikinci bir kıssa örneğidir. Yazar burada kötülüğe kötülükle değil iyilikle cevap vermenin kıymetinden bahsetmiştir.

-Ağaçlara su vermek adalet, dikene su vermekse zulümdür. Adalet, bir nimeti yerine koymaktır. Her köke su vermeyi uygun sanma! (Topçu, Ahlâk, 2016: s.39) Adalet bir nimettir ve onu yerli yerinde kullanmak gerekmektedir. Bir şeyi yerli yerinde kullanmamak adaletsizliktir.

-Gerçek vatandaş olmanın ilk şartı, kanunlara saygı duymaktır. Kanun, milletin iradesinden doğmadır. Onu çiğnemek, millet fertlerinin insan olan varlığına saygısızlıktır. Böyle davranışlar karşısında millet vicdanının ceza halinde tepki de bulunmasını beklemek lazımdır. Ceza, millet vicdanına saygının eseridir; hiçbir zaman başkasına acı duyurma gibi bir şey veya bir zulüm sayılmamalıdır. Fertlerle zümrelerin menfaatleri için verilen cezaların gelişigüzel affedilmesi ise, cezayı veren millet şahsiyetinin hiçe sayılmasıdır, ona karşı yapılmış saygısızlıktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.44) Toplum içinde hukuk kuralları ve ahlâk kuralları olarak iki çeşit kural bulunmaktadır. Hukuk kurallarının müeyyidesi ceza şeklinde iken ahlâk kurallarının müeyyidesi kınama şeklindedir. Yazar bu paragrafta hukuk kurallarındaki adaletten bahsetmektedir. Hukuk kurallarının cezaları herkese eşit olmalıdır. Yapılan haksızlıklarda herkese farklı cezaların uygulanması hukuka olan saygının azalmasına sebep olacağı görüşündedir.

-Milli hudutların dışındaki bir düşmanı öldürtmekle vatan sınırları içerisinde bir adamı öldürmek, birbirinin tam karşıtı olan değerlerle karşılanıyor. Bu bir gerçektir. Ancak ikiside adam öldürmektir. Aynı olaya hem iyi hem kötü dedirten milli vicdan, Pascal'a

göre çelişkiden kurtulamıyor. Bu çelişkinin ortadan kalması için, toplam sınırları içinde kapalı kalmayıp değer hükümlerimizi genelleştirmek ve tam evrenselliğe doğru genişletmek gerekmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.53) Adam öldürmek suçtur aynı zamanda da ahlâk kuralları açısından ahlâkî olmayan bir durumdur. Fakat bu durumu milli sınırlar dışında normal, milli sınırlar içinde suç sayılmasının yanlış bir uygulama olduğuna değinilmiştir. Şayet adam öldürmek evrensel bir suçtur ve her toplumda, her yerde ve her zaman suç teşkil etmesi gerektiği söylenmek istenmiştir.

- Aile içindeki görevlerini iyi yapan ana-baba ve onlara saygılı olan gençler, bu davranışlarıyla ahlâklılardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.56) İnsanlar arasındaki ilişkilerin temel kuralı saygı ve sevgidir. Çocuk saygı değeriyle ilk aile ortamında karşılaşmaktadır. Aile içinde anne baba tutumlarının çocukların ruhsal ve duyuşsal gelişiminde önemli bir yeri vardır. Sağlıklı toplumun ilk basamağı sağlıklı aile ortamıdır. Çocuklar aile içinde ne kadar saygı ve sevgi ortamında yetiştirilirse o kadar ahlâklı ve düzgün bir nesil yetişecektir.

-Toplum hayatında hürriyetimizin kullanılmasına gelince, "insan hareketlerinde hürdür" demek, her istediğini yapabilir demek değildir. Her ferdin hürriyeti başka insanların hürriyeti ile sınırlandırılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s.77) Nurettin Topçu'ya göre kimse tam anlamı ile hür değildir. Bireylerin hürriyeti başka bireylerin hürriyeti ile sınırlandırılıp hiç kimseye sınırsız özgürlük verilmemiştir.

-Galile, "Dünya güneşin etrafında dönüyor." Dediği için zamanın hakimleri onu ölüm cezasına çarptırdılar. Bu, düşünme hürriyetine karşı en büyük zulümdü. (Topçu, Ahlâk, 2016:s.78) Eski zamanlarda en büyük suç bilim yapmaktı. Olağan dışı bir bilgi söylendiği zaman ölüm cezası ile cezalandırılıyordu. İnsanların düşünmesi yasaktı. Düşünmenin önüne çekilen bu setler düşünme hürriyetine engeldi.

-Bu hal gösteriyor ki toplum içinde hiçbir insan mutlak hürriyete, yani her istediğini yapma hürriyetine sahip değildir. Her ferdin hürriyeti başkalarının hürriyetiyle çatışabilir. Vatandaş ve insan olarak hepimizin başta gelen ödevi, vatandaşlarımızın ve başka insanların hürriyetlerini yaşatabilmeleri için çalışmak ve bunun için gerekirse kendi hürriyetimizden feda etmektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.78) Yukarda da değinildiği gibi kimse sınırsız özgür değildir. Bireylerin özgürlüğü, başka bireylerin özgürlüğünün başladığı noktada bitmektedir.

-Toplum içinde insanın hürriyeti mutlak değil, sınırlıdır; her ferdin hürriyeti başkalarının hürriyetiyle sınırlandırılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.78)

-Meselâ adalet ahlâkına bağlananlar, çeşitli alanlarda, ailede, millet ve insanlık içinde adaletin uygulanmalarından değerler çıkarırlar. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 92) Yazar burada adaletli kimseler, adaleti benimsemiş olanlar her alanda, her konuda adaletli olurlar demek istemiştir.

-Adalet, herkese lâyük olduğunu vermektir. Herkesin hakkına saygı göstermektir. Genellikle adaleti, iki kefesi denge halinde duran terazî halinde düşünürler. Bundan da eşitlik anlaşılır. Adaletin temelinde eşitlik bulunmakla beraber, her zaman eşitlikle beraber olmaya bilir. Çünkü herkesin lâyük olduğu şeyler farklıdır. Bir şeye lâyük olmanın, yani ona hak kazanmanın şartları, ferdin kullandığı kabiliyet ve onun ihtiyaçlarıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.99).Adalet ve eşitlik aynı şey değildir. Adalet içinde eşitliği barındırırken daha kapsamlı iken, eşitlik içinde adaleti barındırmaya bilir. Her eşit dediğimiz şey adaletli olmayabilir.

-Başkalarına karşı adil olmak hepimizin ödevidir. Başkalarının sahip olduğu haklar, bu ödevin temeli demektir. İnsanın insan olarak sahip olduğu bütün haklara saygı göstermeye ödevliyiz. Hayatın her alanında, başkalarıyla her türlü temasımızda âdil olmaya dikkat edelim. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.99-100). Toplum hayatının en önemli unsuru başkalarının sahip olduğu haklara saygı duymaktır. Saygı çerçevesi içinde adil davranışlar sergilemek toplumda huzur ve mutluluk ortamı oluşturacaktır.

-O, ahlâkın temelinin adalet olduğunu söyledikten sonra, adaletin şu formülünü ortaya koydu: “Sana yapılmasını istemediğin bir şeyi başkalarına yapma!” Kendimize yapılan bir hareket hoşumuza giderse, biz de onu başkalarına yapalım. Eğer bu hareketten kendimiz hoşlanmazsak onu başkalarına yapmayalım. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100)Yukarıda da açıkladığımız gibi herkese saygı duyup kendine yaptırmadığın yanlış hareketleri başkalarına da yapılmaması gerektiği tekrar vurgulanmış.

-Toplum yaşayışında adaletin bozulması, toplum düzenini sarsar. Aşırı hallerinde bu düzen yıkıcı olur. Adaletin ortadan kalkmasıyla cemiyetler ve devletler yıkılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100) Adalet işleyişinde aksaklıklar var ise orada düzen ve huzur ortamı kalmamış demektir. Toplumsal sıkıntı ve düzensizlikler nice toplumların yıkılmasına sebep olmuştur.

-Adaletin yok olması, vicdanlarda başkalarının haklarına saygı duygusunun silinmesiyle başlar. Bu duygusuzluk, kuvvete bağlandığı zaman zulüm oluyor. Zulüm, kuvveti kullanan adaletsizliğe verilen addır. İnsan hareketlerinin her alanında zulüm yapılabilir. İnsan haklarına indirilen her yumruk, zulümdür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100)

-İnsanların adil olmaları için, ruhlarındaki adalet ihtirasının, kendi haz ve merhamet emellerine üstün olması, kötü ihtiraslarını bir tarafa iletebilmesi lâzımdır. Adalet ihtirasını aşılacak olan ahlâk kültürü, insanlık sevgisine dayanır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.101)

Topçu, bu paragrafta adil insanın bazı bencil hazzardan kendini arındırması gerektiğini vurgulamıştır. Ruhunda insanlık sevgisi, merhamet, saygı gibi duyguları barındırmayan bireylerin adalet duygusuna ulaşmalarının zor olduğunu dile getirmektedir.

-Zulüm karşısında yıpranmayan vicdanlar, isyan (başkaldırma) hareketine geçerler. İsyân, adaletin çiğnendiği yerde, onu çiğneyen kuvvete karşı vicdanın hareket halinde tepki yapmasıdır. İsyân, ancak zulme karşı vicdandaki adalet duygusunun tepkisi olduğu zaman ahlâkî değer taşıyabilir. Böyle olmadığı yerde düzeni bozar ve ahlâk dışı hareket olur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.101) Zulüm karşısında susan, isyan etmeyen ahlâkî olgunluğa ulaşamamış demektir. Bir yerde adaletsizlik varsa orada isyan olması gerekmektedir. Adaletsizlik karşısında yapılan isyanın ahlâkî değeri çok büyüktür.

-Adalet, herkesin lâıyk olduğunu, yani hakkını vermektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.101) Bu cümlede herkese hakkını ve hak ettiğini vermenin adaletin ana unsuru olduğunu ima etmektedir.

-Bşkalarının bizimle eşit haklara sahip olmayışından acı duyuyoruz. Onları bu halden kurtarmak istiyoruz. İyiliği emreden vicdanın yarattığı bu duygu bizi adalet yolunda harekete geçirmektedir. Böylece merhamet, adaletin kaynağı olmuş oluyor. Adalet, onun akıl ölçüsüne girmiş sonucudur. Merhamet, akılda adalet olunca onun hareketi, eşitliğin hizasını bulunca sona erer. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 103) Bşkalarının iyiliğini istemek merhamettir. Toplumdaki bireylerin bizim sahip olduğumuz haklardan mahrum olması, bizlerde merhamet duygusunu harekete geçirmektedir. Merhamet ve adaletin temel noktası insanları içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak arzusudur. Bu şekilde merhamet adaletin ayrılmaz bir parçası olmaktadır.

-Âdil bir insan, malının yarısını hiçbir şeyi olmayan yoksula verir. Böylelikle adil olduğunu düşünerek vicdanı doyuma ulaşır. (Topçu, Ahlâk,2016: s.103) Adil insanın paylaşmayı seven yardımsever yönüne değinilmiştir.

Fertleri merhametli olan bir ülkede, eğer adaletin şuuru gelişmemişse daima fenalıklar ve haksızlıklar yapılabilir. Çünkü her fenalık ve haksızlık olayı karşısında merhametin doğması zorunlu değildir. Adalet ise merhametten doğmakla beraber objektiftir ve tam şuurlidir; duygusallıktan çıkarak akla bağlanmıştır. Akıl, uzanabildiği yerde adalet düzenini kurar ve ondan faydalanır. (Topçu, Ahlâk,2016: s.105) Adalet, merhamete göre daha objektif ve şuurlidir. Merhamet ise daha çok duyuşsal boyuttadır. Merhamet doğuştan gelen bir özellik iken adalet daha çok daha sonradan kazanılan bir özellik olması sebebiyle birbirinden ayrılır. Bu iki kavramın ortak noktası ise toplum düzeninin sağlanmasını sağlayan toplumun birleştirici gücüdür.

-Hürriyetini seven insan, başkalarının hürriyetine saygılı olmalıdır. Başkalarının hürriyetine saygılı olmak, toplum düzenini kuran ve yaşatan bütün kurallara uymakla olur. Eğer başkalarının hürriyetine saygı duymazsa, başkaları da onun hürriyetini çiğnerler ve toplum düzeni bozulur. Ne fertlerde hürriyet kalır, ne de toplum da düzen. Bu kuralların dışına çıkanlar, toplum düzenine uymadıklarından halk tarafından ayıplanır. Düzeni bozucu hallerde kanunun koyduğu cezalarla karşılaşır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.113)

-Bşkalarına iyilik yapmayı kendimizde tekrarlamakla iyi, işlerimizde adil olmayı tekrarlayarak âdil konuşmalarımızda nezaket kullanmakla nazik olunur. (Topçu, Ahlâk,2016: s.118) Topçu burada şu hususlara dikkat çekmiştir. İyilik yapmakla iyi insan olunduğu, adil davranarak adaletin öğrenildiği, saygı kuralları içinde iletişime geçerek saygılı olunduğudur.

-İslâm ahlâkında merhametin yanında adaletin de büyük yer tuttuğunu görüyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.170) İslam dini insana adaleti emrediyor ve adalet toplumsal düzenin devamı niteliğinde olduğundan bahsedilmektedir.

-Hukukun temeli adalet olduğu ve adaletin de vicdan hükümlerimizin başka insanlarla münasebetimizde meydana çıkan olaylara uygulanması olduğu düşünülürse, onunda insanın ahlâk yapısına dayandığı kabul etmek lâzım gelecektir. (Topçu, Ahlâk,2016: s.181)

*-Hukukun gayesi, adalettir. Adalet, herkese lâyük olduğunu vermektir. Adalet, ilk bakışta düşüncede eşitlik fikrini doğurur ve bir terazinin kefelerine denge halinde olması şeklinde tasarlanır. (Topçu, Ahlâk,2016: s.188)*Hukukun kaynağı olan adaletin ahlâk kurallarının bir parçası olması bu kavramların birbiriyle olan münasebetinden söz edilmektedir.

-Halife Ömer'in bütün idare hayatı, adaletin eşsiz örnekleriyle doludur. Birkaçını söyleyelim:

Kudüs şehri İslam ordusu tarafından kuşatıldıktan sonra Kudüslüleri, şehri ancak halifeye teslim edeceklerini söylediler. Haber, halifeye bildirildi. Halife, kölesi ve bir devesiyle Kudüs'e gitmek üzere Medine'den yola çıktı. Yalnız bir devesi bulunduğundan yolda köle ile nöbetleşe deveye biniyorlardı. Kudüs'e girecekleri zaman sıra kölede idi. Köle devenin üstünde, halife yerde devenin ipini çekerek şehre girdiler. Bir akşam çalışma yerinde yanına bir adam gelerek görüşmek istediğini söyledi. Halife kendisine, görüşmenin devlet işi üzerinde mi yoksa özel mi olduğunu sordu. Adam özel konu üzerinde olduğunu söyleyince halife masanın üstünde yanan devletin mumunu söndürdü ve kendi şahsî malı olan mumu yaktı; ondan sonra adamı dinledi.

Bir Arap çölden Medine'ye gitmekte iken şehrin yakınlarında iki adamın çalıştığını gördü. Bunlardan biri balçık yoğuruyor, öbürü kerpiç kesiyordu; tuğla yapıyorlardı. Arap açtı; çalışanlardan yiyecek istedi. Onlarınsa biraz kuru ekmekten başka şeyleri yoktu. Onu verdiler; lâkin bu ekmek yenemeyecek kadar kuru ve lezzetsizdi. Açlığını onunla gideremeyen adama, biraz daha sabredip Medine'ye gitmesini ve tarif ettikleri yere giderek durumu anlatmasını, orada kendisine yiyecek vereceklerini söylediler. Yolcu, Medine'de kendisine tarif edilen yeri buldu ve orada bol ve lezzetli yemeklerle karnını doyurdu. Çıkarken gizlice, o güzel yiyeceklerden torbasına attığını garsonlar gördüler. Kendisine ,''Bunu yapma, istediğin zaman gel burada karnını doyurursun, '' dediler. Bunun üzerine yolcu, ''Kendim için değil, çölde rastladığım zavallı adamlar için alıyorum. Onların yenecek ekmekleri yok!'' deyince kendisine güldüler ve dediler ki: ''Onların biri halife Ömer, biri de Ali'dir. Bu imaret Ömer'indir. Halife maaşlarını buraya bağışlamıştır. Burada fakirlerin karnını doyurur; kendisi de o gördüğün şekilde elinin emeğiyle geçinir'' (Topçu, Ahlâk,2016: s.189) İslam dininde adalet denilince ilk akla gelen kişi Hz. Ömer'dir. Topçu'da adalet değerine örnekler sunarken adil devlet adamları, din büyükleri ve bilim insanlarını örnek göstererek konunun daha iyi kavranmasını sağlamaya çalışmaktadır.

-Fertler içtimaî menfaat gayesini gütmeli ve kanunların adâletle takibine önem verilmelidir. (Topçu,2015: s.21) Bireyler toplum menfaatlerinin devamı niteliğinde kanunların adaletle sürdürülmesine dikkat etmeleri gerekmektedir. Kanunlar adaletten uzak bir şekilde kişiye özel uygulanmaya başlandığı zaman toplumsal düzenin de ortadan kalkacağı bir gerçektir. Bu nedenle bireyler toplum menfaatlerini gözetip korumalıdır.

-Ahlâk emreder: “adil ol!” veya “ödevini yap!” der. Araştırmaların gayesi, böyle bir mecburîliği meydana çıkarmaktır. Bu mecburîlik, akıl veya vicdan tarafından gerçekleşmesi zaruri görülen bir hareketin mecburî oluşudur. (Topçu,2015: s.90) Ahlâkın kaynağı vicdan, adaletin kaynağı ise akıldır. Biri duyuşsal, diğeri bilişsel olan bu iki kavramın beslendiği noktalar ise aynıdır. Adaletli olmak ve vatandaşlık yükümlülüklerini yerine getirmektir. Yazarın her paragrafında sürekli tekrar ettiği husus, sorumluluk bilinci gelişmiş, eşitlik ilkesini benimsemiş, saygı ve sevgi kurallarına uyan bireylerin ahlâkî olgunluğa ulaştığıdır. Bu olgunlukta toplumda adaleti doğurmaktadır.

-Bir gün bu hatıranın iyi insanlara saadet ve fenalara da azap vereceğinden hiç şüphe etmiyorum. (Topçu,2015:s. 131) İyiler eninde sonunda kazanır; kötüler, fenalar ise hak ettiği sona er ya da geç ulaşacaktır.

-Kur'an yeryüzüne adalet aşkını ebedî ve bütün bir teminat ile yüklü olarak getirdiği halde, din adamları, her nispetsizliği kader gibi karşılayarak beş parmağın bir olmadığından bahsedeceklerdir. (Topçu, 2018:s. 42) Yazar, İslam dinini yanlış yorumlayıp, menfaatleri doğrultusunda kullanan sahte din adamlarından yakınmaktadır.

-İnsana dokunulmaz, hürriyetine el sürülmez. Hakaret köpeğe yapılır. Tezyif maymuna yaraşır. Hiddet, hak ve adalet talebinden ileri giderse bizzat kendisi haksızlıktır, hakarettir. (Topçu, 2018: s.48) Şiddet eğiliminin insana yakışmadığının, zayıfların ezilerek haklarının gasp edilmesinin adaletsizlik olduğundan bahsedilmiştir.

-İnsana tahakküm edilmez, insan esir edilmez. İnsana zulüm edilmez; insan istismar edilmez; insan çekiştirilmez; insana küçümsemeyle yaklaşılmaz, insan takip edilmez. Bunların hepsi zulümdür, haksızlıktır, ahlâksızlıktır. (Topçu, 2018: s.48) Topçu'nun diğer eserlerinde de sürekli üzerinde durduğu hassas bir konudur. Ona göre insan dünyadaki en değerli varlıktır ve bu değerli varlığa zulüm edilmez bilakis insan hürmete layıktır.

-Bütün insanlara hakları, hak diye verilmelidir. Hakkı olmayanı vermekse, almak gibi haksızlıktır. Birine hak etmediğini alkışla bağışlamak; öbürüne, hakkı olanı sadaka diye uzatmak: bu zulmün hesabını Allah bizden soracaktır. (Topçu, 2018: s.72) Adaletsizliğin bir gün muhakkak cezası kesilecektir. Şayet bu dünyada olmasa bile ahirette Allah (c.c) tarafından yenen hakların hesabı sorulacaktır. Bu adaletsizliğin diğeri adı da zulümdür.

-Bu adalet projesinde toprağın, çalışan eller arasında eşitlikle bölünmesi de zaruret olacaktır. Anadolu'da ağalar tahakkümüne mutlak surette son verilmelidir. Bugün

“ciğerlerin benim elimde” der gibi kendi piyasasını kendi keyfiyle ayarlayan doktorluğun ve servet sahiplerinin hazlarına hizmetkâr olan mühendisliğin de millet emrinde çalışması davanın esaslarına dâhildir. (Topçu, 2018: s.72) Topçu'nun düşünce felsefesinin ana noktası Anadolu insanının çektiği ıstıraptır. Anadolu'da yaşayıp gece gündüz demeden çalışan fakir insanların kazançlarının büyük bir kısmına el koyan ağaların ve bu ağalık sistemine son verilmesi gerektiğini dile getirmektedir.

-Talebenin kayıt masrafları, namuslu bir aile babasını zora sürükleyici halde iken, her sene lüzumlu lüzumsuz Avrupa'ya tetkiklere ve kongrelere giden fakülte elemanlarına verilen tahsisat, yüreklerde merhamet ve insafın hiç kalmadığının en bariz delilidir. (Topçu, 2018: s.84) Okumak için varını yoğunu ortaya koyup evlatlarını okutmaya çalışan babanın dramıyla ilgilenmeyen devletin, çokta elzem olmayan fakülte hocalarının kongre masraflarını karşılaması merhametsizliğin ve adaletsizliğin en büyük ve en acı göstergesidir. Aynı zamanda yüreklerde acımasızlık tohumlarının ekildiği durumlardır.

-Kalabalıklar, bu isyancıları her çağda körü körüne suçlamışlardır. Onları ölüme mahkûm etmiş, ateş ve darağacına yol almışlardır. Bütün bu mahkûmiyetler, insanlık tarihi boyunca bu kahramanlığın bir ruhtan diğerine geçmesini sağlayan şevki arttırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bu, isyancılar kendi darağaçlarını ebediyen konuşan hürriyet abideleri haline getirmediler mi?(Topçu, 2016b: s.39) Yaşadıkları dönemde anlaşılamayan bozguncu olarak ifade edilerek yaşama hakları ellerinden alınan kişiler. Unutulmadıkları gibi yaktıkları meşaleler elden ele geçerek yüzyıllarca yanmaya devam etmektedir. Haksızlığa uğrayarak katledilen bu insanları yazar hürriyet abideleri olarak görüp eserlerinde sıkça yer vermektedir.

- İnsana kayıtsız hürriyet atfedildiği zaman bundan, insanın tek başına kendi iradesiyle ve bağımsız olarak şu veya bu hareketi yapabilme gücüne sahip olması anlaşılır. (Topçu,2016b:s. 43) Bu konuda yazar düşünce hürriyetine dem vurmaktadır. İnsanlara serbest bahşedilen bir hürriyette, özgür düşünme hakkı verildiğinde daha faydalı işler yapılacağından söz etmektedir.

-Sosyal sözleşme, bu adaleti kurabilir. “ Bu, bütün insanların katıldığı ve sosyal hizmetlerin karşılıklı olarak yapılmasında adaletin yerine getirilmesini konu alan karmaşık bir sözleşmedir.” Ve bu sözleşme, “ güç veya otorite hâkimiyetini yerine, irade ile sınırlandırılmış hürriyet hâkimiyetinin konulması” şeklinde tanımlanmaktadır.

(Topçu, 2016b:s. 83-84) Topçu, güç ve otorite ortamları yerine; hâkimiyetin bireyde olduğu hürriyet anlayışını benimsemiştir.

-“Modern vatandaşı ilk zamanın vatandaşından ayıran şey, şahsî bağımsızlık kaygısıdır. Hürriyetçilik, milli toplumların hayat şartı gibi gözüküyor.” (Topçu,2016b: s.88) Yukarıda da sürekli bahsedildiği gibi bu paragrafta da hürriyet fikrinin öneminden bahsedilmektedir.

-Devlet, adaleti sadece hâkim kılmakla kalmamalı, onu bilhassa öğretmelidir de. Devlet, dayanışma hareketinin şuuru olmalıdır. Devletin üstüne aldığı vazife, insanî ve evrenselidir. Onun görevi, ferdî hareketin verimini toplamak ve evrensel olabilmek için ona yeterli güç ve enerjiyi sağlamaktan ibarettir. (Topçu, 2016b: s.95) Yazar burada devletin yani siyasi otoritenin görevlerini sıralamaktadır. Ona göre devlet, ferdin yanında olup onun düşüncelerine saygı duyması gerekmektedir. Hatta özgürlük ortamı sunduğu gibi ona destek olup ilerlemesinde yardımcı olmalıdır.

-İnsan, kendi hareketinin kötü sonuçlarından dolayı cezalandırılmaya müstehak mıdır, değil midir? (Topçu,2016b:s. 99) Yazar, adaletin en önemli özelliği olan eşitlik ilkesine değinmektedir. Özgürlükler bireylere sınırsız hareket imkânı sunarken bunu başkasını rahatsız etmeyecek şekilde kullanmasını istemektedir. Şayet özgürlükler başkalarının özgürlüğünü kısıtlıyorsa ve bu ceza teşkil ediyorsa bu gibi durumlarda ceza verilip verilmemesi üzerinde soru yönelterek okuyucuda farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır.

-Aslında ahlâkçıların yapmaya çalıştıkları şey, sadece kanunî sorumluluğun meşruluğunu araştırmak ve kendilerine göre cezanın haklı ve ahlâkî oluşunu ispata çalışmaktan ibarettir. (Topçu,2016b: s.102) Topçu bu kısmı ahlâkî yanlış algılayıp sadece kanunla ilişkilendirip ve cezayı meşru gösterenlere tepki niyetinde yazmıştır.

-Ceza, gelecekteki sosyal güveni muhafaza etmek amacıyla önceden bir tehdit veya bizat cezayı hak eden kimse için bir eğitim şekli olabilir. Bunun hiçbir ahlâkî içeriği yoktur. Sosyal zorlama, ferdin eğitimi, sözleşmeden doğan tamir, bütün bunlar ahlâkın dışında ve tamamıyla kanunî ve hukukî şeylerdir. (Topçu,2016b:s.102) Yazar, cezanın toplumsal kuralların geleceğe kadar devam edebilmesi için konulmuş hukuksal bir süreç olduğunu vurgulayarak bunun ahlâkî bir durum olmadığını ceza koyucuların toplumsal normları korumak maksatlı tedbir aldıklarını dile getirmiştir ve bu durumdan çok hoşnut değildir. Ahlâkın korunmasının ceza ve baskı ile değil; mantık ve vicdan ile yapılmasından yanadır.

-Adalet, eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayanır. Bu ilke de dayanışmadan doğar. Dayanışmayı meydana getiren sözleşmeye göre, şartlar bütün fertler için aynıdır. Böyle olunca adalet, sadece sosyal nizami güvenlik altına alma endişesi taşıyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bu sözleşmeye uymayı ifade etmektedir. (Topçu, 2016b: s.111)

-İyi kurulmuş bir dayanışmanın şartı olması sebebiyle eşitlik, kendi varlığını sağlamak için adalete başvurur. Burada adalet, gerçek bir hareket değil, fakat bütün fertlerin menfaatini gözetken bir hesaptır. (Topçu, 2016b: s.111) Yazar, bu iki paragrafta da eşitlik ilkesine değinmektedir. Adaletin sistematik bir şekilde ilerleyebilmesi için eşitlik ilkesinin çok iyi benimsenmesi gerektiğinin sürekli yineleyerek eşitliğin önemi üzerinde durmuştur.

-Eğer, adalet diye bir şey varsa insanlık bunu, evrensel sorumluluk iradesine sahip olanlarla birlikte, kendi nefislerinin esiri olarak diğer fertleri istismar etmeye çalışan hükümdar ve zorbalara bıkip usanmadan karşı çıkanlara borçludur. (Topçu, 2016b: s.112) Demek oluyor ki, sadece adalet olgusunu değil, onu kuran hareketleri de göz önüne almak lazım. Bu hareketler bazen hem eşitliği hem de adaleti aşmış geçmektedir.

-Spencer, adalet duygusunun kaynağını, hayatın işleyişini bozan harekete karşı bir çeşit içgüdüsel karşı koymada bulunmaktadır. Bu ise henüz hayatın bile merhametten medet umması değil midir? Spencer, bununla adaletin alanını sınırlandırmış, merhametin alanını ise genişletmiştir. (Topçu, 2016b:s. 112) Merhamet duygusu insanda adalet duygusundan daha geniştir ve merhamet duygusu adalet duygusundan daha önce oluşmaktadır. Yazar şu hususa değinmek istemektedir. Merhamet insanda bulunan bir içgüdüdür ve tüm değerlerden daha kutsal ve daha büyüktür. Merhametin olduğu yerde adalet kendiliğinden oluşmaktadır.

-Yavuz Selim sanki Hattâb'ın oğlu Ömer'in tekrarlanan gençliğidir. (Topçu, 2016c: s.20) Topçu, adalet timsali Hz. Ömer'i örnek vererek Yavuz Sultan Selim'i ona benzetmiştir. Yavuz'un da adaletli bir padişah olduğunu beyan etmek istemiştir.

-Montesquieu Fransız inkılabını hazırlayan esasları, adalet prensibini en iyi benimsemiş olan İngiliz siyasi teşkilatında bulmuştu. Filhakika İngiltere'yi kuran dünyaya hâkim yapan, İngiliz milletinin kendisi için yaşattığı hudutsuz adalet idealidir. (Topçu, 2016c: s.65) Yazar, İngilizlerin bir anda dünyaya hâkim olmasını, sözlerini geçirmesini onlarda var olan adalet sisteminden kaynaklandığını beyan etmiştir.

- Bir Fransız kadınıyla senelerden beri münasebette imiş. Nihayet geçen aylarda kadının bir çocuğu olmuş. İş mahkemeye dökülmüş. Birkaç gün evvel kadın mahkemeyi kazanmış. Naci Bey büyük cezaya uğramış. (Topçu, 2016ç: s.54-55) Yazarın bahsetmek istediği durum Reha eserinde geçmektedir. Ülkemizde haksızlığa uğrayan bir Fransız vatandaşının mahkeme tarafından adil şekilde yargılanıp hakkının verilmesini içeren bir paragraftır.

- Çalınan mallar sonra başkasının evinde bulundu. Hırsız yakalandı. Lâkin Sefer katil oldu. Sivas'ta mahkemeye verdiler. On sene hapse mahkûm ettiler. İki sene sonra İstanbul hapisanesine naklettiler. (Topçu, 2017: s.17) Suç işleyen başkasına zarar veren kişilerin devlet tarafından yargılanıp adaletin gereğinin yapıldığı belirtilmek istenmiştir.

- Doktor büyük adamdı. Arkasında kuvvet vardı. Bütün memleket onun arkasındaydı. Bu anaların yetiştirdiği çocuklar hep bu beylere satılıyorlardı. (Topçu, 2017: s.21)

- Köylü insafsız, Hasan zâlim ise, devletin adaleti vardı ya! (Topçu, 2017: s.123)

-Kalemdeki memurlara sabah kahvesi götüren kahveci “ mahkeme açıldı!” diye ortaya seslendi. Köylüler birer ikişer tahta merdivenden tırmanmaya başladılar, onunkinden önce bir arazi kavgası, bir su davası, bir de muhtara hakaret davası vardı. (Topçu, 2017: s.124)

-Bu cevizi Hasan dikti, istediğiniz gibi yemin ederim, diye sağlam şahitlik etti. (Topçu, 2017: s.125)

-İmmigül'ün ölümünden sonraki Cuma hutbesinde imam yetim hakkından bahsetti: “ Anadan olsun, babadan olsun, yetim Allah'ın size emanetidir. Yetimlere iyi muamele ediniz, onlara zulmetmekten çekininiz. Yetimlere karşı kendi evlatlarınıza yaptığınız şekilde davranınız. Yetim ahı alan ilelebet cehennem azabından kurtulmaz. Yetim malına el sürmeyiniz. Yetim malı sizi kahreder. Evlatlarınızı sefalete dûçar eder, yuvanızı söndürür. Yetim malına göz koyana peygamberin şefaati yoktur.” (Topçu, 2017: s.132)

-Be evin ekmeğini kim pişirdi, bilirsiniz. Hiçbir zaman para almamışım. Kışın damını küreyen de benim. Bana ne vereceksiniz ki hakkımı helal edem? (Topçu, 2017: s.134)

-Gülşan'ın cihazlığını da elbet götüreceğim. Kızın hakkıdır. Kimse el süremez. (Topçu, 2017: s.135)

- Allah nikâhı denebilecek olan, işte bu nikâhtır. Vaktiyle imam nikâh memuru idi. Bu vazifeyi o yapıyordu. Bugünkü imam nikahı ise tarafların hukukuna hörmet hususunda cemiyetin kefareline dayanmadığından, hukukî bir mukavele değildir; Allah adına yapılan

bir sahtekârlıktır. Asıl bu nikâhla evlenen kimse nikâhsız ve zâni sayılır; çocukları da zina veledi. (Topçu, 2017: s.154)

- *Bu sabah aradık, yerinde yok altınlar. Senin oğlun onları alıp koynuna koyarken gören var. İsterim altınlarımı. Vermezseniz mahkeme ile alırız! (Topçu, 2017: s.159)* Topçu'nun Taşralı eserinden alınan bölümlerde haksızlığa uğrayan Anadolu insanının hak arama mücadelesinin anlatıldığı bölümlerde hukuk kurallarının ne kadar önemli olduğu güçsüz, zayıf insanlar için bir kurtarıcı özelliği taşıdığı ifade edilmek istenmiştir.

4.1.1.2. Dostluk

Dostluk bireylerin kopmaz bağlarla birbirlerine bağlanmasıdır. Kısaca kadirşinaslık da denilebilir. Dostluk kavramı içinde samimi duygular barındırmaktadır. Dost diye nitelendirdiğimiz kişiler iyi ve kötü olan tüm duygularımızı bizimle paylaşmaktadırlar. Kötü dediğimiz insana elem veren duygular paylaşıldıkça azaldığı gibi, mutluluk veren duygular da paylaşıldıkça çoğalmaktadır. Buradan yola çıkılarak içinde sevgi barındıran bu değer çocuklara küçük yaştan itibaren kazandırılması, insani değerlere haiz bireylerin yetişmesine sebep olacaktır.

Tablo 3. Değer Tablosu- Dostluk

Değer:		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	4	Doğrudan yer verilmiştir
Felsefe	-	Değere hiç yer verilmemiştir.
Kültür ve Medeniyet	1	Doğrudan yer verilmiştir.
İsyân Ahlâkı	-	Değere hiç yer verilmemiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	1	Doğrudan yer verilmiştir.
Reha	3	Örtük olarak ele alınmıştır.
Taşralı	5	Örtük olarak ele alınmıştır.

Tablo 3'te dostluk değerine 14 kez yer verilmiştir. Taşralı kitabında 5 kez, Ahlâk kitabında 4 kez, Reha kitabında 3 kez, Kültür ve Medeniyet, Türkiye'nin Maarif Dâvası

adlı kitaplarında ise 1 kez yer verilmiştir. Felsefe ve İsyân Ahlâkı adlı eserlerde hiç yer verilmemiştir. Yapılan çalışmada dostluk değeri Nurettin Topçu'nun bu yedi eseri içinde en az ele alınan değerdir. Bunun sebebi olarak da eserlerin konu bakımından uygun olmadığı gözlemlenmiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde dostluk değeri doğrudan ve örtük olarak ele alınmıştır. Dostluğun kıymetinden bahsedilip; dostluğu direk kardeşlik ve dindaşlık seviyesine çıkartmıştır. Dostun her zaman iyi kötü günde destekçi olduğu yeri geldiğinde acı sözleri bile söylemesi gerektiği üzerinde durulup hakiki dostluğun önemine vurgu yapılmıştır. Az yer verilen bir değer olmasına rağmen dostluğu anlatan şiire yer verilmiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde dostluk değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Bir de edebiyattan örnek verelim: Büyük Fransız şairi Victor Hugo Sefiller adlı romanında Jan Valjan isminde sabıkalı bir hırsızın romanın ana kahramanı olarak yaşatmaktadır. Bu hırsız bir gece papazın evinde gümüş şamdanlarını çalar. Bekçi onu yakalayıp papazın kapısına götürür ve şamdanları çalan hırsız getirdiğini söyler. Vicdanın terbiyesini pekiyi bilen papaz, karşısında korkudan titreyen hırsıza kurtarıcı bakışlarını çevirir ve bekçiye, "Hayır azizim, bu benim dostumdur. Dün gece buraya oturmaya gelmişti. Bu şamdanları kendisine ben hediye ettim. Bunlardan başka gümüş kaşıklarda vermiştim. Almayı unutmuş. Onları da getireyim", der ve hem bekçinin hem de hırsızın ne olduklarını, ne ile karşılaştıklarını şaşırان bakışları önünde bir deste gümüş kaşığı da getirir, "Al, bunları da dostum!" diyerek ruhunun kurtuluşu duygusunu çılginca yaşayan Jan Valjan'a uzatır. Bu olay, sabıkalı adamın ahlâk iradesine kavuşma hareketinin başlangıcı olacaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.27) Topçu, Ahlâk eserinde verdiği bu örnekte ahlâk hareketlerinin tasarlanarak değil aniden geliştiğini bir zorunluluk olmadan içten gelen özgür irade ile yapıldığını ima etmek istemiştir. Bir hırsıza dostum kelimesini kullanarak kötülüğe karşı iyilik ile karşılık vermenin daha olumlu sonuçlar doğuracağına işaret etmektedir.

-Kazanç yolunda dostluklara kıyan, başkalarının üstün varlığına tahammül edemeyen haset sahibidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.33). Ufak menfaatler uğruna dostluk gibi yüce bir duyguya zarar veren, para uğruna insan kalbi kıran; dost görünümlü haset, kıskanç insanın işidir yargısını bize sunmaya çalışmıştır.

Dostlarına vefalı, düşmanlarına müsamahalı ol ve yere yıktığın düşmanını tekmeleme, alicenaplık göster. Vefa ve alicenaplık yüksek ahlâkın iki parlak şîâridir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72) Yazar, eserin bu bölümde iyiliğe iyilik ile cevap vermenin kolay olduğunu bunu herkesin yapabileceğini, önemli olanın ise kötülüğe iyilik ile cevap vermenin ve bunun daha büyük bir erdem olduğunu beyan etmek istemiştir.

-Dostum! İlk önce kendini düzelt. Ondan sonra insanlara, felsefenin yola koyduğu bir adam göster. Soydaşlarınla yer içerken gezip dolaşırken kendinden örnek vererek onları aydınlat. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.85) Yazar burada örnek davranışlar ile karşındakine ışık ol, yol göster demek istemiştir.

-Hallac-ı Mansur'un, çarmıha gerilmiş vücudunu taşıyan halkı sakın sakın seyrettiği halde, kendisine gül fırlatıp atan tek dostu Hamd'e dönüp ağlarken söylediği şu sözleri düşündürüyor: " Beni taşıyan bu halk, ne yaptığını bilmiyor. Onların zulmünden azap duymuyorum ama sen bilmeliydin ki bu vücuda bir gül dahi atılmazdı!" insanın kıymetini bilen onun vaktine, huzuruna da hörmet eder. (Topçu, 2018: s.48-49) Bu kıssa dostluğun anlatıldığı en güzel kıssalardan biridir. Topçu, dostluğun zor zamanlarda kendini gösterdiği; iyi günlerde herkesin dost olabileceğini önemli olanın kötü günde dostluğun ayyuka çıkması gerektiğinin üzerinde durmuştur.

-Sizi size medh edip de mest edenler değil, acı söyleyenler sizin dostunuzdur. Onlar sizden hiçbir şey beklemiyorlar. Dilenci ve meddah över. Sizi seven size ağlamasını bilir. (Topçu,2016c: s.152) Yazara göre dost, dürüst insan demektir. Arkadaşının iyiliği için iyiyi de kötüyü de söylemesi gerekmektedir. Sürekli yanlışları görmezden gelip doğru gibi göstermek dostluğa zarar veren durumlardır. Dost, dostunun mutluluğu ile mutlu olduğu gibi aynı zamanda da kötü gününde oturup onunla ağlamalıdır.

-Sonra birden bire nükseden bir hastalık gibi eski arkadaşları gidip bulmak arzusu kalbimde kaynadı. Haftalarca ev ev, daire daire dolaştım. Bir merak müptelâsı mecnun gibi içimde kaybettiğim şeyi onlarda bulacağım sandım. Lâkin kiminin cepheden bir daha dönmediğini söylediler. Kimisini yerinde bulamadım. (Topçu, 2016ç: s.15)

-Onlar her dönüşünde bana, "demek bilmiyordum? Şimdi anladın mı? Biz ezelden beri beraber yaşayan vefakâr iki dost, iki kardeşlik" diyor. (Topçu, 2016ç: s.30)

- Izdırıp dostluğu ne teselli verici şeydir! Şimdi her akşam bunların misafiriyim. (Topçu, 2016ç: s.133) Topçu, Reha eserinde yer verdiği dostluk değeri ile ilgili şunları

ifade etmek istemiştir. Kan bağı olmamasına rağmen dostluğu kardeşlikle bir tuttuğu görülmektedir. Aynı zamanda dostluğu, varlığı ile huzur veren, her zaman bir fiil yanında olan, sıkıntı anında yol gösteren, huzur veren kimseler olarak eserlerinde yer vermiştir. Reha eserinde olay örgüsü üzerinden örtük bir şekilde dostluğu anlatmaya çalışmıştır.

- *Artvin'deki annesi de fakirdi. Ona yazarak para istemek beyhude idi. Hem kadıncağzın oğlunun felâketini duymaması lâzımdı. İdeal uğrunda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen arkadaşı için Fuat'ın ne yapıp yapıp bu parayı bulması lâzım geldi. (Topçu, 2017: s.44)*

-*Kardeş, yurttaş, dindaş kelimeleri neyi ifade ederdi? Nerdeydi insanların dostu? (Topçu, 2017: s.47)*

-*Hapisteki dostunu şimdi mes'ut görüyordu. Ona imreniyordu. İçinden bir ses sanki ona, "Dostunu kurtarmak için buraya koşacak yerde sen de niçin hapse girmedin?" diye sesleniyordu. (Topçu, 2017: s.62)*

-*Evet, gerçek dostlarım... Hep yaptıklarını iyilik diye yaptılar bana. Sana gelince biricik kardeşimsin. (Topçu, 2017: s.65)*

-*Bir dostunun felâketi önünde ağlamayıp da sararan ve kalbi durup ölen insan hiç gördün mü? (Topçu, 2017: s.66)*

-*Dünya yüzünde senden başka dostum olmadığını düşündüğüm zaman şunları söylemekten hoşlanıyordum.*

Dere kenarına serdim postu

Yeni bildim düşmanımı dostumu

Vâdem yeter ben budertten ölürsem

Açık koyun mezarımın üstünü (Topçu, 2017: s.205) Topçu, Taşralı eserinde de yer yer dostluk değerine yer vermiştir. Dostluğu çıkar amacı gütmeyen sevgi bağı ile kurulan menfaatsiz, dürüst duygular olarak nitelemektedir. Bu eserinde de dostluğu kardeşlikle bir tutarak bu kavrama verdiği önemi göstermek istemiştir. Dostların iyi günde veya kötü günde arkadaşının yanında koşulsuzca olması gerektiğini ima etmiştir.

4.1.1.3. Dürüstlük

Dürüstlük; bireyin konuşmalarında ve davranışlarında doğru olmasıdır. Kısaca özü sözü bir insan da denilmektedir. Özü sözü bir insanın da yaşayış ve fikirleri ile tutarlı olması gerekmektedir.

Tablo 4. Değer Tablosu- Dürüstlük

Değer: Dürüstlük		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	20	Örtük olarak yer verilmiştir.
Felsefe	1	Örtük olarak yer verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	6	Örtük olarak yer verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	-	Değere yer verilmemiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	2	Örtük olarak yer verilmiştir
Reha	3	Örtük olarak yer verilmiştir
Taşralı	7	Örtük olarak yer verilmiştir

Tablo 4'te dürüstlük değerine 40 kez yer verilmiştir. Bu değer dağılımı ise şu şekildedir. Ahlâk kitabında 21 kez, Taşralı kitabında 7 kez, Kültür ve Medeniyet kitabında 6 kez, Reha kitabında 3 kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası kitabında 2 kez, Felsefe kitabında 1 kez yer verilmiştir. Fakat İsyan Ahlâkı kitabında bu değere hiç rastlanmamıştır. Dürüstlük değerine bu kitapta yer verilmemesinin sebebi kitabın konu bakımından bu değere uygun olmamasıdır. Topçu'nun bu eserinde genellikle ahlâksızlığa karşı bir isyan, bir savaş durumu mevzu bahistir. İnsanların hürriyetine engel olan her şeye karşı çıkılmış ve insanları esaretten kurtarmanın yolları üzerinde durulmuştur.

Nurettin Topçu eserlerinde geçen dürüstlikle ilgili ana fikirler ise şu şekildedir. Ne olursa olsun her durumda bireylerin dürüst olması gerektiği dürüstlüğün önemli bir erdem olduğu üzerinde durulmuştur. Tarihte yaşamış devlet adamlarının dürüstlikle ilgili hikâyeleri örnek olarak verilmiştir. Türk toplumunda dürüstlüğün öneminden bahsedilmiştir. Yalnız dürüstlük değeri doğrudan verilmeyip örtük bir şekilde örnekler ve

hikâyelerle verilmiştir. Merhametli, şerefli, yalan söylemeyen özü sözü bir insanlardan yola çıkarak bu değer anlatılmıştır.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde dürüstlük değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Sanat gibi ahlâk hareketi de menfaat gözetmeyicidir. Egoist, yani bencil davranışlarımızda hiçbir zaman ahlâklılık aranmaz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.25)

-Hayat bolluktur ve bunun karşısında bolluk dopdolu hayattır, gerçek varlık budur. Varlıktan hiç ayrılmayan bir asillik vardır, onsuz ölünür, içten kurunur. Çiçek vermek lazımdır; ahlâklılık menfaat gözetmeyiş, insan hayatının çiçekleridir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.30)

-Buğdayın tartısına hile karıştırmadım. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 32)

-İlim ve bilgelik, aşk ve merhamet helal lokma ile olur. . (Topçu, Ahlâk, 2016: s.38)

-Başkalarının ayıbını söylemeyen, kendi ayıbını araştırır. . (Topçu, Ahlâk, 2016: s.38)

-Başkalarına verdiği sözü tutmayan, başkalarının insanlığına saygısız demektir. Bu bir ahlâk düşüklüğüdür. Ahlâklı adam, verdiği sözü mutlaka yapar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.42)

Ahlâk kitabı sayfa 25, 30, 32, 38, 42'de geçen paragraflarda dürüstlük değeri örtük bir şekilde ele alınmıştır. Her şeyden önce dürüstlük değeri özgeci gaye güder ve başkalarının iyiliği için elinden geleni esirgemeyen özü sözü bir, ayıp araştırmayan, hileden uzak duran, menfaat gözetmeyen, insanlara saygısızlık yapmayan bireyleri ifade eder. Topçu, Ahlâk eserinde dürüstlük değerine doğrudan ve örtük olarak yer vermiştir.

-Burada namus kavramı ile karşılaşıyoruz. Kendimizde ve başkalarında varlığını tanıdığımız değerlere tam saygı göstermeye namus deniliyor. Namuslu adam, hem kendi izzeti nefsine ve şerefine sınıksız sarılır, onu korur, bayağı menfaatlere değişmez; hem de başkalarının izzetinefsi ve şerefine saygılı olur: Yalan söylemez, kimseyi aldatmaz, çalışkan ve dürüsttür. Başkalarının emeği ile geçinmeyi düşünmez; elinin emeği ve alnının teriyle kazanır. Hakkından ötesine el uzatmaz, kimsenin hakkını yemez. Bütün bu davranışları kendinde toplayan namus kavramı, izzetinefsi ile şerefın koruyucusudur ve bu karakteriyle utanma ve haya kavramlarına bağlanır. Namuslu olanların bu hali, ruhsal değerlere saygılı oluşlarındandır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 49)

-Çalışan öğrencinin, emeğini esirgemeyen işçinin, malını yüksek fiyatlara satmayı düşünmeyen satıcının bu hareketleri, ahlâkî davranışlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.56) Topçu, eserin 49 ve 56. sayfasında dürüstlük değerine doğrudan yer vermiştir. Birinci paragrafta yazar adeta dürüst insanda olması gereken özellikleri sıralamıştır. Dürüstlük değerini de içine alıp derin bir namus açıklaması ile sözlerini tamamlamaktadır. İkinci paragrafta ise görevini hakkı ile dürüst bir şekilde yerine getiren kişilerin ahlâklı olduğuna dair bir gözlem bulunmaktadır. Yazara göre ahlâk genel bir kavram dürüstlük ise ona bağlı alt bir kavram olarak nitelendirmiştir.

-Bir büyük vatanseveri, siyaset hayatının değişik akımları içinde zindana götüren polis memurunun, bunu yapmak için devlete ve kanunlara verdiği söz, onu devlet ve kanun karşısında ödevli yapmıştı. Lâkin öbür taraftan, bu insanın suçsuz bir vatansever olduğuna inancı, onu serbest bırakması için vicdanını zorlamaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 64) Bu paragrafta iki farklı durumda çıkmaza giren dürüst bir kişinin nasıl karar vereceği ve bu vicdanı meselenin nasıl çözümleneceği hakkında kararsız kalan kişinin yaşadığı ikilem anlatılmaktadır.

-Kendimize karşı ödevlerin ruhsal yaşayışımıza bağlı olanları, her şeyden önce doğru ve samimi olmaktadır. Samimi olmak, kendini ve başka insanları aldatmak istememektedir. Onu yok eden yalancılık, bütün ahlâksızların anasıdır. Yalan, kendi ruhumuzu sakatlar ve yine kendi şahsiyetimizi baltalar. Başkalarının, hakikati tanıma hakkını çiğner. Yalan söyleyen, hem kendine hem de başkalarına saygısı olmayan insandır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.66)

-Dikkat et: Sözlerin ve yazıların kısa, açık ve mânalı olsun. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72)

-Bir kimsenin yüzüne karşı söyleyemediğini arkasından söyleme ve bil ki arkadan konuşma korkaklığın en iğrenç şeklidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72)

-Bedenine ve menfaatine bağlı bütün isteklerden sıyrılınca insan erdemli olur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.81)

-Müslüman, elinden ve dilinden başkalarına fenalık gelmeyen insandır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.83) Yazar, eserin 66, 72, 81 ve 83. sayfalarında direk dürüstlükten bahsetmemiş yine örtük bir anlatıma başvurmuştur. Yalan söylemeyen, insanları aldatmayan, özü sözü bir olan, dedikodu yapmayan insanı dinin bir kuralı olan dürüstlük ile bağdaştırmıştır.

-Başkasını zayıf bulup fırsattan faydalanmamak, kendi hakkını zayıfa başışlamak, kuvvet kullanmanın mümkün olduğu yerde hakkı teslim etmek ve zulüm yapmanın mümkün olduğu yerde merhametle davranmak Türk ahlâkının başında geliyor. Türk daima kaybeden mertliği, kazanan kurnazlığa üstün tutmuştur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.208) Topçu bu kısımda mertliğin faziletinden bahsederek fırsatçılık yapmanın çirkinliğine vurgu yapmıştır. Genel olarak dürüstlük değeri paragrafta geçmese de paragraf okunduktan sonra ilk akla gelen değer, dürüstlük değeri olmaktadır.

-Selçuklu Sultanı Birinci Kılıçaslan'ın, Antakya kalesinde kuşattığı Haçlı ordusunun, düşmanın, aynı şartlar altında göğüs göğüse dövüşme teklifini kabul ederek, serbestçe kaleden çıkmasına izin vermesi mertlik hareketidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.208)

-Yıldırım Beyazıt'ın, Niğbolu Savaşı'nda esir aldığı düşman kralını affederek memleketlerine göndermesi ve Ankara Savaşı'ndan önce, savaş meydanına dönerlerken yolda, düşman ordusuna baskın için eline geçen fırsatlardan faydalanmayarak, "Mertçe göğüs göğüse dövüşmek gerekir." demesi Türk mertliğinin dünya tarihinde benzeri olmayan örnekleridir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.208)

-Türklüğün tarihi, minnet nedir bilmeyen ve zulme alet olarak minneti benimseyen bu insanlarla, savaşan kahramanlarla doludur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.208)

-Kayı aşireti Anadolu'ya geldiği zaman bir ovada çarpışan iki ordu gördüler. Kazananlara yardım edip de yağmalardan pay almaktansa yenilmekte olan zayıflara yardım yolunu tuttular ve savaşı onların kazanmasına sebep oldular. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.208)

-Türkler, sözlerinde dururlar; verdiği sözü tutmayana namuslu adam gözüyle bakmazlar. Önceden söz verdiği için, büyük değerleri feda etmekten çekinmezler. Kahbelik diye adlandırılan verdiği sözü tutmamak, onlarca en çirkin şeydir. Görevini zamanında yapmamak, zamanı gelince borcunu ödemek, randevusuna zamanında gelmek gibi ahlâkî değerler, milletimizin karakter yapısına kazılı özelliklerdir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.210)

Yazar 208 ve 210. sayfalarda Türk tarihinde dürüstlüğü ile tanımış Türk büyüklerinden bahsetmektedir. Tarih boyunca Türk devletlerinin adil ve dürüst yönetim şekillerinden bahsedilmektedir.

-İlim de felsefe de bütün menfaat endişelerini bertaraf eden, menfaat gözetmeyici ruh hareketidir. (Topçu,2015: s.18) Bu kısımda örtük bir anlatım mevcuttur. Bilim ve felsefeyi

menfaatlerden uzak tutulması gerektiğini düşünerek dürüst bir ilim bilgisinden bahsetmektedir.

-Hangi fedakârlıktan ve civanmertlikten bahsedilse; “Onun şimdi zamanı değil, daha zamanı gelmedi” diyenler vardır. Her harekâtın zamanını gösterir bir listeyi sakın korkak vicdanlardan istemeyiniz; size “ zamanı gelince söyleyeceğiz” diyeceklerdir. Bunlar realitelerle her cepheden temas etmektir. (Topçu, 2018: s.44)

-Sözünde durma, medenî cesaret, maneviyata bağlılık gibi ruh değerleri ahlâkî değerlerdir. (Topçu, 2018: s.50) Sayfa 44 ve 50’de örtük bir anlatımla korkak kişilerin dürüst olamayacağından medeni cesaretlerinin yeterli olmadığından bahsedilmiştir.

-O, müminin bütün hayatına yayılmıştır. Gerçek dindarın hareketi ibadet, sözü dua, bakışı rahmet, beraberliği kuvvettir. (Topçu, 2018: s.65) Yazar, bu kısımda dürüstlüğü din ile bağdaştırıp özü sözü bir insanın rahmeti ve dostluğunun önemine vurgu yapmıştır.

-Talebinin kayıt masrafları, namuslu bir aile babasını zora sürükleyici halde iken, her sene lüzumlu lüzumsuz Avrupa’ya tetkiklere ve kongrelere giden fakülte elemanlarına verilen tahsisat, yüreklerde merhamet ve insafın hiç kalmadığının en bariz delilidir. (Topçu, 2018: s. 84) Topçu, bu paragrafta devlet kademesindeki insanlara seslenmektedir. Gereksiz yaptıkları masrafların esasen başka insanlar için ne kadar önemli olduğuna değinerek yapılan haksız işin nasıl kul hakkına dönüştüğünü anlatmaya çalışmıştır. Anlatım, cümlede açık olarak verilmeden cümlenin anlamından ortaya çıkan örtük bir anlatımdır.

-Onlarda fikir, ilim ve ağırbaşlı siyasî yazılar okunuyordu. Vicdanlara hörmet prensibi hâkimdi. (Topçu, 2018: s.93) Yazar, bu bölümde ve bu bölümle alakalı diğer yerlerde siyasette ahlâktan ve bir alt kademesi olan dürüstlükten bahsetmiştir. Siyasilerin nasıl vatanperver, dürüst olmaları gerektiği hakkında yer yer bilgi vermiştir.

-Evvelâ hareket adamı kimdir? Hareket adamının türlü görünüşleri vardır. O bazen vatanperver olur, bazen âlim, bazen sanatkârdır. Bazı kere devlet adamı vaziyetinde görünür. O her zaman ahlâk adamıdır, kâmil insandır. (Topçu,2018: s.142) Devlet adamlarının nasıl kâmil insan olması gerektiği hakkında bilgiler verilmiştir.

- Kalbe yapılan ilk aşı, merhamet aşısıdır. Sonra, hem cinsini sevmek ve sevdiği için aldatmak, ihmâl etmemek aşıları yapılır. Cemaat sevgisi verilir. (Topçu, 2016c: s.77)

Yazara göre merhametli insan aynı zamanda da dürüsttür. Merhamet kendisi ile birlikte dürüstlüğü getirir bu da insan sevgisinin kaynağıdır.

-Bu zihniyetin sahipleri, herhangi bir fikrin doğruluğunu ileri sürerken, ispat sadedinde sebep olan, “ zira falan ve filân adamlar böyle demişlerdir” tarzında konuşmaz. -Yeni bir ilim, sanat, ahlâk ve din dünyasına ait zirvelerdir. Yeni bir ilim cereyanının açılması, bir sanat eserine hazırlık veya bir estetik anlayışının belirmesi, bir ahlâk iradesinin yayılması veya dinî bir hayata seferberlik veyahut dinde tam nüfuz edici bir anlayış, bir idealin doğması demektir. (Topçu,2016c: s.92) Ahlâk, ilim ve düşünmeyi doğurmuştur. Ahlâk bilinciyle yetişen bireylerin kazanacağı sağlam değerler sayesinde ideal toplumun oluşması sağlanacaktır.

-Her yerde ve herkeste aradığım samimilik yerine bulduğum riya, ihtiras ve korkunç benlik kalbimi cemiyetten uzaklaştırmış. (Topçu,2016ç: 17)

-Kalbini ve mukaddes ızdırabını basit zevklere değişenlere güleceğim ve sonradan görmüş dünyanın bütün sultanlarıyla saraylarına yalnızlığımın yetim kolyesini değiştiremeyeceğim abla!.. (Topçu, 2016ç: s.49)

-İyilik, merhamet ve vefa, bütün alemin unutulmaz hatıralarıyla insanlarda hâlâ yaşıyordu. (Topçu, 2016ç: s.126) Topçu, bu eserinin 17, 49 ve 126. sayfalarında dürüstlüğe örtük olarak yer vermiştir. Eserin roman olması örtük anlatımın kullanılmasına uygun olmuştur. Eser de dürüstlük kavramı iyilik ve merhamet ile ilişkilendirilmiştir. Yazarın romanda kullandığı ana karakterin en büyük özelliği dürüstlük değerine uygun olmasıdır.

- Şerefli insan olmak için nereli olmak lâzımdı? Bu İstanbul'daki insanların çoğundan da kötülük geliyordu. (Topçu, 2017: s.27)

- Müddetini doldurmuş, akşam sen gittikten sonra geldi, bir saat oturdu, konuştuk burada. Seni merakla bekledi. Olup bitenleri hep söyledim. Sonra çıktı, gitti, “gelirim” dedi. Hâlâ gelmedi mi? (Topçu, 2017: s.30)

- Demez olur muyum hiç, o köpeğin yaptıklarını? (Topçu, 2017: s.30)

- İnşaat müteahhidi Haygaz'la anlaşılan başmühendisin hırsızlığını müdürü umumiye ihbar etti. (Topçu, 2017: s.38)

- Ali Seyid, cumadan gayri namazlarda camide görülmezdi, ama temiz insandı. Kimseye fenalığı yoktu. Köylünün fitnelerine, dedikodularına karışmazdı. (Topçu, 2017: s.129)

-Hee, dedi, Allah büyük. Kime minnetin var? Gençsin, gücün kuvvetin de yerinde çalışır, kendi emeğinle geçinirsin. İyi ediyorsun. (Topçu, 2017: s.171)

-Ahlâksızlık, verdiği sözü kime karşı olursa olsun, yapamamaktan acı duymamaktır. Ahlâksızlık, bütün insanlara karşı, Allah'ın kulu diye, saygı duymamaktır. Böyle insanlar başkalarına fenalık yaparlar, hırsızlık eder, adam öldürürler, dedikodulardan hoşlanırlar. (Topçu, 2017: s.174) Yazarın, Taşralı eserinden alınan paragraflarda ortak mesaj hepsinde aynıdır. Dürüst, ezilen insanların çektikleri sıkıntılardan bahsedilmektedir. Dürüst insanın kötü olan her şeyden uzak durmasının anlatıldığı paragraflardır.

4.1.1.4.Öz Denetim

Öz denetim; bireylerin kendini kontrol etmesidir. Kazanılması zor bir değer olmakla beraber küçük yaştan itibaren çocuklara öğretilmesi gereken bir değerdir. Öz denetimi gelişmiş bireyler, hareketlerini daha kolay bir şekilde kontrol ederler ve iletişim sorununu hemen çözebilmektedir.

Tablo 5. Değer Tablosu- Öz Denetim

Değer: Öz Denetim		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	23	Örtük olarak yer verilmiştir
Felsefe	5	Örtük olarak yer verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	-	Değere yer verilmemiştir.
İsyan Ahlâkı	9	Örtük olarak yer verilmiştir
Türkiye'nin Maarif Dâvası	-	Değere yer verilmemiştir.
Reha	3	Örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	1	Örtük olarak yer verilmiştir.

Tablo 5'te öz denetim değerine 41 kez yer verilmiştir. Bunun 23 tanesi Ahlâk kitabında, 9 tanesi İsyan Ahlâkı kitabında, 5 tanesi Felsefe kitabında, 3 tanesi Reha kitabında, 1 tanesi Taşralı kitabında yer almaktadır. Diğer iki kitabı olan Türkiye'nin Maarif Dâvası ve Kültür ve Medeniyet adlı eserlerde bu değere yer verilmemiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde öz denetim değeri ile ilgili ana fikir şu şekildedir: Olaylar karşısında bireyin tepkilerini, davranışlarını denetleyebilmesi yani otokontrole sahip olmasıdır. İradesini kontrol altına almayı bilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Kısaca karakterinden ödün vermeden bazı isteklerini dizginleyebilmesinin ne kadar önemli olduğu sürekli vurgulanmıştır.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde öz denetim değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Sokrates, onların yanlış yolda olduklarını, hakikati araştıran gözlerimizi dışımızdaki dünyadan çekip kendi içimize çevirmemiz gerektiğini ileri sürdü; insan düşüncesini "fizikten ahlâka yükseltti". Ona göre aklın, sapıklıklara düşmeden dosdoğru ilerleyişi ile ahlâkın hakikati elde edilir. Ancak akli iyi kullanmasını bilmek gerekir. Sokrates'e göre kimse bilerek fenalık yapmaz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.15) Yazar, bu kısımda insan düşüncesini fizikten ahlâka yükseldiğini söyleyerek ahlâkın önemine vurgu yapmaktadır. Yanlış düşmeden dosdoğru yürüyebilmek ahlâkî bir olgunluk sayesinde olmaktadır. Kişi bu olgunluğa iç dünyasını düzenleyerek başlayacağını çünkü kimsenin isteyerek kötülük yapmayacağını düşünmektedir.

-Bize içimizden seslenen, doğru yolda yürümemizi öğreten vicdanın sesidir. Biz ona uymasını bilirsek vicdan hiçbir zaman yanılmaz, yanılmaz. Bunun için onun sesini iyi dinlemesini bilmeliyiz. Ancak kendi vicdanlarının sesine kulaklarını tıkayanlardır ki her türlü ahlâksızlığı yapabilirler ve böylelikle akıllarının gösterdiği yoldan uzaklaşmış olurlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.16)

-Toplumun bu zorlayıcı etkisi bazen ferdi vicdanlara karşı olsa bile, bu yüzden ahlâk adına fertlerin vicdanında doğan isyan hareketi de yine toplumun ahlâkî bir düzene yükselmesini gaye edinmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.18) Topçu, öz denetim sayesinde bireylerin hareketlerini sorgulayarak ahlâkî olgunluğa erişeceğinden bahsetmektedir. Bu durumu ise vicdan ile açıklamaktadır.

-Ahlâkın kendine özel olan konusu, insanın iradeli hareketleridir. (Topçu, Ahlâk, 2016: 20)

-Bir insanın hareketleri karşısında verdiği hükümler de yine kendi vicdanlarının ortaya koyduğu hükümlerdir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.22) Sayfa 20 ve 22'de iradenin insan hareketlerini yönlendirmede ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

-Sanatçı eserlerini hazırlarken geçeceği yolu kendi seçer. Şekillerini, renklerini seslerini ve hayallerini kendisi yaratır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.25) Birey, bir olaydaki sevinçleri ve acıları da kendisi yaratır. Bu sebepten dolayı sanat eserlerinin hepsi birbirinden farklıdır. Sanat eserleri sahibi olduğu sanatçının iç dünyasını yansıtmaktadır.

-Mesela kimsesiz çocukları doyurmak gibi onlara iş bulmak, okutmak ve terbiyelerini sağlamak da ahlâkî davranışlardır. Bu davranışlardan her hangi birini öbürlerine üstün tutmak, herkesin kendi hür iradesinin kararıyla olacaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.26) İyilikte belli bir ölçü yoktur. Herkes gücü ve iç dünyası dâhilinde iyilik yapmaktadır. Yapılan iyiliklerin herhangi bir ölçütü olmadığı gibi iyiliklerin ahlâkî boyutu da yoktur. Bu durum herkesin özgür iradesine göre şekillenmektedir.

-Vicdanın bir iyilik eseri ortaya koyması, bir matematik probleminin çözülmesine benzemez. Matematik probleminin çözülmesinde her zekanın baş vurma zorunlu olan metod kullanılacaktır. Aynı zihin hareketi yapılacaktır. Herkes istediği metodla sonuca ulaşamaz. Halbuki ahlâk hareketinde davranışını seçmede herkes serbesttir. Her insan kendi hareketini kendi yaratır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.26) Ahlâkî hareket için herhangi bir kural kaide veya denklem yoktur. Ahlâk her insanın kendi iradesi kadardır ve bu durumu kendisi tayin etmektedir.

-Ahlâk hareketlerini yapılmadan önce tasarlamak ve ahlâklı olmak için böyle davranmanın zorunlu olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü bunlar, hür olan iradenin yaratıcılığının eseridir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.27) Topçu, bu kısımda öz denetimin herhangi bir zorunluğunun olmadığını özgür iradeye göre şekillendiğini söylemektedir.

-Para kazanma hırsı senin yolunu tutmasın. Yanlış hayal seni kıyuya düşürür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.37)

-Ahlâkî hareket insana özeldir. Çünkü yalnız insan bilerek, isteyerek davranma yetisine sahiptir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.67)

-Ödevlerimiz vardır. Sonra da ailemize, cemiyete ve milletimize, insanlığa ve Allh'a karşı ödevlerimiz bulunmaktadır. Bunların hepsi kendimize karşı ödevlerimize bağlanırlar, onlarla beraber gelişirler ve onları tamamlar. Topçu, Ahlâk, 2016:s. 64) Topçu, bu eserin 37, 64 ve 67. sayfalarında bir fert olan insanı varlık gayesine ulaştırmayı hedeflemektedir.

Kendimize, ailemize, milletimize, insallığa ve Allah'a karşı ödevlerimiz vardır. Doğru olmak, okumak ve öğretmek kendimize ait ödevlerdir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.69) Ailenin

bir ahlâk okulu olduğunu düşünen yazar, orada fertlerin güzel ve iyi duygularının geliştiğini düşünmektedir.

-Gece yatağına uzandığın zaman, o gün ne yaptığını ve yarın ne yapacağını kendi kendine sormadan uyuma. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.71) Topçu, bu cümlede insanın kendini sürekli denetlemesi gerektiğini söylemektedir.

-Bütün hareketlerimizde suyun akışına kendimizi bırakmış gibi davranmıyoruz. Her adımda kendi kararımızı kendimizin vereceğine inanarak akan suya karşı giden bir geminin kaptanı gibi davranıyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 74) Hareketlerimizde sınırsız bir özgürlük olduğunu savunan yazar bu iddiasını sürekli tekrarlamaktadır.

-Fena hareketin sonunda duyduğumuz pişmanlıkta bunu gösteriyor. "Niçin böyle yaptım?" diye esefleniyoruz; "Başka türlü de yapabilirdim." Diye düşünüyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.74) Öz denetime sahip insanların kendini sürekli sorgulayarak hatalarını daha aza indirdiğini düşünmektedir.

-Bir matematik problemini çözerken de düşüncelerimizi zorladığımız görülür. Duygular alanında meselâ bir ihtirası yaşayan insanın, ihtirasının arkasından hür iradesiyle ilerlediğide bilinmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.74)

-Bir fenalığı yapıp yapmamak elimizde değilse, onu yaptığımız için neden ceza görelim? Fena insanları kötülerken onların fenalık yapmamak ellerinde olduğunu yani hür olduklarını düşünüyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.75)

-"İnsan kendi kaderini kendi yapar" demek onda tam hürriyetin varlığına inanmaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.75)

-Davranışlarımızı etkileyen içten sebeplerse istek ve ihtiraslarımızdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.76)

- Vatandaş ve insan olarak hepimizin başta gelen ödevi, vatandaşlarımızın ve başka insanların hürriyetlerini yaşatabilmeleri için çalışmak ve bunun için gerekirse kendi hürriyetimizden feda etmektir. Onların hür olması için, kendi hürriyetimizi yine kendi irademizle kısıtlamaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.78) Eserin 74,75 ve 78. sayfalarında ele alınan konu insan hareketlerinin özgür oluşu ve insanların hareketlerinden sorumlu oluşudur.

-Güzel konuşmalar hazırlıyorum. Eşsiz kitaplar meydana getiriyorum diyorsun. –Dostum daha iyisini istersen bana ihtiraslarına gem vurduğunu, isteklerini düzene soktuğunu ve inançlarıyla gerçeğin yolunda gittiğini göster. Ne zindandan, ne sürgünden, ne acıdan, ne fakirlikten, ne de ölümden korkmadığına beni inandır. Bunlar olmadıktan sonra ne kadar güzel kitaplar meydana getirirsen getir, şuna inan ki sen bir toysun. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.86) İnsan fakirlikten, acıdan ve ölümden değil yazara göre korkudan korkmalıdır.

-Şahlanan hırsların karşısında yine içimizdeki aşk, merhamet ve fedakârlık duyguları harekete geçerek onu frenlemeye çalışmaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.88)

-Şahsiyetin hürriyet kazanması, insanın zorunlu olarak bağlı bulunduğu inançlardan sıyrılarak değer hükümlerini kendi seçmesidir; başka bir deyimle, kendi kaderini yine kendinin seçmesidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.129) Sayfa 88 ve 129’da bahsi geçen konu ise şu şekildedir. İnsanların içinde var olan hırsların engellenmesi yine özdenetime bağlı aşk, fedakârlık ve merhamet sayesinde olmaktadır.

Daha çok insanı kendi içine kapanmaya davet eden, umumî menfaatten ziyade ferdî fazilet tavsiye eden Tao dini ise, Konfüçyüs dininden ayrı bir sistem ortaya koymuştur. (Topçu,2015: s.21) Tao dinine göre tabiat kutsaldır ve ruh tabiatta devam etmektedir. Ruhun denetimine önem veren bir din olması sebebiyle yazar öz denetimi Tao dinine benzetmektedir.

-Locke düşüncüyü, ruhun kendi olaylarından edindiği bilgi diye tanımlıyor. (Topçu,2015: s.63)

-Demek ki insanda her türlü deneyden önce, onu hayvanlardan ayıran bir şey vardır ki, o da akıldır. (Topçu,2015:s. 66)

-Akıl ve aklın ilkeleri cemiyetin eseri olsalardı, cemiyet kurmuş olan insandan başka diğer hayvanların da akıl ilkelerine sahip olmaları icap ederdi. Halbuki aklın ilkeleri yalnız insanda görülür. (Topçu,2015: s.75)

-Zekânın fonksiyonu, bize kuramlar yaptırmak değil, hareketlerimizi idare etmektir. (Topçu,2015: s.75) Topçu, felsefe eseri 63, 66 ve 75. sayfalarında öz denetime örtük olarak yer vermiştir. Öz denetimin hareketlerin kontrolünde önemli bir yerde olduğunu düşünmektedir. Bir fikrin bir toplumun tüm fertleri arasında kabul görmesi onun hakikat için yeterli bir unsur olmadığı görüşündedir.

-Nesilden nesile bize kadar ulaşan tecrübeler, toplumdaki kaynaklanan peşin hükümler, kabul edilmek için her birimizde şahsî bir kontrolü, az çok sıkı bir tenkidi gerektirir. (Topçu,2016b: s.29-30)

-İnsana kayıtsız hürriyet atfedildiği zaman bundan insanın belirleyici bir sebeple dayanmaksızın kendi hallerinin bazılarını yaratabilme yeteneğine sahip olduğu kabul edilir. (Topçu,2016b:s. 43)

-“Hür varlık diye, sadece kendi mahiyetinin zorunlu kanunlarıyla var olan ve hareketleri yalnız kendisi tarafından belirlenmiş şeye diyorum.” . (Topçu,2016b: s.45)

-Sonuç olarak hürriyetin kaynağı, bizzat hareketin kendisindedir; bununla her varlık kendi öz varoluşunu teşkil eder. (Topçu,2016b: s.47)

-Deyim yerindeyse, insanın yaratıcı kişiliğini meydana getiren cevheri mutlak olarak hürdür; hareketleri bu cevher tarafından belirlenmiştir. İnsanın hareketleri kendi yaratmalarıdır. (Topçu,2016b: s.71)

- İrade kendi harap edilmesini istememek için yokluğu istemek zorundadır, yani o hiçbir özel nesneyi istemeyecektir, fakat bütün bir özel nesnelere dünyasında dolaştıktan sonra yine kendinde ve bizzat kendisi için kalacak ve kendi kendisini isteyecektir. (Topçu,2016b:s.77)

-İnsan, toplumun dışına çıkamaz çıkmak da istemez. Onun dışına çıkmak kendi iradesine aykırıdır. Ve insanın sorumluluğu, her hareketten sonra biraz daha büyüyen kendi iradesine bir dönüşür. Bu duygu onun hareket gücünün ölçüsüdür. (Topçu,2016b: s.99)

-Kendini tanıma, bu “onunla bir olma” gayretinin sonucudur. Bu aynileşme, asla benliğin konusuna karşı pasifliğini gerektirmez. Aksine, benlik kendi konusunu yaratır ve ruh bütün gücüyle kendi yarattığı modelle aynileşme gayreti gösterir. (Topçu, 2016b: s.158)

-İnsan, kendi benliğini kendisi olmayan her şeyin karşısına koymalıdır. (Topçu, 2016b: s.195) Topçu, İsyân Ahlâkı eserinde 30, 43, 45, 47, 71, 77, 99, 158, 195. sayfalarında insana kayıtsız şartsız hürriyet verildiği takdirde tek başına, kendi iradesiyle bağımsız olarak işler yapabilme gücüne sahip olduğuna değinmektedir.

-Ben ki bin bir felaketin zevkini tatmış, sevmiş, sevilmiş, yetim kalmış ve atılmış, aldatılmış ve düşman kurşunuyla delik deşik olmuş, çıplak kalbini ancak kendimim tanıdığı, insanlara acı ve çok gizli bir varlıktım. (Topçu, 2016ç: s.17) Topçu, bazı bireylerin acılar yaşasa

da halen kendi öz denetimlerine sahip olmalarına hayret etmektedir. Bu hayret zamanla imrenmeye dönüşmüştür. Dini boyutu ile de nefis terbiyesi olarak nitelemiştir.

-Sözünü tamamlamadan yine başını çevirdi, dışarıya döndü. İçindeki arzu büsbütün büyümüştü. Onu çok kızdırmak, hırpalamak istiyordu: (Topçu, 2016ç: s.59)

-Evet, büyümüşsen, büyümüşsen daha uslu olacaksın işte! Ve biz de sana Pakize diyemeyeceğiz artık! (Topçu, 2016ç: s.59)

-İzzeti nefsi âlem içinde kepaze olduğu halde ağımdır diye Sefer ses çıkarmamıştı. El kaldırmadı. (Topçu, 2017: s.16) Yazarın, Taşralı eserinde hikâyelerde öz denetim değeri geçmektedir. Değer, eserde genel itibariyle örtük olarak ele alınmıştır. Davranış ve duygularını kontrol altına alan insanlardan bahsedip onlara gıpta ile baktığını her defasında tekrarlamıştır.

4.1.1.5. Sabır

Sabır, olacak bir şeyi beklerken mevcut koşullara dayanabilme, kendini tutma, beklerken olumsuz düşünmeme anlamlarına gelir. Kısaca kendini tutma, tahammül, katlanma, dayanma gücü ya da *dayanç* olarak da ifade edilir. (<https://www.dmy.info/sabir-nedir/>)

Tablo 6. Değer Tablosu- Sabır

Değer: Sabır		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	3	Örtük olarak yer verilmiştir.
Felsefe	-	Değere yer verilmemiştir.
Kültür ve Medeniyet	-	Değere yer verilmemiştir.
İsyan Ahlâkı	-	Değere yer verilmemiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	1	Örtük olarak yer verilmiştir.
Reha	12	Örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	6	Örtük olarak yer verilmiştir.

Tablo 6’da sabır değerine 22 kez yer verilmiştir. En çok Reha kitabında sabır değeri geçmektedir. Bunun sebebi ise sabrı anlatan bir roman olmasıdır. Reha kitabında 12 kez, Taşralı kitabında 6 kez, Ahlâk kitabında 3 kez, Türkiye’nin Maarif Dâvası kitabında 1 kez yer verilmiştir. Felsefe, İsyân Ahlâkı ve Kültür ve Medeniyet kitabında bu değere yer verilmemiştir. Bu üç kitabın konu bakımından sabır değerine uygun olmadığı gözlenmiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde sabır değeri ile ilgili ana fikirler şu hususlar dikkate alınmıştır. Sabır değeri genellikle roman ve hikâye türü kitaplarında ele alınmıştır. Kitapların hacimleri düşünüldüğü takdirde bu değerlere yeterince yer verildiği tespit edilmiştir. Sabır kavramı uygun zamanı beklemek olarak karşımıza çıkmıştır. Hastaların yaşadığı sabır, aşk acısı çekenlerin yaşadığı sabır, iftiraya uğrayanların yaşadığı sabır şekilleri ve bu bireylerin dayanma güçleri örtük şekilde anlatılmak istenmiştir. Sabrın sonunda çoğu zaman mükâfatın olduğu irdelenmeye çalışılmıştır. Acele alına kararların sonunda hüsrana uğrayan hayatlar örneklerle verilmiştir.

Nurettin Topçu’nun incelenen eserlerinde sabır değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Edebin ne olduğunu arayıp soranlar bilsinler ki edep, edepsizlerin edepsizliğine tahammül etmektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.37)

-Ümitsizlik tarafına gitme, ümitler vardır. Karanlık tarafa gitme, güneşler vardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.37) Topçu, eserin 37. sayfasında sabır değerine örtük şekilde yer vermiştir. Yanlış insanların kötü hareketlerine sabretmenin erdem olduğuna dair ima da bulunmuştur.

-Sebat et, genç dostum, sebat et! Damlaya damlaya göl olur. Ve aynı noktaya düşen damlacıklar zamanla mermeri bile deler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.71) Genç nesile sabır konusunda telkinde bulunmuştur.

-Aile; örf ve âdetlerin ve bir dereceye kadar seciyemizin hamurunun yoğrulduğu mekteptir. Sevginin ve kalp alışkanlıklarının mektebidir. Sabrın ve müsamahanın mektebidir. Şefkatin ve anlayışın mektebidir. Fedakârlığın vazifeler yüklenmenin mektebidir. (Topçu,2016c: s.59) Aile her şeyin kaynağı olarak gösterilmiş ve ailenin insan hayatındaki yerinden bahsedilmiştir.

-“Doğrusu çok iyi, çok sabırlı kız. Yoksa o adamın derdini kim çeker.” Sonra kocasına dönerek istifafla ilave ediyor: “Onlar da zaten onun için adi yerden kız almışlar. Gelinin

hiçbir şeyi yok... Ne olacak” bu acı gözlerle ablama bakmaya kıymıyorum (Topçu, 2016ç: s.19-20)

-Ümitsiz gözlerinde gizli bir minnet taşıyan hasta kadın. Kırık kalbindeki derdi herkesten saklayan yaralı kuş. İnsanlardan uzanan bütün ellere ebedî tahammülle karar vermiş gözlerini kapayarak felaketini içine sindiren sevgili Reha!.. (Topçu, 2016ç: s.28)

-İnsan bazen yaşadığını bilmiyor, Niyazi bey. Siz öyle kederle yaşarken evinizden kaçmayıp da daha sabretseydiniz belki mesut olurdunuz, belki başka şeyler olurdu. (Topçu, 2016ç: s.35) Yazar eserin 20, 28 ve 35. sayfalarında sabır değerine örtük bir şekilde yer vermiştir. Sabreden insanın eninde sonunda mutlu olacağından, hastaların şifasının da sabırdan geçtiğini söylemek istemiştir.

-Tahammülün bazen öyle derin, öyle erişilmez sevgisi var ki.. Başımıza gelen her şeye çaresiz katlanmalı. Hem kederin de mânası yok ki... Yaşamak her yerde aynı değil mi? Siz isterseniz en çok sıkıldığınız yerde de en sevdiğiniz yer gibi mesut olabilirdiniz. Her şeyden sonra ihtiyar teyzenizi de mi unutunuz? Size yarı analık yapmış, sizi kollarında bir anne gibi sevmiş. Ben bunları teyzenizden dinlediğim zaman niçin kaçtığınıza, nasıl bu insanları unuttuğunuza hayret ediyorum. (Topçu, 2016ç: s.35)

-Pakize yüzünü çevirmiyor. Beni dinlemiyor gibi kıpırdamadan öyle duruyordu. En sonunda ani bir hareketle başını çevirdi. Sözlerimden fena halde öfkelenmiş gibi, dargın ve bezgin bir bakışla haykırdı: (Topçu, 2016ç: s.59)

- Mutlak bu ümitsizlikten kurtulmasını, hayat ve saadetle dolan gözlerinin cevabını bekliyordum. (Topçu, 2016ç: s.67)

- Evinde, annesinin yanında, yetim bir kız gibi geçirdiği sefalet ve yokluk yılları aklına geliyor. O zaman bu cefaya katlanıyordu ve ümit ediyordu. Hayattan servet, güzellik, zevk ve iyilik namına ne varsa her şeyi bekliyordu; ve bu eve her şeyi bulmak, herkes gibi mesut olmak, her hassas ve güzel genç kız gibi etrafının saadetiyle sevinmek ve yaşamak için gelmişti. (Topçu, 2016ç: s.70)

-Bunların içinde yalnız, herkesten ve dünyanın her şeyinden uzak, kapalı gözleriyle içindeki inat ve isyanıyla didinen Reha'yı görüyorum. (Topçu, 2016ç: s.75)

- Pakize her gece kendi kendine yanıma geliyor; hiçbir şey yapmıyor, oturuyor, düşünüyor ve etrafında gittikçe ağırlaşan ağının içinde daha mazlum, daha zayıf ve ulvî feragatıyla başını darağacına uzatan bir şehit gibi orada duruyordu. (Topçu, 2016ç: s. 102)

-“Allah bakide kalanlara ecel selameti versin, bizden rahmetini esirgemesin, metanet oğlum metanet!” (Topçu, 2016ç: s.121)

-Sabrediyorum Niyazi Bey, ölüme kadar bu sabırla bekleyeceğim. Ben gün görmedim. Sade çocuğum, sade o sefil olmasın. (Topçu, 2016ç: s.128)

- Bu bir ay, sabrın verdiği teselli dolu bir gıda ile geçti. (Topçu, 2016ç: s.129) Topçu, eserin 35, 59, 67, 70, 75, 102, 121, 128 ve 128. sayfalarında sabır değerine yer vermiştir. Eser hikâye şeklinde yazıldığı için değer örtük verilip okuyucudan hissedilmesi istenmiştir. Genel itibariyle sabreden insanın kazanacağı mükâfatlardan bahsedilip sabrın nasıl ulvi bir ahlâk kuralı olduğuna değinilmiştir.

- “Emine ben bir hapisten kurtulayım bak senin yüzünü nasıl güldüreceğim? Unutacaksın bu kötü günleri...” (Topçu, 2017: s.16)

-Emine bu sözlerin kimiyle az, kimiyle çok günler avundu, bekledi. (Topçu, 2017: s.26)

-Aylarca süren sıkıntısında nihayet kurtuldu. Hem de ölmeden kızının mürüvvetini görecekti. (Topçu, 2017: s.35)

- Gökteki yegâne dost olan yıldızlar sevimli gözlerini ona çevirdikleri anda gözlerinden birkaç damla yaş aktı. Allah’a götüren yol, feragat, fedakârlık ve teslimiyet yoluydu. (Topçu, 2017: s. 63)

-Öğretmen yılmadı, usulünü tatbika devam etti. İki sene sonunda mektepte hırsızlıktan eser kalmadı. (Topçu, 2017: s.147)

-Kadın, kocasının tedbirsiliğini, sabırsızlığını esefle karşıladı:

Ah yazık! Acele ettin. (Topçu, 2017: s.157) Yazar, Reha eserinde de sabır değerine örtük şekilde yer vermiştir. Sabrı İslamiyet’teki teslimiyet boyutu ile ele almaktadır. Sabreden kişinin elde edeceği güzellikleri ima edilerek sabır değeri anlatmıştır.

4.1.1.6. Saygı

Saygı, genel ahlâk kurallarına aykırı olmamak kaydıyla, insanların düşüncelerine, inançlarına, ibadetlerine, adetlerine, gelenek ve göreneklerine, yaşam tarzlarına... Değer verip, anlayışla karşılamak, dikkatli, özenli ve ölçülü davranmaktır. (<https://www.hursitekinici.com/2016/03/08/degerler-egitimi-saygi/>)

Tablo 7. Değer Tablosu- Saygı

Değer: Saygı		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	36	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Felsefe	1	Doğrudan yer verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	12	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	-	Değere yer verilmemiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	11	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Reha	4	Örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	5	Örtük olarak yer verilmiştir.

Tablo 7'de saygı değerine 69 kez yer verilmiştir. Dağılımı ise 36 kez tekrar etmesiyle en fazla Ahlâk kitabında yer almaktadır. Daha sonra 11 kez Türkiye'nin Maarif Davası kitabında, 12 kez Kültür ve Medeniyet kitabında, 5 kez Taşralı kitabında, 4 kez Reha kitabında, 1 kez Felsefe kitabında değinilmiştir. İsyan Ahlâkı kitabında bu değere yer verilmemiştir. Daha önceden de bahsedildiği gibi bu kitabın konusu ahlâkı yok etmeye çalışanlara karşı yazılmış isyan niteliğinde bir kitap olduğundan bu değere yer verilmemiş olduğu tespit edilmiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde saygı değeri ile ilgili şu hususları dikkate almıştır. Toplum düzenini sağlayan önemli değerlerden biriside saygı değeridir. Saygı kavramı çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar babaya saygı, anneye saygı, kardeşe saygı, arkadaşına saygı, öğretmene saygı, devlete saygı, devlet büyüklerine saygı, din adamlarına saygı, hatta savaş meydanında düşmana saygı örnekleri ile saygı kavramı anlatılmıştır. Bayramda el öpmenin önemli bir hareket olduğuna değinilmiştir. Medresede eğitim veren hocalara saygı duymanın eğitim alanındaki öneminden bahsedilmiştir. Savaş alanındaki

düşmanlara yapılan saygılı muamelenin tarih sayfasında Türk milletini onurlandırdığı anlatılmıştır. Farklı din ve farklı fikirlerdeki kişilere saygı duyulmasının toplumsal düzene olumlu katkıları olduğu konusunda tespitlere yer verilmiştir. Saygı değeri, özellikle bir zamanlar ders kitabı olarak okutulan Ahlâk kitabında yoğun şekilde tekrar edilerek öğrenciye saygı değeri kazandırılmak istenmiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde saygı değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Milli tarihimizden örnek verelim: Büyük Selçuklu sultanı Alpaslan,1071'de yapılan Malazgirt Savaşı'nda Bizans imparatoru Roman Diyojen'i esir etti. Lâkin esir muamelesi yapmadı. Kendisine Türk geleneklerine göre ikramlarda bulundu. Hatta imparatorla kendi, tahtına birlikte oturdu. Bir müddet sonra imparatoru serbest bıraktı. Onu Trabzon'a kadar kendi uğurladı. Bizans'a kadar da muhafızlarla gönderdi. İmparator, Alpaslan'ın kendisine gösterdiği büyüklük karşısında ondan ayrılırken hüngür hüngür ağladı. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.26-27) Topçu, saygı değerini tarihte önemli işlere imza atmış başarılı kumandanlardan örnek vererek güç ve iktidara sahip olmasına rağmen esirlerine göstermiş olduğu saygıyı anlatmaktadır.

-Hiçbir menfaat gözetmeyerek gayesi bakımından sonsuza çevrilmiş olduğunu söylediğimiz ahlâk duygusu, insan oluşumuz düşüncesinden doğmadır. Farkında olarak veya olmayarak, hepimiz insanın bütün yaratıklara üstünlüğüne inanıyoruz. Bu inanç, her şeyden önce, başka varlıklarda bulunmayan değerlerin kendimizde bulunduğu veya bulunması gerektiği düşüncesinden kaynaklı gelmektedir. Bu inanca sahip olmadan mutlu yaşayamıyoruz. Şüphesiz insanda, hayvanların sahip olduğu içgüdüleri şuurla besleyen duygularda vardır. Ancak insan kendi şahsiyetini yoğurmada iken, hayal gücünün dünyasını kendinde hiçbir zaman hayvanda benzeri görülmeyen yüksek duyguların bulunduğunu belirten hayallerle doldurur. Başka insanlara da bu gözle bakar. Ahlâk duygularının hepsinin kaynağı olan bu duygunun adı hürmet veya saygıdır. Yalnız insana karşı saygı duyulur. Eşyaya saygı duyulmaz. Eşya ve hayvanlar, insanda çeşitli duygular doğura bilirler; korku doğurabilirler; hiçbir zaman saygı doğuramazlar. Saygı, bayağı duygulara karşı gelen ruh halidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.40,41)

-Saygı beden hareketleri veya sözle olmaz. O, insanın büyüklüğüne inanan kalbin hareketidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.41)

-Saygı öyle bir cevherdir ki biz istesek de istemesek de layık olduğu yerde mutlaka doğacaktır. Biz onu dıştan görmesek bile içimizde onun varlığını hissetmekten kendimizi alamayız. Saygı duygusunu yaşadığımız zaman kendimizi büyümüş kendi varlığımızın da üstüne yükselmiş, hatta büyük varlıkların üstüne yükselebilecek hale gelmiş buluyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016:s.41)

-Saygı bütün ahlâk duygularının kaynağıdır, dedik. Varlığımızda ahlâk duygularının uyanışı onunla başlar. İnsan ancak saygı duygusundan başlayarak ahlâklılığın gittikçe derinleşen şuurunu kazanabilir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.41)

-Kendilerine karşı saygı duyulanların bu saygıya lâyık olup olmadıkları ayrı bir konudur. Saygıyı duyan insanın asıl kendi ruhunda büyüklük yaşanmaktadır. Saygısı ne kadar çok ise insan o kadar büyüktür. Büyük ruhlar, büyük saygıların barındığı yerdir. (Topçu, Ahlâk, 2016:s.41) Yazar, eserin 41. sayfasında sürekli saygı değerinden bahsetmektedir. Saygının çeşitli boyutlarını ele aldığı görülmektedir. Özellikle de saygının içten gelerek hür bir şekilde yapılmasının daha makbul olduğu aksi takdirde zorlama ve dayatma ile yapılan saygının bir değeri olmadığı tespitinin yapıldığı görülmektedir. Başka bir paragrafta ise saygının ahlâk duygusunu derinleştirdiği söylenmektedir. Saygı değerinin kalpten gelen asil bir duygu olduğu belirten Topçu her şekilde canlı veya cansız her şeye saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir.

-Osman Gazi, Anadolu'ya geldiği zaman misafir olduğu Şeyh Edebâli'nin evinde yatak konulan Kur'an'ın karşısında , "Allah kitabının huzurunda yatılmaz" diye bütün geceyi saygı duruşunda geçirmişti. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.42)

-Yavuz Sultan Selim, Mısır Seferi'nden dönüşte, yolda atının ayağından kendisinin elbisesine çamur sıçratan İbni Kemâl'in bu hareketini kızgınlıkla karşılamamış, çamura bulaşan kaftanını çıkarmış ve, "Âlimlerin atının ayağından sıçrayan çamur bile bizim için şereftir. Alınız bunu tabutuma örtünüz" demişti. Bu hareketiyle ilme ve âlimlere karşı saygısını gösterirken sonraki nesillere de en büyük örnek olmuştu. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.42)

-Fatih Sultan Mehmet, hükümet adetlerine aykırı olduğu halde hocası Molla Gürani ile karşılaştığı yerde elini öperdi. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 42)

-Başkalarını aldatmak, başta gelen bir saygısızlıktır. Aldatılan insanın, karar verici irade sahibi şahsiyetini tanımamaktır, ondaki insan olan varlığı hiçe saymaktır.

(Topçu, Ahlâk, 2016: 42) Yazar, Ahlâk eseri 42. sayfada saygı değerini tarihten örnekler ile açıklamıştır. İlim sahibi kişilere duyulan saygıdan söz ederek saygının önemine vurgu yapmıştır. Aynı zamanda saygının sadece insana değil başka birçok şeye ve varlıklara da duyulması gerektiğine atıfta bulunmuştur.

-Başkalarının her türlü fikirlerine saygılı olmalıdır. Herkes düşünme hürriyetine sahiptir ve herkes aynı konu üzerinde başka türlü düşünebilir. Hiç kimsenin başkalarının da kendisi gibi düşünmelerini istemeye hakkı yoktur. Her günkü yaşanan olaylar üzerinde olduğu gibi bir toplulukta, bir mecliste herkes kendi görüşünü söyleyebilmen ve karşısındakiler onu saygı ile dinleyebilmelidirler. Başkalarının görüşleri bizimkine ne kadar aykırı olursa olsun insan düşüncesinin eseri olduğu için onu sakın, saygılı ve edepli halde dinlemeliyiz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.43)

-Olgun ve medeni insanların en değerli zihni karakteri, hoşgörüdür. Hoşgörü, başkalarının görüş ve düşüncelerini, dinî, siyasî her türlü inançlarını saygı ile karşılamaktır. Başkaları bizden başka türlü düşünebilirler, bize gülünç görünen örflere bağlanabilirler, bizim küçük gördüğümüz değerleri yaşatabilirler. Bizim insanlık görevimiz, bunların hepsini saygı ile karşılamaktır. Hoşgörüye sahip olmayışın doğurduğu hamlığa taassup adı verilir. Taassup, düşüncenin her alanında hakikatle hürriyetin düşmanıdır, fikirler dünyasında yapılan zulümdür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.43) Olgun ve medeni kişilerin en büyük özelliği saygılı olmalarıdır. Başkalarının görüş ve düşüncelerini, dini ve siyasî her türlü inançları saygı ile karşılanmalıdır. Herkesin farklı düşünmeye hakkı vardır. Bireye düşen görev ise bunların hepsine saygı ile yaklaşmalıdır.

-Tarihimizde hoşgörü örnekleri çoktur. İleri bir şeklini Fatih Sultan Mehmet'te buluyoruz. Fatih, İstanbul'u aldıktan sonra, Bizans halkına birçok imtiyazlar tanıdı. Onlardan bazı vergileri kaldırdı. Tam serbestlik bağısladı. Hatta isterlerse bir caminin duvarına bitişik kilise yaptırabileceklerini bildirdi. Onun bu davranışı, Rumları kendisine bağladı ve milletimizi bu şehrin gerçek ve ebedi sahibi yaptı. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.43) Topçu, 42. Sayfa da yaptığı gibi yine tarihten bir örnek vermiştir.

-Gerçek vatandaş olmanın ilk şartı, kanunlara saygı duymaktır. Kanun, milletin iradesinden doğmadır. Onu çiğnemek, millet fertlerinin insan olan varlığına saygısızlıktır. Böyle davranışlar karşısında millet vicdanının ceza halinde tepki de bulunmasını beklemek lazımdır. Ceza, millet vicdanına saygının eseridir; hiçbir zaman başkasına acı duyurma gibi bir şey veya bir zulüm sayılmamalıdır. Fertlerle zümrelerin menfaatleri için verilen

cezaların gelişigüzel affedilmesi ise, cezayı veren millet şahsiyetinin hiçe sayılmasıdır, ona karşı yapılmış saygısızlıktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.44) Eserin bu bölümünde kanunlara karşı saygıdan bahsedilmektedir. Cezalarında bir nevi saygının sonucu olarak ortaya çıktığını savunan yazar, aciz kimselere de saygı duyulması gerektiğini şayet duyulmadığı takdirde ceza ile bu kişilerin haklarının korunması gerektiğini düşünmüştür.

-Hangi dinden olursa olsun, bir cemaatin ibadet haline saygı duyulur. İbadeti güçleştiren ve ona huzursuzluk getiren halden kaçınmak, saygılı olmaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 44) Din, dil, ırk ayrımı yapılmadan herkese saygı duyulması gerektiği konusundaki fikrini tekrardan yinelemiştir.

-Bir devlet adamının, bir memurun makamına saygı duymak, o yerin millet iradesiyle ona verildiğini ve orada millet iradesinin yaşatıldığını tanımak demektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.44) Devlet idaresindeki seçilmiş kişilere saygı duymak millet iradesine saygı duymak olduğunu belirterek fertlerin millet varlığına saygı duyması gerektiğini vurgulamıştır.

-Toplum içinde başkalarının huzur ve istirahatine saygı duymak lazımdır. Söz açmak için, konuşan iki kişinin sözünü bitirmesini beklemek veya radyosunu başkalarını rahatsız edecek kadar bağirtmamak, her halde başka insanları rahatsız etmemek, saygılı olmaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.44) Toplumsal düzen kurallarına değinerek toplum kurallarındaki saygıdan söz edilmiştir.

-Başkalarına saygı insanı küçültmez, yükseltir. Yalancılık, her şeyden önce insana saygısızlıktır. Her insanın fikir ve düşünce hürriyetine saygı göstermeye hoşgörü denir. Vatandaşların kanunlara saygı göstermesi lazımdır. Disiplin, her alanda düzen kurucudur. Vatandaş ahlâkı, millet ferlerinin, başkalarının mutluluğunu bozacak bütün hallerden kaçınması ile yaşatılır. Saygının görüşüp konuşmalarımızda belirlenen şekline nezaket denir. İnsan, medenî ve ahlâklı olduğu kadar naziktir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.45) Yazar bu paragrafta yukarıda değindiği konulara tekrardan değinmiştir. Saygı kurallarını toplu şekilde tekrardan dile getirmiştir. Saygının kaynağını hoşgörü olarak belirleyip bazı hareketlerin saygı duygusunu nasıl zedelediğini açıklayarak saygının bir toplumun mutluluğu olduğunu ima etmiştir.

-Kendi hakkımızda sürekli olarak saygı duygusu yaşarız. Benliğimizden ayrılmayan bu duyguya izzetinefis denir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.47)

-En çok utanmasını bilen, kendi ruhuna en fazla saygı duyan insandır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.49) Sayfa 47 ve 49’da aynı konuya vurgu yapılmıştır. Saygının birinci basamağını kişinin kendisine duyduğu saygı olarak nitelendiren yazar kendisine saygı duymayan kişinin başkasına saygı duymasını beklemenin hata olduğunu dile getirmiştir.

- Aile içindeki görevlerini iyi yapan ana-baba ve onlara saygılı olan gençler, bu davranışlarıyla ahlâklılırlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.56) Aile içindeki saygının önemine vurgu yapan Topçu, ailesine karşı saygılı olan gençlerin ahlâkî duygularının geliştiğini ifade etmiştir.

-Ailede ilk ödev, eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinin mutlu olmasına çalışmalarıdır. Bu gayeye ulaşmak için elverişli olan planı hazırlamaları ve karşılıklı olarak birbirine saygı duymaları lâzımdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.65)Uzun ve mutlu evliliğin sırrını saygıya bağlayan yazar aile olmanın birinci kuralını saygı değeri ile açıklamıştır. Sevgi değerinin ise saygı ortamında otomatik olarak ortaya çıkacağını söylemek istemiştir.

-Büyüklerine hürmet et. Tâ ki büyüdüğün zaman sen de küçüklerden hürmet göresin. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72) Büyüklerine saygı duyan kişiler ilerde kendileri de yaşlandığında saygı ile muamele göreceği dile getirilmiştir.

-İyiliğe karşı iyilik adalettir. İyiliğe karşı kötülük cinayettir. Kötülüğe karşı iyilik ihsan ve atıftır ve insanlığın en büyük derecesidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72) İyiliğe iyilik ile karşı vermek güzel bir davranıştır ve erdemli insan sıralamasında ilk basamaktır. Önemli olan kötülüğe iyilik ile cevap vermektir. Bu da herkeste olmayan ahlâkî yetkinliğe ulaşmış nadir insanlarda bulunan bir haslettir.

-Toplum hayatında hürriyetimizin kullanılmasına gelince, ‘‘insan hareketlerinde hürdür’’ demek, her istediğini yapabilir demek değildir. Her ferdin hürriyeti başka insanların hürriyeti ile sınırlandırılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.77) Toplum içinde yaşayan insanların birtakım özgürlükleri vardır. Ancak bu haklarını kullanırken, başka insanların haklarını gözetmelidir. Başkasının hakkını gasp etmek ne şekilde olursa olsun zulümdür.

-Filozof, kötü insanlardan, yaptıklarından daha çok kötülük bekler. Biri bana sövdü ise ona, beni dövmeyi için teşekkür ederim. Beni dövdü ise yaralamadığı için, yaraladı ise, öldürmediği için teşekkür ederim. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.85) Topçu tıpkı sayfa 72’deki

gibi iyiliğe iyilikle cevap vermenin kolay bir yol olduğunu önemli olan kötülüğe iyilik ile cevap vermek olduğunu yinelemiştir.

-O, ahlâkın temelini adalet olduğunu söyledikten sonra, adaletin şu formülünü ortaya koydu: “Sana yapılmasını istemediğin bir şeyi başkalarına yapma!” Kendimize yapılan bir hareket hoşumuza giderse, biz de onu başkalarına yapalım. Eğer bu hareketten kendimiz hoşlanmazsak onu başkalarına yapmayalım. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100) Adalet ve iyilik kavramlarının temelini saygıya dayandıran Topçu, kendi sevmediğimiz davranışları başkalarına yapmamamız gerektiğini ifade etmiştir.

-Adaletin yok olması, vicdanlarda başkalarının haklarına saygı duygusunun silinmesiyle başlar. Bu duygusuzluk, kuvvete bağlandığı zaman zulüm oluyor. Zulüm, kuvveti kullanan adaletsizliğe verilen addır. İnsan hareketlerinin her alanında zulüm yapılabilir. İnsan haklarına indirilen her yumruk, zulümdür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100)

-Ailede, okulda, şehirde, millette ve bütün yeryüzünde yapılan sayısız zulümler vardır. Ailede çocukların büyükler tarafından aşırı baskı altında ezilmesi zulüm olduğu gibi, gençlerin de büyüklerinin ruhuna azap duyuran halleri, büyüklere karşı işlenen zulümdür. Okulda öğretmenin otoritesine dayanıp çalışan öğrenciye hak ettiği notu vermeyişi zulüm olduğu gibi, öğrencilerin beklenmedik kötü davranışları da onların zulmüdür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100)

-Bir şehirdeki taşıt araçlarının, sürücülerinin hevesleri uğrunda halkın huzurunu tanımayan, onların yaşama hakkına bile değer vermeyen hızla dolaşmaları, bütün bir şehrin insanlarına yapılan her günlük zulümdür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.100-101)

-Hürriyetini seven insan, başkalarının hürriyetine saygılı olmalıdır. Başkalarının hürriyetine saygılı olmak, toplum düzenini kuran ve yaşatan bütün kurallara uymakla olur. Eğer başkalarının hürriyetine saygı duymazsa, başkaları da onun hürriyetini çiğnerler ve toplum düzeni bozulur. Ne fertlerde hürriyet kalır, ne de toplum da düzen. Bu kuralların dışına çıkanlar, toplum düzenine uymadıklarından halk tarafından ayıplanır. Düzeni bozucu hallerde kanunun koyduğu cezalarla karşılaşır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.113)

-Nerede disiplin varsa orada bir toplumun idaresi vardır. Disiplin bozmak, kanun karşısında olmadan önce, ahlâk bakımından suç işlemektir. Vatandaşın ahlâk derecesi, her yerde disipline saygı göstermesiyle ölçülür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.114)

-Ahlâkı yükseltmede göz önünde tutulacak önemli iş de, kişinin şahsiyetine değer vermektir. Bir insanın kötülüklerini yumruk halinde yüzüne vurmakla o insan düzeltilemez. Belki ona insanlığın değeri anlatılarak ve bu değere kendisinin de sahip olduğuna inandırılmak suretiyle kurtuluşa kabil olur. (Topçu, Ahlâk,2016: s.116-117)

-Bugün artık insana cansız gözüyle bakan ve insanın izzetinefsiyle, şerefini tanımayan görüş, tarihin karanlıklarına gömülmüş bulunuyor. Hatta biz bu zihniyet karşısında utanç duyuyoruz. Kadınlığın haysiyetine saygı gütmeyen cemiyetlerin vaktiyle çok evliliği hoş görmüş olmasını da nefretle karşılıyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.149) Sayfa 100, 101, 113, 114, 117, 116 ve 149'da anlatılmak istenenler daha öncede bahsi geçen konulardır. Topçu'nun hassasiyetle üzerinde durduğu bu konular sürekli tekrar edilerek kişilerin ruhuna yerleştirmeye çalışılmıştır. Aile de başlayan saygı kavramının evlilik hayatı dahil tüm yaşamın içerisinde olduğunu ima ederek saygının öncelikle bireyin kendine duyması ile başlayan sürecin daha sonra topluma yansımaları ifade etmiştir.

-Türkler, büyüklerine saygılıdır. Bizden yaşlı insanlar, her şeyden önce bizi yetiştirenlerdir. Onlar bizden çok yaşamakla, bizden çok şey öğrenmiş, bizden çok acı çekmiş, bizden çok iyilikler yapmış, bizden çok ödev ve sorumluluk yüklenmişlerdir. Bu sebepten onlara karşı saygı duymalıyız. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.209) Tekrardan tarihi bir bilgi ile Türk toplumundaki saygı değerinin önemi belirtilmiştir.

-Ödevlerimizin başında kanunlara saygıyı yaşatmak ödevi gelmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.218) Kanunlara saygı duymak toplumsal düzen kurallarının birinci basamağıdır.

-Adaletin düsturu şundan ibarettir:” Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkalarına yapma!” (Topçu,2015: s.21) Birçok kez tekrarlanan bu söz ile yazar, “Kendine yapılmasından hoşlanmadığın bir şeyi başkasına yapma” diyerek saygı değerine atıfta bulunmuştur.

-Bir fikri benimsemek, bir zümreyi tercih etmek veya mutlak surette her kim olursa olsun bir şahsı beğenmek, sevmek, alkışlamak için insanı dışardan zorlamak hakikate düşmanlıktır. Buna zulüm denir. (Topçu, 2018: s.39) Topçu'nun düşünce özgürlüğüne saygıyı ifade ettiği bu paragrafta düşüncelerinden dolayı dışlanan insanların zulme uğradığını net bir şekilde ifade etmektedir.

-İnsana dokunulmaz, hürriyetine el sürülmez. Hakaret köpeğe yapılır. Tezyif maymuna yaraşır. Hiddet, hak ve adalet talebinden ileri giderse bizzat kendisi haksızlıktır, hakarettir. (Topçu, 2018: s.48)

-İnsana tahakküm edilmez, insan esir edilmez. İnsana zulüm edilmez; insan istismar edilmez; insan çekiştirilmez; insana küçümsemeyle yaklaşılmaz, insan takip edilmez. Bunların hepsi zulümdür, haksızlıktır, ahlâksızlıktır. (Topçu, 2018: s.48)

-Hallac-ı Mansur'un, çarmıha gerilmiş vücudunu taşıyan halkı sakın sakın seyrettiği halde, kendisine gül fırlatıp atan tek dostu Hamd'e dönüp ağlariken söylediği şu sözleri düşündürüyor: " Beni taşıyan bu halk, ne yaptığını bilmiyor. Onların zulmünden azap duymuyorum ama sen bilmeliydin ki bu vücuda bir gül dahi atılmazdı!" insanın kıymetini bilen onun vaktine, huzuruna da hörmet eder. (Topçu, 2018: s.49)

-Batılı, çocuktan başlayarak insana hörmet eder, kıymet verir. Orada insanla değerlerine bağlılığın en esaslı şartı olan ferdin bütün hürriyetlerine hörmet prensibi, milletler kadar kuvvetli temellere dayanmaktadır. (Topçu, 2018: s.49) Sayfa 48 ve 49'da Topçu kanunların cezai özelliğine atıfta bulunurken onun yapıcı özelliğine de vurgu yapmaktadır. Kanunların insanın kendi vicdanı olduğunu tekrarlayarak zorla uygulanan kanunların toplumsal gelişimde hiçbir faydası olmadığına değinmiştir. Batı toplumundan örnek vererek orda saygı eğitimin küçük yaşta başlamasından dolayı toplumda meydana gelen ferah ortamını olumlu bir özellik olarak vurgulamıştır.

-Öyle din adamları görüldü ki zulümle, işkence ile öldürülürken bile rüzgârı incitmekten, ona olsun zulmetmekten korkarak, kırbaç ve dipçik altında yüzlerindeki tebessümü son nefeslerine kadar muhafaza ettiler. (Topçu, 2018: s.49)

-İnsanlık cevherimize yakışmayan her şey bize zulümdür. (Topçu, 2018: s.49) İnsana zulüm etmenin insanlık tarihine yakışmayan kötü örnekler olarak gösterilmiştir.

-Bunlar da ekseriya ilmî değerden ziyade, profesörün şahsına bağlılık nazari itibara alınmaktadır. Bir ilim ve irfan müessesesinde insan şahsiyetine daha fazla değer verilmeli ve ona her zaman hürmete lâyık olduğu fikri aşılmalıdır. (Topçu, 2018: s.85-86)

-Ahlâkta yıkılışımız tarihimizi inkârla başlıyor. Çünkü tarihte atalarımız yaşatılmaktadır. Onlarsa sayısız hörmet halesi ile çevrilmişlerdir. Sevğiden ayrılmayan hörmet, ahlâkımızın temelidir. (Topçu, 2018: s.92-93) Tarihini inkâr eden tarihten utanan bir toplumun uzun

süre payidar olamayacağını düşünen Topçu, ahlâkın temelini sevgiden ayrılmayan saygıya bağlamıştır.

-Hörmet hayatın her sahasında ailede, okulda, alışveriş yerinde, gazetede, siyasette, sanatta ve dinde yaşatılır. Halk yayınlarının cinsiyet sahnelerini her gün, her akşam, büyüklerinin yanında seyreden çocuğun kafasında hörmet kalır mı? Bakışlarında büyüklük manası barınır mı? Tarihini dosdoğru okumayan Türk genci, gerçek atası Fatih'in hocası ile camide bile karşılaşsa ayağa kalktığını nereden bilsin? Büyük mutasavvıf Molla Cami atına binerken, âlim hükümdar Hüseyin Baykara'nın atının yularını ve onun şair veziri Ali Şir Nevai'nin de üzengisini tuttuklarını bilmeyen Türk genci insandaki büyüklüklere hürmetin değerini nereden öğrensın? (Topçu, 2018: s.93) Âlimlere saygının her şeyin üstünde tutulduğunu tarihten örnekler ile değinilmek istenmiştir.

-Halk yayınlarının cinsiyet sahnelerini her gün, her akşam büyüklerinin yanında seyreden çocuğun kafasında hörmet kavramı kalır mı? Bakışlarında büyüklük mânası barınır mı? (Topçu, 2018: s.93)

-Şaman dinine bağlı Türk cemiyetinin İslam'ı kabul etmesi bir inkılâp olduğu halde dini değerler karşısında anlayışsız ve onları reddedici bir hareket inkılap diye adlandırılmaz. (Topçu, 2018: s.122) Yanlış dahi olsa mazinin inkâr edilmemesi gerektiğini düşünen yazar, eskiye ait değerlere saygısızlık edilmesine şiddetle karşı çıkmıştır.

-Kur'an, dünyadaki eserlerin en güzelidir. Büyük bir öğretimde, ilâhî kaynaktan geldiğinde şüphe olmayan ilâhî sadâ duyulur. Bu sadâ sanat ve ahlâk basamaklarıyla basamaklanarak aslını arayan ilâhî hitaptır, Tûr Dağı'ndaki sevgiliye sunulan sadâdır. (Topçu,2016c: 55)

-Muallim tüccar değildir. Maaş ve ücretin azlığı, çokluğu davası içinde mesleğe kıymet veren insan bu mukaddes vazifeyi yapıyor sayılamaz. Bu iş mektepçiliği ticaret edinen, muallimliği esnaflık haline koyan kültürsüz fukaranın işi değildir. Bu, para değil, ruh işidir. (Topçu, 2016c: s.68)

- Muallime en üstümüzde yer vermekle ve onu en büyük mesuliyete sahip bir ideal adamı haline getirmekle kabil olacaktır. (Topçu, 2016c: s.70)

-Muallime değer verildiği, muallimin hörmet gördüğü ülkede insanlar mesut ve faziletlidir. (Topçu, 2016c: s.71)

-“Babam beni gökten yere indirdi. Hocam beni yerden göğe yükseltti” diyen İskender, muallimi anlamıştır. Muallim, sade zekâların değil beşaretlerimizin, ibadetlerimizin müjdecisidir. (Topçu, 2016c: s.71)

-Anadolu'ya istilâlarla yerleşen Oğuzlar başlarında Nizâmülmülk gibi bir muallim buldular. Gerçekten bir büyük muallim olan bu vezir bu istilânın ruh ve mânasının, ahlâkını ve devamının şartlarını nesillere telkin edecek muallimleri, Bağdat'ta açtığı Nizamiye Medresesi'nde topladı. Daha sonra bu devlet binasının çatısını kuran Osmanlılar, muallimi baş tacı yaparak yükselmesini bildiler. (Topçu, 2016c: s.73)

-Orhan'ı yetiştiren, Fatih'i cihanda harika bir mânevî olgunluğa sahip kılan muallimlerdir. İkinci Murad, mürşidine teslim olmuş bir zâhid, Yavuz yalnız âlimin önünde eğilmesini bilen, ilimde ilâhî emri duymuş, muallimin mesuliyetlerine hürmeti bilmiş, kılıcının olduğu kadar ruh dünyasının da bir kahramanı idi. Dünyaya söz geçiren hükümdar yalnız müftüsüne itaat ediyordu. (Topçu, 2016c: s.73)

-Muallim, geçeceği yol bütün engellerle örtülü olduğu halde, buna tahammül etmesini bilen, tahammül etmesini seven idealcidir. (Topçu, 2016c: s.75) Öğretmenlere duyulan saygıdan bahseden Topçu buna 55, 68, 70, 71, 73 ve 75. sayfalarda yer vermiştir. Muallimleri hayatın sahibi olarak nitelendiren yazar öğretmenlerin hayatı güzelleştiren yegâne unsur gibi görmektedir. Hayatı yaşamak yerine insan yetiştirmeyi amaç edinen kendini hizmetkâr gibi gören mukaddes kişilerdir.

-Viyana kapılarına kadar şerefimizle birlikte irademizi götürmesini bilen Türk ordusunun büyük kurucuları, mesleğin, meslek keyfiyetinin, meslek safiyetinin ne olduğunu biliyorlardı. (Topçu, 2016c: s.106)

-Hürmetsizlik hayat mücadelesi sayılırken çocuk hürmeti nasıl anlasın? Küçüğün büyüğe olduğu kadar büyüğün de küçüğe karşı sevgi ile yüklü hürmet vazifesi olduğunu çocuk, hangi hayattan denemesinden çıkarırsın? (Topçu, 2016c: s.127)

-Yavuz Selim'in sırf vatan sevdasıyla henüz kanlanan kılıcı elinde kurumadan, İbni Kemal'in atının ayağından kendi üzerine sıçrayan çamuru şeref bilerek, hürmetle onu çıkarıp da kaftancı başıya verirken; “ Bunu tabutuma örtünüz. Zita ulemanın atının ayağından sıçrayan çamur dahi bizim için şereftir.” (Topçu, 2016c: s.156) Öğretmene saygının anlatıldığı bu anekdot da topluma tarih bilgisi verilerek tarih şuurundan eksik yetişen çocukların hakiki bir vatansever olamayacağını düşünmektedir.

-Basit ve mütevazı, fakat sade iman ve kudretine mağrur bir Anadolu köylüsünün çocuğu idim. (Topçu, 2016ç: s.18) Saygıyı elinden bırakmayan Anadolu insanının anlatıldığı bir cümledir.

-“Sana gelini anlatmıştım, dedi. Hem resmini de görmüştün, değil mi? Gördüğünden daha güzel, fevkalade güzeldir. Ben çok severim. Ya ahlâkı? Emsaline rastlanmaz derecede iyidir. O kadar ki insan dünyada fena söz ve fena şey duymamış bir melek zanneder.” (Topçu, 2016ç: s.21)

-Tahammülün bazen öyle derin, öyle erişilmez sevgisi var ki.. Başımıza gelen her şeye çaresiz katlanmalı. Hem kederin de mânası yok ki... Yaşamak her yerde aynı değil mi? Siz isterseniz en çok sıkıldığınız yerde de en sevdiğiniz yer gibi mesut olabilirdiniz. Her şeyden sonra ihtiyar teyzenizi de mi unutunuz? Size yarı analık yapmış, sizi kollarında bir anne gibi sevmiş. Ben bunları teyzenizden dinlediğim zaman niçin kaçtığınıza, nasıl bu insanları unuttuğunuza hayret ediyorum. (Topçu, 2016ç: s.35)

-“Öyle ya, dedim, en iyisi Allah’a bırakmak... Yine bekleyelim.” (Topçu, 2016ç: s.117)

- Emine on sene yanında çalıştığı bu adamdan on para almamıştı. Her vakit ona “ Senin paranı biriktiriyorum, kızına çeyiz hazırlarsın” der, dururdu. (Topçu, 2017: s.20)

-Emine on senedir çoluğu ile çocuğu ile beraber on para görmeden hizmet ettiği bu kapıdan bunu duyacağını hiç ummamıştı. (Topçu, 2017: s.22)

-Bilakis bir defa kendisine koca olduğu için hürmeti vardı. Esasen imamın sözünden dışarı çıkılır mı ki? (Topçu, 2017: s.125)

- “Yaşar beni affet, affet!” diye inliyordu. Şimdi yaşara acıyordu. Çünkü ona hakkını vermeden dünyadan gidiyordu. (Topçu, 2017: s.191)

-İlk defa o gün babamın elini öperken sahipsiz olmadığımı hissettim. (Topçu, 2017: s.208)

Topçu'nun Reha ve Taşralı adlı eserlerinde yer verilen saygı değeri örtük olarak roman ve hikâyelerin içine yerleştirilmiştir. Yazar bir kimseye veya bir şeye ölçülü ve dikkatli davranılması gerektiği üzerinde durmaya çalışmıştır. Taşralı eserinde Anadolu'da yaşayan insanların saygı kurallarını daha titizlikle yerine getirdiğini verdiği örnekler ile açıklamaya çalışmıştır. Reha eserinde ise saygı değerini aile içi saygı örnekleri ile kazandırmayı hedeflemiştir. Topçu'ya göre saygının ilk kazanıldığı yer ailedir. Bu sebeple aile içi saygı örnekleri sürekli yinelenerek okuyucuda farkındalık oluşturmayı hedeflemiştir.

4.1.1.7. Sevgi

Türkçe Sözlük (2009, s.1742)'te sevgi, “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.” şeklinde tanımlanmıştır. Sevgi, insanları birbirine yaklaştırıp güven duygusunu geliştiren bir histir. Aynı zamanda temiz duyguların kaynağıdır. Bütün güzel hareketler kalpteki sevgi hissiyle oluşmaktadır. Sevgi toplumdaki huzurun da en önemli unsuru olarak görülmektedir.

Tablo 8. Değer Tablosu- Sevgi

Değer: Sevgi		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	11	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Felsefe	2	Örtük olarak yer verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	10	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	2	Örtük olarak yer verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	11	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Reha	20	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Taşralı	14	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.

Tablo 8'de sevgi değerine 70 kez yer. Sevgi değeri Reha kitabında 20 kez, Taşralı kitabında 14 kez, Türkiye'nin verilmiştir Maarif Dâvası kitabında 11 kez, Ahlâk kitabında 11 kez, Kültür ve Medeniyet kitabında 10 kez, felsefe ve İsyan Ahlâkı kitaplarında 2 kez yer verilmiştir. Reha kitabında bu kadar çok bahsedilmesi kitabın konusunun sevgi ve merhamet üzerine olmasıdır. Hacim olarak dar bir hacme sahip olduğu için kitapta geçen 20 sevgi değeri yeterlidir. Taşralı kitabı da hikâyelerden oluşmaktadır. Örtük, doğrudan ve olumsuz örnekler üzerinden sevgi değeri anlatılmak istenmiştir.

Sevgi değeri ile ilgili kitaplarda verilmek istenen ana fikir ise şu şekildedir: Sevginin öneminden bahsedilerek sevmenin güzel yanları anlatılmıştır. İnsanları, doğayı, kâinattaki her şeyi sevmenin ruhu güzelleştireceğinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda sevgi ve saygı değerleri sürekli yan yana verilerek bu iki önemli değerlerin insan hayatındaki olumlu sonuçları örneklerle anlatılmak istenmiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde sevgi değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Rousseau ona "kalbin ilmi" dedi. Onun kalp kelimesiyle anladığı, bencil ve menfaatçi duygularımızı aşan ve insanı hayvancıl varlığının üstüne yükselten sevgilerdir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.17) Yazarın insanı hayvandan ayıran bir özellik olarak nitelendirdiği sevginin bencil ve menfaatçi isteklerden münezzehe olduğunu ifade etmektedir.

-Ne bencil ne de özgeci duygular bizde sevgi kaynaklarını tüketmiyorlar. Sevme kabiliyetimiz, her ikisinin sınırlarının ötesine uzanıyor; doymak bilmeyen nefsimizi, aile ve cemiyeti çok geride bırakıyor. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.24) Bireyde var olan bencil ve ben duygusu hiçbir zaman sevginin bitmesine engel olmuyor. Sevgi kaynağı tükenmeyen sürekli kendini yineleyen her şeyi geride bırakan kıymetli bir maden gibidir. Bu maden kişinin kalbinde yeşerip kurumadan hayatı boyunca devam etmektedir.

-Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u aldıktan sonra bu şehrin Rum halkına çok iyi davrandı. Onlara imtiyazlar verdi. Dileklerini benimsedi ve onları bazen vergilerden affetti. Bu büyüklüğü karşısında Rumlar onu çok sevdiler. Daha fethin ikinci yıllarında Türkleri İstanbul'dan çıkartmak ve Bizans'ı kurtarmak için, Avrupa'da Paris şehri etrafında Hıristiyan milletlerin katıldığı bir Haçlı ordusu hazırlanıyordu. Bundan Türk sultanı telaşlanmadı. Çünkü o, af yolu ile Bizanslıların kalbini kazanmıştı. İstanbul'dan Paris'e koşup giden piskoposlar heyeti, haçlıları şu sözleri ile şaşırttı ve emellerinden vaz geçirdiler:

"sakın bizi kurtarmak için Türklerle harbe gelmeyin. Bizi karşınızda bulursunuz. Biz Türk padişahı ile çok iyi anlaştık. Onunla yaşamak istiyoruz." Bu olay ruh kuvvetinin kılıç kuvvetine, hiçbir ölçüye vurulamayacak kadar üstünlüğünü göstermektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.34) Yüreği insan sevgisi ile dolu olan bir devlet büyüğünün ruh kuvvetinin kılıç kuvvetini ne şekilde yok ettiğinin anlatıldığı bir bölümdür.

-Para dağıtmak cömert için şereftir. Âşıkın cömertliği ise canını feda etmektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.38) Gerçek sevginin paradan ve her şeyden üstün olduğunu ifade eden yazar sevgi uğruna candan vazgeçileceğini ifade etmektedir.

-Sevgi ve merhamet insanlığın, hiddet ve şehvetse hayvanlığın vasıflarıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.38) Sevgi değerinin en güzel taşıyıcısı olarak insanı düşünen yazar bu değerın kıymetinin bilinmesini istemektedir.

-Utanma veya hayâ duygusuna gelince, bu duygu hem izzeti nefsin, hem de şeref ve haysiyetin bizdeki beklisidir. Onunla hem kendi izzetinefsimizi koruruz, hem de başkalarının izzetinefsine saygı duyarız. İnsanlara sevgimiz yüzünden onların şeref duygularını da incitmekten utanırız. Utanmayan, hem sevgisi, hem de insanlık değeri olmayan kişidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.48) Sevgi duygusu gelişmiş bireyler bir başkasına zarar vermeyi düşünemez hatta sürekli bir saygı içindedir. Saygı ile yaklaşılan her olayın sonu ise sevgiye bağlanmaktadır.

-Ailede ilk ödev, eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinin mutlu olmasına çalışmalarıdır. Bu gayeye ulaşmak için elverişli olan planı hazırlamaları ve karşılıklı olarak birbirine saygı duymaları lâzımdır (Topçu, Ahlâk, 2016: s.67) Evlilik hayatında saygı ile başlayan davranışların sevgi ile taçlandırılmasının anlatıldığı bir paragraftır.

-İbadetleri benimseyen sırf akıl olduğu zaman, onlar bir nevi borcunu ödeme ve borçtan kurtulma düşüncesiyle yapılır, ölçülü, hesaplı ve sınırlıdır. Ancak sevgi ve aşk ile yapıldığı zaman, Allah'ın huzuruna yaraşan yüksek saygı ifadesi olabilir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.69) Saygının kaynağı aşk ve imandır. Aşk ve iman sonu olmadığı düşünülürse ibadete sınır koyulamamaktadır.

-Onu geliştirici aile terbiyesinin, ancak aile yuvasında alınan sevgi ile sunulmuş inançlara dayanması zorunludur. Aile bu karakterini kaybedip de sadece mutlu yaşama emeline bağlanırsa, bu yüzden üst benlikleri işlenmeyen gençler, hayat rüzgârlarıyla gelişigüzel sürüklenme tehlikesiyle baş başa kalırlar; sık sık şahsiyet değiştirirler ve maddî benliklerinin itmeleriyle kolayca yıkılır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.126)

-Bu ahlâkın temel duygusu, aşka kadar giden sevgidir. Allah'ta insanlık sevgisidir. İnsanda Allah'ı görmek ve Allah'ta insanı sevmek temel davranıştır. İslam ve Hıristiyan dinlerinde merhamet yoluyla bu sevgi elde edilir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.169) Sayfa 126 ve 169'daki ortak kanı gerçek mutluluğun kaynağının Allah iradesine uymadan geçtiğinin düşünülmesidir. Bireylerin aradığı sevginin yolu Allah sevgisinden geçmektedir. Tüm dinlerin ortak yönünün sevgi olduğu düşünülürse ebedi mutluluğa ulaşmak Allah inancı ile gerçekleşmektedir.

-Aile, aşk temeline dayanmalıdır. Bencil duygular, onu yaşatamazlar. Aileyi yaşatacak olan şeref ve fedakârlık gibi temiz ve insancıl duygulardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.203) Sonsuz sıkıntıların ve hayatın getirdiği birçok engelin aşılması aile içindeki sevgi ortamına

bağlıdır. Bunun için aile bireyleri kendi mutluluklarını feda edip ailenin ortak menfaatlerine ayak uydurmalıdır.

-Hakikat sevgisi ise hem ilim hem felsefe zihniyetinin birlikte sahip oldukları ahlâkî karakterdir. İlim ve felsefe hareketlerinin her ikisini de idare eden, ilim ve felsefe bilgisinin dışında herhangi bir gayeyi elde etmek endişesi olmayıp, sade tanımaktan ibaret hakikat aşkıdır. (Topçu,2015: s.18) Sevginin sadece belli konulara atfedilmesinin yanlış olduğuna değinen yazar ilim ve felsefenin de sevgi ile geliştiğini ifade etmektedir.

-Hem bilgini hem filozofu idare eden, hakikat sevgisidir. (Topçu,2015: s.14) Bilim kaynağı da sevgidir.

-Beş yaşından başlayan masum çocukların kalplerini yoklarsanız, onlarında insanlara barbarlığı aşıl原因an mücadele ve müsabaka sporlarının sevgisiyle çarptığını duyarsınız. (Topçu, 2018: s.34) Sevgi tohumu çocukken çocukların kalbine ekilir ve zamanla dışsal olaylar etkisi ile azalır veya katlanarak çoğalır.

-İlim aşkı, adalet aşkı, ideal aşkı ve iman dediğimiz bütün bu değerlerle temasa geçen ruhları sonsuzluğa götüren selamet aşkı. (Topçu, 2018: s.40)

-Oscar Wilde'ın dediği gibi, "İsa yeryüzünde aşkların sultanıdır." Kur'an ise sesindeki nanelere hayran hafız gibi değil de şuurla iman ile okunursa görülür ki baştan aşağı aşk ile doludur. (Topçu, 2018: s.40)

-Şu manzaraya bakın! Kur'an'da İsa, Musa aşk ile tebcil ediliyor değil mi? (Topçu, 2018: s.40) Dinin kaynağının sevgi olduğu ve Kuran'da bahsi geçen peygamberlerin sevgi ile anıldığı söylenmektedir.

-Hallac-ı Mansur'un, çarpmıha gerilmiş vücudunu taşıyan halkı sakın sakın seyrettiği halde, kendisine gül fırlatıp atan tek dostu Hamd'e dönüp ağlarken söylediği şu sözleri düşündürüyor: " Beni taşıyan bu halk, ne yaptığını bilmiyor. Onların zulmünden azap duymuyorum ama sen bilmeliydin ki bu vücuda bir gül dahi atılmazdı!" insanın kıymetini bilen onun vaktine, huzuruna da hörmet eder. (Topçu, 2018: s.48-49) Sevgi değeri ile saygı ve dostluğa atıfta bulunulmuştur. Bireylerin gerçek manada sevdiği kişilere daima hürmet duyması dostluğun yegâne kuralıdır.

-Ruh dünyamızın davacıları bizim insan olan varlığımızın asıl sahipleridir. Onlar ilim, sanat, ahlâk, millet ve Allah sevgileridir. Biz yarınki Türkiye'nin, onları hem kalbimizle hem de hareketlerimizle yüceltme idealinin eseri olacağına inanıyoruz. (Topçu, 2018: s.95)

Devletlerin uzun yıllar tarih sahnesinde kalabilmeleri için o ülkenin bireylerine ahlâk, millet ve Allah sevgisinin verilmesi gerekmektedir.

-Dostlar! İnanmak, ummak ve sevmek gibi saadet yoktur. Aradığınız evinizdedir... Sevdığınız kalbinizde yaşıyor. Bugün bir büyük müjde günüdür onu adlandırmasını bilelim. (Topçu, 2018: s.105) Bu bölümde de dostluk ve sevgi kavramları birlikte anılmıştır. Sevginin kaynağının kalp olduğu ve orada geliştiği tekrarlanmıştır.

-Para ile şöhreti, devletle serveti seven, bunların getirdiklerinden başka hiçbir şeyi sevmez. Onun Allah sevgisi de yalandır. Cihad yolunda yürüyen, ne yakınlarını, ne zümresini, ne de kendi istikbâlini düşünür. Hakk'a doğru yürüyüşte, Hak'tan başkasına bakılmaz. Aşkın şânı kendisinden başka her şeyi unutturmuştur.(Topçu, 2018: s.113) Kalbinde dünyalık sevgi barındıranların asla hakiki sevgiye ulaşamayacaklarını dile getiren yazar Allah sevgisinin çok saf ve temiz olduğundan söz etmektedir.

-Düşünce dediğimiz bizdeki gerçek hayata açılan bir yolun adı 'içi gözlem''dir. İç gözlem demek her şeyin onda aksettiği "küçük âlem" olan ruhî varlığımızın, büyük âlem olan kâinat içinde, kendi yatağını kazıcı bir nehir gibi akarak mukadderatına doğru ilerleyişinde ona kapanmamız, kulak vermemiz, yine ondan örülmüş olan bütün dikkatimiz ve bütün inceliğimizle ona yaklaşmamız demektir. Işıklarıyla ilk temasında genç ruhları hülyalara ve sevdalara garkeden, âleme dâhiler saçıcı medeniyetler yaratan, hayatımıza neşve, ruhumuza ideal aşkı getiren iç dünyamızdaki hareketler, hakikat sevgisi, Allah sevgisi, ahlâk sevgisi, sanat sevgisi diye adlandırılan huzur ve huşudan yapılmış ibadetlerdir. (Topçu,2018: s.133)

-Gerçek saadetin sahibi olacak insanın tek iradesi, para, ikbal, devlet ve her çeşit varlık istihalarının çok üstünde ve yükseklerde duran bütün bunlara gülen, bunlarda tatmini aramayan bir büyük sevgiye kendini kaptırmaktır. Bu, kalpler saltanatının sevgisidir. (Topçu, 2018: s.148) Sayfa 113 ve 148'in ortak noktası Allah sevgisi ile dolu olan kalplerin ibadetlerindeki lezzettir.

-Hayat neş'emizin kaynağıdır. (Topçu,2016b: s.77)

-Gönül isterdi ki, ferdî münasebetler üzerine kurulmuş olsun. (Topçu, 2016b: s.94)

-Aile; örf ve âdetlerin ve bir dereceye kadar seciyemizin hamurunun yoğrulduğu mekteptir. Sevginin ve kalp alışkanlıklarının mektebidir. Sabrın ve müsamahanın mektebidir. Şefkatın ve anlayışın mektebidir. Fedakârlığın vazifeler yüklenmenin mektebidir. (Topçu,2016c: 59)

-Muallim tüccar değildir. Maaş ve ücretin azlığı, çokluğu davası içinde mesleğe kıymet veren insan bu mukaddes vazifeyi yapıyor sayılamaz. Bu iş mektepçiliği ticaret edinen, muallimliği esnaflık haline koyan kültürsüz fukaranın işi değildir. Bu, para değil, ruh işidir. (Topçu, 2016c: s.68)

-Her şeyden evvel muallim, hayatımızın sahibi olmaktan ziyade sanatkâridir. Kullanıcısı değil, yapıcısıdır. Seyircisi değil, aktörüdür. O, en doğru, en güzel hayat örneğini yapar, hazırlar, bize sunar; biz yaşarız. (Topçu, 2016c: s.75)

-O, ruhumuzdaki kat kat fetihlerin kahramanı ve şerefli sahibi olduğu halde, bu hayatı yaşamayı değil ona hizmeti tercih ile seçilmiş fedakâr varlıktır. (Topçu, 2016c: s.75)

-Muallimlik, sevgi işidir, ruh sevgisidir. Ruhun ulvî olan isteklerine nefsinden her şeyi feda eden sevginin ferdi ulaştırdığı örnek insan mertebesidir. (Topçu, 2016c: s.76)

- Kalbe yapılan ilk aş, merhamet aşısıdır. Sonra, hem cinsini sevmek ve sevdiği için aldatmak, ihmâl etmemek aşları yapılır. Cemaat sevgisi verilir. (Topçu, 2016c: s.77)

-İlkokulda çocuklara verilmesi lüzumlu olan eşya bilgisi pek az bir şeydir. İlk mektepçilik denen büyük sanat, dindeki aşk idealine damla damla çocuğun kalbine aşlamak ve o kalbin çarpıntılarını millî mefahirin temposuna uydurmak sanattır. (Topçu,2016c: s.113)

-Bu aşk idealiyle birlikte sunulan değerler, hakikatlerin sevgisi, hayatın ve başkalarının sevgisi, kendi ruh hayatını samimiyetle ve dikkatle yaşamak sevgisidir. (Topçu,2016c: s.113)

-Hürmet, alelâde alçalma ve kendini inkâr veya eksiltme değildir. O, insanlık cevheri karşısında yaşanan sevgi ile karışık bir hayranlıktır. (Topçu, 2016c: s.124)

-Edebiyat okuduğu halde ancak okuduğu şairleri sezebilen genç sadece şiir ezberlemiş sadece sevgi ezberlemiş demektir. Edebiyat ve felsefe derslerinin verebildiği hakikî sevgi ise insanda insani ve kâinatı tekrar yaratan sevgidir. (Topçu,2016c: s.134)

-Manevi kültür, insana, sanata, cemiyete ve tarihe uzanır. Onun özü, insan sevgisidir. Gayesi Allah sevgisidir. (Topçu,2016c: s.154) Topçu, eserin 59, 68, 75, 76, 77, 113, 124, 154. sayfalarında sevginin ailede başlayıp okulda devam eden sürecinden ve bu süreçte öğretmenin görevlerinden bahsetmektedir. Okulu bir nevi kutsal bir mekân olarak gören Topçu bu kutsal mekânda sevgi gibi kıymetli duygunun öğrenciye nasıl verileceğini

anlatmıştır. Öğretmenlerin mesleğini icra ederken içinde buldukları önemli pozisyonun farkında olmaları gerektiğini bu işi tüccar gibi değil bir nevi sanatkâr gibi yapmalarının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Özellikle edebiyat ve Türkçe derslerinde sevginin kişiye verilmesinin şayet sevgi değerinin kazanılmaması durumunda ders işleyişinde bir hatanın olduğunu ifade etmektedir. İlkokulda minik yüreklerin bilimsel bilgiden ziyade sevgi ile doldurulması sağlam bir toplumun temellerinin atılmış olacağından bahsetmektedir.

-Belki de benim herkes gibi düşünenlerim ve sevenlerim olmadığı için mesut değildim. (Topçu, 2016ç: s.15) Sevilmeyen kişi mutsuzluğa mahkûm edilmiştir.

-Dört sene evvel buraya kalbimde Sakine'nin aşkından kalan ateş, kafamda cephele ölenlerin heyecanlı ve mukaddes mefküresi tutuşarak gelmişim. (Topçu, 2016ç: s.16) Bir askerin vatan sevgisinden bahsedildiği bir bölümdür.

-Yaşamak için, şefkatine sığınmak için açık, temiz, vefalı fakat derin bir kalbe çok, pek çok muhtacım (Topçu, 2016ç: s.16)

-Teyzem ilk kocası öldükten sonra bizimle beraber oturmuştu. Beni çok severdi. Sonra İstanbul'da anamın ölümünden sonra bana gerçekten analık yapmıştı. Onun için teyzemin iştiyaklı bir ana sevgisi halinde içimde yaşayan hasretini küçükten beri en derin, en samimi bir sevgi olarak saklıyor. (Topçu, 2016ç: s. 18)

-Anamın ölümünden sonra kalbimde açık kalan ana sevgisini senelerce teyzemin ana duyguları taşıyan şefkatiyle avuttum. (Topçu, 2016ç: s.18)

-İhtiyar teyzem torununu hiç gözünden ayırmazmış. Demek küçükken bana bütün bir ana sevgisiyle bağladığı kalbini şimdi de küçük torununa vermiş. (Topçu, 2016ç: s.19)

-Minnet ve saadetle dolan ruhların bir visal gecesinde içimde gülen gözlerin aydınlığından başka bir şey görmüyorum. Sonra bu gözler daha yakın, daha mesut gülüyor. (Topçu, 2016ç: s.29)

-Tahammülün bazen öyle derin, öyle erişilmez sevgisi var ki.. Başımıza gelen her şeye çaresiz katlanmalı. Hem kederin de manası yok ki... Yaşamak her yerde aynı değil mi? Siz isterseniz en çok sıkıldığınız yerde de en sevdiğiniz yer gibi mesut olabilirdiniz. Her şeyden sonra ihtiyar teyzenizi de mi unutunuz? Size yarı analık yapmış, sizi kollarında bir anne gibi sevmiş. Ben bunları teyzenizden dinlediğim zaman niçin kaçtığınıza, nasıl bu insanları unuttuğunuza hayret ediyorum. (Topçu, 2016ç: s.35) Sevgi değerinin sıkça yer verildiği

Reha eserinde 16, 18,19, 29 ve 35. sayfalarda akrabalık sevgisi ve merhamet sürekli tekrarlanarak okuyucuda aile ve akrabalık bağlarının gelişmesine sebep olmaktadır.

-Çocuk sevgisinin bu kadar tatlı olduğunu bilmiyordum, gülüşteki doyulmaz sevgiyi bu kadar derin anlamamıştım. Gözleri gülerken yanakları çenesi de beraber gülüyor; kırık dökük söyleyen diliyle değil gözleriyle konuşuyor. (Topçu, 2016ç: s.37) Çocukların masum kalplerindeki temiz sevgiden bahseden yazar çocuklardaki masum sevginin gözlerde bir ışık gibi belirmesinden bahsetmektedir.

-Bu durgun sabah havasında, kalbi anlatılmaz bir huzur ile dolduran bir büyü var gibiydi. Her taraftan durgunluk, düşüncesizlik ve anlatılmaz bir saadet hissi dağılıyordu. Her şey idi ve sanki bu dünyanın her şeyi güzeldi. Neşesi ve kederi, kini ve felaketi, yorgunluğu ve cefası, her şeyi, hepsi iyi idi, hepsi güzeldi. (Topçu, 2016ç: s.44)

-Herkesi sevmek, herkesi sevindirmek ve her şeyden memnun yaşamak hayatta mesut olmak için yetmiyor muydu? (Topçu, 2016ç: s. 45)

-O ilk gecelerde kızcağızın yanından ayrılmazdım. Fakat bir sene, iki sene, böylece sürüp gidiyordu. Melek gibi kadın. Ben de ona gelinim demedim. Kızım gibi, çocuğum gibi sevdim. Bir gün halinden şikâyet etmedi. Bir günde benim de günahım nedir demedi. Fakat bemin büsbütün içim yantıyordu. (Topçu, 2016ç: s.55)

-Reha şefkatli gözleriyle acıyarak, severek bakıyordu. Sevgi ile minnetle dolan gözleri uzun zaman benden ayrılmadı. Kendimden geçiyordum. Artık annelerimiz unutulmuş, onların yerine çocuk gibi eğilip kucağına ağlamak istediğim reha vardı. O da bunu anlamıştı. Sözleri, çektiğim ızdırap günlerine, gözyaşlarına verilmiş minnetle karışan saadetin ifadesi oluyordu. (Topçu, 2016ç: s.65)

-Evet, dedi, çocuğu çok seviyorum. O bana her şeyi temine kâfi geliyor. Kaybettiğim annemin sevgisini bile kızımın üzerinde yaşatmak saadetini buluyorum. (Topçu, 2016ç: s.67)

- Yanımda sevdiğim ve tanımadığım, benim bilmediğim, fakat derdimi bilen, kalbimi gören, ona deva olan, derdimi çekmiş olan, gülmeyen ve ağlamayan, sade yaşayan ve beni anlayan birisi olsa... Bu yalnızlığı ben mi istedim sanki?.. (Topçu, 2016ç: s.92)

-Otur buraya da konuşalım. Benimle konuşmak istemiyor musun? Kızını hiç göreceğin gelmiyor mu? (Topçu, 2016ç: s.107)

-Ümit onu o halde görünce “ Beybaba! Beybabacığım!” diye yanına koştu. O bundan bir şey anlamayan bir bakışla tâ yakından çocuğa baktı; kızını tanııyordu. Çocuk şaşırmişti. Korkmuş bir sesle “ beybaba!” diye yine bağırdı; ağlamaya başladı. Annesinin eteklerine sarıldı. “Anne, beybabam... Anne, bey babacığım” diyordu. (Topçu, 2016ç: s.112-113)

-Aile saadeti, gizli emeller besleyen sevinçle uyanıp sevinçle uykuya dalmak değil mi? (Topçu, 2016ç: s.130)

- Konuşma tarzında yüz yüze döndüler; yeni bir kararla anlaştıklarını ifade eder gibi birbirlerinin ellerini tuttular; saadet ifade eden teslimiyetle birbirinin gözlerine baktılar. Ve bu mesut çiftler öyle ayakta birbirine sımsıkı bağlandılar. (Topçu, 2016ç: s.130)

- Bu sabah Reha'nın neşesi endişesiz, şüphesiz bir neşe idi. Yaralı bir kuşun sesine benzemiyordu. Naci'nin gelişi onu felaketinden kurtarmıştı. (Topçu, 2016ç: s.131) Yazarın Reha adlı eserinde sevgi değerine önem verilmiştir. Değer örtük bir şekilde okuyucuya verilmektedir. Okuyucu eseri okuduktan sonra hissederek sevgi değerini anlamaktadır. Aile bağlarından, akraba sevgisinden, çocuk sevgisinden sürekli bahsedilerek ailenin kıymeti anlatılmak istenmiştir.

-Hayat köşesini adeta sevdiğini, özlediğini hissetti. (Topçu, 2017: s.16)

- Harun Bey bugün hayatının en sevinçli gününü yaşıyordu. Yirmi altı yaşına giren kızını nihayet kocaya veriyordu. (Topçu, 2017: s.34) Bir babanın evladına duyduğu sevgi ve mutlu bir günde yaşadığı mutluluk ifade edilmiştir.

- Hatta şükranından mübarek zatın ayağına kapanma arzusu duyanlar vardı. (Topçu, 2017: s.58) Önemli kişilere duyulan sevgiden bahsedilmiştir.

- Çocuklarımın ölüsünü öpeyim ki ben senin buraya koyulmana sebep olmadım. Hiç insan kardeşine kıyar mı? Ama seni bu hastaneye yatıranlar da düşmanların değil, emin ol ki dostlarıdır. Sana iyilik olsun diye yaptılar bunu. Buraya gelmesen halin ne felâket olurdu, biliyor musun? (Topçu, 2017: s.65)

-Anasız, babasız da olunca bari kardeşsiz yaşanmayacağını bil. (Topçu, 2017: s.70) Topçu, 65 ve 70. sayfalarda aile bağları ve aile sevgisine tekrardan değinmektedir.

-Yaşasın Bonapart'ımız! Yaşasın Allah'ımız! Biz onun askerleri güneşi isteriz! Güneşe marş marş! (Topçu, 2017: s.83)

-Kimseyi ayıplamıyor, kimseye kin bağlamıyordu. (Topçu, 2017: s.130)

-Genç idealistler köyden ayrılırken, cehaletle taassuba kurban olan köylü kadının kabrini ziyaret etmeyi unutmadılar. Yeni mücadelelere, yeni cihadlara atılmak için içlerinde artan kuvvetin kaynağı, buradaki emeklerinin en büyük mükâfatı olan Rüstem'le Meryem'di. (Topçu, 2017: s.157)

- Şimdi anasının yanında Bedri öğretmenin ümit ve şefkat dolu bakışlarına muhtaçtı. (Topçu, 2017: s.175)

-Koca sevgisini tatmadığı için bütün muhabbetini bu çocuklara vermişti. İşte bu iki çocuk için yaşıyordu. (Topçu, 2017: s.190)

- Sevincimden baştan ayağa kadar titriyordum. Herkesin gönlünü almak için içerimde zapt edilemez bir istek vardı. Herkesi seviyordum. Herkesin de beni affedeceğine inanıyordum. (Topçu, 2017: s.208)

-Halk içinde neşeliydim. Sanki her sabah yeniden sevdalanan bülbül gibi idim. (Topçu, 2017: s.215)

-Aşağılardan bize bakan yemyeşil bağlarla ta uzakta İstanbul yolunun geçtiği sarı kırmızı toprakları parlayan avaz tepesinden sevinçli, sevdalı ve mes'ut selâmlar yükselirdi. (Topçu, 2017: s.219)

-Hani anam seni bir dizine, beni de bir dizine oturtup masal söylerken ayrı ayrı gözlerimizin içine bakardı da sonra dua gibi bir sesle "ikinizi birbirinden ayırmayın!" derdi. (Topçu, 2017: s.221)

4.1.1.8. Sorumluluk

Sorumluluk, Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre: "Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet" olarak tanımlanmıştır. Kısaca; kişinin kendi eylemlerinden doğan sonuçları üstlenmesidir.

Nurettin Topçu, Ahlâk kitabında sorumluluk değerine özel bir bölüm ayırmıştır. Ona göre sorumluluk ise: Davranışlarımızda hür oluşumuz, bizde ahlâkî mecburîlik yani ödev doğurur. Ödev de sonuç olarak sorumluluk yaratır. Sorumluluk, hareketlerinin doğurduğu sonucu kabullenmek, kendi üzerine almaktır. İki türlü sorumluluk vardır: Biri dışsal veya hukuki sorumluluk, öbürü içsel veya ahlâkî sorumluluk.

- a) Dışsal veya hukukî sorumluluk, dışsal olan davranışımıza aittir. Kamuoyu ve kanunlar karşısında sorumlu oluşumuz böyledir. Bu, toplum düzeninin bozulduğu hallerde hukukun kaideleriyle karşılanan sorumluluktur.
- b) İçsel veya ahlâkî sorumluluk, içsel ve dışsal, bütün hür davranışlarımızda ve yalnız hür olan davranışlarımızda vicdanımızda doğan sorumluluktur. Ahlâkî sorumluluk olmadan medenî sorumluluk olabilir. Bir çiftliğin hayvanları komşunun bahçesine geçerek bitkilerini bozabilirler. Bu hallerde ahlâkî sorumluluk yoktur. Medenî sorumluluk vardır. Yapılan zararın ödenmesiyle sorumluluk ortadan kalkar. Buna karşılık medenî sorumluluk olmadığı halde ahlâkî sorumluluk bulunabilir. Bir gece verilen kötü öğütler, onun başına fena haller getirebilir. Burada öğüt veren kimsenin vicdanında ahlâkî sorumluluk doğuyor. Ahlâkî sorumluluk olmadan ceza verici sorumluluk olmuyor. Cezayı getiren bütün hallerde vicdanlarında sorumlu olduğunu görüyoruz. (Topçu,Ahlâk,2016; s, 192-193)

Tablo 9. Değer Tablosu- Sorumluluk

Değer: Sorumluluk		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	25	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Felsefe	2	Örtük olarak yer verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	8	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	24	Örtük olarak olumsuz örneklerle birlikte verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	25	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Reha	3	Örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	11	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.

Tablo 9'da sorumluluk değerine 98 kez yer verilmiştir. Yapılan bu çalışmada Nurettin Topçu eserlerinde en fazla sorumluluk değerine önem verilmiştir. Ahlâk ve Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı eserinde 25'er kez, İsyan Ahlâkı kitabında 24 kez, Taşralı kitabında 11 kez, Kültür ve Medeniyet eserinde 8 kez, Reha eserinde 3 kez, Felsefe eserinde 2 kez yer verilmiştir.

Eserlerde sorumluluk değeri ile ilgili Şu hususları ana düşünce olarak işlemiŐtir. Birlikte yaşayan insanların bir takım kurallara uyması gerekmektedir. Bireylerin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi sorumluluk olarak nitelendirilmiŐtir. Toplum meydana getiren insanların farklı sorumlulukları vardır. Kimileri ailesine karşı, kimileri vatanına karşı, kimileri işverenine karşı, kimileri öğretmenine karşı sorumlulukları vardır. Bunları yerine getirirken toplum kural ve kaidelerine uyarak yerine getirilmesinden bahsedilmiştir. Örneğın bir öğrencinin sorumluluğđ derslerini yapması, bir annenin sorumluluğđ evinde annelik görevlerini yerine getirmesi, bir patronun sorumluluğđ çalıştırdığı işçilerinin haklarını koruması, bir devlet büyüğđnün görevi ise halkını refah içinde yaşatması olmalıdır.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde sorumluluk değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Çin'de Konfüçyüs, Hindistan'da Buda ahlâklı yaşamanın yollarını araştırırken bu yolların mutluluğđya götürdüğđnđ söylediler. Bunlar gibi, ilâhî birer ahlâk sistemi getiren peygamberler de, ahlâkdışı davranışların, sonunda insana pişmanlık getirici olduğđnu, ya da insanlığđ mutlaka felakete götüreceğđni anlattılar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.15) İnsan düşüncesini tamamen ahlâka bağlayan yazar ilâhî din olsun veya olmasın hepsinin ortak noktasını kişinin hareketlerinden sorumlu olmasına bağlamaktadır. Sorumluluklarını ahlâk ile taçlandırmayanların sonları için felaket kelimesini kullanan Topçu bu pişmanlık getirici hareketlerden uzak durulması gerektiğđni söylemek istemiştir.

- Ahlâk olayında sosyal unsurun varlığđ da inkâr olunmaz. İnsan eğer yalnız başına yaşasaydı, ahlâk diye bir şey söz konusu olamazdı. Çünkü ahlâklılık ve ahlâksızlık diye, mutlaka bir insanın başka insanlar üzerinde yaptığđ istenen veya istenmeyen etkilere denir. (Topçu, Ahlâk,2016: s.16) Toplumda birlikte yaşamanın bazı kuralları olduğđnu bu sorumluluk gerektiren kurallara uyulması gerektiğđi üzerinde durulmuştur.

-Ahlâk olayında sosyal unsurun varlığđ da inkâr olunamaz. İnsan eğer yalnız başına yaşasaydı, ahlâk diye bir şey söz konusu olmazdı. Çünkü ahlâklılık ve ahlâksızlık diye, mutlaka bir insanın başka insanlar üzerinde yaptığđ istenen veya istenmeyen etkilere denir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.18) Birlikte yaşamanın getirdiğđ sorumluluklar tekrarlanarak toplumsal huzurda süreklilik için sorumluluk değeri tekrar değinilmiştir.

-Ahlâkta başkalarına faydalı olmak belki bir sonuçtur. Lâkin ahlâk hareketini yaparken her şeyden önce böyle davranmaya mecbur olduğumuzu içten duyarız. Başka türlü davranmak, bizi insanlığımızdan utandırır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.25)

-Mesela kimsesiz çocukları doyurmak gibi onlara iş bulmak, okutmak ve terbiyelerini sağlamak da ahlâkî davranışlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.26) Sayfa 25 ve 26'da bazı ahlâkî sorumluluktan bahsederek okuyucuyu yardımseverliğe yönlendirmektedir.

-Çocuğun davranışları, kökleri içgüdülere gömülü bulunan fizyolojik isteklerin eseridir. Bu istekler zaman zaman toplum düzeniyle ve örflerle çatışırlar. Düzeni yaşatan kaideler ve inançlar, onun bu isteklerine engel oluyorlar. O zaman çocuğun, sosyal düzenle çatışan bu isteklerinden bir kısmını feda etmesi lâzım geliyor. Ahlâk onun için, sadece bir haz (hoşlanma) ekonomisi oluyor. Onda henüz vicdan ve ahlâk kanunu meydana gelmemiştir. Çocuğa bu fedakârlığı yaptıran, doğuşuyla getirdiği tabii ve temiz duygularla dışından aldığı telkin ve terbiyedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.55-56)

-Ahlâkî hareket insana özeldir. Çünkü yalnız insan bilerek, isteyerek davranma yetisine sahiptir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.58) İnsanlar hareketlerinde serbesttirler fakat bu serbestliğin getirdiği sorumlulukta yine kendilerine aittir.

-Vicdanımızın bizi harekete zorlaması ödevi doğuruyor. Ancak bu, dıştan gelen zorlayıcılık değildir. Yapılmasını vicdanın emrettiği hareket, iyi harekettir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.62) Vicdani hareketler iyi hareketleri meydana getirmektedir. Bu hareketlerde dışardan bir baskı uygulanmamaktadır. Kişi özgür iradesi ile yaptığı ve tüm sorumluluğu yüklediği durumlardır.

-Vicdanımızın hür oluşu, mecburi olan ödevi yaratıcıdır. "Ödevi yapmaya mecburum" demek "onu yapabilirim" demektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.62)

-Bir büyük vatanseveri, siyaset hayatının değişik akımları içinde zindana götüren polis memurunun, bunu yapmak için devlete ve kanunlara verdiği söz, onu devlet ve kanun karşısında ödevli yapmıştı. Lâkin öbür taraftan, bu insanın suçsuz bir vatansever olduğuna inancı, onu serbest bırakması için vicdanını zorlamaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 64) Vicdani bir karşıtlık içinde ne yapacağını bilemeyen kişiler ödev çatışması yaşamaktadır. Bu gibi durumlarda birey vicdanına sorarak cevap bulmaktadır.

-Kendimize karşı ödevlerimizden biri de okumak ve öğrenmektir. Okuyup öğrenmek, ahlâkî yapıyı geliştirir. İlim kültürü ruhu terbiye eder, ödevlerini daha iyi yapmayı öğretir.

Okumak ilim aşkı haline geldiği zaman insanı, aşağı ve bayağı duygulardan, kötü isteklerden uzaklaştırıcı olur. Büyük âlimler, yüksek ahlâk sahibi insanlardır. Malebranche'a göre okumak, "zihnin tabii bir duası"dır. Bizim Peygamberimiz, bir gün ilimle uğraşmanın bin yıl ibadet yapmaya eşit olduğunu söylemiştir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.65)

-Topluma karşı ödevlerimizin başında çalışma gelmektedir. Çalışmak, insan için tabii bir ödevdir. Her şeyden önce, yaşamak için çalışmak zorundayız. Çalışmak, aynı zamanda ruhsal bir ihtiyaçtır. İnsan, kuvvetini harcamak, zorundadır; yaratmak ve eserinde kendini bulmak ister. O, bizdeki hareket ihtiyacının zorunlu sonucudur. Aynı zamanda, çalışmak ahlâkî bir mecburiyettir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.66) Bireylerin uyması gereken toplumsal sorumlulukların yanı sıra kendi bedenine ve ruhuna karşı da sorumlulukları vardır. Kendimize karşı ilk sorumlüğümüz okumaktır bu da ahlâkî yapının gelişmesine sebep olacaktır. Daha sonrada çalışma sorumluluğu yerini alacaktır. Çalışmayı ruhsal bir ihtiyaç olarak nitelendiren yazar çalışmayı da ahlâkî bir değer olarak nitelendirmektedir.

-Ödevin, vicdanın ortaya koyduğu mecburi emir olduğunu görmüştük. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.75)

-Ahlâkta bir de sorumluluk vardır. Bu, insanların, hareketlerinin hesabını vermeye mecbur olmaları demektir. Toplum içinde başkalarına zarar veren davranışlar suç sayılır ve sahipleri ceza görürler. Bu, sorumluluk, insanın davranışlarında hür olduğunun kabul edilmesidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.75)

-Toplum hayatında hürriyetimizin kullanılmasına gelince, "insan hareketlerinde hürdür" demek, her istediğini yapabilir demek değildir. Her ferdin hürriyeti başka insanların hürriyeti ile sınırlandırılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.77)

-Toplum içinde yaşayan insanın birtakım hürriyetleri vardır. Bunların başlıcaları: okuma ve öğrenme, meslek seçme, para kazanma, aile kurma, seyahat yapma, ibadet etme... gibi insana özel olan haklardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.77)

-Toplum hayatındaki uygulamada çok defa merhametin yerini adaletin aldığı görülmektedir. Bir kazaya uğrayan işçilere veya zelzele felâketine uğrayan bir şehrin halkına yardım için, ferdî vicdanlarda doğacak merhametin harekete geçmesi beklenmiyor. Devlet eliyle yardım yapılıyor, bazen halkta bu yardıma mecbur tutuluyor. Olay, millî ve insanî bir adalet olayı halinde ele alınıyor. Ancak ferdî ve sübjektif olan

merhamet olayının, insanlığın bu yolda evrimi ile yerini sosyal ve objektif olan adalete bırakıp da silineceği zannedilmesin. Çünkü her şeyden önce adaleti doğuran merhamet duygusudur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.104)

-Toplum hayatında ferdin giyinme, dolaşma, selamlaşma, çalışma aile kurma... gibi hallerini ve toplumu ilgilendiren bütün davranışlarını idare eden kurallar vardır. Fert toplum düzenini bozmamak için bu kurallara uymak zorundadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.112)

-Gençler, belli yaşlarda askerlik görevini yapmaya mecburdurlar. Herkes devlete vergisini verecektir. Bazı hallerde gece sokağa çıkma yasağına da uymak zorunda kalırız. Bazen yurdumuzdan veya bulunduğumuz şehirden dışarı çıkmamıza izin verilmez. Devlet, içki ve kumar yasakları koyabilir... Sosyal yaşayışı idare eden bu kurallar kolayca sayılıp tüketilemeyecek kadar çoktur. Fertler, bunların hepsine uymak zorundadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.113)

-Sosyal yaşayışı idare eden bu kurallar kolayca sayılıp tüketilemeyecek kadar çoktur. Fertler, bunların hepsine uymak zorundadırlar. Bunlara uymayan, uymak istemeyenler, anormal olanlar veya ahlâk terbiyesi görmemiş olanlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.113)

-Fertlerin her zaman uymaları zorunlu olan, toplu yaşayış kuralları vardır. Ferdin hür oluşu, bunları çiğnememesinde değil, belki onlara uymak istemesinde aranır. Medeniyet ilerledikçe bu kurallar çoğalır. Disipline uymak, olgunlukla ahlâklılıktan doğar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.114)

-Kendimizden örnek vererek iyiliği sevdirmeliyiz. Bir öğretmen öğrencilerine kendindeki çalışma, saygı, sevgi, ödev, adalet ve millet sevgisi, kanunlara bağlılık gibi halleri davranışlar halinde göstermeli, bütün bu üstün ahlâk değerlerine kendi varlığını örnek yapmalıdır. Böyle yaparsa gençler, ahlâk ideali peşinde kolaylıkla koşarlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.116) Yazar, Ahlâk eserinin 75, 77, 104, 112, 113 ve 114. sayfalarında tekrardan bireylerin hareketlerinde özgür olduklarını fakat bu özgürlüklerin başkalarının haklarını kısıtlamayacak şekilde kişiye bazı sorumluluklar yüklediğini dile getirmektedir. Bu sorumluluğa erişmiş bireyleri de ahlâklı olarak nitelendirmektedir.

-Başkalarına yardım, âdil olma, ödevini yapma... gibi olaylar bu deneylerin sonucu olarak birtakım değer hükümlerine bağlanmış, buna karşılık yalan söyleme, dostluğa ihanet, adam öldürme gibi olaylar insanlığın nefretiyle karşılanmıştır. Bütün bunlar ahlâkî eylem

içinde iyi olan şeylerdir. (Topçu, Ahlâk,2016: s.147) Birtakım toplumsal kuralların kişiye yüklediği sorumluluklar sıralanarak ifade edilmiştir.

-Bir millet içinde vatandaşların birbirine karşı birtakım ödevlerle bağlılıkları ve her birinin, bütünüün yaşayışından sorumlu olmuş olması, millet varlığının ahlâkın temelleri üzerinde yaşadığını ortaya koymaktır. (Topçu, Ahlâk,2016: s.181)

-Davranışlarımızda hür oluşumuzun zorunlu sonucu olarak sorumluluk doğmaktadır. Bir dışsal ve hukukî, öbürü içsel veya ahlâkî olmak üzere iki türlü sorumluluk vardır. Hukukî sorumlulukta da, yerine getirici veya ceza verici şekilde alır. Genel anlayışta ilk olan ahlâkî sorumluluktur. (Topçu, Ahlâk,2016: s.194)

-Ahlâk emreder: “adil ol!” veya “ödevini yap!” der. Araştırmaların gayesi, böyle bir mecburîliği meydana çıkarmaktır. Bu mecburîlik, akıl veya vicdan tarafından gerçekleşmesi zaruri görülen bir hareketin mecburî oluşudur. (Topçu,2015: s.90)

-Bütün bu duyguları vicdanımıza önceden kazanmış olan cemiyettir; bunlar bizim ferdi ruhumuzun mahsulü değildir. İyi ve fena hareketler karşısında vicdanımızın yaşadığı sarsıntı, cemiyetin beğenen veya ayıplayan hükümlerini kendisinde taşımaktadır. (Topçu,2015:s. 105) Topçu, toplumsal düzenin devamı açısından bireylerde sorumluluk duygusunun gelişmesini akıl ve vicdanın ortaklaşa çalışmasına bağlamaktadır. Ona göre akıl ve vicdanın birlikte çalışması ödevlerini yerine getiren adil insanların çoğalmasına sebep olacaktır.

-İşte buna kültür hayatı denir. Bu hayatta binlerce hareket yaşanmıştır ve bunların hepsi kültürün varlığını meydana getirmiştir. Bu varlıkta, Malazgirt'te, Hayber'de parlayan kılıç bulunduğu gibi Bağdat'ta kurulan medrese ve Nizamülmülk'ün teşkilatçı kudreti vardır. Onda, şeriat ve kanun önünde eğilen başlar olduğu gibi Yıldırım'larla Yavuz'ların otoriter ve mesul devlet anlayışları vardır. Onda, saban arkasında koşan çiftçi bir milletin nasırlı elleriyle Selçuk mimarisinin secdeye kapanan parlak mihrabı yan yana görülmektedir. Onda Hz. Ebubekir gibi Allah'a teslimiyet sevgisi, Hazreti Ömer gibi mesuliyeti ihtirası yaşatan hükümdarlar, veliler, halk sınıfları ve devlet adamları vardır. (Topçu, 2018: s.28-29) Devlet adamlarının üzerine düşen görevlerin örneklerle açıklandığı bir paragraftır.

-Her alınan duyguyu keyfi için kullanan sefih ise muhitine belâ olabilen varlıktır. Böylelerinin cemiyetinde her fert öbürünün başına belâ olur. (Topçu, 2018: s.44)

- Zira kurtarıcı olduğuna inandığınız ruh ve kültür, nesillere aşılardan, sandalyelerin şahıs değiştirmesinde ne fayda umulur? Mesela mekteplerimizde maarifin islâhı ve buhranın izalesi için sık sık konuşmalar yapılır; tedbirler alınır. (Topçu, 2018: s.46)

-Bizim yapacağımız ilk iş Batı'nın âşığı değil insan ruhunun âşığı olacak bir zümre yetiştirmektir. (Topçu, 2018: s.50) Topçu bu kısımda sorumluluk değerine örtük bir şekilde yer vermiştir. Öğretmenlere düşen görevin Batı ilmini anlatmak olmadığını onların asıl işinin vicdanlı, merhametli bir toplumun yetiştirilmesi olduğudur.

-Dicle kıyılarında, bir kurdun bir kuzuyu parçalamasından Hz. Ömer nasıl mesul oluyorduydu, Anadolu çocuklarının geriliğinden de üniversite öyle mesul olacaktır. (Topçu, 2018: s.67) İyi devlet yöneticilerinin egemenliği altındaki her insanın derdi ile dertlenmesi onun sorumluluğu ile alakalı bir durumdur.

-Bu üniversite, ilim, felsefe, sanat ve din hayatını XX. asrın seviyesine yükseltecek ve milli kültürün her hareketine, musikîsine ve mimarisine, pedagojisine ve politikasına istikamet gösterecektir. (Topçu, 2018: s.68)

-Evladının iç hayatını yoğurmak için en ufak emeği esirgeyen, sade onların ceplerine dolacak madde saadetlerine emel edinen aileler, kendi yavrularının katili olduklarını bilmediler. (Topçu, 2018: s.107) Sadece iyi bir devlet yöneticisinin değil ailenin de kendine göre sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların başında iyi evlat yetiştirmek gelmektedir.

-Gençliğini, bir yüksek makam sandalyesine tırmanma hırslarıyla geçiren genç nesillerin bugünkü çocukları da mesuldür. (Topçu, 2018: s.108)

-Ruhî hayat bir hareket iradesinden doğar ve doğduktan sonra da bu iradeye aydınlatır. (Topçu,2016b: 30)

-Önce kendi ferdî hayatını, sonra da toplum hayatını yaşayan insan, hayat ve toplum tarafından konulmuş nizamı takibe mecbur kalır. (Topçu,2016b: s.31) Bireyin en büyük sorumluluğu kuralları belirlenmiş toplumsal normlara uymaktır.

-Sosyolojik ahlâkta olduğu gibi burada da insan iradesi hür ve muhtar değildir; o gurubun iradesine, birtakım başka fertlerin kararlarına bağımlıdır. Hareketin hür bir şekilde açılıp yayılması, sadece sosyal fayda ile sınırlandırılmıştır. (Topçu,2016b: s.35)

-Biz ise, ahlâk meselesinin kalbine sorumluluk kavramını koyuyoruz. Bütün ahlâk doktrinleri sorumluluk kavramını koyuyoruz. Bütün ahlâk doktrinleri sorumluluğu menfi açıdan ele aldılar, yani şu veya bu kötü fiilin gerçekleşmesinden doğan sorumluluktan bahsettiler. Onlara göre sorumluluk, kendimizi korumaya yarayan kuvvettir. Bir hareket sebebi değildir. Bizim anlayışımızla mesele yön değiştirmekte ve sorumluluk müspet hale gelmektedir; o böylece hareketin bizzat sebebi olmaktadır. Bu tarz bir sorumluluk anlayışının kaynağı, şuardadır. Şuur, sorumluluk karşısında harekete geçmemekten dolayı kendisini suçlar. Tamamiyle bir iç hali ve sadece pasiflik olan vicdan azabı duygusuyla da bizim sorumluluk anlayışımızın hiçbir benzerliği yoktur. Çünkü vicdan azabı ahlâkî davranış sahibinde hiçbir yapıcı unsur yaratmaz.-O, sebepten çok netice olsa gerek- Bizim sorumluluğumuz evrensel olmaya can atan şuurun tabiatından ayrılmaz. (Topçu,2016b: s.35)

-Sorumluluk, düşünme faaliyetini doğurur ve daha sorumlu hisseder. O halde, kaynağı itibariyle düşünce hayatı ahlâkî hayattan doğmuştur. İçgüdü, menfaat, sempati, saadet, iyilik ve vazife... Bunların hepsi insanî duygular olduğu kadar pasifliği de ifade ederler. Oysa ahlâk, bütün bunların ötesinde ve üstünde yer alır. (Topçu, 2016b: s.35-36)

-Biz ise körü körüne bir tasdik ile yetinmeyeceğiz. Ne pahasına olursa olsun hürriyetin gerçek mahiyetini tanımaya çalışacağız. (Topçu,2016b: s.66)

-Determinizm ile hürriyet, aslında birbirine bağlı iki terimdir. Birisi olmadan diğerini tarif etmek mümkün değildir. Hürriyeti ortadan kaldırırsanız hayatta bir kendiliğinden oluş, davranışlarda da bir makinalaşma hâli kalır. Determinizmi yok ederseniz geriye kolayca makine hareketlerine indirgenebilecek kayıtsız bir hürriyet kalır. Determinizmin yardımı olmaksızın hürriyetin kendi başına anlaşılması mümkün değildir. Gerçekten, hürriyet bir güç ise, yöneleceği istikameti kendi belirlemesi gerekir. Yok eğer bir güç değilse makine hareketlerine indirgenir. (Topç,2016b:s. 68)

-Determinizm olmadan hürriyet kavranılmaz ve bu gerçek anlamda imkânsızdır. Hürriyet, dıştaki determinizmin yerine benliğin determinizmini koymaktan ibarettir. Ve iç determinizmin gücü, hürriyetimizin de gücünü gösterir. Hareketlerimizi belirleyen etkiler, tarafımızdan seçilmiş, kararlaştırılmış ve bir bakıma tayin edilmiştir. (Topçu,2016b: s.68)

-Bugünkü toplumlarda her fert hemen hemen bütün topluluğa tâbidir. (Topçu,2016b: s.86)

-Ferdiyetin, bütün sosyal yapıyı kucaklayacak kadar genişlemesi, kaçınılmaz olarak ferdi sorumluluğun aynı ölçüde genişlemesini gerektirir. Sosyolojik araştırmalar göstermiştir ki sorumluluk başlangıçta ortak idi; yani, ferdin değil bütün grubun üzerindedir. (Topçu, 2016b: s.88-89)

-Sorumluluk, gerçekte git gide ferdileşmektedir. Bundan dolayı o hiç de azalmamaktadır. Tam tersine, ferdin vicdanına toplumun bütün ağırlığı yüklenmektedir. Sosyal dayanışmadan ferdiyet daha çok zenginleşmiş, karmaşık hale gelmiş, sade kendi kişiliğinden daha geniş bir alana yayılmış olarak çıkmaktadır. (Topçu, 2016b: s.89)

-Ve insan, gücü nispetinde, sosyal hareket sisteminin bütününden kendi hareketini yapmaya çalışacaktır. Onun hürriyeti, ancak kendisi için giderek genişleyen bir sorumluluk yarattığı ölçüde mümkün olacak ve gerçekleşebilecektir. (Topçu, 2016b: s.89) Sayfa 66, 68, 86, 88, 89'da tekrardan ortak bir payda da bulunulmuştur. Sorumluluk ilk etapta ortak iken daha sonra zamanla ferdileşme görülmektedir. Ferdileşme sorumluluk duygusunu azaltmadığı gibi bilakis daha arttırmış hatta bireyleri daha duyarlı hale getirmiştir. Hürriyetlerinin sınırsız olmadığını öğrenen insanlar özgürlük anlayışlarını başkalarının haklarını gasp etmeden sorumluluk duygusu içinde yaşamaya başlamış bu da toplumda huzur ve düzeni sağlamıştır.

-Gerçekten devlet kurumlarında verilen eğitim, hatta ailevi eğitim ferde başkaları gibi hareket ve düşünme alışkanlığı kazandırır. (Topçu, 2016b: s.94) Aile ile başlayıp okul ile devam eden süreçte insana sorumluluk alışkanlığı kazandırılmaya çalışılmaktadır.

-İnsan, kendi hareketinin kötü sonuçlarından dolayı cezalandırılmaya müstehak mıdır, değil midir? (Topçu,2016b: s.99) Bu soru ile Topçu cezanın gerekliliği hakkında bilgi vermek isterken iki görüş ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri insan hürriyetini kabul eden görüştür ki bunlar cezayı kabul ederler, bir de inkâr eden grup vardır ki onlar da cezayı reddetmektedirler.

-Bunlardan bir kısmı sonuçlarına inecek, diğer bir kısmı da kaynağına çıkacak şekilde her iki taraf hareketten yola koyulmakta ve hepsi de insanın kendi hareketlerinden sorumlu tutulup tutulamayacağını ispatlamaya çalışmakta, hepsi de hareketten doğan bizatihi sorumluluk olgusunu tespit etmeye uğraşmaktadır. (Topçu,2016b: s.100)

-Hâlâ sorumluluk, bazen bu şekilde, yani "irade ile kendi belirlemeleri arasındaki içten bir münasebet çerçevesinde" ve bazen de "fillerle onların sonuçları arasındaki

münasebetler” açısından tasavvur edilmektedir. Giderek fillerle irade arasında bir çeşit sebep-sonuç ilişkisi ifade eden bu birinci anlayış, yerini sorumluluğun kanunî anlayışı olan ikincisine terk ederek ortadan kalkmaktadır. (Topçu,2016b: s.101)

-Nihayet bir de tamamiyle sübjektif bir sorumluluk anlayışı vardır ki bu, kötü hareketten sonra ortaya çıkan vicdan azabı duygusuna bağlanmaktadır. (Topçu,2016b: s.101)

-Ferdin eğitimi basit şekilde şunu ifade eder: Böyle hareketler yapmaması için ya iradesini zayıflatmak yahut da ondan dayanışma duygularını artırmak. Burada, ferdin kendi vicdanıyla hiçbir ilgisi olmayan bir toplumu koruma duygusu vardır. (Topçu,2016b: s.103)

-Böyle bir duygu, kelimenin tam manasıyla ahlâkî sorumluluğu kurmada toplumu koruma fikrinden daha çok muktedir değildir. (Topçu,2016b: s.103)

-Sorumlu olan iradedir. İnsan iradesinin gücü, sorumluluğunun ölçüsüdür. Zira sorumluluk, hür iradenin belirleyicisidir. Hürriyetimizi belirleyen onu zorunlu kılan, hürriyetimizi asla inkâr edilemez hâle koyan unsur budur. (Topçu,2016b: s.103)

-Ona göre vazife, “diğer bütün güçlerden daha üstün nitelikte olan, belirli bir iç kuvvetin şuuruna” götürür. (Topçu,2016b: s.105)

-Mademki birbirimizle dayanışma içerisinde yaşıyoruz, kendi hareketlerimizden ferdin sorumlu olmamız uysallığı benimsemek pahasına bir teselli ve aynı zamanda bir korunmadır. (Topçu, 2016b: s.109)

-Sorumluluğu ortadan kaldırmakla veya azaltmakla, fert de ortadan kalkar. (Topçu, 2016b: s.110) Eserin 100, 101, 103, 105, 109 ve 110 numaralı sayfalarında anlatılan sorumluluk ise bireylerin kendi hareketlerinden dolayı sorumlu tutulması ile alakalıdır. Hürriyetin asla inkâr edilemeyeceğini belirten Topçu, bu hürriyet anlayışının toplumsal düzen kurallarına uygun olmasını toplu bir şekilde yaşayan insanların daha müreffeh bir hayat sürmesini sağlayacağını düşünmektedir.

-Devletin, merhameti ve en geniş şekliyle sorumluluğu yaratması gerekir. (Topçu, 2016b: s.113) Kanunlara saygı, ceza zorunluluğu ile değil sorumluluk bilinciyle bireylere verilmelidir.

-Biz İslâm ruhunun gerçek sahibi ve vârisi iken kıtalara medeniyet ulaştıran bir millettik. Arap taklitçiliği yaratıcı şuuru gölgelediği devirlerde ululuğumuzu kaybettik. (Topçu, 2016c: s.25-26)

- *Ruhsuz, idealsiz, inançsız bir öğretim gençliğe karakter yerine hüner verecek ve insanı elbette aşağı canlıların hizasına indirecektir. İnsanlığın gidişinde bu eşsiz gerilemiş inkılâp adı ile adlandırılrsa bile nesilleri bir cehennem hayatına doğru götürmektedir. (Topçu,2016c: 45)* Gençlere sorumluluk bilinci verilmelidir. Genç kuşaklara yanlış verilen eğitimin bir faydası olmadığı gibi koca bir neslinde feda olmasına sebep olacaktır.

-*Bizi Hakka götüren bir yol, aydınlığa açılan bir kapı lâzım. Bu kapı mektebin kapısıdır. Bugünkü mektep insanın ruhunu yüceltmek için değil, makineye esir olarak midesinin saltanatını yaşatmak için açılmış kapıdır. Gençler, bina, fabrika, teknik hizmetinde alacakları paranın hesabını yaparak bu kapıdan giriyorlar. Elbette onda hörmət, hâyâ, vatanseverlik ve milliyetçilik, sanat ve ahlâk dersleri almayacaklardır. Mektep dene kutsal çatının altında bugün usta-çırak münasebetinden başka bir şey yaşanmıyor. Mektep artık gençliğe karakter mayası aşulamıyor. (Topçu,2016c: 46)*

-*Yeni mektep, düşünen ve seven insan yerine usta adam, çok kazanan adam yetiştirecektir. Lâkin bu insan, içinde bunaldığımız bu karanlıktan bizi kurtaramayacak. (Topçu,2016c: 47)* Sayfa 46 ve 47’de okulu aydınlığa götüren kapı olarak niteleyen yazar bu kapının öneminden bahsetmektedir. Yapılan eğitimin ruhsuz olması öğrencide hayâ ve vatanseverlik duygusunun eksik olmasına sebebiyet verecektir. Meslek sahibi olmak para kazanmak uğruna verilen eğitimde sanat hiçbir zaman gelişmeyecektir. Bu da karakterli gençlerin yetişmesinde büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

-*Din görevinin bile para ile yapıldığı bir düzenin tersine çevrilmesi lâzım geliyor. Ancak böyle yepyeni bir anlayışın benimsenmesiyle Türk millet maarifini kurmak ve ruhlarımızda Rönesans açmak kabil olacaktır. (Topçu,2016c: 47)*

-*Mektep, öğrenme yeridir, dedik. Öğrenme ne demektir? Nasıl öğrenilir? Öğrenme, her şeyden evvel bir çıraklıktır. Mektep çıraklık yeridir, diyebiliriz ki bir tezgâhtır. O tezgâhta usta yapar, çıraklar tekrarlar. Usta verir, çırak alır. Alınmamış, benimsenmemiş, benliğe mal edilmemiş bir ders iyi bir ders sayılmaz. (Topçu,2016c:s. 52)*

-*Öğreneceğimiz şeyler, her şeyden evvel şahsiyetimizin özetini teşkil eden âlemlerle ilgili olmalıdır. Ondan sonra şahsiyetimizin hayatı için var olması zorunlu bilgileri edinmeliyiz. (Topçu,2016c: s.55)*

-*Kendi açtığı kapıyı her defasında kapamayı ihmal eden, kullandığı evin değerini ölçemeyen, fena alışkanlıklarını ömrünün sonuna kadar tekrarlayan adam, istediği kadar*

yüksek tahsil diplomalarına sahip olsun, yine mektep görmemiştir. Mektep öyle bir zihni alışveriş yeridir ki onda bir taraftan bir taraftan verilecek şeyler seçilirken, öbür taraftan, insanda alıcılık kabiliyeti doğurulur, beslenir, büyütülür. (Topçu,2016c: s.58)

-Aile; örf ve âdetlerin ve bir dereceye kadar seciyemizin hamurunun yoğrulduğu mekteptir. Sevginin ve kalp alışkanlıklarının mektebidir. Sabrın ve müsamahanın mektebidir. Şefkatin ve anlayışın mektebidir. Fedakârlığın vazifeler yüklenmenin mektebidir. (Topçu,2016c: s.59)

- Dindar adam, her an sonsuzluğun huzurunda bulunan ve her hareketi için ondan gelecek emri dinleyen, bu emri vicdanında ve onunla birlikte cemaatin vicdanı olan kitapta arayan adamdır. Hayat kaideleriyle yaşayan adamdır. (Topçu,2016c:s. 60)

-Filhakika bu girift içtimaî teşkilat içinde, gençlerin maneviyatını, itiyatlarının kuruluşunu, ihtiraslarının ateşlenmesini, on, on beş yıllık bütün gençlik devresi içinde kendilerine emanet ettiğimiz muallimlerden başka hangi sınıf insan, cemiyetin ideal hayatının, ruhî idaresinin sahibi sayılır? (Topçu, 2016c: s.65)

- Ruhumuzun sanatkârı, hayatımızın nâzımı olan muallimin aramızdaki yerinin yüksekliğini, vazifesinin geniş ruhî mesuliyetinin pek ağır olduğunu maalesef gençlere değil bugün muallimlere hatırlatmak lüzumunu duyuyoruz. (Topçu, 2016c: s.65)

- “Üniversite profesörleriniz köy çocuğunu okutmaya başladıkları zaman memleket kurtulacaktır.” Anadolu'nun ruhî kuruluşunu meydana çıkaracak olan hakiki inkılabın ancak köylerin en yüksek eller tarafından kalkınmaları ile yapılabileceğini biz anlamakta pek geç kaldık. Bu büyük ruhî inkılabın yapılabilmesi için sade şöhretle saadeti düşünerek üniversiteye doçent, profesör olmaktan başka emelleri bulunmayan insanlar değil, köyde yaralı bereli gübrelik içinde dolaşan daima muztarip ve kim olduklarını bilmediği bir takım efendilere uşak olmaya mahkûm, büyük ecdadının tarihinden getirdiği zekâ kabiliyetlerini her gün toprağa gömen köylü çocuklarını insanlık için örnek olacak bir medeniyetin sahipleri haline getirmeyi ülkü edinen profesörler lazım. (Topçu, 2016c: s.66)

-Şu halde mesele, her şeyden evvel bir nesle onu bu hakikate meftun kılacak aşkı aşlamak meselesidir. Bulgar papazı nasıl köy köy dolaşarak Bulgar köylüsüne hem muallaim, hem doktor rolünü yapmak suretiyle o milletin bir benlik içinde kurulmasını temin ettiyse, bizim, hem de bir kısmı bugün Avrupa'da okumuş olan münevver gençliğimizin Anadolu çocuklarına kim olduklarını ve niçin yaşadıklarını tanıtmakla başlayarak, hem de yedi

yaşındaki çocuktan işe başlamak suretiyle, medeniyet koruyucu insan kabiliyetlerini aşılamları en mukaddes vazifedir. (Topçu, 2016c: s.66) Topçu, bu eserinin 47, 52, 55, 58, 59, 60, 65 ve 66. sayfalarında okulda öğrenciye verilen karakter mayasından bahsetmektedir. Okullara ve öğretmenlere bu konuda çok görevler düştüğünü sürekli yineleyerek eğitimin mukaddes yapısından bahsedilmektedir.

-Medeniyetler muallim kuruldu. Çin dünyasının kurucuları hakîmlerdir. Mezopotamya medeniyetinin ilk sahipleri Pateslerdi. Büyük Yunan medeniyeti; meydanlarla pazarlarda gençlere muallimlik yapan feylesofların eseri olmuştur. İslâm, medreselerinin çatısı altında üç katayı istila etti. Rönesans, üstadların yükselttiği devirdir. Alman birliğinin kuruluşunda muallim ön plânda rolü olduğunu biliyoruz. İstiklâl harbimizde, cepheye sirtında gülle taşıyan köylü kadın kadar istilânın acısını damarlara aşıl原因an muallimin rolü olmuştur. (Topçu,2016c: s.71-72) Tarih sayfalarında öğretmenlerin nasıl emek vererek hakkı ile işlerini yaptığından bahsedilmektedir.

- Muallimi, her devirde, o devrin ruh ve idealinin hüviyetine bürünmüş görüyoruz. Devirlerin idealizmini yaşatan muallimdir. (Topçu, 2016c: s.72)

-Görülüyor ki muallim, bizim bütün ruh yapımızı sanatkâridir. Böyle olunca da ondaki sakatlıkların hepsinden mesuldür. (Topçu, 2016c: s.79)

-Muallim, yalnız ruhların sahibidir. Lâkin davasını ulaştırabildiği neticelere bakılırsa görülür ki, o, hakikatte doktorumuzdur, disiplin kurucumuzdur, toplum düzenimizin bekçisidir, ekonomik münasebetlerimizin düzenleyicisidir ve siyasî yaşayışımızın üstadıdır. Zira, bunların hepsinden o, haberi olsa da olmasa da, mesuldür. Karakterlerdeki muvazenesizliğin, medenî terbiyedeki düşüklüklerin mesulü yine odur. (Topçu, 2016c: s.80)

-Biz kibirli isek o mesul, biz sabırsız isek yine o mesuldür. Biz, bütün bunlardan habersiz isek, bundan da o mesuldür. (Topçu, 2016c: s.80)

-Evvelâ muallimin meslek adamı olması, muallimliğin bir meslek haline gelmesi lâzımdır. Az zamanda çok mektep açma iştihasına kapılarak ölçüsüz şekilde kabartılan muallim kadrosu, altmış çeşit meslek ve menşeden insanları içerisine aldı. (Topçu, 2016c: s.107)

-Talebe, hakikatler peşinde koşmayı meslek edinen insandır, gayesi mânevi olgunlaşma olan bir mesleğin insanıdır, mekteplerin diploma müşterisi ve istikbalin mevki dilencisi değildir. Disiplinin, kâinattaki nizam gibi zaruret olduğuna inanmış, diğer içtimaî sınıf insanlarına örnek olacak kabiliyette bir üstün insan namzetidir. (Topçu,2016c: s. 114)

- İlkokulda çocuğa, adım adım tarihinin sevgisi aşılırken ve kendi varlığı tarihinin hadiseleri arasında kendine tanıtılırken ona insanlık dersi de tertemiz örneklerle, sevgi ve merhamet metotlarıyla aşılanır. (Topçu,2016c: s.120)

-Ancak çocuğun ahlâk eğitimi hususunda henüz oldukça geri durumda bulunuyoruz. Çocuk üzerinde ahlâk eğitimi, hiçbir zaman tükenmeyen, aşınmayan enerji istemektedir. Bu adeta kendi hayatî varlığını başkasına nakletmek gibi bir olaydır. Bilineni, öğrenileni, başka bir elden alınanı yine başka birine nakletmek gibi bir araçlık rolü ile yapılamaz. Bizzat kendi şahsiyetini, cömertlikle, verme ve bağışlama sevgisi ile bir nevi fedakârlıkla yapılacak iştir. Eğitimci, tohum olmak için toprağa girmenin zevkini yaşamalıdır. (Topçu, 2016c: s.122-123)

-İlkokulda elimize gelen çocuk, bazı katılımlara kabiliyet halinde sahip olmakla beraber henüz uzviyetten ibaret maddî şahsiyetini yaşamaktadır. Biz onu şahsiyet sahibi olmaya hazırlayacağız. Bunun için ruhi şahsiyetini işleyeceğiz. (Topçu, 2016c: s.124) Eğitimin anlatıldığı Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı eserin 72, 79, 80, 107, 114, 120, 123, 124 numaralı sayfalarında öğretmenlik mesleği ve bu mesleğin kutsal yönleri anlatılmıştır. İlkokulda sınırlı kabiliyetle okula başlayan çocuktan şahsiyet sahibi gençler yaratan öğretmenlik mesleğini hakkı ile yapan kıymetli öğretmenlere atıfta bulunmaktadır.

-Tarih dersi yalnız bilgi olsun diye değil, daha çok irade olsun diye, coğrafya dersi vatan sevgisi, fizik dersi kâinat sevgisi olsun diye mektepte okutulmalıdır. (Topçu, 2016c: s.134)

- Yurttaşlık dersi bugün, vergiler ve seçimler hakkında halk bilgisi vermektedir. Zamanımızda radyoların halk imin yaptığı yayınlar bu gayeyi sağlayabilir. Eğer gençlerimizin ahlâk yapısında bir seferberlik lüzumu duyuyorsak, yurttaşlık derslerinin ahlâk dersleri haline getirilmesi lüzumunu kabul etmeliyiz. (Topçu, 2016c: s.157) Sayfa 134 ve 157'de derslerin içeriği hakkında görüş bildirilmiştir. Yazar, derslerde sadece bilgi ağırlıklı ruhsuz verilen eğitimin bir faydası olmayacağı kanısındadır.

-Evlendirirsek çoluk çocuk sahibi olur da belki halini ıslah eder, dediler. Evlendirdiler; daha beter oldu. Nur topu gibi kızı oldu, yine nafîle. (Topçu, 2016ç: s.19) Sorumluluk bilinci ufak yaşta kazandırılan daha sonra elde edilmesi zor hatta imkânsız olan bir değerdir.

-Ablana hiç yardımın dokunmuyor Pakize, dedim, ablanı hiç düşünmüyorsun... (Topçu, 2016ç: s.60) Aile içindeki sorumluluktan bahsedilmiştir.

- Benim kızımı ama dedi. Ben ona fenalık yaptım değil mi? Artık yüzüne bakamam. Kabahat benim. Lâkin hepiniz de beni buraya attınız. Allah bunu da sizden soracak Reha'cığım. Sen de benim kadrimi bilemedin. Hadi, hadi didin burdan! (Topçu, 2016ç: s.107)

-Kızının başına gelenleri ve âkıbetini Sefer'e söylemediğinden çekilmez bir yükün altında kendini bitkin buluyordu. (Topçu, 2017: s.18-19)

- Ama ne yapsın, dişini sıkmak lâzımdı. Sefer'in yanı başında olma isteği onu her şeye katlandırıyordu. (Topçu, 2017: s.19)

-Hekimliğe yeni başlamışlardı. Her ikisi de hekimlik mesleğini vasıta gibi kullanarak ruhların bağlandığı İslâm dâvasını yükseltmek emelinde idiler. (Topçu, 2017: s.43)

- Herkes para kazanır, aile kurar, mülk sahibi olmaya bakar. (Topçu, 2017: s.49)

- Bana ana, kardeş, akraba, dost, bunların lüzumu yok; dünyanın mihverini değiştiremedikten sonra... (Topçu, 2017: s.70)

-Hepsi ekseri namazları cemaatle kılıyor, namahremden kaçıyor, içkiye el sürmüyor, şeriatın emrettiğini yapıyor, nehiyelerinden kaçıyor. (Topçu, 2017: s.131)

- Hayatı vurgundan ibaret gören bu müstehâse insan yığını arasında dimdik durarak fenalıklara karşı, "Herkes yapsın, ben yapmayacağım!" demesini bilmiş ve öğretmen olarak Anadolu'nun ücra bir köyüne gönderilmesini istemişti. (Topçu, 2017: s.146-147)

- Bu köye geldikten sonra ilk işi köylünün haliyle hallenmek, onun hayatına olduğu gibi uymak oldu. Bu hareketiyle bu insanlara karşı sanki ilk borcunu ödemediğini hissediyor, onlara yaklaşımda eşsiz bir zevk buluyordu. (Topçu, 2017: s.147)

-Hepsinin sevincine, kederine karışıyor, sıkıntılarında yardımlarına koşuyordu. (Topçu, 2017: s.147)

- Daha oniki yaşındaki Ömer çalışkandı. Anasından emeğini esirgemiyordu. Hiçbir kötülüğü de yoktu. Dağda ineği otlatıyor, köylerden peynir, yağ getirip satıyor, boş kalan vakitlerinde evde dokuma tezgâhı işleten anasına yardım ediyordu. (Topçu, 2017: s.160)

-Kocanın hakkını korur, sözünü dinlerdim, ona hörmet ettim, aile dertlerine ortak oldum, haysiyetini korudum. Koca hukukunu korumak hususunda köy kadınlarının hepsine üstündüm. (Topçu, 2017: s.204) Reha ve Taşralı eserlerinde sorumluluk değeri örtük olarak

verilmiştir. Genel itibariyle aile içi sorumluluk bilincinden bahsedilmektedir. Annenin çocuğu üzerindeki sorumluluğu, çocuğun anne babasına karşı sorumlulukları, evli çiftlerin birbirine karşı olan sorumluluğundan bahsedildiği gibi yerine getirilmeyen sorumluluktan doğacak felaketlerde kitaplarda yer almıştır.

4.1.1.9. Vatanseverlik

Vatanseverlik, vatani uğruna canını bir an düşünmeden feda edecek kadar vatanına bağlı, vatan aşkıyla kalpleri atan bireyler demektir. Vatanseverlik millet olma bilincidir. Her türlü zorlukta ve darlıkta tek yürek, tek vücut olma sevgisidir.

Tablo 10. Değer Tablosu-Vatanseverlik

Değer: Vatanseverlik		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	7	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Felsefe	1	Doğrudan yer verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	25	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	4	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	16	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Reha	8	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	1	Doğrudan yer verilmiştir.

Tablo 10'da vatanseverlik değeri 62 kez ele alınmıştır. Kültür ve Medeniyet adlı eserde 25 kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı eserde 16 kez, Reha adlı eserde 8 kez, Ahlâk eserinde 7 kez, İsyan Ahlâkı eserinde 4 kez, Taşralı ve Felsefe eserinde 1 kez yer aldığı görülmüştür. Kültür ve Medeniyet adlı eser konu bakımından vatanseverlik değeri için çok uygun olduğu tespit edilmiştir. Kültür ve Medeniyet kitabında yanlış Batılılaşmanın getirdiği kültür erozyonuna yer verilmektedir. Milli kültüre sahip çıkılması gerektiği anlatılmaktadır. Gelişmenin sadece teknoloji ile olması durumunda öz benliğini kaybetmiş sevgisiz, saygısız, vatan sevgisi bilmeyen bireylerin sayısının giderek artacağından endişe duyduğunu yazar dile getirmektedir. Hatta kitapta sürekli olarak Türkiye'nin en büyük

probleminin medeniyet problemi olduğunu, bu medeniyet fikrinin yanlış anlaşılmasından dolayı üzüntüsünü dile getirmiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde vatanseverlik değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

- *Namık Kemal ile Mehmet Akif en ileri anlamda bir ahlâk ve karakter edebiyatı ortaya koydular. Namık Kemal vatandaş ahlâkının dayandığı vatan sevgisini şiirleriyle dile getirdi. Namık Kemal ile Mehmet Akif'in, kendindeki karakter ihtirasını şiirleştirirken insanın ahlâkı sefaleti karşısında bazen çok şiddetli olduğunu görüyoruz. Ömer Seyfettin, eski ve yeni Türk kahramanlarını yaşatan hikâyelerinde, hiçbir kuvvet karşısında alçalmayan Türk ruhunun yüceliğini tanıtmak istemiştir. Faust dramını yazan Alman şairi Goethe, aynı zamanda büyük bir ahlâkçı idi. Rus romancısı Tolstoy'a göre sanatın gerçek gayesi, bütün insanlığa ahlâkı yaymaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.28)*

-*Plevne'de vatanın korunması için kahramanca dövüşen Gazi Osman Paşa'nın bu hareketi, toplum düzenine ve toplumun emrine uyma yolunda yapılmıştı. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.56)*

-*Millî tarihimizde ödevin fedakârlık ve kahramanlık halinde pek çok örnekleri vardır. Onlardan birini söyleyelim. Tamişvar Kalesi'nin savunulmasında Koca Cafer Paşa'nın gösterdiği kahramanlık, milletine karşı ödevini inanç haline getirmiş bir ruhun davranışını göstermektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.67)*

-*Millet hayatında ödevin kutsal olabildiğini tanıtan örnekler arasında Birinci Cihan Savaşı'nda Çanakkale'nin savunmasını yapan kahramanları da hatırlamak lâzımdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.68)*

-*Kurtuluş Savaşı'nda düşman ordusu Ankara'nın ta yanına geldiği zaman tehlikeye düşen devlet merkezini başka yere kaldırmayıp bu şehirde kalmakta ısrar ederek, "Düşman gelirse bizi burada bulsun!" diyen devlet ve millet büyüklerinin bu hareketi de milletine karşı ödevin kutsallık derecesine yükseltmiş eşsiz anlayışını ortaya koymaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.68)*

-*"Vatan uğruna ölmek, en şerefli ölümdür." (Topçu, Ahlâk, 2016: s.121)*

-*Vatanımızı ne için sevdiğimizi bilmesek de severiz. Millet ve vatan için, gerektiği yerde, hiçnir hesaba başvurmadan ölmeyi de severiz. (Topçu, Ahlâk,2016: s.207)*

-Kendi tarihlerini tanımayan ve inkâr eden milletler için, yıkılıp yok olma tehlikesi vardır. Millî tarih, milletin şahsiyetini, bölünmez ve canlı bir varlık halinde ortaya koyar. (Topçu, Ahlâk,2016: s.207) Ahlâk eserinin 28, 56, 67, 68, 121, 207. sayfalarında vatanseverlik değeri Türk tarihi ve yabancı tarihten örneklerle desteklenmiştir. Vatanseverliğin ahlâk kurullarının en önemlisi olduğunu beyan eden Topçu vatan sevgisi için herhangi bir neden aramaz. Vatan için düşünülmeden can verilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Vatanseverlik değeri genel olarak doğrudan okuyucuya verilmiştir.

-Ölüm, ebedi olan hayatımızın asudelik içerisinde devamını sağlayıcısıdır. Lakin Çinliler kâinat diye yalnız Çin ülkesini tanıyorlardı ve bu ülkeyi kutsal sayarlardı. Kutsal olan vatanın ve aile ocağının dışında yaşamaya mahkûm edilen suçlular vatan dışında öldükleri takdirde ebedi hayatı kaybetmiş sayılırlardı. Dinde yaşanan bu görüşler insan ve toprak sevgisinin vatan ve aile kutsallığının ondaki akisleridir. (Topçu,2015: s.21) Vatanseverlik değerini örneklerle açıklayan yazar vatan sevgisi için herhangi bir neden bulamaz ona göre vatan sevgisi kutsaldır ve aile kutsallığının bir uzantısıdır.

-Japonlar, kendi kültürleri ile onu yaşatmaya çalıştılar. Amerikalılar, kendilerine mahsus bir millî kültüre sahip olmadıklarından, onu olduğu gibi kopya etmeye özendiler ve Avrupa'dan aldıkları tekniği hudutsuz bir şekilde ilerlettiler. (Topçu, 2018: s.19)

- O millet, insaniyetin aile sevgisine, harp gücüne, sanat terennümüne, devlet iktidarına, millet aşkına ölümü karşılayışında kullandığı mukavemete, bütün bu hayat kudretlerine tercüman olur, ona bin bir cepheli duruşunu bir tercüme halinde sunar, kendini tanıtır. (Topçu, 2018: s.21)

-Biz sanat yapıyoruz, o kendiliğinden millî oluyor. Çünkü millet insaniyetin içsel tercümesidir. Aynı feryat Fuzuli'de Mecnun'dan, Goethe'de Dr. Faust'dan yükselirken ne büyük bir karakter ve neşe başkalığı taşımaktadır. Zira birinde inliyen Dicle nehri, öbüründe Elbe sularıdır. (Topçu, 2018: s.21)

-Vatanperverliği seçim sandıkları parti nutuklarından yapan nesillerden hiçbiri, “ Memleket yollarını yapma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmamıştır. Genç doktorların, çoğu fakara olan bu milletin hastalarına “Meccanen bakma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmalarını çok bekledik. İçlerinden bazı temiz yürekliilerin haftanın bazı günlerinde köylülere parasız bakmasınının. “mesleği bertaraf ediyor” diye telâşla ve zilletle protesto edilmesini de gördük. Meslek şuuru bakınız nasıl anlaşılmiş ve nasıl anlatılmış. (Topçu, 2018: s.24-25)

-Biliyorsunuz ki, makinenin vatani yoktur. Onun sicil kayıtlarında şöyle yazılıdır:

“Milletim nev-i beşerdir, vatanım rûy-ı zemin...”, halbuki beşeriyet insanlardan evvel var olmadı ve insanlar milletler halinde yaşamaktadırlar, kendi ruh varlıklarını millet kültürleri halinde yoğurdular. Yukarıdaki komünist formül, bir insanlık kültüründen bahsetmek isteyebilir. Ne yazık, milletler ortadan kalkınca insanlık mı kalır? Milletlerin yetiştirdiği kültürler birey birey yok edilince artık kültür mü kalır? O halde ne olacak? Meşum bir yıkım, uğursuz bir inkâr. Komünizm demek ister ki, herkes kendini inkâr etsin; biz bundan bir ideal çıkaracağız. Bu sistem sihirbaz mıdır? İnsan eşya için feda olduktan sonra, insan davası mı kalır ki içtimai adaletten bahsedilsin? (Topçu, 2018: s.26)

-Bu vicdanın zaferi, kültürümüzü kurtarmakla kabildir. Kültürümüz nerede? Bin yıllık tarihimizin yarattığı kültür, vicdanlarımızda barınıyor; o şuurumuzda, şuurumuzun altında ve bütün hücrelerimizde gömülüdür. Onu dile getirmek, onu harekete getirmek, onu hayata kavuşturmamız lâzım geliyor. (Topçu, 2018: s.26)

-Dokuz yüz yıllık tarihin harpleri, zaferleri, sefaletleri, isyanları, sevinçleri, secdeleri, mezarları, harabeleri ve saltanatlarıyla nesi varsa, neleri var olmuşsa hepsinden sızan iradenin bir terkip içinde birleşmesinden meydana gelecektir. Bunu yapamayan bir milletin, uzak ve yabancı ülkelerde perişan olan iradesi, kendine geldiği zaman, benliğinin kulağına şöyle fısıldayacak:

“Ben seni uzaklarda ararken, sen kendi evimde idin.”(Topçu, 2018: s.27)

-Bunu yapamayan milletin yüzde birine saadet getirici teknik, yüzde doksan dokuzunun hayatına belâ teşkil eder, dünyasını yaşanmaz hale getirir. Bunu yapmayan memleketin meydanları yalnız bir çehrenin heykelleriyle doludur. Bunu yapmaktan mahrum edilen nesiller, ecdatlarına düşman kesilirler ve derilerinden ihtiras sızan yabancılara hayranlıkla hizmetten zevk duyarlar. (Topçu, 2018: s.27)

-Kültürün unsurlarını tanıtmaya çalışalım: Bu unsurlar, tarihimizin adımlarına serpilmiş hadiselerdir. Tarih, kendisiyle bize intikal eden bütün hadiseleriyle, her birimizin bin yıllık ömrünü, bin yıllık yaşını hatırlatmak suretiyle, her birimizi bir milletin ferdi yapmıştır. İşte buna kültürün hayatı denir. (Topçu, 2018: s.28)

-Nasıl ki bir insan, başkalarının ruhiyle yaşayamazsa, bir millet de başka tarihlerin hadiseleriyle yaşatılmaz. Hayatımızı hakimiyeti altına alan millî kültürümüz, bizim gerçek sahibimizdir. (Topçu, 2018: s.29)

-Bize has olan devlet şeklini mi araştıracağız? Yine Nizamülmülk'ün kurduğu teşkilâta, Yıldırım'ın idaresine, Kanunî'nin hukukî sistemine ve nihayet Anadolu'nun iradesinin bugün bize ilham ettiği ihtiyaçlara bakacağız. Siz mimarının millî idealini mi arayacaksınız? Tarlasının kenarında secdeye varan köylünün hareketlerine bakınız. (Topçu, 2018: s.29)

-Siz Türk çocukları isimsiz ecdadın toprak altındaki kemiklerini anıtlştırabiliyor musunuz? Millî kültürün insanı oldunuz demektir. Yoksa aralarında hoyrat sesli sayısız otomobillerin uğuldadığı servet mahzeni apartman kaleleriniz, millî kültürümüzü kurtaramayacaktır. (Topçu, 2018: s. 29) Sayfa 19, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29'da diğer eserlerde olduğu gibi vatanseverlik değeri doğrudan tarihsel örneklerle açıklanmıştır. Dokuz yüz yıllık tarihimizdeki savaşları, zaferleri, isyanları, sevinçleri anlatan Topçu bu birlik ve beraberliği vatanseverlik değeri ile birleştirmiştir. Vatan sevgisine sahip olmayan toplumların yok oluşlarını, yaşadıkları felaketleri üzüntü içerisinde anlatan yazar vatanseverlik konusunda derin hassasiyete sahiptir.

-Bin yıllık vatan bir virane iken sizin teknik meziyetleriniz gurur değil utanç verebilmelidir. (Topçu, 2018: s.30) Bilimsel ilerleme gurur duyulması gereken bir konu olmadığı önemli olanın kültürel değerlere sahip çıkmak olduğunu ifade etmiştir.

-Fikrin hayatımıza hâkim olması için, biz ona aşk ve iman ile teslim olmalıyız. Beşikteki çocuklarımızı paşa olmak için değil de, fikirlere hizmetkâr, hakikatlere âşık olmaları için beslenen emellerle ninniler söyleyerek hayata hazırlamalıyız. (Topçu, 2018: s.33) Çocukları iyi meslek, konum sevgisiyle değil de vatan sevgisiyle yetişmiş sorumluluk sahibi kişiler olarak yetiştirmek gerekmektedir.

-Aynı şekilde fertlerdeki mevki-i iktidar ve siyaset ihtirasları, memleket selâmetini siyaset sahasındaki değişmelerde arayan izansızlık, millî bünyemizi asırlardan beri mütemadiyen yıpratmaktadır. (Topçu, 2018: s.33)

-Yeni nizamı hayatımızın her sahasına getirecek kuvvet Anadolu'nun toprağından, İslâm'ın nurundan, insanlığın beş bin yıllık hikmet ve ilminden ilham ve hayat alacak Anadolu'da teni bir kültür ve medeniyetin doğuşunu müjdeleyecektir. (Topçu, 2018: s.77) Anadolu insanın vatan sevgisinin anlatıldığı bir cümledir.

-Türk milleti bir üniversite davası karşısında mıdır? Milletimizin hürriyetini ve dünya tarihinin şerefli insanı olarak hayat haklarını elde etmek için bilhassa son seçimler de

gösterdiği kahramanlık ve göze aldığı çetin mücadele, bu davanın var olduğuna en kuvvetli delildir. (Topçu, 2018: s.86)

-Bugün bir üniversite meselesi karşısındayız ve bu mesele en ön planda ele alınarak halledilmedikçe ne milliyet ve millî kültür sahasında, ne de eğitim ve öğretimde meselelere hal çaresi ve bir selamet yolu bulmak imkânsızdır. (Topçu, 2018: s.87) Yazar, 86 ve 87. sayfalarda üniversite gençliğine seslenerek selamet yolunun milliyet ve milli kültürden geçtiğini ifade etmektedir.

-Dokuz asır önce Anadolu'da Türk milliyetçiliğinin Malazgirt'le başlatan ruh, birçok benzerlerinin arkasında Plevne'de şahlandıktan sonra Çanakkale'de miracını yaptı. İstiklâl zaferi ile Anadolu'nun ortasında abideleşti. (Topçu, 2018: s.90)

-Bugün bir zümre gençliğin kalbini kazanmış bulunuyor. Bu milletin, içtimaî adalet adına, insan haysiyetini korumak azmi ile milliyetçiliğinin tek kalesi olacak olan kendi sosyalizmini yine kendi ruhunda, kendi imanının mayasıyla yoğurmasını düşünen, anlayan, tasavvur eden bile görülüyor. Bu hakikatin sezgisini kaybeden dar görüşlü bilgisizler, komünizmin mugalataları ile boğuşurlarken, millet sosyalizmini komünistlerin her hakikati zehirleyen hezeyanlarına kurban ediyorlar. (Topçu, 2018:s. 90) Milliyetçilik fikrinin gençliğe kazandırılmasının önemli bir husus olduğunu ifade eden yazar, tarihsel örneklerle bunu ispatlamaya çalışmıştır.

-Elli üç yıl önce Erzurum'da "Tek başıma da olsam millet davasına atılacaktım" diyen Hüseyin Avni'nin kahraman sesi, İslâm kisvesine bürünerek ikbale can atan sahtekârların leş kokan ağızlarından dünyalar kadar uzaklardadır. (Topçu, 2018: s.91)

-Plevne'de ezanı okunan, Çanakkale'de namazı kılınan, İstiklâl zaferinde duası yapılan milliyetçilik iradesi bugün bir sürü menfaatçi sahtekârın paylaşamadığı bir iskelettir. Gazi Osman Paşa'dan Mehmet Akif'e ve Hüseyin Avni'ye uzanan ilahî halka kırılmıştır. Türk kültürü yabancı kültürlerin kucağında ruhunu teslim ederken daha çok kazanmaktan başka bir şey düşünmeyen haris eller yabancı sermayelere açılmış, çalışan bilekler yabancı memleket fabrikalarının himayesine sığınmıştır. (Topçu, 2018: s.90-91)

-Anadolu'da dokuz yüzyıl gelişen güzel Türkçemizi elli yılda kısır ve cılız bir kabile dili haline koyan suikastin, hem millet kalbine batırılmış hançer, hem de edebiyat kapısına vurulmuş kilit olduğunu görmeyenler, Türk milletine sevmemiş olanlardır. Onlar Türk milliyetçiliğine bin yıl geriye götürdüler. Bu gidişle şimdi Fuzulî'yi anlamayan gençliğin

arkasından yakın gelecekte Ömer Seyfettin'i ve Yunus' u da anlamayan nesiller gelecektir. O zaman Türk milliyetçiliği sadece bir tarih ve bir hatıra olacak, Türk ruhu rüyaların destanı halinde kalacaktır. (Topçu, 2018: s.92) Sayfa 90, 91 ve 92'de vatanseverlik değeri edebiyat ile bütünleştirilerek anlatılmak istenmiştir.

-Daha dün ecdadımızın kabrine kanıyla sulamışken şimdi şampanya masasında kahkahadan lezzet duyan bir nesil, vaktiyle duaya açılan ellerini alkış tufanına kepçe yapmaktan hoşlanıyor. (Topçu, 2018: s.101)

-Anadolu'da kurulan devletimiz, merkeziyetçi idi. Milli varlığın bütün parçalarını otoriteli ve mesul bir merkeze sınıksız bağlıyordu. Devlet iradesi denen ve Hegel'in yeryüzünde tecelli etmiş ilâhî irade diye vasıflandırdığı bölünmez ve âlemşümul olmak iddiasındaki kudret, ancak bu karakteriyle ebedi olmuştur. (Topçu,2018: s.123-124) Vatan uğruna bir an bile düşünmeden şehit olan nice gençlerimize rağmen yeni nesil gençliğin bu bilinçten uzak yetişmesi yazarı derinden etkilemiştir.

-Vatan aşkı insanda düşmana karşı kin doğurur; namuslu adam mevcut nizamı takip etmekten ve ödevini yapmaktan dolayı iftihar ederken aslında bu nizam ve bu ödevin insanlığın bir kısmına düşman olarak kendi menfaatleri yolunda hareket eden bazı fertlerin eliyle kurulmuş ve konulmuş olması mümkündür. (Topçu,2016b: s.31)

-Evrensel nizamın dışında gerçek ahlâklılık yoktur. Bilim, vatan, sanayi, devletin selâmeti, bunların hepsi de ahlâkî bakımdan aynı derecede iyiliğe veya kötülüğe yol açabilirler. (Topçu,2016b: s.31)

-Devlet, adaleti sadece hâkim kılmakla kalmamalı, onu bilhassa öğretmelidir de. Devlet, dayanışma hareketinin şuuru olmalıdır. Devletin üstüne aldığı vazife, insanî ve evrenseldir. Onun görevi, ferdî hareketin verimini toplamak ve evrensel olabilmek için ona yeterli güç ve enerjiyi sağlamaktan ibarettir. (Topçu, 2016b: s.95)

-Dünyanın bir yerinde bir medeniyet kurmuş olan bir hâlk, onu daima bütün gücüyle, hatta fertlerinin hayatı pahasına savunmuştur. Tarihleri bu yere, bu toprağa bağlı olan bu halkın çocukları, onu savunmakla kalmayıp ona hayat vermişlerdir; tarihleriyle birlikte bu tarihi geliştirecek ve şereflendirecek şekilde hareket etme borcunu da devralmışlardır. (Topçu, 2016b: s.110) Bir toplulukta vatan sevgisi varsa hiçbir dış kuvvet etki edemez. Böyle toplumlar tarihini geliştirerek daha şerefli yaşayacaklardır.

-Leonidas'ın, ölümden kurtarmak için bir mektup bahanesi ile memleketlerine göndermek istediği kardeşler, "biz buraya vatan için ölmeye geldik" diye krallarının bu teklifini reddederken Yunan gençliğini temsil ediyorlardı. (Topçu, 2016c: s.20)

-Millet ruhunu yapan maarıftır. Maarifin düşmesi millet ruhunu yerlere serer maarıfe değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse millet ruhu da onun arkasından gider. Şu halde millet, maarıfi demektir. (Topçu, 2016c: s. 30)

-Bin yıllık şan ve şeref olaylarıyla dolu tarih sahibi bir milletin bu kadar kısa zamanda bütün geleneklerinden ve kendi özel yapısından soyunup sıyrılması dikkatle üzerinde durulmaya değer bir olaydır. (Topçu, 2016c: s. 31)

-Milliyetçilik, milletin tarihine gömülü hayat kaynaklarından aranmalıdır. O, dilde ve dinde sanatta ve devlette bulunur. Düğünlere, şarkılara ve çocukların oyunlarına varıncaya kadar milletin örfleriyle âdetlerinde yaşar. Bunların hepsi terkedilince millet varlığı bir vehim, milliyetçilik bir sahte vesika halini alır. Yine bunların hepsi mektepte yapılır ve mekteple yıkılır. (Topçu, 2016c: s.36)

-Bir milletin devlet bünyesi de mazisindeki geleneksel devletin yapısını teşkil eden esasları taşımalıdır. Yoksa kendinin olmaz ve yıkılmaya mahkûmdur. İslâm'ın sosyal esaslarına bağlı, otoriteli ve şahsî mesuliyet temeline dayalı devlet bizim geleneksel devletimizdi. Bunlar Türk devletinin karakterleridir. Devlet idealimizi Amerika'dan değil, Alpaslan'ın, Fatih'in ve Yavuz'un devlet anlayışından almamız lazımdır. (Topçu,2016c: s.37)

-Millet dili, millî tarih ve milletin ruhuyla bütün bağlarını koparmış olan ve kültürün yerine tekniği oturtan bir maarıf sisteminin hâlâ millî eğitim diye adlandırılması, Fransızların bu kelimeyi benimsediği zaman başlatılan taklitçiliğin yadigârıdır. (Topçu,2016c: s.44-45)

-Esasen liselerin birbiri ardı sıra yabancı dilde öğretim yapan lise adı altında yabancı milletlerin kültürüne teslim edilmesi, düşman silahı ile değil içimizdeki yıkıcı irade ile millet ruhuna karşı kazanılmış zaferdir. Millet ruhu ile bağları kopartılan bugünkü okul, millete insan yetiştirmek için değil, fabrikaya usta yetiştirmek için çalışıyor. (Topçu,2016c: s.45)

-Yabancı kültür, sadece millî kültür ağacının köklerini kurutur, onu soysuzlaştırır. Çocuklarına yabancı dil öğretmek için yabancı mektebe koşanlar, pire uğruna yorganlarını yakıyorlar. Bu adamlar bir avuç su içmek için suda boğulanlardır. Mektep

ancak millî mekteptir. (Topçu, 2016c: s. 63) Topçu'nun sürekli olarak üzerinde durduğu yabancı kültürden uzak durulması bahsi bu paragrafta da yer almaktadır. Ona göre hakiki bir milli eğitim toplumu geliştireceği gibi çağdaş medeniyetler seviyesine de çıkartacaktır.

-Millî mektep aynı zamanda devlet mektebidir. Bugün Türk maarifinde zehirli birer mantar gibi fişkırان özel okulların birer ticaret yeri olmadığını söylemek olaylar karşısında bir iftiradan başka bir şey değildir. Millet maarifini kazanç hırslarıyla böylesine boğmak, millet kültürüne çevrilmiş suikasttır. Yabancı mekteple özel okul el ele verip millet maarifine birlikte hançerliyorlar. (Topçu, 2016c: s.63) Topçu'nun yaşadığı dönemler de ortaya çıkan yabancı kökenli özel okulların toplumun geleceği açısından ne kadar tehlikeli olduğunu ifade etmek istemiştir.

-Mektep; millet kültürünün, millet ruhunun bayrağıdır. Vatan topraklarında yalnız o bayrak dalgalanır. (Topçu, 2016c: s.101)

-Her milletin vatanperverliği, samimi olarak, kendi vatanında yaşanır. Başka milletlerin milli değerlerine tanıyarak faydalanmak isteyenler, onu kültürün ancak kendi vatanında bulurlar. (Topçu, 2016c: s.101)

-Ders okumak, bazı hayatî faydaları sağlamak için bir vasıta değil, hakikatler peşinde koşmak için başlı başına bir gayedir. En temiz Türk dilini kullanan ve dış dünyanın her çeşit ifade ve ihtarlarından başlayarak, her varlığa bağlandıktan sonra insana doğru götürücü ders öğretimi, millî kültürü meydana getirir. (Topçu,2016c: s.112-113) Sayfa 101, 112 ve 113'de tekrardan aynı konuya değinen Topçu vatanseverliğin bireylerin kendi vatanında yaşaması gerektiğini düşünmektedir.

-Türk muallimi, yarınki Türk mektebinin ve yarınki Türkiye'nin temel taşıdır. Onlar Gazalî'lerin, Necmüddin'lerin, Akşemseddin'lerin irfan ve iman çocuğu olan gaziler...(Topçu, 2016c: s.115) Öğretmenleri çağının en büyük hocaları ile eş değer tutarak onları onura etmektedir.

-İstiklâl Marşı'mız olmasaydı, son nesillerin ilkokul kitaplarına ruh yerime mutlak boşluk ve hüsrân kalırdı. Eğer millet eğitiminin kökleri olan ilk mektebi bugünkü karanlığından kurtarmak istiyorsak, Mehmet Âkif'in yedi çiltlik Safahat'ını sayfa sayfa nesirleştirip, bazılarını nazmiyle aynen, ilkokulun beş yıllık okuma kitaplarına aktarmak icabedecektir ve zannediyorum ki bugün iki kıtanın taklidi yüzünden hayatımızda açılan boşluk, bir Âkif'in ruhu ile tamamen dolacaktır. (Topçu,2016c: s.119) Akif'teki vatan sevgisine

değinen yazar, Akif'ten eserlerin ders kitabına koyulmasının gelecek için olumlu sonuçlar doğuracağına kanaat getirmektedir.

-Biz, tahsilden önce hayâyı pekiyi bilen, kendini bilen, cesur, fedakâr, vatansever imanlı bir nesle ilköğretimin kutsal kapısını açmak zorundayız. (Topçu, 2016c: s.128)

-Zavallı millî maarif! Onun her köşesinden millet ve ruh kültürü kovulduktan sonra millet hayatında ruh ve milliyetçilik idealini aramak gülünç olacaktır. Maarif, millet kültürüne dönmeli ve yabancı okulların varlığına son verilmelidir. Milliyetçiliğin temel şartlarından biri de budur. (Topçu, 2016c: s.173) Yabancı okulların varlığından tedirgin olan yazar, tekrardan milli bir eğitime geçilmesinin zorunluluğundan bahsetmektedir.

-Müslüman Türk'ün çarpan nabzına, onu tedaviye koşan bütün eller uzansın. İşte milliyetçilik bu ulvî hizmet anında başlayacaktır. (Topçu, 2016c: s.175)

-İstanbul'da padişah ordusuna gönüllü yazılanların karşısında Anadolu'yu padişah'tan ve düşmandan kurtarmaya koşan fedakâr bir gençlik yaşıyordu. (Topçu, 2016ç: s.11)

-Motorda benim gibi vatan kurtarmaya koşan dört genç vardı. (Topçu, 2016ç: s. 12)

-Yağmurun arasında, sonsuz çam ormanlarının içinden umutla, heyecanla kuvvet ve hayatla vatana koşuyorduk. (Topçu, 2016ç: s.12)

-Hancı coşkun bir Anadolu'lu idi. “ Böyle giderse, dedi, bir yıl geçmez, Yunan'ı İzmir'den denize dökeriz. Bu fakir millete hıyanet eden Allah'tan bulur. Hamdolsun gücümüz, imanımız var.” (Topçu, 2016ç: s.13)

-Belki hepsi bir gün buradan geçecek, vatanını ve hakiki hayatı bulmaya koşacaktır. (Topçu, 2016ç: s.13)

-“Buradan geçen vatanın çocukları zaafi, aczi ve ümitsizliği burada bırakacak. Ötede vatanın havası, hayatı ve saadeti yaşıyor. Buradan ötede gözyaşı ve hülya yerine isyan, ateş ve umut var.” (Topçu, 2016ç: s.14)

-Ve işte bugün beni mesut gönderen hasta vatani kurtarmaya koştı. Bu kurtuluş, benim hasta kalbimin kurtuluşuyla da nihayete erdi. (Topçu, 2016ç: s. 14)

- Ankara'da bir gün durmak istemiyordum. Her yere başvuruyorum, hemen cepheye gönderilmemi istiyordum (Topçu, 2016ç: s.16) Anadolu insanının vatanseverliğine

değinen yazar sayfa 11, 12, 13, 14 ve 16'da Kurtuluş Savaşı'nda cepheye koşan çocuk, kadın, yaşlı herkesin emeklerinin ne kadar kıymetli olduğunu belirtmek istemiştir.

-Seksen beş erkeği olan bu köyden on sekiz kişi askere gitmiş, gidenlerin yalnız biri geri gelmiş, on yedisi de ölmüştü. (Topçu, 2017: s.129) Vatan uğruna bir an bile düşünmeden cepheye gidip canını hiçe sayan Anadolu insanına duyduğu saygıyı dile getirmek istemiştir.

4.1.1.10. Yardımseverlik

Yardımseverlik, ihtiyaç sahibine karşılık beklemeden yardım eden hayırseverdir. Çıkar ve menfaat gözetilmeden halis duygularla yapılan bu dostane yaklaşım toplum halinde yaşayan bireylerin birbirine kenetlenmesine yardımcı olmaktadır.

Tablo 11. Değer Tablosu- Yardımseverlik

Değer: Yardımseverlik		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	26	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Felsefe	-	Değere yer verilmemiştir.
Kültür ve Medeniyet	1	Doğrudan yer verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	1	Doğrudan yer verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	3	Doğrudan yer verilmiştir.
Reha	6	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	8	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.

Tablo 11'de yardımseverlik değerine 45 kez yer verilmiştir. Ahlâk kitabında 26 sefer, Taşralı kitabında 8 sefer, Reha kitabında 6 sefer, Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı kitabında 3 sefer, İsyan Ahlâkı ve Kültür ve Medeniyet adlı kitaplarda 1 sefer bu değere yer verilmiştir. Yardımseverlik ahlâkî bir durum olduğu için en fazla Ahlâk kitabında yer almıştır. Yardımseverlik değerini yazar doğrudan ve örtük olarak ele almıştır. Bireylerin karşılıksız, hiçbir beklenti içine girmeden yardım etmesinin ne kadar ulvi bir davranış olduğu anlatılmak istenmiştir. Toplum düzeni ve devamlılığı için herkesin elinden

geldiğince, imkânlar dâhilinde yardım etmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Yardım etmenin dini boyutu anlatılmış ve yardım eden kişilerin Allah katındaki mertebelerinden bahsedilmiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde yardımseverlik değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Sokrates, Eflatun ve Kant gibi ahlâkçı filozofların akla verdikleri önem yerindedir. İyilik yapanların her zaman akıllı insanlar olduğunu görüyoruz. Akılsızların iyilik yapma sevgisine sahip olduklarını söyleyemiyoruz. Büyük ve küçük iyilik yapan bir insanın budala olduğunu düşünemiyoruz. Düşmanlarına bile iyilik yapanları tebrik etmekten zevk duyuyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.16) Yardımseverliğin ne kadar kıymetli bir davranış olduğunu söyleyen yazar, yardımsever olmayan kişilere de kötü söz söylemeyerek onlara saygı duyduğunu belirtmek istemiştir.

-Ahlâk hareketinde, bir iyilik ve kahramanlığın yapıldığı yerde, sanat eseri karşısında duyduğumuz heyecanlara benzer haller yaşamaktayız. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.24) Sanat eserinde menfaat aranmaz sanatın gayesi fertlere fayda sağlamaktır. Yazar burada iyiliği menfaatsiz ve faydalı göstermek istediği için böyle bir benzetmeye başvurmuştur.

-Ahlâk ihtirası da sanat heyecanı gibi, yedikçe açlığı arttıran bir besin halinde, iyi bir hareket yapan insanı daima daha büyük iyiliklerin arkasından koşturuyor. Hiçbir doyum ondaki iyilik yapma sevgisini söndürmüyor, belki yeni ve daha büyük kıvılcımları tutuşturuyor. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.24)

-Ahlâk hareketi her şeyden önce özgeci gaye güder; kendimizden çıkıp başka insanlara uzanmak isteğimizde görülür. Ancak ahlâklılık bununla da kalmıyor. Başkalarını sevindirmek, yoksulları varlığa kavuşturmak, mazhurları zulümden kurtarmak için yapılan davranışlarda, belli fertlere ve cemiyetlere uzanan fedakârlıklarda bile sadece vicdanın emrine uymanın kendimizden geçiren sevincini yaşıyoruz. Ahlâkta başkalarına faydalı olmak belki bir sonuçtur. Lâkin ahlâk hareketini yaparken her şeyden önce böyle davranmaya mecbur olduğumuzu içten duyuyoruz. Başka türlü davranmak, bizi insanlığımızdan utandırır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.25)

-Mesela kimsesiz çocukları doyurmak gibi onlara iş bulmak, okutmak ve terbiyelerini sağlamak da ahlâkî davranışlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.26)

-Bir de edebiyattan örnek verelim: Büyük Fransız şairi Victor Hugo Sefiller adlı romanında Jan Valjan isminde sabıkalı bir hırsızın ana kahramanı olarak yaşattığıdır. Bu hırsız bir gece papazın evinde gümüş şamdanlarını çalar. Bekçi onu yakalayıp papazın kapısına götürür ve şamdanları çalan hırsız getirdiğini söyler. Vicdanın terbiyesini pek iyi bilen papaz, karşısında korkudan titreyen hırsıza kurtarıcı bakışlarını çevirir ve bekçiye, “Hayır azizim, bu benim dostumdur. Dün gece buraya oturmaya gelmişti. Bu şamdanları kendisine ben hediye ettim. Bunlardan başka gümüş kaşıklarda vermişim. Almayı unutmuş. Onları da getireyim”, der ve hem bekçinin hem de hırsızın ne olduklarını, ne ile karşılaştıklarını şaşırان bakışları önünde bir deste gümüş kaşığı da getirir, “Al, bunları da dostum!” diyerek ruhunun kurtuluşu duygusunu çılginca yaşayan Jan Valjan’a uzatır. Bu olay, sabıkalı adamın ahlâk iradesine kavuşma hareketinin başlangıcı olacaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.27)

-Kısr olmayıp ağaç gibi yemiş vermek, kendi varlığından başkalarına da sunmak, başkaları için yaşamak, hem güzelin, hem de iyinin gerçek hayatını yaşamaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.28)

-Sosyal yaşamın getirdiği gibi başkaları için yaşamak, hiçbir hesapta fert için kayıp sayılmaz; bu arzu edilen büyümedir, hatta bir zorunluluktur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.29)

-Bir sanat zevkini yaşadığımız zaman, yalnız başımıza zevklenmek istemiyoruz. Var olduğumuzu, hissettiğimizi, acı çektiğimizi, sevdiğimizi başkalarının da bilmesini istiyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.30)

-Saf bir insanım. Açlara ekmek, susuzlara su, çıplaklara giyecek verdim. İlahlara kurban, ölümlere cenaze yemeği hediye ettim. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.32) Eserin sayfa 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32 numaralı sayfalarında yardımseverlik bahsi ortak olarak ele alınmıştır. Birlikte yaşamın sonucu olarak ortaya çıkan yardımseverliği kayıp olarak görmeyen yazar, yardımseverlik bahsini vicdan terbiyesi olarak nitelendirmiştir. Yardımseverlik insanın bencil duygularından arınıp özgeci bir gaye gütmemesini sağlar. Başka insanlara yapılan yardımların vicdanı mutlu edeceği ve bu yardımların neler olabileceğinden bahsedilmiştir.

-Egoist nefsimizi bir tarafa atarak başkaları hakkında adaletle merhameti seçebiliyoruz. Kendi kazancımızı bırakıp fakirlere yardımdan zevk alıyoruz. İyinin vicdanı kendinden geçiren parıltısıyla canımızı fedadan çekinmiyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.52)

-Millet olarak bizim emeğimizin ortaya koyduğu şeylerden başka milletlerin de faydalanmasına çalışmak, asrımızda kaçınılmaz bir ödev halini almıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.68)

-Bundan başka ferdi zekâların eseri, kendi milletinin sınırları içinde kalmıyor, bütün dünyaya yayılıyor, insanlığın ortak malı oluyor. Kuduz hastalığının mikrobunu bulan Pasteur gibi verem mikrobunu bulan Koch, bütün insanlığın kurtuluşu yolunda ödevlerini yapmış yüksek şerefli insanlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 68)

-Goethe'nin Faust'unu ve Mevlânâ'nın Mesnevi'sini medenî dünyanın her yöresinde okuyup faydalananlar bulunuyor. Bütün büyük insanlar, eserlerini ortaya koyarken, yalnız kendi milletlerine karşı değil, bütün insanlığa karşı kutsal ödev yaptıklarına inanmışlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.68) Sayfa 68'de yardımseverliğin bilim alanındaki yönüne değinilmiştir. Bilim insanlarının buluşları ile insanlığa faydası anlatılmıştır.

-Lâkin bir yoksula yardım etmekten veya bir hakkı yerine getirmekten duyduğumuz doyum, bütün varlığımızı saran ve sürekli olduğu gibi gittikçe de artan sevinçtir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.82)

-Ahlâkçılar, insanın kendinden çıkıp etrafına yayılmasıyla mutluluğa erişebildiğini, sade kendi isteklerine kapanmış yaşayan egoist kendi ferdi varlığının dar sınırları için de bunalmayan mahkûm olduğunu söylediler, böylece parasını yalnız kendi ihtiyaçlarına esirgeyen hasis, hiçbir zaman, başkalarının ihtiyaçlarını gidermek için maddî varlığı ve parasını harcamaktan çekinmeyen cömert gibi mutlu olacaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.82)

-Erdemli adam, başkalarına iyilik yapmak için yaşadığını düşündükçe, kendinde ebedî olmak isteyen bir varlığın çiçeklendiğini duyar; kendinden çıkar ve ruhuyla âleme yayılır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.82) Yardımseverliğin sonucunu ahlâklı insan olmaya bağlayan yazar, bu duygunun gayesini mutluluğa ulaşmak olduğunu düşünür. Ona göre yardımseverlik ve ahlâk bütünlüğü mutlulukla daima yan yanadır.

-Âdil bir insan, malının yarısını hiçbir şeyi olmayan yoksula verir. Böylelikle adil olduğunu düşünerek vicdani doyuma ulaşır. (Topçu, Ahlâk,2016: s.103)

-Birisine acıyan, kendisini o insanın yerine koymuş gibidir. Ruh yapısında âdeta onunla birleşme halini yaşar. Acıdığı insanın hailini duyar, onun ıstırabını yaşar gibidir. Ondaki fena halden kendisi sorumluymuş gibi alçalma duyar. Bir merhamet duygusunu yaşarken,

insan küçülüyor. Şüphesiz bu, onun ruhundaki gerçek yükselişin sebebi olmaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.104)

-Yavaş yavaş içini derin bir mahzunluk kapladı. Ağlamak üzere olduğunu duydu. Aç çocuğu doyurmak, görüşleri kurumuş anneyi teselli etmek, bütün dünyanın mutluluğunu sağlayacak bir şey yapmak istiyordu. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.110)

-Evet, bu dünyada herkes, herkese karşı suçludur. Herkes yavrudur. Dünya büyük ve küçük çocuklarla doludur. İşte onlar için ben kurban olacağım. Kamu adına birinin kurban olması lâzım. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.110)

-Başkalarına iyilik yapmayı kendimizde tekrarlamakla iyi, işlerimizde adil olmayı tekrarlayarak âdil konuşmalarımızda nezaket kullanmakla nazik olunur. (Topçu, Ahlâk,2016: s.118) Sayfa 104, 110 ve 118’de yardımseverlik değeri merhamet duygusu ile anlatılmaya çalışılmıştır. Yardımseverliğin sadece maddi boyutu olmadığını göstermek isteyen yazar, bazı durumlarda da duygu paylaşımı ile yardımseverlik yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

-Başkalarına iyilik yapmaktan hoşlanır, bir yoksula yardımdan mutluluk duyar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.148)

-Ahlâklı adam başkalarını, kendi benliğinden ayrı benlikler halinde düşünmez; onları gösterirken de ‘yine ben’ der. Onların acılarını da benimser. Bütün insanlara karşı merhametli olur. (Topçu, Ahlâk,2016: s.167) Sayfa 148 ve 167’de başkasına yapılan iyiliğin ruhi olarak insanı ne kadar mutlu ettiğini anlatmak istemektedir.

-Kayı aşireti Anadolu’ya geldiği zaman bir ovada çarpışan iki ordu gördüler. Kazananlara yardım edip de yağmalardan pay almaktansa yenilmekte olan zayıflara yardım yolunu tuttular ve savaşı onların kazanmasına sebep oldular. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.208)

-Türklerin misafirperverliği, dünyanın her yerinde ün salan karakterleridir. Eskiden Türkiye’de dolaşanlar, yeme ve barınma bakımından hiç sıkıntı çekmezlerdi. Her yerde yolcuyu evinde misafir etmek isteyenlerin uzanan elleriyle karşılaşırlardı. Yurdun bir başından öbür başına, hiç para harcamadan dolaşabilirdi. Bundan başka yurdun her yanında hanlar ve kervansaraylar vardı. Bunlarda yolcular, parasız yer, içer ve yatarlardı. Bütün vatan haritası, kardeşler birliğinin ağı ile örülmüş gibiydi. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.210) Türk tarihindeki yardımseverlik duygusunun anlatıldığı

kısımlardır. Türk toplumlarının eski zamanlardan beri yardımsever bir toplum olduğu örneklerle açıklanmıştır.

-Vatanperverliği seçim sandıkları parti nutuklarından yapan nesillerden hiçbiri, “ Memleket yollarını yapma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmamıştır. Genç doktorların, çoğu fakara olan bu milletin hastalarına “Meccanen bakma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmalarını çok bekledik. İçlerinden bazı temiz yürekliğin haftanın bazı günlerinde köylülere parasız bakmasının. “mesleği bertaraf ediyor” diye telâşla ve zilletle protesto edilmesini de gördük. Meslek şuurunu bakınız nasıl anlaşılmiş ve nasıl anlatılmış. (Topçu, 2018: s.24-25)

-Vazife ancak iyilikle beraber olur; çünkü yerine getirilmesi beraberinde bir iyilik vaadi taşır. (Topçu, 2016b: s.87) Bir görevin yerine getirilmesinde iyi duygularında varlığı unutulmamalıdır.

-Hürmeti, insanlara, fikirlere, hislere, hayata hatta eşyaya ve bütün kâinata hürmeti öğrenen çocuğun kalbi ister istemez ve kendiliğinden hemcinsi hakkında merhamet duygusuna açılacaktır. Hürmet ettiği varlığın sefaletine razı olmayan gönlü kurtarıcı bir irâde ile dolduğu anda, merhametin ilâhî eseri meydana çıkacaktır. Başkalarına yardım isteği, ancak kendinde biriken veya merhamet denen yaratıcı ızdırap sayesinde hareket haline gelir. Bundan hizmet irâdesi doğar. Hizmet sevgisi, insanın kendinden taşarak âleme yayılması gibi bir şeydir. Hizmet ve fedakârlık duyguları taşımayan insan, önceki hürmet ve merhamet basamaklarından geçmemiş demektir. O, kısır ve hoyrat varlıktır. Bir uzviyetin üstüne giydirilmiş elbiselerden fazla bir şey değildir. (Topçu, 2016c: s.125)

-Çocuğa merhamet, telkin yoluyla aşılınarak ruhî varlığındaki hayvanî ve hoyrat unsurlar ayıklandıktan sonra, ona hizmet ve fedakârlık denemeleri yaptırılmalıdır. Çocuğa, her yaşta uygun ölçüde, arkadaşlarına ve başkalarına yardım vazifesi yüklenmelidir. Bu ödev, onda sevgi oluncaya kadar usanmadan yapılacak telkinlerin önemi pek büyüktür. Psikoloji ilmi, zamanımızda telkinin her sahada pek büyük tesirini ortaya koymuş bulunuyor. (Topçu, 2016c: s.125) Küçük yaşta çocuğa öğretilen hürmet ve merhamet duygusu ileriki yaşlarda kendini yardımseverlik olarak göstermektedir. Bu duygu zamanla hizmet iradesini doğurmaktadır. Başkalarının yardım çağrısı merhamet duygusu gelişmiş insanlarda kendini göstermektedir. Yardımseverlik duygusu gelişmeyen insanın hürmet ve merhamet duygusunun gelişmediğini göstermektedir.

-Hüdavendigâr'ın yaralı düşmanı bile su vermek emeli ile Allah'a yaranmak istediği anda şehit edildiğini mânalandırmak, din ile ahlâkın kucaklaştığı ulvi bir anın tespiti demek olmaz mı? (Topçu, 2016c: s.156)

-Gözlerin karanlık bir bahtın yuvası gibi derinleşiyor. Gam ne acı şey, ne acı şey Reha... İnsan düşüncesinden utanıyor. Yoksa onun için mi söylemiyorsun? Derdini bir sır gibi hep o kalbinde taşıyarak ölmek istiyorsun. Fakat hayır, bu olmayacak Reha.. Bu senin mazlum kararın... Kendi kendine idam hükmü veren mahkûmlar gibi yaşamak... Bu hiç, ama hiç olmayacak. Sen yaralı bir kuş değilsin, sen de uçacaksın. (Topçu, 2016ç: s.32)

-Bu hasta kuşun kırık kanadını ve kırık gönlünü yapmak ebedi borcum olacak ve onu elbet bir gün... (Topçu, 2016ç: s.74)

- Yanımda sevdiğim ve tanımadığım, benim bilmediğim, fakat derdimi bilen, kalbimi gören, ona deva olan, derdimi çekmiş olan, gülmeyen ve ağlamayan, sade yaşayan ve beni anlayan birisi olsa... Bu yalnızlığı ben mi istedim sanki?.. (Topçu, 2016ç: s.92)

- Orada, anasını kaybetmiş bir yavru kuş inen karların ümitsizliği içinde beklemektedir. Derhal içimizde onu kurtarmak için önüne geçilmez bir arzu kıvranır. (Topçu, 2016ç: s.116)

- Vaktiyle beni bir arabacı ölümden kurtarmıştı. İnsanların bir kısmı ruhun kurtarıcı kuvvetlerine sahipler. (Topçu, 2016ç: s.133)

- Demek ki dün gece ben felaketime boğuşurken Reha benim istikbalime ait kurtarıcı bir el, bir çare arıyormuş. (Topçu, 2016ç: s.141) Sayfa 74, 92, 116, 133, 141'de yardımseverlik değeri romanın olay örgüsü içine yerleştirilerek örtük şekilde anlatılmıştır. İyilik etmenin insanda bıraktığı haz ve merhamet duygusu anlatılmıştır.

-Babasının çok parasını yemişti. Emine'yi birkaç gün otelin bir köşesinde barındırdı. (Topçu, 2017: s.19)

- Sen merak etme, ben Emine'yi sıkıntıda gomam. Sefer'in hatırı var. Emine'ye, şart olsun başka iş bulurum. Şimdi Allah'a ısmarladık. (Topçu, 2017: s.24)

- Hadi Emine sana iyi bir yer buldum, düş önüme! (Topçu, 2017: s.24)

-Aldığı mütevazı imam aylığını bile muhtaçlara, yetimlere gizlice dağıtan o temiz ruh sahibi Müslüman eğer şimdi sağ olsaydı belki tesbihiyle seccadesini de satmak suretiyle bu parayı temin etmeye çalışırdı. (Topçu, 2017: s.58)

-Hacı Süleyman'ın terekesinden bir bu kaldı. Bunu da İstanbul'a götürüm ki birine ahretlik verem. (Topçu, 2017: s.142)

- Sonra köyün bataklık yerlerini kurutmak, yollarını yaptırmak için el birliğiyle çalışmaya köylüyü teşvik etti ve yaptırdı. Onları temizliğe alıştırdı. Her biri hastalandıkça temizliğin faydalarını anlatarak tedavilerine yardım etti. (Topçu, 2017: s.147)

-Kendisine köylünün yolladığı süt, yoğurt, yemiş gibi hediyeleri de iyi beslenmeyen çocuklara yedirip içiriyordu. Üçüncü sene evlendi; idealini kendisiyle paylaşan karısı gönüllü olarak okulun küçük sınıflarını üzerine aldı. (Topçu, 2017: s.147)

-Üç köyde bir çok hastaların hizmetini görmüşler, işlerini yapmışlardı. Kadın neş'eli idi. Halka hizmetten en büyük zevki duymayı, bu köye geldiğinden beri pek iyi öğrenmişti. (Topçu, 2017: s.156) Sayfa 19, 24, 58, 142, 147, 156'da yardımseverlik bahsi maddi ve manevi olarak ele alınmıştır. Anadolu insanında bitmek tükenmek bilmeyen merhamet ve yardımseverlik duygusu yazar tarafından okuyucuya verilmek istenmiştir. Yazar, Anadolu insanının elindeki zor imkânlarına rağmen sürekli bir yardım yapma gayesi içinde olduğunu; yokluk içinde yaşamalarına rağmen kendi özel eşyalarını satarak daha zor durumdaki kişilere yardım ettiklerinden bahsetmiştir.

4.1.1.11. Ahlâk

Ahlâk, insanın doğuştan getirdiği ve onu başkalarından ayıran bireysel özelliklerinin, bir başka deyişle huylarının tümü. (<https://www.turkedebiyati.org/ahlak-nedir/>) Ahlâk kurallarını belirleyen normlar ise toplum tarafından belirlenmektedir. Ahlâk kurallarına iyi veya kötü denilemez. Bu ayrıma toplum karar vermektedir. Toplum tarafından belirlenen bu kurallara da bireyler uymak zorundadır. Bu şekilde bireyler arasında huzur ve refah ortamı oluşacaktır.

Tablo 11. Değer Tablosu-Ahlâk

Değer: Ahlâk		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	31	Doğrudan ve örtük yer verilmiştir
Felsefe	7	Doğrudan fakat çoğunlukla örtük verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	15	Doğrudan ve örtük verilmiştir
İsyan Ahlâkı	8	Çoğunlukla örtük olarak verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	11	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Reha	5	Çoğunlukla örtük olarak verilmiştir.
Taşralı	8	Çoğunlukla örtük olarak verilmiştir.

Tablo 11'de Ahlâk değerine 85 kez yer verilmiştir. Eserlerdeki önemli değerlerden biri de ahlâk değeridir. Az-çok tüm eserlerde örtük veya doğrudan ele alınmıştır. En fazla Ahlâk kitabında ele alınan bu değer direk ders kitabı olarak da okutulmuştur. Eserlerde Ahlâk kitabında 31 kez, Kültür ve Medeniyet kitabında 15 kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası kitabında 11 kez, İsyan Ahlâkı ve Taşralı kitabında 8 kez, Felsefe kitabında 7 kez ele alınmıştır. Nurettin Topçu eserleri ve hayatı incelendiği zaman bütün bir ömrün ahlâk değerinin önemini topluma anlatılmasıyla geçirildiği görülmektedir. Hayat felsefesini ahlâkî düzenin korunması ve nesilden nesile aktarılmasına adanmış birinin eserlerindeki ahlâk değerinin ana fikri şu şekildedir: Utanma, hayâ, izzetinefis, şeref duyguları üzerinde durulmuş ve bu kişiliğe sahip kişilerin hayatındaki kazançlarından bahsedilmiştir. Ahlâkı insan vücudunun yılmaz bekçisi olarak nitelendirmiş. Ahlâkını kaybetmiş insanların yavaş yavaş toplum olma özelliğini de kaybettiğinden bahsederek toplumların geleceğini ahlâklı nesillerin devamlılığına bağlamıştır.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde ahlâk değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Çin'de Konfüçyüs, Hindistan'da Buda ahlâklı yaşamının yollarını araştırırken bu yolların mutluluğa götürdüğünü söylediler. Bunlar gibi, ilâhî birer ahlâk sistemi getiren

peygamberler de, ahlâk dışı davranışların, sonunda insana pişmanlık getirici olduğunu, ya da insanlığı mutlaka felâkete götüreceğini anlattılar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.15)

-Onun öğrencisi olan Eflatun, ilim kelimesini geniş anlamda kullanarak ahlâkı “iyilik ilmi” diye tarif etti ve bütün hakikatlerin üstüne yükseltti. Hakikatlerin basamaklarında en yüksekte duran, en doğru en güzel olan, ahlâkın hakikatidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.16)

-Bize içimizden seslenen, doğru yolda yürümemizi öğreten vicdanın sesidir. Biz ona uymasını bilirsek vicdan hiçbir zaman yanılmaz, yanılmaz. Bunun için onun sesini iyi dinlemesini bilmeliyiz. Ancak kendi vicdanlarının sesine kulaklarını tıkayanlardır ki her türlü ahlâksızlığı yapabilirler ve böylelikle akıllarının gösterdiği yoldan uzaklaşmış olurlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.16) Ahlâk değeri yazar için oldukça önemlidir. Onun hayat felsefesi ahlâklı düzgün bireyler yetiştirilmesi üzerine kurulmuştur. Yazar ahlâkın önemli iki bileşenini vicdan ve akıl olarak beyan etmektedir. İnsanları yönlendiren vicdanın sesi kişisel gelişim açısından oldukça önemlidir.

-Rousseau ona “kalbin ilmi” dedi. Onun kalp kelimesiyle anladığı, bencil ve menfaatçi duygularımızı aşan ve insanı hayvancıl varlığının üstüne yükselten sevgilerdir. Ferdin yaşadığı bu yüksek duygular, toplumdaki gelmezler, insanda doğuştan bulunurlar. Toplumun etkileri bunları bozar ve çürütür. Zekânın çalışması da bunlara karşıdır. Hem toplumun etkileriyle emirlerinden, hem de zekânın işleyişinden uzak tutulup korunması gereken bu doğuştan duyguların tanınması ve kendiliklerinden serbestçe gelişmelerinin sağlanması, ahlâkın işidir. . (Topçu, Ahlâk, 2016: s.17)

-Ahlâk hakkında daha yeni görüşleri ortaya koyan sosyologlar onu, toplumun emirleriyle yasaklarına uymakta aradılar ve şöyle tarif ettiler: “ Belli bir devirde belli bir insan topluluğu tarafından benimsenmiş olan davranış kaidelerinin bütünüdür”. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.17)

-Sosyolojinin ahlâk görüşünü daha ileri götürenler ahlâkı, her toplumda benimsenmiş olan yaşayış tarzının tanınmasından ibaret bir “örf ve âdetler ilmi” haline getirdiler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.18)

- Mesela adalet ve ödev kaidelerine uygun davranmayı emreden ahlâklar “Âdil ol!” veya “Ödevini yap!” derler. Ahlâklı olmak için böyle davranmanın zorunlu olduğunu ile sürerler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.21)

-Psikoloji, insan ruhunda hürriyetin var olup olmadığını araştırır. Hürriyetimizi değerlendirmek ve ideal gayesini araştırmak onun işi değildir. Ahlâk bu hürriyeti değerlendirmek suretiyle iyi ve kötü hareketleri birbirinden ayırır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.22) Sayfa 17, 18, 21, 22’de ahlâk kavramı sosyoloji bilimine göre ele alınmıştır. Sosyologlara göre ahlâk tanımı verildikten sonra sosyolojinin ileri safhası olan örf ve adetlere değinilmiştir. Örf ve adetlerle ahlâk değeri özdeşleştirilmiştir.

-Namık Kemal ile Mehmet Akif en ileri anlamda bir ahlâk ve karakter edebiyatı ortaya koydular. Namık Kemal vatanı ahlâkının dayandığı vatan sevgisini şiirleriyle dile getirdi. Namık Kemal ile Mehmet Akif’in, kendindeki karakter ihtirasını şiirleştirirken insanın ahlâkı sefaleti karşısında bazen çok şiddetli olduğunu görüyoruz. Ömer Seyfettin, eski ve yeni Türk kahramanlarını yaşatan hikâyelerinde, hiçbir kuvvet karşısında alçalmayan Türk ruhunun yüceliğini tanıtmak istemiştir. Faust dramını yazan Alman şairi Goethe, aynı zamanda büyük bir ahlâkçı idi. Rus romancısı Tolstoy’a göre sanatın gerçek gayesi, bütün insanlığa ahlâkı yaymaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.28) Ahlâkî durumların edebiyata yansımaları ele alan yazar ahlâk ve karakter edebiyatını ele alan yazarları örnek göstermiş en son paragrafta da yabancı yazarlardan örnekler vermiştir.

-Çevrildiği gaye bakımından din gibi ahlâkın da gayesi insan ruhunu temizlemek, yükseltmek ve sonsuza doğru yöneltmektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.32)

-Onun gayesi insanın kötü huylardan, başkalarına zarar veren hallerden arınıp temizlenmesi, duygu ve düşünce yoluyla sefaletlerinin üstüne yükselmesi ve en yüksek iyiliğin barındığı sonsuza doğru yönelmesidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.32)

-Ruhu kuvvetli insan, ahlâklı insandır. Kin, zulüm, kıskançlık ve düşmanlık duyguları, ruhun kuvvetsizliğinden doğmaktadır. Ahlâklı insan, ruhindaki kuvveti artırdıkça, kötülüklerden kurtulur, yalancılık, riyakârlık ve dalkavukluk gibi kirlilerden temizlenir. Olgunlaşır ve yükselir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.35)

-İyi bil ki kötü ahlâklı güzel yüz bir para etmez. Çirkin yüzlü insanın eğer ahlâkı iyi ise, ayağının dibinde onun hizmetçisi ve kölesi ol. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.37)

-Başkalarının ayıbını söylemeyen, kendi ayıbını araştırır. . (Topçu, Ahlâk, 2016: s.38) Sayfa 32, 35, 37, 38’de ise ahlâkın gayesinden bahsedilmektedir. Yazara göre ahlâkın gayesi ruhu temizlemektir. Başkalarına zarar veren kötü huyların temizlenmesinde ahlâkî

kaidelerin önemini ele almıştır. Paragraflarda genel itibariyle toplumu ilgilendiren güzel huyların varlığından bahsedilmiştir.

-Namus, kendimizde ve başkalarında tanıdığımız değerlere saygı göstermektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.49)

-Hakikatler dünyasında ahlâkî bütün hakikatlerin üstüne koyan Eflatun gibi Mevlana'ya da "Ben bu cihani araştırdım. Güzel ahlâktan daha değerli bir şey bulamadım." (Topçu, Ahlâk, 2016: s.57)

-Herkesçe beğenilen asıl güzellik, ahlâk güzelliğidir. Çünkü ahlâkî güzel insan her yaşta güzeldir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72) Sayfa 57 ve 72'de güzel ahlâkın değerinden bahsedilmiştir. Yazar her yaşta bulunması gereken bir özellik olarak nitelendirmiştir.

Dostlarına vefalı, düşmanlarına müsamahalı ol ve yere yıktığın düşmanını tekmeleme, âlicenaplık göster. Vefa ve âlicenaplık yüksek ahlâkın iki parlak şîâıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.72) Ahlâkın vefa boyutuna değinen yazar düşman diye nitelendirdiği kişilere vefa gösterilmesi gerektiğini düşünerek bunun bir ahlâk kuralı olduğunu ifade etmiştir.

-Ahlâkî doyum ise mutlak ve tam mutluluk getirir. Ahlâk bütünlüğü insanı mutlaka mutluluğa ulaştırır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.82-83) Ahlâkın insanda uyandırdığı huzura değinen yazar güzel hasletlerin insana mutluluğu getirdiğini düşünmektedir.

-Müslüman, elinden ve dilinden başkalarına fenalık gelmeyen insandır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.84) Müslüman diye tanımlanan kişilerin güzel ahlâka sahip olması dininin bir gereği olduğu söylenmek istenmiştir.

-Lâkin insanın öyle iyi huyları, insan karakterinin öyle yüksek tarafları da var ki onlarla insan başka varlıklarla ölçülemeyecek bir üstünlüğe sahip oluyor. Aşk, merhamet, fedakârlık duyguları ona hiçbir yaratıkla kıyaslanmayacak kadar yüksek değer kazandırıyor. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.87-88)

-Şahlanan hırsların karşısında yine içimizdeki aşk, merhamet ve fedakârlık duyguları harekete geçerek onu frenlemeye çalışmaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 88)

-Adaletin veya merhametin ahlâklılığın temeli olduğuna inananlar vardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.92)

-Kötülükten uzaklaştırmak ve iyileri daha ileri iyilerin hizasına yükseltmek, ahlâk terbiyesinin işidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.115)

-Kendimizden örnek vererek iyiliği sevdirmeliyiz. Bir öğretmen öğrencilerine kendindeki çalışma, saygı, sevgi, ödev, adalet ve millet sevgisi, kanunlara bağlılık gibi halleri davranışlar halinde göstermeli, bütün bu üstün ahlâk değerlerine kendi varlığını örnek yapmalıdır. Böyle yaparsa gençler, ahlâk ideali peşinde kolaylıkla koşarlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.116) Sayfa 88, 92, 115 ve 116 numaralı sayfalarda ahlâkı rol model olarak öğrenciye hissettirilmesi gerektiği vurgulanmak istenmiştir.

-Bu yüzden gençlikte en çok üzerine durulacak şey, iyi alışkanlıklar kazanmaktır. Kötü alışkanlıklardan sakınmaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.117)

-Ahlâkın, biri psikolojik öbürü sosyolojik olmak üzere iki türlü görünüşü vardır. Ahlâki davranışlarımıza temel olan değer hükümleri düşüncenin eseridirler, ruh yapımızdan doğarlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.121)

-Ahlâkın içimizde bulunan bu psikolojik temelinden başka, bu temelin üzerine kurulan bir de dışsal ve sosyolojik görünüşü vardır. Bu yönü ile ahlâk, toplum düzeninin kurucusudur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.122)

-Ahlâkın psikolojik ve sosyal görünüşleri vardır. Ahlâkın prensipleri, insanda doğuştan bulunan bir yetinin, olaylar üzerinde yaptığı denemenin eseri olarak meydana gelir. Doğuştan sahip olduğumuz bu yetinin adı vicdandır. Sosyolojik görünüşü ile ahlâk, toplum düzeninin kurucusudur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.122)

-İnsan, vicdana sahip olmakla ahlâkî bir varlık olmuştur ve insanın doğruluğu ahlâklılığından ileri gelir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.138) 121, 122 ve 138 numaralı sayfalarda ahlâk konusuna şu şekilde değinilmiştir. Ahlâkın bireyde doğuştan var olduğunu savunan Topçu, bu değerın olaylar üzerinde yapılan denemeler sonucunda kazanıldığını ifade ederek ahlâkı toplumun düzenleyicisi olarak nitелеmektedir.

-Davranışlarımız birtakım değer hükümlerine bağlanmaktadır: Yalan söylemek ayıptır, vatan için ölmek en şerefli şeydir, dalkavukluk bayağı bir harekettir gibi. Bu yolda vicdanımız bize bir takım emirler veriyor: Yalan söyleme, yiyip içmede aşırı olma, başkalarına yardımdan çekinme gibi. Bütün bu değer hükümleri birtakım genel ilkelere dayanmaktadır: altruizm, adalet, ödev, merhamet gibi. Bu ilkelerin her biri bir ahlâkçı tarafından, ahlâkın temeli olarak benimsenmiştir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.155)

-Comte, senci bir ahlâk görüşü ortaya koymuştur. Hâlbuki ilkesi ne olursa olsun, her ahlâkın gayesi, olanı değil, olması lazım geleni aramaktır. (Topçu,2015: s.71)

-Ahlâkî bir fikir, cemiyet düzenini kurabildiği takdirde faydalıdır. (Topçu,2015: s.76)
Ahlâk bir toplumda kendini hissettirebildiği zaman başarıya ulaşmış demektir.

-Ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın, ahlâkta esas olan iyi ve kötü hareketlerimizin ayırt edilmesidir. (Topçu,2015: s.85)

-Demek ki ahlâkî ilimle birleştiren karakter, onun da ilimler gibi bir realiteyi konu olarak almış olmasıdır. Onun da hareket noktası, bir takım olaylardır. (Topçu,2015: s.85)

-Ahlâk emreder: “adil ol!” veya “ödevini yap!” der. Araştırmaların gayesi, böyle bir mecburîliği meydana çıkarmaktır. Bu mecburîlik, akıl veya vicdan tarafından gerçekleşmesi zaruri görülen bir hareketin mecburî oluşudur. (Topçu,2015: s.90)

-Akılcılar, ahlâk ilkelerinin deneylerden gelmeyip doğuştan biz de var olduğunu iddia ederler. Merhamet, adalet, ödev sonradan öğrenilmez. İnsanın tabiatında var olan, yaradılışımıza bağlı ilkelerdir. (Topçu,2015: s.91)

-Biz bir iyilik yaptığımız anlarda, harekete geçmezden önce, o hareketi yapmak için ulvî bir cazibe duyuyoruz. Hareketten sonra ise içimize bir sevinç veyahut hiç olmazsa tatlı bir sükûn, bir ferahlık geliyor. (Topçu,2015: s.105) Sayfa 90, 91 ve 105'te ahlâk duygusunun felsefî yönü ele alınarak insan ruhunda bıraktığı mutluluk anlatılmıştır. Ahlâkî akıl ve vicdan kapsamında düşünen yazar akıl ve vicdan ile yapılan hareketlerde bir mecburîlik olduğunu ifade etmektedir.

-Din de millî kültürün esaslı bir kısmıdır. Milletın malı olmasa bile, milletin kuruluşunun esaslı kaynağı olmuştur. Büyük dinler, milletlerin kuruluşundan önce var olarak, bu kuruluşu hazırladılar. Milletlere, ruhun temel yapısında bulunan ahlâk ve inanışları, ideallerinin kaynağını verdiler. (Topçu, 2018: s.22)

-Memleketimizde Garb'ın ahlâkî hakkında pek tuhaf bir hüküm klişesi vardır. Çok defa şöyle denir: “Avrupalılar ilimde, fende ilerlemişler ama Avrupa'da ahlâk çok düşük. Bizim ahlâk kıymetlerimiz onlarınkine üstündür. Avrupa'nın iyi şeylerini alalım. Ama ahlâkını almayalım.” Bu âdi ve amiyane müşahede ile ilim yapılamazdı. Filhakika Avrupa'da fenalıklar, hastalılar var ama bu onun ahlâkî değildir; belki ahlâkının düşmanlarıdır. Avrupa en az yarım asırdan beri bu buhranların pençesinde kıvraniyor ve hummalı bir enerji ile fakülteleri, gençlik dernekleri, neşriyatı ve kiliseleriyle kurtuluşunun

çarelerini arıyor. Eğer Avrupa, Hazret-i İsa'nın yeryüzüne getirdiği aşk ahlâkına, ebediliğe susamış insanlığın Allah'a doğru hamlesine bağlanmasa idi, bugünkü medeniyetin sahibi olamazdı. (Topçu, 2018: s.48)

-Ahlâkın ilk şartı, temeli, insanın her şeyden ve dünyalardan değerli, hürmete layık olduğunu kabul etmektir. İnsan, insanlık düşmanı olmadıkça bu değerini muhafaza eder. (Topçu, 2018: s.48)

-Durkheim, cemaate bağlılığın başladığı yerde ahlâkın başladığını söylüyor. Ahlâki bir cemaat, hem ferde hem cemiyete üstün olan sonsuzlukta karar kılan bir ideale kendini iradeyle teslim eden topluluktur. (Topçu, 2018: s.50)

-Batı'da ahlâkın maddi hadiselerle bağlanan kaidelerini tanımıyorlar. Onlar ahlâkı tamamen ruhî ve ideal bir sisteme bağlamış bulunuyorlar. (Topçu, 2018: s.51)

-Sözünde durma, medenî cesaret, maneviyata bağlılık gibi ruh değerleri ahlâkî değerlerdir. (Topçu, 2018: s.50)

-Batı'nın ahlâkında en son basamak onu isyan iradesine bağlamaktadır. Ancak isyan denince nizam yıkıcı olan ihtilâli kast etmiyoruz. Bizde en mükemmel ve ahlâkî nizâmı yaratacak olan isyan, içimizde sonsuzluk iradesinin nefsimizin sefaletleriyle ihtiraslarına ve bunlardan doğan zulümlere karşı ayaklanmasıdır. Bu ayaklanmanın başlangıcı ve gayesi de yine kendi ruhumuzdur. (Topçu, 2018: s.53)

-Ahlâk da insan hareketlerinin metafiziğidir. Prensipleri ne olursa olsun, her ahlâk bir kıymetler sistemine bağlanır ve metafizik mahiyetini buradan elde eder. (Topçu, 2018: s.59)

-Her ahlâk sisteminin ilk ve zarurî temeli ve şartı olan hürriyet ve mesuliyet ise yine metafiziğin davalarıdır, deneylerin dışında kalan evrensel inançlardır. (Topçu, 2018: s.59)

Sayfa 22, 48, 50,51, 53 ve 59'da Topçu, Batı'dan alınan ahlâka şiddetle karşı çıkmış ve ahlâkın da eğitim gibi milli olması gerektiğini savunmuştur. Batı'dan alınan anlamsız hareketlerin toplumun dinamiklerine zarar verdiğini ifade eden yazar ahlâkın ilk şartını milli değerlere sahip çıkılması olarak belirlemiştir.

-Okuldan ahlâkı ve ahlâkın kelimesini de uzaklaştırdı. Bugünkü okul, sadece öğretim yeridir. Alışverişin hiç ahlâkı yoktur. Kazanmak zekânın işidir ve her kazanç haktır. İlmin hiç ahlâkı kalmadı. Son yıllarda üniversitelerim her taraftan sille yiyen yüzleri nasırlaştı da yine sesleri çıkmıyor. Bunca hakaretlere ve tekmelere bir inilti ile olsun cevap

vermiyorlar. (Topçu, 2018: s.94) Eğitim kurumlarında ihmal edilen ahlâk değerinden dolayı üzüntüsünü belirten Topçu okulların sadece ilim yuvası olmasının ahlâkî değerlerin verilmemesinin çok büyük felaketler getireceğini düşünmektedir.

-Devrimizin en az üç bin yıllık ahlâk ve insanlık davasını makinenin homurtuları arasında gömerken, her hareketi ile kendi benliğinin dışına fırlamak sevdasında olan bir nesli sahneye çıkarmaktadır. (Topçu, 2018: s.103)

-Yavrusunun parlak istikbâli için rüşvet, iltimas, tesir, parti kuvvetini adını taşıyan her türlü şerir vasıtaları kullananlar onlardan yarın için hakk'a hürmet veya hayâ mı bekliyorlar Yüzlerde tertemiz sevgilerle iffet mi aranyor? (Topçu, 2018: s.107)*

-Bin yıllık tarihi hakikatlere hürmetin bin bir hikmet dersiyile ve Türklüğün kendi ahlâk ve gelenekleriyle birer fikir adamı, birer hürmet heykeli halinde yetiştirilmesi en büyük inkılâp olacaktır. (Topçu, 2018: s.122)

-Ahlâkı nereden öğreneceğiz? Kitaplardan mı? Evet, kitaplardan her şeyi öğreniyoruz. Ancak, kitapların kendisinde birleştiği bir hakikatı aramak, aklın daha üstün bir vazifesidir. (Topçu, 2018: s.142) Sayfa 103, 104, 107 ve 122'de Topçu makineleşen toplumdan dolayı duygusuz insanların yetişmesiyle derin bir üzüntü duyduğunu ifade etmektedir. Türk gelenek ve göreneklerinin göz ardı edilmeden bu kriterlere uygun gençlerin yetiştirilmesi toplumun geleceği açısından önemli bir durum olduğunu söylemektedir.

-Her birimiz kendi milli menfaatlarımızı yükseltmede ahlâkı ararız. (Topçu, 2018: s.184)

-Ve her hareket evrensel oluşa bir temayülü ifade ettiği gibi, isteyerek yapılan her harekette ahlâkîliğin damgası vardır. Doğrusu, ahlâklılık, isteyerek yapılan hareketle başlar. Bu anlamda denilebilir ki, "Hareket bizatihi iyiliktir". (Topçu,2016b: s.30)

-İşte orada, âlim, tatbikat adamı, vatandaş, namuslu adam, bunların hepsi de ahlâk adamından, evrensel varlık olarak kendisini tanıyan ve hareketi evrensel harekete bağlı olan ahlâklı insandan ayrılmaktadırlar. (Topçu,2016b: s.30-31)

-Evrensel nizamın dışında gerçek ahlâklılık yoktur. Bilim, vatan, sanayi, devletin selâmeti, bunların hepsi de ahlâkî bakımdan aynı derecede iyiliğe veya kötülüğe yol açabilirler. (Topçu,2016b: s.31)

-Sokrates, “ İyiliğin bilgisi zorunlu olarak onun uygulanmasını da birlikte getirir” diyordu. “Kötülük, bir bilgisizliktir, hiç kimse bilerek kötülük etmez.” Bu görüş, Eflâtun, Aristoteles, İskolastik filozoflar ve Ansiklopedist Aydınlanma düşünürleri tarafından da benimsendi. Onlara göre, insanı ahlâklı kılmak için öğretmek yeterlidir. (Topçu,2016b: s.32)

-Şüphesiz ki, ahlâk insanda iyinin değeri ahlâkında tam bir kanaat oluşunca gerçekleşebilir. Böylesi bir kanaate sahip olan zihin, faziletli bir davranış için maddi ve manevi bütün yeteneklerini kullanmak bütün zevklerini fedâ etmek ve fazilete her şeyin üstünden turmak zorundadır. (Topçu,2016b: s.32)

-İyi tam olarak bildiğim halde, harekete geçmek için eğer yeterli gücüm yoksa kendimi içgüdülerin ve topluma uydurmak için dışarıdan gelen birtakım baskıların zoruna terk edebilirim. Böylece ahlâkın alanı bilgi alanının üstindedir. Ahlâkî davranış, kendi bilgisini tayin eder. (Topçu,2016b: s.33)

-Nihayet, bir toplumda ahlâk ideali şayet o toplumun istekleriyle sınırlandırılması, sosyal vazifeye itaati isteyecek şekilde kendini belirlerse, bundan ferdin vicdanını körleştiren uysallık ahlâkî doğar. . (Topçu,2016b: s.34)

-“Namuslu adam” a göre, vazifesini yapmak için gözlerini kapamak yeterli olacaktır. . (Topçu,2016b: s.34) Sayfa 30, 31, 32, 33 ve 34’te ahlâk eğitimine önem verilmesi gerektiği tekrarlanmaktadır.

-İlkokulda ahlâk eğitimi hemen hemen sıfıra inerek yerine hayat bilgisi veriliyor. Liseler zamanla fen lisesi haline getirilmektedir. Üniversitenin edebiyat fakültesinin seviyesi asrın başındaki idadîlerin seviyesine düşmüştür. (Topçu, 2016c: s.32) Topçu’nun tüm eserlerinde ahlâk konusunun muhatabı aile ve okuldur. Ailede başlayan süreç okulda daha sistemli olarak devam etmesi gerektiğini sürekli yinelemektedir.

-Bize bir insan mektebi lâzım. Bir mektep ki bizi kendi ruhumuza kavuştursun; her hareketimizin ahlâkî değeri olduğunu tanıtsın; hâyâyâ hayran gönüller, insanlığı seven temiz yürekler yetiştirtsin; her ferdimizi milletimizin tarihi içinde aratsın; vicdanlarımıza her an Allah’ın huzurunda yaşamayı öğretsin. (Topçu,2016c: s.47)

-İlköğretimin gayesi kalbin terbiyesi, orta öğretimde gaye aklın terbiyesi, yükseköğretimde ise ihtisastır. İlkokul, temiz bir maya ile yoğurmak içindir. Bu maya, dinin sevgi telkinleriyle bütün mazi ve millî mefahir olmalıdır. (Topçu,2016c: s.113)

-İlim ve ahlâk hayatı, millî eğitim çalışmalarının mahsulüdür. (Topçu,2016c: s.118)

-Ruhî şahsiyetin, insanın insan olan yapısını, Jan J. Ruso'nun deyimi ile kalbine uygun şekilde işlenmesine "ahlâk" eğitimi diyoruz. Ahlâk eğitimin başında hürmet duygusu gelmektedir. Çocuğa ilk sunulacak olan hürmet duygusudur. (Topçu, 2016c: s.124)

-Çocuğa sadece iyi metodlarla daha kolay öğrenmeyi öğretmek, ilkokulun ilk ve asıl hedefi değildir. İlkokul çocuğu bilgi adayı olarak değil, olgun insan, ahlâklı insan adayı olarak ele alınmalıdır. (Topçu, 2016c: s.126)

-Öğretmen en büyük gücü ile çocuğun ahlâkî yapısına yönelecek, telkinin bütün vasıtalarını bu yapıyı yoğurmak için kullanacaktır. Din dersinin bu hususta büyük önemi vardır. (Topçu, 2016c: s.127)

-Mehmet Âkif'in şu acıklı hitabı, ister istemez dudaklarımızdan fişkiracaktır. "Bırak tahsili evlâdim, sen ilkin haya öğren!" (Topçu, 2016c: s.127- 128) Topçu, Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı eserinde sayfa 47, 113, 118, 124, 126, 127 ve 128'de öğretmen, okul ve öğrenci üçgenindeki ahlâk değeri hakkında yorumlarda bulunmuştur. Eğitimde sadece bilimsel bilgi verilmesine şiddetle karşı çıkarak bilimin her şekilde öğrenilebileceğini önemli olanın hayâ eğitimi olması gerektiği üzerinde durmuştur.

-“Öğüt verilmekle ahlâk sunulmaz” diyenler bilmiyorlar ki insanda hareketler meydana getiren, inanılmış sözler ve telkinlerdir. (Topçu, 2016c: s.157) Ahlâk eğitimi sadece anlatmak ile olunmayacağını ahlâkın hareketle öğrenciye kazandırılacağını savunmaktadır.

-İlk ve orta öğretimde yurttaşlık derslerinin ahlâk dersi haline getirilmesi lüzumludur. Lise son sınıflarında felsefî disiplin olarak ayrıca ahlâk dersleri de konulmalıdır. (Topçu, 2016c: s.159) Okul programlarında müfredat değişikliğine giderek ahlâk derslerinin de kapsamlı bir şekilde öğrenciye verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

-Peygamberin, İslam'ı "huy güzelliği" diye tarif etmesi üzerinde durulmaya pek değerli bir vecize ifadedir. (Topçu, 2016c: s.178) Güzel ahlâk örneklerini peygamberlerin hayatlarından yola çıkarak anlatılması gerektiği vurgulanmıştır.

-“Sana gelini anlatmıştım, dedi. Hem resmini de görmüştün, değil mi? Gördüğünden daha güzel, fevkalade güzeldir. Ben çok severim. Ya ahlâkı? Emsaline rastlanmaz derecede iyidir. O kadar ki insan dünyada fena söz ve fena şey duymamış bir melek zanneder.” (Topçu, 2016c: s.21)

-Hem sana ayıp değil mi Pakize? Küçük çocuklar gibi havuzun balıklarıyla oynamak sana yakışır mı? Artık utanılacak bir kız oldun. (Topçu, 2016ç: s.59)

- -Evet büyümüşsen, büyümüşsen daha uslu olacaksın işte! Ve biz de sana Pakize diyemeyeceğiz artık! (Topçu, 2016ç: s.59)

- Pakize bu hastalıktan kurtulmak için tıpkı ablası gibi çırpınmaya, etrafından yardım istemeye tenezzül etmeyecek bir gurura sahipti. (Topçu, 2016ç: s.102)

- Çantasında intiharının sebebini izah eden mektupla bir resim bulunmuş. Mektupta felaketlerinden, hayatta mesut olamadığından ve evli olduğu halde senelerden beri bir genci sevdiğinden bahsetmiş; o gencin de kendisine alakasını bilmesine rağmen aile namusunu lekelememek için bu aşkın netice vereceğinden ümidini kestikten sonra bu şekilde hayata devamın imkânsız olduğunu düşünerek intihar ettiğini yazmıştır. (Topçu, 2016ç: s.117-118) Sayfa 51, 59, 102 ve 117 numaralı sayfalarda fiziki güzelliğin gelip geçici olduğu önemli olanın ruh güzelliği olduğu anlatılmak istenmiştir.

-İzzeti nefsi âlem içinde kepaze olduğu halde ağamdır diye Sefer ses çıkarmamıştı. El kaldırmadı. (Topçu, 2017: s.16)

- Köyün halkı koyu dindardı. Yaşlıların yarısı hacca gitmişti; hemen hemen hepsinin sakalı vardı. Köyde zina, hırsızlık, ayyaşlık olmadı. (Topçu, 2017: s.130)

-Hepsi ekseri namazları cemaatle kılıyor, namahremden kaçıyor, içkiye el sürmüyor, şeriatın emrettiğini yapıyor, nehiyelerinden kaçıyordu. (Topçu, 2017: s.131)

-İmmigül'ün ölümünden sonraki Cuma hutbesinde imam yetim hakkından bahsetti: “ Anadan olsun, babadan olsun, yetim Allah'ın size emanetidir. Yetimlere iyi muamele ediniz, onlara zulmetmekten çekiniz. Yetimlere karşı kendi evlatlarınıza yaptığınız şekilde davranınız. Yetim ahı alan ilelebet cehennem azabından kurtulmaz. Yetim malına el sürmeyiniz. Yetim malı sizi kahreder. Evlatlarınızı sefaletle düçar eder, yuvanızı söndürür. Yetim malına göz koyana peygamberin şefaati yoktur.” (Topçu, 2017: s.132)

-Bu arada köydeki ailelere yakından tanıdıktan sonra çocuklarına çevrildi. Onlara ruhi sevgilerle ahlâk duygularını telkine başladı. (Topçu, 2017: s.147)

-Ahlâksızlık, verdiği sözü kime karşı olursa olsun, yapamamaktan acı duymamaktır. Ahlâksızlık, bütün insanlara karşı, Allah'ın kulu diye, saygı duymamaktır. Böyle insanlar

başkalarına fenalık yaparlar, hırsızlık eder, adam öldürürler, dedikodulardan hoşlanırlar. (Topçu, 2017: s.174)

- Köyün ahlâkını da o koruyordu. Bu köyde içki içilmezdi. (Topçu, 2017: s.228)

-Cuma ezanı okununca köylüler kahveden kalkıp hep birlikte yandaki camiye doğruldular. O gün hoca hutbesinde namustan, iffetten, kadınlıktan, aileden bahsetti. (Topçu, 2017: s.230) Sayfa 16, 130, 131, 132, 147, 174, 228, 230'da ahlâk kaideleri hikâyelerin içine yerleştirilmiş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Anadolu insanındaki ahlâk kavramını anlatan Topçu, örnekler vererek Anadolu insanının ahlâkî kurallara bakış açısını ifade etmektedir.

4.1.1.12. Estetik Duyguların Gelişmesi

Estetik duygular, güzel karşısında tepki verilmesidir. Estetik duyguların gelişmesi sanat alanında olmaktadır. Küçük yaşta çocuklara bu değer kazandırılmalıdır. Estetik bakış açısı çocukta eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yenilikçi ve problemler karşısında sağlıklı analiz yapabilme gibi kişilik özelliklerini de geliştirdiği gözlenmektedir.

Tablo 13. Değer Tablosu- Estetik Duyguların Gelişmesi

Değer: Estetik Duyguların Gelişmesi		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	4	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Felsefe	10	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Kültür ve Medeniyet	17	Doğrudan fakat çoğunlukla örtük verilmiştir
İsyan Ahlâkı	14	Doğrudan fakat çoğunlukla örtük verilmiştir
Türkiye'nin Maarif Dâvası	7	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Reha	5	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Taşralı	-	Değere yer verilmemiştir.

Tablo 12'de estetik duyguların gelişmesi değerine 57 kez yer verilmiştir. Kültür ve Medeniyet eserinde 17 kez, İsyan Ahlâkı eserinde 14 kez, Felsefe kitabında 10 kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası eserinde 7 kez, Reha eserinde 5 kez, Ahlâk eserinde 4 kez yer

verilmiştir. Taşralı adlı eserde herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Kültür ve Medeniyet kitabı estetik duyguların gelişmesi açısından uygun bir kitaptır. Eserlerdeki ana fikir de estetik duyguların gelişmesinde musikînin öneminden bahsedilmektedir. Hassas ruhların gıdasının sanat olduğu bu sanata da musikî ile ulaşılabacağı görüşü savunulmuştur.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde estetik duyguların gelişmesi değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Sanat çalışmalarında da menfaat aranmaz ve sanat eserinin gayesi, fertlere ve toplumlara fayda sağlamak değildir, belki güzellik heyecanının yaşanmasıdır. Sanatla ahlâk bu bakımdan el ele verirler. Her türlü fayda, istek ve emellerinden uzak yaşayış, sanatçıyı çok defa halkın ihtiraslarının kaynaştığı dünyadan uzaklaştırmış ve hayallerini barındırdığı menfaatsizlik dünyasında ahlâk adamlarına yaklaştırmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.25)

-Sanatçı eserlerini hazırlarken geçeceği yolu kendi seçer. Şekillerini, renklerini seslerini ve hayallerini kendisi yaratır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.25)

-Sanat alanında benzetme yapmak gerekirse eğer, diyebiliriz ki biri Süleymaniye kadar muhteşem, öbürü Sen Piyer kadar parlaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.27)

-Güzel sanatlarla tabiatın sevgisi onları içimizden kovarak benliğimizi hürriyetine kavuşturur. Bunun için güzel sanatlarla ve özellikle musikiyle uğraşanların temiz ruhlu olduklarını görüyoruz. Şüphesiz ki bu temizlenme birdenbire olmuyor. O, ruhun temizlenmesi amacıyla tutulan bir yoldur. Bu yolda atılan her adım biraz daha temizleyici oluyor. Musikiden ve bütün güzel sanatlardan uzak yaşayan gençliği, hoyratlaştırma tehlikesi karşılar. Tabiat sevgisi de gurur, kıskançlık ve korku gibi benliği esir eden kuvvetlerden kurtarıcıdır. Ona yaklaştıkça kendi içimizde derinleştiğimizi, kendi gerçek benliğimizi bulduğumuzu anlarız. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.128) Sayfa 25, 27, 128'de sanatın ruhu temizlediği iç huzura kavuşturduğunu ifade edilmektedir. Sanatsız bir toplumda değerlere saygı duyulmayacağını düşünen yazar bilim öğretiminin yanı sıra güzel sanatlarında öğrenciye hissettirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

-Güzel bir eser, ruhumuzda estetik heyecan doğurduğu nispette faydalı demektir. (Topçu,2015: s.76) Nesnelere ruhta güzellik uyandırmadığı takdirde bir şey ifade etmediği vurgulanmaktadır.

-Yeni bir hareket, bir fikir veya sanat eseri, önceden bilinmeyen bir karar ve teknik buluşlar, yaratıcılığın konusu içine girer. (Topçu,2015: s.100)

-Sanat, insan ruhunun serbestçe yani muayyen kaidelere tabi olmaksızın, güzeli araştıran hareketine denir. Bu hareket daima eser halinde ortaya çıkar. Ancak “güzel nedir?” sorusunu objektif ve ilmî olarak cevaplandırmaya imkân yoktur. Güzelin tarifi olarak “Güzel, bilinçte estetik heyecan uyandıran olaya denir.” sözü, güzeli yine kendisiyle tanımlayıcıdır. Zira “Estetik heyecan nedir?” diye sorulunca yine güzelin tanımına dönmek lâzım gelecektir. Bu yüzden güzellik fikri sübjektif kalmış ve sanat, “estetik” adı altında felsefenin bir bölümünü teşkil etmiştir. (Topçu,2015: s.109) Sanatı felsefenin bir alanı olarak gören yazara göre felsefe sanatın en önemli destekleyicisidir.

-Karl Bücher, birçok insanların hep birlikte görmekte oldukları işin ahenkli olması yani, hareketlerinin hep birlikte icra edilmesi sayesinde estetik zevkin doğduğu iddia ediliyor. (Topçu,2015: s.113)

-Edgar Poe, “ Sanat eseri, sonsuzluk dünyasına açılmış bir penceredir” diyordu. Ressam Cezanne, güneşi yeniden yaratmak istediğini söylüyor ve meydana getirdiği eserlerin aynı işi yaptığını inanıyordu. (Topçu,2015: s.115)

-Sanatla hayatın bu zıt şekillerde karşılaşmasında, sanatı hayata bağlamanın vasıtası sayanlar, yani hayata koşan sanatkârlar, “hayat için sanat” idealiyle hareket ettiler. (Topçu,2015: s.115)

-Sonsuzluğa sığınma fikrinden bir adım daha ileri atılarak, sanatın bir duâ halinde anlaşılmasına varılacaktır. Brémond tarafından ileri sürülen bu görüş, sanat eserinde dindarın duasını buluyor. (Topçu,2015: s.115)

-Sanatkâr için sezgi ise, bizim ruhsal yaşayışımızı, onun tabii durumu olan, realite karşısında menfaatler gözetici halden kurtarmak, bütün menfaat isteklerinden sıyırmak, âdeta onu, realiteyi saf bir ayna gibi aksettirici hale getirmek ve ancak böylelikle temizlenmiş olan içyapımızı realite ile temasa getirdikten sonra, onunla realitenin tasavvurlarını elde etmekten ibarettir. Bu sayede estetik heyecan bizde doğabilir. (Topçu,2015: s.116)

-Mesela biz tabiatla doğrudan doğruya temas halinde iken duymadığımız heyecanları, aynı tabiat sahnelerini sinemada seyrederken duyabiliriz. (Topçu,2015: s.116)

-Estetik bir anlayışla, yani güzeli tercüme edişleri bakımından hepsinin, ruhumuzda sürekli bir halde bulunan içsel melodiyi doğrudan doğruya aksettiren musikiden çıkmış olduklarını söylemek kabildir. (Topçu,2015: s.120) Sayfa 113, 115, 116 ve 120’de sanatın

hayatın bir uzantısı olarak gören sanata felsefi açıdan bakmıştır. Felsefe alanında uzman kişilerin görüşlerini de örnek olarak sunan Topçu sanatı musikiden çıkan güzel sözlere benzetmektedir.

-Güzel sanatlar da kültürün bir kolunu teşkil ederler. Onlar da millidir. Sanat, sanatkâr tarafından hür olarak arandığı içindir, kendisinden başka hiçbir gaye gütmemektedir. (Topçu, 2018: s.21)

-Mimari, insan vücudunun hareketlerinden, dansın bin bir kıvılcığından zapt edilmiş bir jest, bir mâna değil midir? Hıristiyan dünyasının ilâhî şaheseri olan gotik mimarisi, yalnız ibadetten çıkan ellerle değil, âlemden kurtulmak isteyen başla ve tövbe eden gözlerle göklere çevrilmiş olduğu halde, Müslüman Türk'ün ilâhî Selçuk mimarisi, bütün varlıkla secdeye kapanmıştır. (Topçu, 2018: s.22) Toplumsal farklılıkların sonucu olarak sanatta da yer yer değişiklikler kendini göstermektedir. Batı'da farklı şekilde ifade edilen ilahi bir kavram Türk kültüründe resmedilirken tamamen farklı şekillere bürünebilir.

-Musikimizin bize sunduğu iksir, koca bir bâde edebiyatı ruhlarımıza bu mânayı sindirmemiş midir? (Topçu, 2018: s.45-46)

-Ruh diye alkışladığımız kendi hislerimiz, kendi gururumuz, kendi rüyalarımızdır. Bizi ilahi ruhla karşılaştıran Kur'an'da bile kendi namelerimize, seslerimizin güzelliğine hayran oluyoruz. Ruha ulaşmanın ilahi yolunu gösteren din olduğu halde onu dahi maddî hayata ait kaidelerin kadavrası haline koyduk. (Topçu, 2018: s.53) Sayfa 45, 46 ve 53'te sanatın ruha sirayeti örnek verilmiştir. Sanatta ruhun ilacını musikiye bağlayan yazar bunu çoğu yerde tekrar etmiştir.

-Sanatın her sahasında isyanımızın bin bir ifadesini arıyoruz. Topluluklarımızın fitneler doğurmayıp cemaat olmasını istiyoruz. Cemaatin nasıl bir birleşme olduğunu söyledik. Ona götüren hareket önce her sahada ikilikleri ortadan kaldırmalıdır. (Topçu, 2018: s.55)

-Yeni bir şiir sayıklama, roman ve hikâye bayağı tahkiyeden ibaret olmuştur. Bunlar ruhu yeni dünyalara götürmüyor, insanı yeni doğuşlara kavuşturmuyorlar. Bunlarda yıpranmış bir toplum davasından öte ne bir felsefe, ne de büyük sanat kokusu var. (Topçu, 2018: s.92)

-İnsan hayatının değeri ve mukadderatımız meselesi sanatın ana davası olduğu halde, son devrin sanatı insanla ilgisizdir. Eserde sanatkârın kalbi yok, cemiyetin yumruğu görülüyor. Mükemmel lâkin alelâde bir eşkıya hikâyesinden başka bir şey olmayan İnce

Memed'i Memleket Hikâyeleri ile karşılaştırmak edebiyatımızın yarım asırda yuvarlandığı uçurumu göstermeye kâfidir. (Topçu, 2018: s.92)

-Anadolu'da dokuz yüzyıl gelişen güzel Türkçemizi elli yılda kısır ve cılız bir kabile dili haline koyan suikastin, hem millet kalbine batırılmış hançer, hem de edebiyat kapısına vurulmuş kilit olduğunu görmeyenler, Türk milletine sevmemiş olanlardır. Onlar Türk milliyetçiliğine bin yıl geriye götürdüler. Bu gidişle şimdi Fuzulî'yi anlamayan gençliğin arkasından yakın gelecekte Ömer Seyfettin'i ve Yunus' u da anlamayan nesiller gelecektir. O zaman Türk milliyetçiliği sadece bir tarih ve bir hatıra olacak, Türk ruhu rüyaların destanı halinde kalacaktır. (Topçu, 2018: s.92)

Sanat, dıştaki varlıklara akseden bizim kendi hayallerimiz ve kendi tasavvurlarımızdır. Hatta en ileri derecesinde o bizim kendi çehremizdir. Hayatı bize değerli yapacak ilk neşve, sanat neşvesidir. O, güneşin bizdeki neşvesidir. (Topçu, 2018: s.97)

-Sanatkârlar bizden çıkıp tabiata yayılan ilâhi neşvenin terennümcüleridir. Yunus akan suların, Mevlâna neyden çıkan feryadın, Beethoven rüzgârın, Cezanne, Van Gogh güneşin yaşattığı neşvenin terennümcüleridir. (Topçu, 2018: s.98)

-Osmanlıca dedikleri o güzel Türkçeye yüzyıllar boyunca verilen emekler bize bir büyük edebiyat tarihi kazandırmıştır. (Topçu, 2018: s.118)

-Musikî temizleyicidir; genç ruhu bulaştığı kirlere temizler; ondaki dikenleri ayıklar. (Topçu, 2018: s.146)

-Musikînin insana gerçekten doldurduğu, "sonsuz varlığın sevgisi"dir. Bizde erittiği ise kinlerimizle zaaflarımızdır; menfaatları kollayan zekânın çevikliğidir. Musikî bizi varlıkla birleştirir; çokluktan ve çokluğun ezasından kurtarır musikî ruha hürriyet vaad eder, hür oluşunun ümidin sunar. (Topçu, 2018: s. 146)

-Musikî ile temizlenip hafifleyen ruha hizmet zevki aşılmalıdır. Esasen musikî bu sevgiye hazırlar. Gence karşılıksız, menfaatsız, şöhret vaadi bulunmayan ve gayesi kendisine ait olmayan işler yaptırılmalı, yalnız mesuliyeti olan görevler yüklenmelidir. (Topçu, 2018: s.146)

-Sanatkâr kendi vehmini mukaddesleştiriyor ve bütün ömrünce, sahip olduğu imanı aşk ile ölüm arasındaki gidip gelmelerin ızdırabına teslim ediyor. Bu gidip gelmeler arasında sanatkârda birçok mistik hallerin doğduğunu görüyoruz. (Topçu, 2018: s.151)

-Musikî de tabiat gibi temizleyicidir. Onda kinler ve hasetler dayanamaz erirler. Menfaatlerle şöhretler soytarılar gibi sırıtır, küçük düşerler. Ümitsiz kederse ondan çok uzaklardadır. Tabiat gibi o da aşkımızın kaynağıdır. Musikî ümitlerinde kaynağıdır. (Topçu, 2018: s.159)

-Dostluk antlaşması musikî ile beslenmeli, okullarda derse ve meclislerde oturma musiki ile başlamalıdır. Çünkü o aşkımızın ifadesi ve samimiyetimizin mürşididir. (Topçu, 2018: s.159) Sayfa 55, 92, 97, 98, 118, 146, 151 ve 159'da yazar aynı konulara değinmiştir. Sanatın toplumdaki yeri ve sanatta musikinin ruha etkisinden bahsedilmiştir. Sanatın insanı başka diyarlara götürdüğünü söyleyen yazar sanatın insanı yeni başlangıçlara götürdüğünü ifade etmektedir.

-Sanatkâr az veya çok kuvvetli bir duyarlılığa sahip olan insandan ayrıdır. O, başka bir âleme mensuptur. Sanatkâr, bir bakıma, sıradan hassasiyete sahip insana yabancı duyularla oynar. Hiçbir menfaat fikri, onun duyularının mutlak saflığı ile bağdaşmaz; hakikî sanat kesinlikle menfaat dışıdır. Ve esas itibarıyla sanat, sanat içindir. (Topçu, 2016b: s. 125-126)

-“Sanat mistik niteliktedir” diyeceğiz. Sanatkâr şekli bizzat o şeklin kendisi için tanır. (Topçu, 2016b: s.126)

-O, özünde gerçekçidir; ilk işi bizi gerçek olan şeye götürmektir. Fakat gerçek olanı tanıdıktan sonra, onun başka şey olmasını, arzularımıza uygun olmasını isteyecektir. İşte haklı olarak, bu sebepten sanat, sanat değerini tanır ve sanat idealist olduğu için sanattır. (Topçu, 2016b: s.126)

-Bizim estetik bilgi dediğimiz, tabiatın duyular yoluyla bu ilk görünüşü veya bilgisi, sanatın bütününi vermez; sadece sanatkârın kendi dünyasında ilk kanat çırpışını açıklar. (Topçu, 2016b: s.128)

-Sanat ancak bir teknik ve bir bilim yardımıyla mümkün ve nakledilebilir hâle gelir. (Topçu, 2016b: s.129)

-Neden sadece sanatkâr, bize normal hayatımızda tuhaf görünen bir menfaatgütmezlik haline sahip bulunmaktadır? Ona bu duygu alma iradesi nereden gelmektedir? “Şekil için şekil”, “sanat için sanat”, bu formüller şekillerine verilen anlam içinde hiçbir şey ifade etmezler. (Topçu, 2016b: s. 163)

-Kendimizi biraz daha yakından dinleyelim; şayet sanatkâr isek, varlıkta bir duygu almanın, şekil için şekil kabul etmeye yönelik içsel ve derin bir eğilimin, şekil için şekil aramağa önceden bir hazırlığın olduğunu göreceğiz. (Topçu, 2016b: s. 163)

-Sanatın özü, kesinlikle eşyanın insan tarafından görünüşünde, yani bir sezgide değil, belki insanın ta kendisinde, iradesinin derin ve tabir caizse aşkın hareketinde barınmaktadır. (Topçu, 2016b: s.163)

-Bu ise derin mânası olmayan şekilleri yeniden yan yana koymak üzere kesip biçmekle yetinen, saf şekille oyalanan sanat, aşağı yukarı sahte veya sunî sanat denilen şeydir. Fakat hakikî sanatkâr sanatta başka bir şey arar; eşyanın kendi üzerinde kurtarıcı etkisi olduğuna inanır. Bu bir çeşit büyü veya hakikî imandır ki, akılla ilgisi olmayan şekillerle etkisini yapar. (Topçu, 2016b: s.163)

Başka bir deyişle aşk, benliğin kendi konusu hâline girerek mahiyet değiştirmesidir. (Topçu,2016b: s.164)

-“Ebedi ve aşkın olana” bağlanmak üzere “yaşadığımız hayatın sınırlarını ve güçsüzlüklerini aşan bir aşk” olmaktadır. Böyle bir aşkta, “artık dış görünüşleriyle kendisini ifade eden bir sahte hassasiyet değil, fakat gerçekten derin, kendi kendisinin şuurunu kazanan bir şefkat, bir hüznün söz konusudur. Poe’nin gözünde şiir, bir çeşit oyundur. “ “Bir zekâ oyunu, basit bir oyun değil, fakat ruhun bütün gücüyle oynadığı gerçekten ruhî bir oyundur.” (Topçu,2016b: s.168)

-Temaşaya gelince, o hem sanatkârda, hem de mistikte görülür. Onu, Hz. Muhammed’de olduğu kadar, Mevlana’da da canlı buluruz; çünkü Mevlana bir mistiktir, fakat ciddi bir estetik hayat ortaya koyan bir mistiktir. Keza, Ahmed Yesevî ile Yunus Emre gibi Anadolu mutasavvıfları, tamamiyle mistik olan faaliyetlerinde bu mistik faaliyete yardım eden bir estetik hayat karışımı sergilediler. (Topçu, 2016b: s.172)

-Gerçekte sanat, hayal gücümün kucaklayabildiği bütün hayat şekillerinin yaşama iradesinden ibarettir; bir başka ifadeyle o benim irademin bir hareketi, bütün hareket iradelerinin benlikte özümsemesi amacıyla tasavvur haline dönüşmesi demek olan harekettir. (Topçu, 2016b: s.180)

-Sanat, sonlu âlemde ebediyen tatmin bulamayacak olan hareket iradesinin sonsuzluk hülyasından tatmin aramak için hayal gücüne dönüşmesidir. (Topçu, 2016b: s.180) Sayfa 125, 126, 129, 163, 164, 168, 172, 180’de sanat kavramı diğer eserlerde ele alındığı gibi

alınmıştır. Sanatın insan ruhuna iyi gelen yönleri sıralanmıştır. Toplumsal düzen açısından sanatın önemine değinen yazar, sanatı hayal gücünün kapılarını açan bir anahtar gibi görmektedir.

-Batı'nın Beethoven, Goethe, Lamartine ve Hugo gibi hiç ölmeyecek çocukları, ruh dünyasında ebedî gençlik aşısı yaptılar; yeryüzüne ümit, aşk ve iman ışıklarını serptiler. (Topçu, 2016c: s.19) Sanatın ruhu gençleştirdiği fikri savunulmuştur.

-Herhalde bir gün doğmasını beklediğimiz Anadolu romantizminin dini temel ve ruhu tasavvufta barınan İslâm; ahlâkıaşk ve fedakârlık; sanatının temeli Anadolu'nun destanları, masalları ve halk türküleridir. (Topçu, 2016c: s.89)

-Yeni bir ilim, sanat, ahlâk ve din dünyasına ait zirvelerdir. Yeni bir ilim cereyanının açılması, bir sanat eserine hazırlık veya bir estetik anlayışının belirmesi, bir ahlâk iradesinin yayılması veya dinî bir hayata seferberlik veyahut dinde tam nüfuz edici bir anlayış, bir idealin doğması demektir. (Topçu,2016c: s.89)

-İlkokulda olduğu gibi, orta ve lise sınıflarında da çocuğun ruhunu hakikat idealine kavuşturucu aşktan ibaret olan enerjiyi harekete geçirecek en güzel vasıta musıkîdir. Bunun için bütün ilk ve orta öğretim yapan mekteplerde, sabahları derse başlamadan önce, kısa bir zaman için bütün talebeye, insan ruhunun ulviyete tırmanışını terennüm eden musıkî dinletilmeli; sınırlara, ruhlar böyle ilâhî iksir ile yıkanıp temizlendikten sonra girilmelidir. (Topçu,2016c: s.113)

-Bugün ahlâkî kültür diyebileceğimiz çalışmaların başındaki musiki terbiyesi yer almalıdır. Yalnız çocuklar değil, bütün cemiyetimiz bu terbiyeye şiddetle muhtaç durumda bulunuyor. (Topçu,2016c: 113)

-Liselerin son üç sınıflarında, öğretimin gayesi artık ilimlere, sanatlara hazırlık yapmaktır. (Topçu,2016c: 133)

-Edebiyat okuduğu halde ancak okuduğu şairleri sevebilen genç sadece şiir ezberlemiş sadece sevgi ezberlemiş demektir. Edebiyat ve felsefe derslerinin verebildiği hakikî sevgi ise insanda insani ve kâinatı tekrar yaratan sevgidir. (Topçu,2016c: 134) Sayfa 89, 113, 133 ve 134'te okullarda verilen sanat eğitiminin öğrenciye kazandıracığı beceriler üzerinde durulmuştur. Okullarda musıkî dersinin olmasının öğrencinin ruhsal gelişimi açısından önemli olacağı tespit edilmiştir.

-Herkes oraya bakıyor. Musîkî hazin bir şeyin asıl kaybolanın ve arananın, asıl gözlerin çevrildiği şeyin sanki sadece hayalini aksettiriyor. (Topçu, 2016ç: s.99)

-Bu ses, bu perişanlık onu söylüyor; o gidenin son bir defa söylenmek için bıraktığı ümitsiz feryadını acıklı vasiyetini anlatıyor. (Topçu, 2016ç: s.99)

-Kasabanın minarelerinde, enginlere ve bu sabah göklerinin boşluklarına dağılan bir nefes gibi nefes gibi hazin hazin ezanlar okunuyordu. (Topçu, 2016ç: s.103)

-Bu sükût, bu taşlar, bu başka bir dünyanın görüldüğü yerde acimizi hüngür hüngür ağlatan Kur'an sesi ruhların gözünü açtığı yerde niyaz ve yalvarışla ürperip bekledikleri âlemin, esrar âlemin, ne müthiş manzarasıydı! (Topçu, 2016ç: s. 121)

-Yaz geceleri ay ışığında uzanan gezintilerin nihayetlendiği, ud nameleriyle karışan mesut kadın seslerinin birleştiği bu ağaç altı sisli ve mehtaplı gecelerde dumanlı yollardan neşeli ve sevdalı ne kadar kafileleri rüyalı gölgesine çekmiştir. (Topçu, 2016ç: s.124) Sayfa 99,103, 121 ve 124'te musikinin önemi hikâyeler içinde örtük bir şekilde anlatılmıştır. Estetik duyguların gelişmesi için toplumun sanat ve sanatçıya önem vermesi gerekmektedir. Sanatın ruhu iyileştirme özelliği düşünüldüğü takdirde sanat bir nevi ruh hastalığının ilacı gibidir.

4.1.1.13. Bilimsellik

Tablo 14. Değer Tablosu- Bilimsellik

Değer: Bilimsellik		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	2	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Felsefe	21	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Kültür ve Medeniyet	11	Doğrudan ve örtük verilmiştir
İsyân Ahlâkı	6	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Türkiye'nin Maarif Dâvası	6	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Reha	-	Değere yer verilmemiştir.
Taşralı	1	Örtük olarak verilmiştir.

Bilimsellik, belli bir amaç ve yöntem ile yeni bilgilere ulaşmaktır. Bilim, toplumların geleceğine yön veren yegâne unsurdur. Bilime kapısını kapatan toplumların yok olması kaçınılmaz bir sondur ve gelişmiş toplumlarda da görülmektedir ki bilim hayatın her alanında önemli yer tutmaktadır. Bilim sayesinde sürekli düşünen ve üreten bir toplumun varlığı da yadsınamaz bir gerçektir.

Tablo13’de bilimsellik değerine 47 kez yer verilmiştir. Felsefe eserinde 21 kez, Kültür ve Medeniyet eserinde 11 kez, İsyân Ahlâkı ve Türkiye’nin Maarif Dâvası eserinde 6 kez, Ahlâk eserinde 2 kez, Taşralı eserinde 1 kez yer verilmiştir. Reha adlı romanda ise bilimsellik değerine yer verilmemiştir. En fazla değer Felsefe kitabında olması bu kitabın biraz daha bilimsel olduğunu göstermektedir. Hacim olarak dar olan bu kitap bilimsellik temelleri üzerine kurulmuştur.

Nurettin Topçu bilimsellik değeri ile ilgili şu hususları ana fikir olarak eserlerinde vermiştir. Eserler incelendiğinde yazar bilimin peşinden gitmiştir. O, bilime karşı değildir, onun karşı olduğu şey Batı’nın bilimini almak için yola çıkarken bilim yerine kültürünü alıp toplumun öz benliğinden kopmasıdır. Bu durumla ilgili sürekli bir isyan halindedir. Milli kültürün korunup sağlam temeller üzerinde bilim yapılması gerektiğini savunmuştur. Okulların ve üniversitelerin bilim yuvası olmaktan çıktığını üzülererek dile getirdiği gibi bu girdaptan nasıl kurtulacağına dair örnekler de vermektedir. Olumsuz örneklerle bireyleri bilinçlendirme çabasıdır.

Nurettin Topçu’nun incelenen eserlerinde bilimsellik değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Her ilmin gayesi, kendi konusu olan olayların sebebini bulmak onu anlamaktır, bu sebebi başkalarına da anlatmak, onu açıklamaktır. Yağmurun yağmasıyla suyun kaynamasındaki sebepleri bulmak, bu olayları anlamaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.21)

-Ahlâkın kendine özel konusu ve metotları vardır. O da bir ilimdir. Ancak ideali araştırması ve kaideleri ortaya koyması bakımından öbür ilimlerden ayrılır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.23) Bilim, deney yöntemi ile kesin bilgiye ulaşma durumudur.

-Mesela biyolojide bitkiler hakkında bir ilim araştırması yapılırken, şu veya bu şehirde veya filan bahçedeki bilgilere ait ayrı bilgiler ortaya koyulmaz. Belki bitkiler hakkında birçok araştırmalar yapıldıktan sonra, bunların müşterek karakterlere sahip olanları

gruplar halinde ayrılır ve bu grupların özel karakterleri belirtilir. Sahip olduğumuz bilgi, bu gruplara girebilen bütün bilgilerin genel bilgisidir, falan ya da filan özel bitkinin bilgisi değildir. Aynı zamanda ilim bilgisi objektiftir yani onu elde eden insanın yönsemeleriyle alakasızdır, yalnız kendi konusunu teşkil eden eşyanın karakterlerini ortaya koyucudur. (Topçu,2015: s.10)

-Düzensiz bilgidен bu karakterle ayrılan ilim bilgisi de evvelkinden daha mükemmel şekilde insanın kainattan faydalanmasını sağlayıcıdır. Bu sonucu ulaştıran, her ilmim ortaya koyduğu teknik yani tatbikattır. (Topçu,2015: s.10)

-Felsefeye gelince; o bütün bilgilerimizin üzerinde kurulmakla beraber hepsinden daha çok genelliğe sahiptir. Her ilmin kendi konusu alanında ayrı ayrı sonuçlara vardığını biliyoruz. Felsefe bu sonuçların hepsini birleştiricidir. Ancak ilimlerin deneylerle elde ettiği sonuçları felsefe akılla birleştirir. Onun çalışma sahası deneylerin dışında kalır. Deneylerin sahasını içeri alan halka daha geniş bir yer teşkil eder. Mesela madde hakkında felsefi görüş ortaya koyacağız. Yapacağımız felsefe fizik âlemin yapısını araştırmak olsun. Bunu araştırırken fizik ilminin çeşitli bölümlerinden elde ettiğimiz bilgileri; madde üzerinde yapılan deneyin şartları, ısı, ışık, ses gibi çeşitli olayları doğuran sebeplerin aynı oluşu, bütün deneylerin dayandığı fizik kanunlarının deneye dayandıkları, ilâh... gibi ve daha çok fizik bilgilerimizi zihinde toplayarak bu bütünüün içinde münasebetler kurmak suretiyle evvelki bilgilerimizin hepsinden daha daha genel bir bilgi elde edeceğiz. (Topçu,2015: s.10-11)

-Fransız ihtilâli hakkında tarih ilminin ortaya koyduğu bilgiler vardır. Tarih ilminin bu hususta öğrettiklerini birleştirip zihinde bunlardan bir takım sonuçlar çıkartmak da mümkündür. (Topçu, 2015: s.11)

-İnsan hakkında biyoloji ve ruh biliminin ortaya koyduğu pek geniş ilmi bilgiler vardır. (Topçu, 2015: s.11)

-Bilgilerimizin her sahasında felsefi düşüncüler ortaya konabilir. İlimlerin deneylerle ve ayrı ayrı varlıklar serisi hakkında bilgiler elde etmesine mukabil, felsefe akıl yoluyla bunları birleştirerek bütün ilimlerinkinden daha genel sonuçlara doğru götürür. (Topçu, 2015: s.12)

-Yalnız filozof, yapacağı sentezin öğelerini hayal gücünden değil, ilimlerden almaktadır. (Topçu, 2015: s.12)

-İlimler deney metodunu ve onun çeşitli şekillerini kullandıkları halde felsefe, deneyin verilerine dayanmakla beraber, deney dışında düşünme ve akıl yürütme metodunu kullanır. (Topçu, 2015: s.12-13)

-İlimler, kesinliği herkes tarafından kabul edilebilen sonuçlara ulaşırlar. Onlardaki kesinlik deneyle kontrol edilebilir. (Topçu, 2015: s.14)

-Sonra ilimler, felsefenin açtığı bu yollarda deney kullanarak sondajlar yapmak suretiyle, kendi hakikatlarını elde ediyorlar. (Topçu,2015: s.15)

-Zira ilimlerin deneyle elde ettiği sonuçlara dayanmaktadır. (Topçu,2015: s.15)

-Felsefe ilimleri arkasından sürüklüyor. İlimin araştırmalarını deneyin sınırları dışında devam ettiriyor ve orada ilimlere yeni araştırma sahaları buluyor. Düşüncemiz yalnız deneyin tatbik edildiği sahanın içinde kalmaya mahkûm olsaydı, ilimler sahalarını genişletemeyerek dar sınırların arasında ancak mahdut konulara bağlanacaklardı. Halbuki bu böyle olmuyor. Felsefi görüşler, deneylerin ilerisine geçerek insanlığın tefekkürüne büyük yollar açıyorlar. (Topçu,2015: s.15)

-Felsefe, ilimlerin tenkidini yapar ve onlardan çıkarılan sonuçları sıraya koyar. İlimler arasındaki bağlantıları belirtir. (Topçu,2015: s.15)

-Eski Yunan'da başka yerlerde benzeri görülmeyen bir içtimai olay meydana geldi. Düşünce tarihinde Yunan Harikası adı verilen bu olay, Yunan'a gelinceye kadar, insan düşüncesinin mahsulü olan bütün fikirlerin sihirle karışık bir halde yaşanmış olmalarından sonra, Yunanistan'da bu düşüncelere karışmış bulunan sihre ait öğelerin onlardan sıyrılıp atılarak sırf aklî bilgilerin meydana çıkmış olmasıdır. (Topçu,2015: s.23)

-İslâm dininin esaslarını Aristo mantığıyla ispata çalıştılar. (Topçu,2015: s.26)

-XVIII. Asırda Almanya'da Kant felsefesi düşüncesi, eşyanın gerçek yapısını araştırmaktan vaz geçerek, aklın kendi yapısını ve işleyişini, neyi tanıyıp neleri tanımaya iktidarsız olduğunu araştırma sahasına çevirdi. (Topçu,2015: s.28)

-Comte'a göre eşyanın akıl tarafından gerçek olarak tanınması mümkün değildir. Çünkü akıl, duyuların deneyleri dışına çıktığı zaman çelişik sistemler ortaya koyucudur. Ancak, deney, zihnimizi çelişmelerden koruyabilir. Deney, bize olması lazım geleni değil, olan şeyi tanıtmaktadır. (Topçu,2015: s.34)

-Pozitivistler, hakikati tanıtma vasıtası olarak deney kabul ediyorlar. Yeni felsefe anlayışı da deneyi ele alıyor. Ancak pozitivistler, sade duyguların deneyini kabul ettikleri halde pozitivistler, sade duyguların deneyini kabul ettikleri halde Bergsoncular, psikolojik ve mistik deneyi felsefede gerçeğe götüren vasıta olarak tanımaktadırlar. (Topçu,2015: s.35)

-Yeni pozitivistlerin araştırma metodunda son söz daima akla aittir. Ruhu tanımak için içsek denemeler yapıldıktan sonra, bu denemeden elde edilen ve maddenin karakterleriyle büsbütün alâkasız olan olayların maddi olmayan bir dünyaya ait olduğu neticesini akılla çıkarıyoruz. (Topçu,2015: s.35-36)

-Akıl, sebep araştırma yetisidir. Bir olayın sebebini göstermek onu açıklamak demektir. (Topçu,2015: s.49)

-Modern felsefede görgücülüğü kuran, XVII. asrın İngiliz filozoflarından Locke'dur. Locke'a göre, insanda doğuştan hiçbir bilgi yoktur. Bütün bilgilerimiz, duyurularla bilincin denemelerinden çıkarılmıştır. (Topçu,2015: s.62)

-Pozitivistizm, duygularla yapılan deneylerin ötesinde hakikat araştırmalarının imkânsız olduğunu ve yine duyularla kontrol edilebilen bilgilerden başka kesin bilgimiz bulunmadığını kabul eden felsefe sistemidir. (Topçu,2015:s. 69) Felsefe eserinin 10, 11, 12, 13, 14, 15, 23, 26, 28, 34, 35, 36, 49, 62, 69 numaralı sayfalarında genel olarak bilimsel bilginin önemi vurgulanmıştır. Deney yöntemi ile elde edilen bilgilerin kesin sonuçlar vermesi bilginin güvenilirliğini arttırmaktadır. Yazar, bilimsel bilgi sayesinde insanların kâinattan daha rahat faydalandığını ifade etmektedir. Felsefe ilmine de atıfta bulunan yazar felsefe ilminin insanları peşinden sürüklediğini düşünmektedir. Hatta bilimsel olarak deney yöntemi ile elde edilen verilerin daha sonra felsefe ile genişletilerek akıl metotlarıyla kullanıldığı görülmektedir.

- İlim dediğimiz, kâinatı tanıma aşkımızın çocuğu olan teknik, kültürün zaruri bir neticesidir, demiştik. Teknik, ilimlerden doğarak sanatlardan faydalanmasını da bilir. Onlarla el ele verir. Bize kâinatı daima sevimli yapar. Onda gittikçe artan başarımızı ve ona hâkimiyetimizi temin eder. Böylelikle o kültürden ibaret olan ruhumuzu kayıran vücudumuz gibidir. (Topçu, 2018: s.23)

-Hakikat aşkını duymuş nesiller yetiştirmeden, insan hayatının değerine dair bir cümle öğretmenden, ilmin meyveleri olan, hakikatin yemişleri olan teknik vasıtaları memlekete

doldurduk. Netice ne oldu? Memleketin büyük kütlesi adeta mağara devrinin hayatını yaşarken iki şehir teknik harman haline getirildi. (Topçu, 2018: s.24)

-İkinci zaruret, kültürümüzün çocuğu olan tekniğin, kültürün ötesine geçmesi, onun hâkimiyetini tanımış olmasıdır. Bu bizzat ilmin zaruretidir. (Topçu, 2018: s.25)

-Kendisine akıl emanet edilen insan, kendi üzerine katlanarak şahlanan bir dalga gibi kendi varlığını temaşaya kalkmış, hem kendi hamlesinin sahibi hem de onun seyircisi olabilmiştir. Ve günün birinde kendi hamlesinin dizginlerini eline alabilmiş, onu düzenleyecek iktidara ulaşmıştır. İşte bu iktidara ilim diyoruz. (Topçu, 2018: s.36)

-Biz batının iki şeyin, yanlış anladık; iki yüzünü tersinden gördük. İlmini ve ahlâkını. Batılaşmak isterken onun ilmini alıp ahlâkını almamak kararını verdik. İlimle ahlâkın aynı kökten çıktıklarını bilemedik. (Topçu, 2018: s.37)

-İlim, ruh için süt gibi gıdadır: onun ilk ve son gıdasıdır. Onu küçük yaşta almayan ruhlar kemik hastalığına tutulabilirler. (Topçu, 2018: s.47)

-Bir kısmı cidden değerli olan ilim adamlarımızın varlığı yanında bazı profesörlerin ve ordinaryüslerin şahsî tetkik veya görüş mahsulü eserleri yoktur. Üniversite orta öğretim için bile yetiştirici ve ilmî değerde eserler ortaya koymaktadır. (Topçu, 2018: s. 85)

-Üniversite elemanlarının hazırladığı lise kitapları ilmî değerden mahrum, sade ezberlenmeye mahsus ve hatalarla dopdolu kitaplardır. (Topçu, 2018: s.85)

-Her fakültenin kütüphanesinde yazılan yüzlerce doktora ve doçentlik tezi, üniversitenin ilmî seviyesini belirtmeye kâfi vesikalardır. (Topçu, 2018: s.85)

-Üniversite, eline aldığı sınıf kitaplarının dışına çıkabilen lise ve ortaokul öğretmeni yetiştiremiyor. Lise programları öğretim metotları hiçbir zaman alâkadar olmamış ve bu hususlarda fikir vermemiştir. Esasen kendisinin metot zihniyeti yoktur. (Topçu, 2018: s.88)

-İlim kitaplarla aktarılır. İlim zihniyeti ise ancak ruhlarda bu aşığı vermeye muktedir olan ve önceden ahlâkî hazırlık isteyen hakikat imanından doğma bir cevherdir. (Topçu, 2018: s.147) Sayfa 23, 24, 25, 36, 37, 47, 85, 88, 147’de bilimsellik değeri ilim ile birlikte anılmaktadır. İnsanların kâinatı tanıma merakından dolayı teknik ilimler doğmuştur. Bu ilimler zamanla felsefenin bir parçası olma yönündedir. Daha önceden de dediğimiz gibi bilimsel bilgi insanı akıl ile karar vermeye zorlamaktadır.

-Ahlâkî harekete gelince, o ancak ilmî hareketten hareketle araştırılmalıdır. Çünkü ahlâkî hakikat bunun ya sonuç ya da gayesidir... Buna göre ahlâkın konusu kötülük ve fazileti ortaya çıkartmak değil, bunların hangi şartlarda gözüksüklerini tespit etmektir. Onun ulaştığı sonuç şu: ‘Hayatı bilim yönetmelidir.’ ‘Kendiliğinden yegâne gerçeklik olduğu gibi, bizde de yegâne gerçek olan şey, zekâ ile anlaşılabilir.’ (Topçu, 2016b: s.51)

-Bilim, pragmatisttir. Gayesi tabiat olaylarıyla bizim aramızda uyum sağlayarak, onların unsurları üzerinde hâkimiyet tesis etmek ve bizi ‘tabiatın hükümranlığına’ yükseltmektir. (Topçu, 2016b: s.51)

-H. Poincare’ye göre bilim bize bir çeşit uygunluk sağlamaya çalışır. Bilimdeki postüla ve hipotezler zihnin, dâima daha basit unsurlara yönelir. Filozof L. Roy’ya göre de ilmi zekâ kullanmaya elverişli sonuçları araştırır. Ve, o bu gayeye ulaşmak için, gerçekliği parçalara ayırır. Onu, duyurur verilerden hareketle ve ondan yararlanmak gayesiyle şemalaştırır, soyut çerçeveler içine yerleştirir. Gerçeklikten âlet yapmaya yeltenir. Her ilmî disiplinin kendine has bir uygulaması, bir teknik faaliyeti vardır. (Topçu,2016b: s.51-52)

-Bilim görevi, tabiatı tanzim etmek ve ondan akla uygun münasebetler kurmaktır. Bilim, tabiatın şemalar haline konulmasıdır; böylece duyulur verilerin nizamını sağlar. (Topçu, 2016b: s.130)

- Bilim gayecidir. Gidiş istikameti insanlığın yarınına bağlıdır. Her ilmî disiplinin kendine has ve konusu tarafından belirlenmiş olan bir uygulaması vardır. Bilim, duyumun verilerini tanzim etmek suretiyle onları kesin bir ifade şekline bağlar. (Topçu, 2016b: s.130)

-Bilim, kurulmuş formüller ve yerleşik münasebetler şeklindeki bir beşerî bilginin sadece neticelerini kullanır. (Topçu, 2016b: s.131)

-Uzviyetten ilme, ilimden felsefeye, felsefeden sanata ve ahlâka ve nihayet dine yükselmemiz lâzımdır. Böyle adım adım yürüyüş, hasta, hem de şaşkın bir nesli Allah’a götüren yolda yeniden canlandırabilir. Bu iş maarif işidir ve bir neslin kurtuluşunu ancak maarifinin yükselmesinde aramak lâzımdır. ((Topçu,2016c: s.29)

-İlkokulda ahlâk eğitimi hemen hemen sıfıra inerek yerine hayat bilgisi veriliyor. Liseler zamanla fen lisesi haline getirilmektedir. Üniversitenin edebiyat fakültesinin seviyesi asrın başındaki idadîlerin seviyesine düşmüştür. (Topçu, 2016c: s.32)

-Bugün edebiyatımızı hakkıyla bilen birini bulmak veya böyle birinin yetişmesini beklemek hayâl oluyor. (Topçu, 2016c: s.32)

-Öğretime, keyfiyet değil, kemiyet değeri verildi. Çok sayıda mektep açmak, diploma dağıtmak yarışı, öğretimi cansız ve kansız bıraktı. Okuma yazma bilenlerin sayısı arttırılmadıkça öğretim değerinden kaybetti. İlim ideali kemiyetçi halk eğitime feda edildi. (Topçu, 2016c: s.99)

-Her şeyden evvel memlekette ilim esaslarına dayanan tarafsız ve tam bir tarih kültürünün geniş bir neşriyata bağlanması ve mekteplerde büyük önemde yer tutması lâzımdır. (Topçu, 2016c: s.195-196)

- O da ilim ve hakikat sevgisinin her şeye üstün olduğu, aslâ hurafeden ibaret olmayan dinin ilimden ve akıldan ayrılmayacağı inancının köylülere aşılmasıydı. (Topçu, 2017: s.148)

4.1.1.14. Eşitlik

Eşitlik, yasalar karşısında herkesin eşit olması, kimsenin kimseden üstün olmaması durumu diye tanımlayabiliriz. Toplumu meydana getiren bireylerin eşit hak ve hürriyetlere sahip olması durumudur.

Tablo 15. Değer Tablosu- Eşitlik

Değer: Eşitlik		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	28	Doğrudan fakat çoğu yerde örtük verilmiştir
Felsefe	2	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Kültür ve Medeniyet	3	Doğrudan ve örtük verilmiştir
İsyan Ahlâkı	3	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Türkiye'nin Maarif Dâvası	2	Doğrudan ve örtük verilmiştir
Reha	-	Değere yer verilmemiştir.
Taşralı	4	Doğrudan ve örtük verilmiştir

Tablo 15’de eşitlik değerine 42 kez yer verilmiştir. Ahlâk eserinde 28 kez, Taşralı eserinde 4 kez, Kültür ve Medeniyet ve İsyan Ahlâkı eserinde 3 kez, Felsefe ve Türkiye’nin Maarif Dâvası eserinde 2 kez yer verilmiştir. Reha adlı eserde bu değere yer verilmemiştir. Ahlâk eserinde eşitlik ilkesinden çok yerde örtük ve doğrudan olarak bahsedilmiştir. Genel olarak eserlerde eşitlik ilkesi kanunlar karşısında herkesin eşit olduğu ve kimsenin kimseden üstün olmadığını tekrar edilmesiyle anlatılmıştır. Hiçbir makamın üstünlük taşımadığını ve Allah katında herkesin eşit olduğunu örneklerle dile getirilmiştir.

Nurettin Topçu’nun incelenen eserlerinde eşitlik değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u aldıktan sonra bu şehrin Rum halkına çok iyi davrandı. Onlara imtiyazlar verdi. Dileklerini benimsedi ve onları bazen vergilerden affetti. Bu büyüklüğü karşısında Rumlar onu çok sevdiler. Daha fethin ikinci yıllarında Türkleri İstanbul’dan çıkartmak ve Bizans’ı kurtarmak için, Avrupa’da Paris şehri etrafında Hıristiyan milletlerin katıldığı bir Haçlı ordusu hazırlanıyordu. Bundan Türk sultanı telaşlanmadı. Çünkü o, af yolu ile Bizanslıların kalbini kazanmıştı. İstanbul’dan Paris’e koşup giden piskoposlar heyeti, haçlıları şu sözleri ile şaşırttılar ve emellerinden vaz geçirdiler:

“sakın bizi kurtarmak için Türklerle harbe gelmeyin. Bizi karşınızda bulursunuz. Biz Türk padişahı ile çok iyi anlaştık. Onunla yaşamak istiyoruz.” Bu olay ruh kuvvetinin kılıç kuvvetine, hiçbir ölçüye vurulamayacak kadar üstünlüğünü göstermektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.34) Yazar, eşitlik değerini tarihi bir olay ile anlatmaya çalışmaktadır.

-İnsan olarak herkesin aynı izzetinefse sahip olması gereklidir. Lâkin herkesin şerefi aynı değildir. Toplumda yeri yüksekte bulunurlar, öbürlerinden daha çok şerefli sayılırlar. Bir işçi ile doktorun şerefi aynı sayılmaz. Şerefin ölçüsü, insanın toplumdaki yeridir. O bize toplumdandır gelir. İzzetinefis gibi ferdin ruh yapısından doğmaz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.48)

-Toplum hayatında hürriyetimizin kullanılmasına gelince, ‘insan hareketlerinde hürdür’ demek, her istediğini yapabilir demek değildir. Her ferdin hürriyeti başka insanların hürriyeti ile sınırlandırılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.77) Sayfa 48 ve 77’de bahsi geçen eşitlik değerinde sınıfsal farklılıklar ve hürriyet kavramında söz edilmektedir. Yazara göre insanların değerleri sahip oldukları statüye göre değişmektedir. Statü, bireylerin izzetinefsi

gibi doğuştan gelmemekle birlikte toplumun biçtiği ve insanları kategorilere ayıran bir uygulamadır. Bu durum eşitlik ilkesine ters bir durumdur. Eşitlik ilkesinin ana konusu bireylerin her şartta birbirine denk olmasıdır.

-Toplum içinde yaşayan insanın birtakım hürriyetleri vardır. Bunların başlıcaları: okuma ve öğrenme, meslek seçme, para kazanma, aile kurma, seyahat yapma, ibadet etme... gibi insana özel olan haklardır. Ancak bu haklarını serbestçe kullanırken başka insanların da bu alanlarda sahip oldukları hürriyetlerini engellemeye mecburum. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.77)

-Bu hal gösteriyor ki toplum içinde hiçbir insan mutlak hürriyete, yani her istediğini yapma hürriyetine sahip değildir. Her ferdin hürriyeti başkalarının hürriyetiyle çatışabilir. Vatandaş ve insan olarak hepimizin başta gelen ödevi, vatandaşlarımızın ve başka insanların hürriyetlerini yaşatabilmeleri için çalışmak ve bunun için gerekirse kendi hürriyetimizden feda etmektir. . (Topçu, Ahlâk, 2016: s.78)

-Toplum içinde insanın hürriyeti mutlak değil, sınırlıdır; her ferdin hürriyeti başkalarının hürriyetiyle sınırlandırılmıştır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.78)

-Ancak bu örneklerde görüldüğü gibi bir hükmün değer hükmü olabilmesi için bizim istek ve duygularımızın ifadesi olması yetmiyor. Aynı zamanda bu hükmün bir toplumun bütün fertleri tarafından aynı şekilde kabul edilmiş olması lâzımdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.90)

-Yaradılışımızın bize bağışladığı haklardan eşit olarak faydalanmamız akla uygun gelmektedir. Hepimiz insanız aynı şekilde doğar, aynı şartlar içinde yaşar ve ölüme doğru aynı emellerle gideriz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.78)

-Yaradılışımızın bize bağışladığı haklardan eşit olarak faydalanmamız akla uygun gelmektedir. Hepimiz insanız aynı şekilde doğar, aynı şartlar içinde yaşar ve ölüme doğru aynı emellerle gideriz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.94)

-Geçmiş zamanların yaşayışına bakılacak olursa insanlar arasında her zaman eşitsizlik bulunduğu görülür. Kuvvet ayrılıkları, dünya nimetlerini paylaşmada üstün kuvvetlilere imtiyaz bağlamış ve kuvvetliler her zaman zayıfları ezme imkânını aramışlardır. Kuvvet ayrılığının bu eşitsizlik uçurumunu, birçokları kader ayrılığı diye açıklamaya çalışmışlarsa da insan zekâsının ve kültürün gelişmesiyle bu uçurum zaman zaman az çok kapatılmış ve eşitliğe doğru atılan adımlar olmuştur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.94-95)

-Önce Hristiyan ve İslâm dinleri, insanlığa eşitlik fikirlerini getirmiş ve yeryüzüne yaymışken ihtirasların önüne geçilmez baskısı ile insanlar tekrar zorba-esir düzenine dönüş hareketleri yapmışlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.95)

-İlkçağın bütün sitelerinde, her yerde başka temellere dayanmakla beraber, sosyal sınıf ayrılıkları görülmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.95)

-Ortaçağın derebeylik rejiminde yine sınıf ayrılıkları görülüyor. Halk, başlarına geçerek kendilerini idare eden şövalyelere esir gibi bağlanıyordu. Şövalyelerin hesabına ve yine onların topraklarında çalışıyorlar ve toprakla beraber üstünde çalışan insanlar da satılıyordu. Hayatları da şövalyenin iradesine bağlı idi. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.95-96)

-İnsanın insana esir oluşu bundan sonra da daha yüzyıllarca yeryüzünde tabii karşılandı. Sonraki yüz yıllarda da hür insanların esirleri eşya gibi kullandıkları ve öylece sattıkları görüldü. Ancak insan iradesine saygı duygusu geliştikten sonra esirliğin, yaratıkların ulusu olan insana yakışmadığı görüldü ve esirlik ortadan kalktı. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.96)

-Yeniçağda, insanlığın vicdanını kanatan bu hal ortadan kalkmakla beraber, yine eski toplumsal inançların tortusu halinde asiller ve halk sınıflarının ayrıldığını görüyoruz. Zenginler, toprak ve mal sahipleri, din adamlarıyla birlikte asiller sınıfını meydana getirirlerken bütün çalışan eller halk sınıfını kurmuş durumda idi. XVII. yüzyılın sonunda Fransız İnkılâbı toplumdaki sınıf ayrılıklarını ortadan kaldırdı. Ve bir ahlâk ilkesi olan eşitliğin temelini kurdu. İhtilalin bildirisinde, “Bütün insanlar kanun karşısında hür ve eşittirler” deniliyordu. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.96)

-XVIII. Yüzyıl yazarlarının (Rousseau, Voltaire, Montesqieu gibi) eşitlik ilkesini bir insanlık davası halinde ele almaları ve işlemleri bu yüzyılın şuurunu geliştirmiş ve eşitlik iradesinin doğmasına başta gelen sebep olmuştur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.96)

-Kalabalıklaşan şehirlerde yaşayan insanlardan her birinin hangi sınıfa bağlı oldukları bilinemediğinden, kendilerine karşı gerekli saygı hareketleri (selamlama, önünde eğilme gibi) yapılamayarak sınıf ayrılıkları azar azar silindi. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.97)

-Demokrasi rejiminde her ferdin, idare edicilerle büyük denilenleri yakından görüp tanıyabilmesi, eski devirlerde onlar hakkında hayallerde yaşanan büyüklük vehmini ortadan kaldırdı. Halk, onlarında kendileri gibi olduklarını ve bazen, hırsları yüzünden, daha da düşkün halleri bulunduğunu görünce artık saygı duymadı. Böylelikle sınıflar arasındaki, sadece bir vehme dayanan duvar yıkıldı. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.97)

-Her şeyden önce bütün insanların kendimizle aynı haklara sahip olduklarını unutmamalıyız. Kendimiz için özlediğimiz hakları başkalarının da elde etmesine çalışmamız gereklidir. Böyle bir çalışma ancak insanlık sevgisini geliştirir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.97)

-Geçmiş zamanların büyük zalimleri kuvvetli olmasaydılar, yaptıkları zulmü yapabilir miydiler? Onlara bu kuvvet üstünlüğünü sunan, kimini kral, kimini imparator, kimini şövalye yapan sosyal düzen, eşitsizliğin hak olduğu inancına dayanıyordu. Geçmiş devirlerin yanlış inancından kalan bu artığı, hak diye kullananlar daima olmuştur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.98)

-Bugünkü eşitsizliği ortadan kaldırma ve insanlığı yeryüzünün cennet hayatına kavuşturmak için her şeyden önce cemiyet içinde eşitsizliğin zorunlu ve haklı olduğu yolundaki inançların ortadan kalkarak bir insanlık kültürünün doğması ve insan sevgisinin, din ile ahlâkın elele vermesiyle bütün insanların kalbine sindirilmesi lâzımdır. (Topçu, Ahlâk, 2016:s. 98)

-İnsanlığın tabii hakkı olan eşitlik, yüzyıllar içinde gerçekleşen bir ideal olarak yaşatıldı. İlkçağ sitelerinde sosyal sınıf ayrılıkları vardı. Eşitlik bilinmiyordu. Eşitlik fikirleri, Fransız İnkılâbı ile dünyaya yayıldı. Büyük sanayi, yeni bir sınıf düzeni ortaya çıkardı. Eşitliğin insanlığa mutluluk getirici gelişmesi, ruh ve ahlâk alanında yapılacak aşı ve olgunlaşma ile gerçekleşecektir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.98)

-Hakkın ölçüsü, eşitlik temeli üstüne oturtulan kabiliyetlerle ihtiyaçlardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.102)

-Merhamet veya acımak, başkasının iyiliğini istemektir. Canlı varlığın acı çekmesi, yüksek değerine inandığımız insanın, düşünen ve seven varlığın bizim sahip olduğumuz haklara hürriyetlerinden mahrum oluşu, bizde merhamet duygusunu yaratıyor. Başkalarının bizle aynı haklara sahip olmayışından acı duyuyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.103)

-Başkalarının bizimle eşit haklara sahip olmayışından acı duyuyoruz. Onları bu halden kurtarmak istiyoruz. İyiliği emreden vicdanın yarattığı bu duygu bizi adalet yolunda harekete geçirmektedir. Böylece merhamet, adaletin kaynağı olmuş oluyor. Adalet, onun akıl ölçüsüne girmiş sonucudur. Merhamet, akılda adalet olunca onun hareketi, eşitliğin hizasını bulunca sona erer. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.103)

-İnsanların hür oluşu ona, toplum içinde yalnız kendi isteklerine uyararak yaşamaya hak kazandırmaz. Hürriyetimiz sınırsız değildir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.112)

-Bizim hürriyetimiz, başkalarının bizimle eşit olmaları idealinin hizmetine girmiş oluyor. Kendi sahip olduğumuz hürriyet hakkı, biz de başkalarının bizimle eşit olmaları için çalışma ödevini doğurmalıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.217)

-Demokrasi, hürriyet ve eşitlik ilkelerine dayanır; bir ahlâk rejimidir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.217) Sayfa 77, 78, 94, 95, 96, 97, 98, 102, 103, 112, 217’de genel olarak eşitlik ilkesi aynı şekilde ele alınmıştır. Eşitlik, yazara göre herkesin aynı haklara sahip olmasıdır. Hürriyetler, sınıfsal farklılıklara göre kısıtlanamaz böyle bir uygulamanın kabul edilemeyeceğini dile getiren yazar bunu bir insanlık suçu olarak nitelendirmektedir. Ekseriyetle hürriyet ve sınıfsal farklardan bahsedilen eşitlik değeri yazarın hassasiyetini gün yüzüne çıkartmıştır

-Hiçbir kimseye, hiçbir meclise tâbi olmayan bir hükümdarın hâkimiyeti mutlaktır. Birim diye kabul edilen şeye bağlılığı olmadan sıfır mutlaktır. (Topçu,2015:s. 44)

-Günün birinde sanayi hayatı ne hal alacaktır? Bunu da şimdiden kestirebiliriz. Yüzlerce köylü halkı iş sahasından mahrum, kahvelere tıkmış, yurt dışına çalışmaya gitmek için sıra beklerken parti münakaşalarıyla ömürlerini geçirsün ve yüzlerce köyün tüketim kabiliyeti büyük şehrin bir gazinosu kadar da olmasın! Ve koca Anadolu asırlarca bir İstanbul’a hizmetçi hazırlasın! Cemaatin yarınki halini bu sahnenin temasından çıkarmak mümkündür. (Topçu, 2018: s.45)

-Bütün insanlara hakları, hak diye verilmelidir. Hakkı olmayanı vermekse, almak gibi haksızlıktır. Birine hak etmediğini alkışla başışlamak; öbürüne, hakkı olanı sadaka diye uzatmak: bu zulmün hesabını Allah bizden soracaktır. (Topçu, 2018: s.72) Dinin gereği olarak eşitlik ilkesine aykırı çalışmalar yapmanın zamanı gelince bir cezası olacağından bahsedilmiştir.

-Bu adalet projesinde toprağın, çalışan eller arasında eşitlikle bölünmesi de zaruret olacaktır. Anadolu’da ağalar tahakkümüne mutlak surette son verilmelidir. Bugün “ciğerlerin benim elimde” der gibi kendi piyasasını kendi keyfiyle ayarlayan doktorluğun ve servet sahiplerinin hazlarına hizmetkâr olan mühendisliğin de millet emrinde çalışması davanın esaslarına dâhildir. (Topçu, 2018: s.72) Tekrardan sınıfsal ayrımcılığın ne kadar yanlış olduğunun anlatıldığı bir bölümdür.

-Bu asillerin ta içinden gelen bir ses onlara şunu ilham etmiştir: İnsanı esaretten kurtararak bizzat insan kılmak gerekir; insanın kendi dünyasını kendi inançlarıyla kurması daha iyidir; tek kelime ile ruhun yücelmesi, insanın yüce varlığa kadar ulaşmak için yükselmesi ve gerçek anlamda kendini onda tanıması lâzımdır. (Topçu, 2016b: s.39)

-Adalet, eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayanır. Bu ilke de dayanışmadan doğar. Dayanışmayı meydana getiren sözleşmeye göre, şartlar bütün fertler için aynıdır. Böyle olunca adalet, sadece sosyal nizamı güvenlik altına alma endişesi taşıyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bu sözleşmeye uymayı ifade etmektedir. (Topçu, 2016b: s.111)

-İyi kurulmuş bir dayanışmanın şartı olması sebebiyle eşitlik, kendi varlığını sağlamak için adalete başvurur. Burada adalet, gerçek bir hareket değil, fakat bütün fertlerin menfaatini gözetten bir hesaptır. (Topçu, 2016b: s.111) Sayfa 39 ve 111’de de yine sınıfsal farklılıklar üzerine konuşulmuş ve fikir beyan edilmiştir.

-İslam adalet istiyor, ama adalet nasıl bir düzen içinde sağlanır? İslâm eşitlik dinidir, lâkin eşitlik hangi rejimin eseri olabilir? Bu meselelerin hiç biri hocanın kafasında yer almıştı. Bu sebepten, yeni devrin eskiyi temelden yıkan garpçılığı, serbestçe ve şiddetle hayata hâkim oldu. (Topçu, 2016c: s.44)

-“Kızlarını okutmayan millet oğullarını manevî öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir. Hüsrana ağlasın!” (Topçu, 2016c: s. 69)

- Hişt. Oturma orada? Doktor çıkacak, bu ne hal. (Topçu, 2017: s.22)

- Çek arabayı oradan, hoca görmesin! (Topçu, 2017: s.22)

- Koca bir doktor, yüzlerce talebe önünde el pençe divan duruyor! Öyle konuşulur mu hiç? Vallahi adamı mahvederler, ne diyon! Arnavut’u falan var mı bunun! Biz neyiz? Ayağı çarıklı ayucuhkar! (Topçu, 2017: s.24)

-Beyninin içine bir bıçak yemişti ve onu en fazla yakan acı, İstanbul’da bu efendilerin hepsinden işittiği “alçak taşralı” sözü idi. (Topçu, 2017: s.27)

4.1.1.15. Dayanışma

Bireylerin bir işi yaparken birbirleriyle sürekli iş birliği içinde olması daha net bir şekilde tanım yapacak olursak; TDK'ye göre dayanışma: “Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt.” (TDK, 2009: s.497) olarak açıklanmıştır.

Tablo 16. Değer Tablosu- Dayanışma

Değer: Dayanışma		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	26	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Felsefe	9	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Kültür ve Medeniyet	6	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	25	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	13	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Reha	4	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.
Taşralı	1	Doğrudan veya örtük olarak verilmiştir.

Tablo 16'da dayanışma değerine 84 kez yer verilmiştir. Ahlâk kitabında 26 kez, İsyan Ahlâkı kitabında 25 kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası kitabında 13 kez, Felsefe kitabında 9 kez, Kültür ve Medeniyet kitabında 6 kez, Reha kitabında 4 kez, Taşralı kitabında 1 kez yer verilmiştir. Ahlâk ve İsyan Ahlâkı kitaplarında dayanışmanın önemine sürekli vurgu yapılmıştır. Bu kitapların konu bakımından dayanışma değerine daha yakın oldukları görülmektedir.

Nurettin Topçu'nun eserlerinde 84 kez yer alan dayanışma değeriyle ilgili verilen ana fikirler ise şu şekildedir. Bir olayda başarıya ulaşmak için, fertlerin birbirine yaklaşması ve birleşmesi gerekmektedir. Başarıya bu şekilde ulaşıldığı gibi adalet ve eşitlik kavramları da bu durumdan beslenip dayanışmadan doğmaktadır. Dayanışma, birlikte yaşamın getirdiği bir zorunluluktur. Bu zorunluluk sayesinde de millet olma bilinci gelişmektedir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde dayanışma değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Hâlbuki insan hiçbir zaman yalnız başına yaşayamaz. Bu sebeple onun başka insanlarla yaşayışında her zaman ahlâkın sözü edilmiştir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.18) Toplumsal düzen kuralları içerisinde kimse yardımsız tek başına yaşayamaz. Bunun imkânsızlığını belirten yazar, insanın sosyal bir varlık olduğunu ve tek başına sosyalleşmeden yaşayamayacağını belirtmiştir.

-Ahlâk araştırmaları medeniyetlerle beraber başlar. Madde dünyasının tanınmasına geçiş, ahlâk bilgisine başlangıç olmuştur. Ahlâk olayının meydana gelişinde Sokrates ve Kant akla, Pascal ve Rousseau duyguya önem veriyor. Sosyologlar onu, toplumun düzeni olarak ele alıyor. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.19)

-Ahlâk olayları ferdi ruhsal varlığından doğmakla beraber, onlarda toplumun da etkisi görülmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.19) Sayfa 19'da Ahlâk konusu toplumun birlik ve beraberliğinden etkilenmektedir. Toplumda var olan bir düzen Ahlâkı olumlu etkiliyorken düzensiz ortamlar ahlâkı olumsuz etkilemektedir.

-Ahlâkın kaideleri, evrensel oldukları bilinen bir takım ilkelerden çıkarılır. Bu ilkeler, adalet, merhamet, ödev...(Topçu, Ahlâk, 2016: s.21)

-Guyau'ya göre sanatla ahlâkın her ikisinin gayesi birdir. İkisi de hayatın bizden taşıp etrafa yayılmasıdır. Varlığımızın taşıp da başkalarına uzanmadığı yerde ne sanat vardır, ne de ahlâk hareketi. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.28) Sanat ve ahlâkın bir dayanışma içerisinde olduğunu savunan yazar iki kavramı birbirinin tamamlayıcısı olarak nitelendirmiştir.

-Ahlâkın sanat çalışmasıyla bağlantısı vardır. Her ikisi de ideali arar, menfaat gözetmez; ikisinde de hürriyet ve yaratıcılık vardır, bizi kendi varlığımızın üstüne yükseltirler. Birçok sanatçının çalışmasında aynı zamanda ahlâkî gaye görülmektedir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.28) Sanat ve ahlâk dayanışması tekrardan gündeme gelmektedir. Ahlâkın gelişmesinde sanatın katkısının yadsınamaz olduğunu anlatılmak istenmiştir.

-Sevincimizi paylaşmak isteri, acılarımızı paylaşmak isteriz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.29) Yazar net bir şekilde duygu paylaşımında dayanışmanın olacağını beyan etmektedir.

-Doğuşu ve evrimi bakımından ilkel toplumlarda din ile ahlâk birbirinden ayrılmamıştı. İlkel insanın davranışlarını düzenleyen, dinin emir ve yasakları idi. Ahlâkın dinden ayrılıp bağımsızlık kazanması, pek ağır giden bir evrimin sonucu olmuştur. İlerlemiş cemiyetlerde

yalnız vicdanın otoritesine dayanan ahlâk kurumu meydana gelmekle beraber ahlâkın, çok defa dayandığı kutsallık kavramı yüzünden dine sınıksı bağı kaldığını görüyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.31)

-Din ile ahlâk hem doğuşları hem de çevrildikleri gaye bakımından birbirleriyle bağlantılıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.35) Yazara göre din ve ahlâk arasında derin bağlar bulunmaktadır. Bu iki kavram birbirini tamamlayan unsurları içinde barındırdığını ifade etmektedir.

-Ahlâki hareket, bir iradenin ortaya koyduğu harekettir. İrade hareketi dört safhadan geçerek meydana gelir. Gaye tasarımı, düşünüp taşınma, karar, yapma. Duygularla davranışlarımızda bazen düşünüp taşınmadan karar veriyoruz. İrade hareketi, itici kuvvetle frenleyici kuvvetin birlikte çalışmalarından doğmaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.61)

-Vicdanımızın hür oluşu, mecburi olan ödevi yaratıcıdır. "Ödevi yapmaya mecburum" demek "onu yapabilirim" demektir. Bu yüzden mecburilik duygusu ahlâkın temeli olmaktadır. Bu duygunun evrimlenmesinde aile ile okulun büyük rolü vardır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.62)

-Ailede ilk ödev, eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinin mutlu olmasına çalışmalarındır. Bu gayeye ulaşmak için elverişli olan planı hazırlamaları ve karşılıklı olarak birbirine saygı duymaları lâzımdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.65)

-Aile yüksek ahlâk okuludur. Orada fertlerin karşılıklı fedakârlıkları en temiz, özgeci duyguların geliştiği görülür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.65)

-Toplum içinde yapılan işbölümüne bağlanmak da ödevlerimizdendir. Özellikle büyük şehirlerde genişleyen ve yaygın hal alan işbölümü, yaşama ihtiyaçlarımızı (yeme, giyinme ve barınma) karşılayan şeylerin her birinin bir insan tarafından hazırlanmasını sağlayacak şekilde işlerin bölünmesidir. Böylelikle elde edilen şeylerin fertler arasında değişimi yapılacaktır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.66)

-İşbölümünün zorunlu sonucu olarak, bir toplum içinde bulunan fertlerin karşılıklı olarak birbirine bağlandıklarını görüyoruz. Buna dayanışma denir. Dayanışma, fertleri birbirine bağlar ve bütünüün hayatından onların her birini sorumlu yapar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.67)

-İşbölümü ise, toplum hayatının temelidir. Toplumsal yaşayış onun eseridir. Bu yüzden işbölümü ile dayanışma, toplumsal yaşamın temeli olmuş olurlar. Sosyologlara göre ahlâk, toplu yaşayışın eseridir. Nerede toplum varsa orada ahlâktan söz edilir. Şu halde dayanışma, ahlâkî hayatımızın yaratıcısıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.67)

-Hepimiz büyük insanlık cemiyetinin birer organıyız. İnsanlığa bağlılığımız, her şeyden önce insanlar arasında yaşanan sempatinin tabii yayılışı sebebiyledir. (Topçu, Ahlâk, 2016: 68)

-Bundan başka milletler arasındaki komşuluk ve dostluk bağları, bir milletin fertlerini başka milletin fertlerine bağlıyor. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.68) Sayfa 61, 65, 66, 67 ve 68'de ailede dayanışma birinci kural olarak gözükmektedir. Aile içerisindeki bireylerin karşılıklı fedakâr tavırları özgeci duyguların gelişmesine sebebiyet verdiği gibi diğer taraftan da dayanışmanın insanları birbirine bağladığını ifade eden yazar erdem ve mutluluğa giden yolun dayanışmadan geçtiğini düşünmektedir.

-Erdemlilik ve mutluluk bu anlayışa göre, bir paranın iki yüzü gibidir, bir tarafında erdemlilik, öbür tarafında mutluluk bulunmaktadır. Bu iki değer birbirinden ayrılmaz. Erdemli insan mutlu olur, mutlu adam zaten erdemlidir. Çünkü mutluluk ancak erdemlilikte bulunur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.83) Erdem ve mutluluk arasındaki dayanışmadan bahsedilmektedir. Bu iki kavramın birbirini tamamlayan yanları açıklanmaktadır.

-Merhametin, adaletin de kaynağı olduğunu söyledik. Birincisi içsel ve doğuştandır. İkincisi dışsal ve düşünülmüştür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.105) Bu cümlede de merhamet ve adalet arasındaki dayanışmaya dikkat çekilmiştir. Merhametin içsel ve doğuştan bireyde var olduğunu söyleyen yazar, adaletin ise daha sonradan dışsal olarak kazanıldığını ifade etmektedir.

-Merhamet, başkasının iyiliğini istemek ve onun yardımına koşmaktır. Adaletin kaynağıdır, lâkin onun sınırlarının ötesine geçer. Merhamet ruhumuzda doğan içsel bir harekettir, adalet ise dışımızda kurulan düzendir. Merhametten kuvvetini alan adalet düzeni ne kadar genişlerse genişlesin hiçbir zaman merhameti ortadan kaldırmayacaktır. Ancak ikisi birlikte çalışmakla birbirini tamamlarlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.105)

-Bütün insanlar, geçmiş ve gelecek nesillerle beraber, birbirlerine bağlıdırlar; bir vücudun organları gibidirler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.158)

-Aldıklarımızı daha da arttırarak bizden sonra gelecek nesillere vermemiz lâzımdır. Dayanışmanın doğurduğu ahlâkî ödev budur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.158)

-Fenaliğin ilk kaynağı, insanlar arasında bulunan eşitsizliktir. Onu doğuran da insanlar arasındaki dayanışma ihtiyacıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.165) Sayfa 105, 158, 165'de toplumsal birlik beraberliğin getirdiği dayanışma anlatılmaktadır. Yazar dayanışmayı insanların birbirine esir olması olarak tanımlamaktadır. Bu esaret toplumda düzen ve intizamın oluşmasına neden olmaktadır.

-Aile kurulduktan sonra da menfaatler anlaşmalı ve birleşmelidir. Eşler, aile yuvasını ikisi bir tempoda yürütmek için, kuvvetleriyle kazançlarını birleştirmelidirler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.203)

-Aile, aynı zamanda bir ideal birliği olmalıdır. Onun temiz havasında fertlerin geleceğe ait istekleri birleşmeli, çocukların mutluluğu, iyi davranış ve iyi insan olarak yetişmeleri emeli, anne- babayı birbirine daima daha fazla yaklaştıracı bir kuvvet kaynağı olmalıdır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.203) Yazar tekrardan aile içindeki dayanışmanın önemine atıfta bulunmuş ve eşler arasındaki ilişki ve çocuklar ile anne-baba arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği anlatmak istenmiştir.

-Felsefe, bütün ilimlerin ortaya koyduğu bilgiler üzerine kurulur. Onun varlığı, ilimlere dayanır. Fizik ilmi olmadan tabiat felsefesi, biyoloji olmadan hayat felsefesi, ruh bilim olmaksızın ruh felsefesi yapılamazdı. (Topçu,2015: s.14)

-Filozof ise insan ruhunu tanımak için tarihte görülen harpleri, insanların ekonomik münasebetlerini, akıl hastalıklarını düşünür ve kendisinin bağlı bulunduğu büyük ve küçük cemiyetlerin içindeki fertlerin birbirleriyle münasebetlerini gözünün önüne getirir. Bu çeşitli bilgileri birleştirmek suretiyle insan ruhu hakkındaki felsefî görüşünü ortaya koyar. (Topçu,2015: s.18)

-Felsefe sistemlerinin meydana getirilmesinde, filozofların şahsi yönelişleri gibi, içerisinde yaşadığı cemiyetin de rolü bulunduğunu söylemiştik (s.13). bir cemiyet içinde yaşanan âdetler ve hâkim olan insanlar, o cemiyette ortaya konan felsefe görüşlerinin şartlarını meydana getirirler. Pek çok ve dağınık kollardan gelerek aynı nehrin yatağına dökülen sular gibi, bir felsefe sistemi içinde, biz o cemiyetin çeşitli yönelişlerinin, tarihinden gelen zaruretlerin, hattâ soy ve tabiat tesirlerinin izlerini buluyoruz. Bu türlü türlü içtimâî özelliklerin hepsi felsefe sisteminin içine sığınarak orada birlik ve bir bütün halinde, o

cemiyetin ruh ve zihniyetini, hayata verdiği güzellik ve ahlâk mefkuresini ortaya koyuyor. (Topçu,2015: s.20)

-Uzak Doğu dinleri içinde evrimlenen felsefi düşünceleri, bunlara Sümer ve Mısır gibi diğer büyük medeniyet dünyalarının düşünce mahsulleri de ilâve edilerek, Anadolu'ya intikal etti. Anadolu'nun batı kıyılarında kurulan İyonya medeniyeti, Yunan'dan önce, bugünkü Avrupa medeniyetinin temelini teşkil edecek olan fikrî ve felsefi esasları ortaya koydu. Burada doğan felsefe cereyanları, Yunanistan'a geçti. Yunan filozoflarının birçoğu da Anadolu şehirlerinde tahsillerini yaptılar. (Topçu,2015: s.22-23) Sayfa 14, 18,20, 22, 23'te dayanışmanın felsefi yönü ele alınmıştır. Felsefe eserinden alınan paragraflarda genel itibariyle aynı konular üzerinde durulmuştur. Yazar bu eserinde dayanışma konusunda felsefe filozoflarının öneminden bahsederek felsefe ve diğer ilimler arasındaki dayanışmadan bahsetmektedir.

-Yine Bergson'la aynı devirde, yani geçen asrın sonlarında sistemi kurmaya başlayarak Katolik filozofu Maurice Blondel, hareketlerimizde gizlenen iradenin, fertten başlayarak, aile, cemiyet ve insanlık basamaklarından geçtikten sonra bizi sonsuzluğa doğru götürdüğünü açıklayan hareket felsefesini ortaya koydu. (Topçu,2015: s.28)

-Bir cemiyetin kültürünü teşkil eden bu değer yargılarıyla inançların sentezini yapan felsefe, o cemiyetin ilim zihniyetini, sanat ve ahlâkını, din duygusunu birbirleriyle anlaşmış, uzlaşmış olarak bir bütün halinde ele alır ki bu bütüne felsefe sistemi denir. (Topçu,2015: s.29)

-Her cemiyette kültür hareketine felsefe önderlik etmiştir, gerçek ve devamlı inkılâpları o yaratmıştır. (Topçu,2015: s.29-30) Sayfa 28, 29, 30'da yazar felsefe ve diğer bilimler arasındaki ilişkiden bahsedilmektedir. Genel itibariyle felsefe ve sanat arasındaki ilişkiden bahseden yazar ahlâkın kaynağı olarak sanat ve felsefeyi göstermektedir.

-Karl Bücher, birçok insanların hep birlikte görmekte oldukları işin ahenkli olması yani, hareketlerinin hep birlikte icra edilmesi sayesinde estetik zevkin doğduğu iddia ediyor. (Topçu,2015: s.113) Bu cümlede yazar alıntı yaparak birlikte yapılan işlerin mutluluk getireceği gibi aynı zamanda da başarı getireceğini söylemektedir.

-Balıkçıların veya birlikte kürek çekenlerin aynı tempoda hareketleri, onların nefeslerini düzenler, şarkılarını birleştirir ve böylelikle bir müşterek hayat hepsine nüfuz eder, hepsini

dinlendirir. (Topçu,2015: s.113) Birlikte yapılan işlerde iş gücü azalacağı için hem başarılı sonuçlar ortaya çıkacaktır hem de daha az emek harcanacaktır.

-Daha acı bir determinizm bilgisizliği: Memleket ve millet kurtarmak için nice nesillerin politikada soluğu almaları da aynı hataya dayanmaktadır. Zira kurtarıcı olduğuna inandığınız ruh ve kültür, nesillere aşılardan, sandalyelerin şahıs değiştirmesinde ne fayda umulur? (Topçu, 2018: s.46)

-Küçük derelerin gayesi birleşip deniz olmaktır. Kâinatımızın bütün hadiseleri basamak basamak yükselmekle, yükseklerdeki bir ummana ulaşmak istiyor. Her şey. Hepsinin gayesi olana doğru tekâmül yolundadır. (Topçu, 2018: s.46) Yazar sürekli tekrarladığı birlikten kuvvet doğar prensibini burada yinelemektedir. Toplumdaki dayanışmanın ve bu dayanışmanın getirdiğı başarılar dikkate alınmıştır.

-Hakla kuvvet, tahakkümle merhamet, bilgisizlikle ilim, servetle sefalet ikilikleri kendi aralarında varlığı selâmete kavuşturanın içerisinde eriyerek birleşmelidir. Bunun gibi halkla münevverin, muhafazakârla inkılâpçının, Doğulu ile Batılının birbirlerinin gözlerinin tâ içine bakarak karşılıklı kalplerini okumak suretiyle el ele vermeleri lâzımdır. (Topçu, 2018: s.55) Olumlu ve olumsuz kavramların içerisinde bir dayanışma olduğunu ifade eden yazar Doğu ile Batı'nın da sevgi ile birbirine bağlanmasından söz etmektedir.

-O, müminin bütün hayatına yayılmıştır. Gerçek dindarın hareketi ibadet, sözü dua, bakışı rahmet, beraberliği kuvvettir. (Topçu, 2018: s.65) İslam dininin birlik, beraberlik ve dayanışmaya verdiği önem anlatılmak istenmiştir.

-Bu inkılâp değer hükümlerimizi devirici değil onlara hayat ve tazelik verici inkılâp olacaktır. Eski ve yeni denen bu iki zümre bugüne kadar benliğimizi hırpalamıştır. Yeni hayatın önderi olacak gerçek inkılâpçılar örflerde ve ailede, mektepte ve terbiyede iktisadî hayatta ve sanatta ahlâkta ve dinde her iki zümrenin iptidâî metotlarını, dar görüşlerini, her ikisinin yıkıcı taassubunu iradeli bir hareketle bertaraf edecektir. (Topçu, 2018: s.77)

-Hayatımızın her anında bize ikiye bölen ızdırabın, şu her nefesimizden taşan sefaletin sebebi, bir olmayışımız, birlikteki huzuru bulamayışımızdır. (Topçu, 2018: s.138)

-En küçük gayreti gerektiren bir harekette bile, vücudun bütün kuvvetleri birleşir. (Topçu,2016b: s.29)

-Deneyci (empirist)leri yaniltan sebep, özelliğini göz önüne alarak, ahlâkî olgunun bizzat kendisinden hareket etmek yerine hepsinin de gerek biyolojik ve sosyolojik gerek psikolojik ve felsefi olsun, tecrübî bir unsurdan yola çıkmış olmalarıdır. (Topçu,2016b: s.33)

-Sosyal dayanışma doktrinleri ise, mutluluk ve faydaya yönelik dayanışmayı tavsiye etmektedir. Dayanışma ahlâkları ahlâkı tesis etmezler ama onu varsayarlar. İyilik kadar kötülük içinde dayanışma yapılabilir. (Topçu,2016b: s.34)

-Emile Durkheim ile başlayan sosyolojizm akımı, biri tecrübî, diğeri akılcı iki ilkeyi, iyilikle vazifeyi bağdaştırmaya çalışsan bir çeşit dayanışmacılıktır. (Topçu,2016b: s.34)

-Özel dileklere gelince, onlar fikirlere tekabül ederler; zira arzu, aşk vs. ne olursa olsun, kendisinden önce herhangi bir fikre dayanmayan hiçbir düşünce tarzı yoktur. (Topçu,2016b: s.42)

-Vücudumuza doğrudan doğruya etki ettiğimiz inancı, vücudun hareketleriyle ruhun fikirleri arasında karşılıklı tam bir bağlantı bulunmasından ileri gelmektedir. (Topçu,2016b: s. 42)

-Ruhumuzda bu hareketi ifade eden fikrin kendi kendisine yettiğini tasavvur ederiz. Hâlbuki bu fikir, bir başka fikirler manzumesine bağlıdır. (Topçu,2016b: s.43)

-Zira bizi harekete iten eğilimler sadece kendi güzümüzle değil, aynı zamanda dışımızdaki şeylerin etkisiyle de ortaya çıkar. (Topçu,2016b: s.43-44)

-Tabiat bize sükûnet sunmaktadır. Onda nizam ve âhenk vardır. Orada hâkim olan kanunlar, mükemmel olarak anlaşılabilir niteliktedir. (Topçu,2016b: s.49)

-Şayet burada bir cevherden bahsedilebilirse, hareket, “insanın cevheri”dir. Düşünce ondan ayrılmış bir parçadır ve “nasıl ki, düşüncenin gelişmesi hareketin gelişmesini gerektiriyor ve belirliyorsa, hareketin gelişmesi de düşüncenin gelişmesini sağlar. (Topçu,2016b: s.53) Sayfa 33, 34, 42, 43, 44, 49, 53’te yazarın düşünce sistemini oluşturan Hareket Felsefesi’nin diğer bilimler ile arasındaki ilişkiden söz edilmektedir.

-Artık, faziletle mutluluk arasında bir münasebet olup olmadığını sormağa lüzum yoktur. Kendisinin ve deyim yerindeyse kâinatın hâkimi olmak için hareket iradesini sonsuza kadar uzatmak gerekir. Orada mutluluk ve yüksek fazilet tek şey haline gelir. Mutluluk, saf ve basit bir zevk ve fazilet de şahsiyetimle ilgisiz ve benim dışında bir iyiliğe ulaşma gayesi

taşıyan bir fedakârlık olarak kabul edildikçe, bu iki kavram arasında münasebet kurmak için hiçbir sebep yoktur. (Topçu,2016b: s.80)

-Hazza ait bu ilk esirlikten sonra esirliğin iki şekli daha doğmuştur ki bunlar, dayanışma ve hâkimiyettir. Bunlar da başlangıçta istenmişlerdir; hayat tarafından istenmiş iki engeldirler, hayatı niteleyen bir kendiliğinden oluşun meyveleridirler. (Topçu,2016b: 81)

-İnsanî dayanışma bir olgudur. Bu insanın kendi başına yaşayamayacağı için kaçamadığı bir kaderidir. Çünkü sade kendi elinin emeği ile insan yaşayamaz. Gruptan koptuğu zaman tehlikelerle, hatta ölümle karşı karşıyadır. (Topçu,2016b: 82)

-Dayanışmanın iki şeklini, daha doğru söyleyişle iki derecesini ifade etmiş bulunuyoruz. Birinci safhada insan yaşamak için, başkalarıyla dayanışmayı hareket etmek gayesiyle kabul eder; bu pasif, boyun eğilen ve razı olunan bir dayanışmadır. İkincisinde ise insan, başkaları için, yeni güçlerle yeni dayanaklar meydana getirmek suretiyle dayanışmayı yaratmış olur. İnsan esir doğar; kendi hareketini yaratmak suretiyle hürriyetini kazanır, bu da başka varlıkların kaderini bu harekete bağlamak içindir. (Topçu,2016b: s.82-83)

-Bourgeois'ya göre dayanışma, adaletin temelidir. İnsanlar arasında, adaleti tesis etmeyen, fakat sosyal dayanışmaya temel olması gereken bir ilk ve tabii dayanışma vardır. (Topçu, 2016b: s.83)

-Bu sosyal dayanışma, biyolojik bir karşılıklı bağlılık olgusundan öte ahlâkî bir işbirliği, emek beraberliğidir. Bir olgu olarak karşımıza çıkan bu ilk dayanışma bir dayanışma vazifesi haline gelmelidir. Çatışma ve yarışma birlik ve barış haline gelmelidir. "Tabiattaki haksızlığın yerine sosyal adalet olgusunu" koymalıyız. (Topçu, 2016b: s.83)

-Doğrusunu söylemek gerekirse, başlangıçta hürriyet yoktur, dayanışma adaletten önce geldiği gibi, hürriyetten de önce gelir. "Dayanışma olgusu hesaba katılmaksızın ne hürriyet ne de adalet tanımlanabilir". Ferdin hürriyeti gayedir; yani "hak iddia edenler, sosyal yükümlülüklerini yerine getirdikleri takdirde haklarını kazanırlar." (Topçu, 2016b: s.84)

-Fert, kendi hürriyetini gerçekleştirmek için bile, başkalarıyla dayanışmanın yüklediği vazifeleri yapmak zorundadır. Ferdin hürriyeti ancak bu anlamda ve karşılıklı işbirliği içerisinde mümkündür. İnsanın başkalarını kazanmak için kendisinden fedakârlık yapması gerekir. Toplumu kazanmak, hareketlerin evrenini kazanmak için insan kendi kendisini feda etmelidir. (Topçu,2016b: 85)

-Dayanışmacı hareket, ancak menfaat dışı iradelere bağlandığı takdirde verimlidir. Fakat her şeyin ötesinde dayanışma fert için bir vakiadır; ferde kendisini zorla kabul ettiren bir gerçekliktir. (Topçu, 2016b: s.87-88)

-Gerçekten insan, evvelâ önceki nesillerin hareketiyle hazırlanmış olan olgu dayanışmayı tanır. İnsan bu tür dayanışmanın mirasçısı durumundadır. İradî güçlerini onunla besler ve bu uçsuz bucaksız esere eklenen kendi hareketi de onu genişletir ve yeniden canlandırır. (Topçu, 2016b: s.89)

-Hâkimiyet, dayanışmanın devamı ve zorunlu tamamlayıcısıdır. Dayanışma hareketinin mümkün olabilmesi için, ferdî iradelerin birbirine yaklaşması, belli bir tarzda birleşmesi, fertlerin kendi özelemlerinde uyum sağlamaları gerekir. (Topçu, 2016b: s.90)

-Gerçekte, ne olgu olarak, ne de hak olarak devletten vazgeçilebilir. Vazgeçmek istenemez, istenmemelidir de. O, ortadan kaldırılamaz onu ortadan kaldırmak için önce dayanışmayı ortadan kaldırmak lâzımdır, zira hâkimiyet dayanışmanın zorunlu bir uzantısı ve tamamlayıcısıdır. Dayanışmayı meydana getiren her hareket, zorunlu olarak hakimiyeti kurmaya yöneliktir. Âleme yayılan ferdî hareket, kaçınılmaz bir şekilde dayanışmaya yönelir ve aynı sebepten dolayı, hâkimiyeti beraberinde getirir. (Topçu, 2016b: s.94-95)

-Devlet, adaleti sadece hâkim kılmakla kalmamalı, onu bilhassa öğretmelidir de. Devlet, dayanışma hareketinin şuuru olmalıdır. Devletin üstüne aldığı vazife, insanî ve evrenselidir. Onun görevi, ferdî hareketin verimini toplamak ve evrensel olabilmek için ona yeterli güç ve enerjiyi sağlamaktan ibarettir. (Topçu, 2016b: s.95)

-İşte ahlâkçılar, hürriyet fikrinden yola çıkarak sosyal alanda hukukçuların yanında yer almakta ve bu zor içlerinde onlara cesaret vermektedirler. (Topçu,2016b: s.103)

-Adalet, eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayanır. Bu ilke de dayanışmadan doğar. Dayanışmayı meydana getiren sözleşmeye göre, şartlar bütün fertler için aynıdır. Böyle olunca adalet, sadece sosyal nizamı güvenlik altına alma endişesi taşıyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bu sözleşmeye uymayı ifade etmektedir. (Topçu, 2016b: s.111)

-Millet ruhunu yapan maarıftır. Maarifin düşmesi millet ruhunu yerlere serer maarıfe değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse millet ruhu da onun arkasından gider. şu halde millet, maarıfî demektir. (Topçu, 2016c: s.30)

-Fertte olduğu gibi millet vücudunda da iki unsur birleşmiş bulunur. Biri verâsetle ecdattan getirdiği, öbürü maarifle getirdiği eğitimidir. Ecdadın verâseti tarih şuurunda saklıdır. Eğitim ise maarifin hizmetidir. (Topçu, 2016c: s.30)

-Hayatın çokluğuna nazaran mektepte birlik vardır; hayatın kendi kendisinin dışında oluşuna karşılık mektebin vasfı kendi kendine kavuşmaktır, kendini tanımaktır. Hayatta esas olan hadise yaşamak, mektepte ise tanımdır: Birincisi dışsallık, ikincisi içsellik ifade eder. (Topçu,2016c: s.52)

-Neresi mekteptir? Bazen çocukluğun mukaddes hülyaları ile içine girilen sınıflı, muallimli, siyah tahtalı ve dersaneli çatı mektep olmuyor da, birkaç gencin bir kalp etrafında kendini arayan topluluğu mektep olabiliyor. (Topçu,2016c: s.57)

-Mektepsiz hayat uçurumlara doğru hamleli akış halinde başlar, yuvarlandığı uçurumların dibinde dağınık, gayesiz ve ölü unsurlar halinde parçalanıp kalır. Böyle bir cemiyette fertler ümitsiz, iradesiz ve iktidarsızdır. Kendilerine inanmaz, birbirlerine tutunamazlar. (Topçu, 2016c: s.62)

-İçerisinde devletin, ticaretin, ordunun ve çocukluğun da mektep haline getirildiği cemiyet mesut bir cemiyettir. (Topçu, 2016c: s.62)

-Mektep mânaya yükseliş, birliğe yöneliş, kaide ve disiplindir. Bütün bunların birleşmesinden ruhanî ve ilâhî bir koku ruhlara dağılır. Mektebi aşk besler, metotlu düşünce yaşatır. (Topçu, 2016c: s.63)

-Hayatın her sahasında ailede, alışverişte, hukukta, siyasette, sanatta ve ahlâkta mektebe muhtacız. Ve bunların hepsinde mektepsiz ve en fecisi mektepsizlikten muztarip olduğumuz halde mektepsizliğe hayran bir halde yaşıyoruz. (Topçu, 2016c: s.64)

-Maarif, yalnız mekteplerde okutmak ve okuyanlara bir takım bilgiler vermek değildir. O, bir milletin bütün halinde, düşünme ve yaratıcılık sahasında seferber edilmesidir. (Topçu, 2016c: s.88) Sayfa 52, 63, 64, 88, 89'da eğitimdeki dayanışmadan söz edilmektedir. Hayat ve okulun bir dayanışma içinde olduğunu vurgulayan Topçu, hayatta yaşanan olayların anlatıldığı öğretiliği yer olarak okulu işaret etmektedir. Okul bireyleri hayata hazırlayan en önemli kurumdur. Aile ile başlayan bu durumun okul ile daha sistemli şekilde devam ettiğini söylemektedir. Okulsuz bir hayatın toplumu gayesiz ve ölü yapacağını düşünen yazar, okulun toplum hayatındaki kutsiyetini sürekli tekrarlamıştır.

-Kültür ise, bir rönesans ile elde edilen metodun tatbik edildiği ilim ve felsefe ile bunların vasiliğinden hiçbir zaman ayrılmayacak olan din, ahlâk ve sanat çalışmalarıdır. (Topçu, 2016c: s. 89)

-Mektep bugün, aile ile ticaretle, sosyal yardım işleriyle, spor bale kulüpleriyle, trafikten rozetçiliğe kadar çeşitli içtimai çalışmalarla el ele vermiş bir müessesedir. (Topçu,2016c: s.97)

-Bilindiği gibi okulda insan ruhuna çevrilmesi bakımından iki zümre dersler okutulur. Maddi kültür ve manevi kültür dersleri bunların ikisi arasında denkleşmeyi sağlamak, eğitimde esaslı dâvadır. Bizim için madde ihtiyaç, mâna iktidardır. (Topçu, 2016c: s.154)

-Bütün prensiplere karşılıklı hörmət edilsin. Kalpler ve hüsnüniyetler birleşsin; derdimiz dâvamız bir olsun. (Topçu, 2016c: s.175)

-“Birbirinize ediyorsunuz, dedi; ne vardı ki şurada muhabbetle yaşamayacak... Ona da yazık. Kızcağızın senden başka kimsesi yok.” Evet, benim de ondan başka kimsem yoktu. (Topçu, 2016ç: s.93)

- Omuzumdan tuttu ve gizli, hareketli bir arzu ile yüzümü öptü. Sonra yaşaran gözlerime baktı. “ Niçin bunu yaptın Niyazi, dedi; bize yazık değil mi? Dünyada başka kimimiz vardı?..” (Topçu, 2016ç: s.93)

-Ne mesut, ne sakın bir devre başlamıştı. Ona artık minnettardım. Başka bir şey beni bu korkulu yalnızlığımdan kurtaramayacaktı. Artık el ele vermiş yaşayanlar gibi sessiz ve saadetimizin sürurunu duyarak yaşıyorduk. (Topçu, 2016ç: s.98)

-Geceleri nöbetle yarı ben, yarı o hastanın başında bekliyorduk. Bazen hep birlikte sabaha kadar oturuyorduk. Çocuklar kanepelerin üstünde uyuyor; biz başımız duvarda gözlerimiz hastanın üstünde yarı dalgın, yarı uyanık birbirimize bakıyorduk. (Topçu, 2016ç: s.111)

- İnsanlar kaderi kendininkine benzeyenlerle pek kolay sevişirler. (Topçu, 2017: s.39)
Bireylerin kendine benzeyen kişiler ile daha kolay ilişki kurabildiği söylenmek istenmiştir.

4.1.1.16. Merhamet

Merhamet, sevdiğimiz veya sevmediğimiz bir kişinin başına gelen acı veren olaylara üzülmeştir. Acıma duygusu da diyebiliriz. Merhamet, iyi ve güzel insanın işidir. Merhametli insan, kalbi sevgi ile dolmuş hakiki erdeme ulaşmış kâmil insandır. Çocuk bu değerle ilk ailesinde karşılaşır ve daha sonra çocuğun içine atılan merhamet tohumları yeşerir, büyür ve bu erdem insanda hâsıl olur.

Tablo 17. Değer Tablosu- Merhamet

Değer: Merhamet		
Eser	F(x)	Açıklama
Ahlâk	15	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Felsefe	-	Değere yer verilmemiştir.
Kültür ve Medeniyet	3	Örtük olarak yer verilmiştir.
İsyan Ahlâkı	4	Örtük olarak yer verilmiştir.
Türkiye'nin Maarif Dâvası	3	Örtük olarak yer verilmiştir.
Reha	29	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.
Taşralı	10	Doğrudan veya örtük olarak yer verilmiştir.

Tablo 17'de merhamet değerine 64 kez yer verilmiştir. Reha kitabında 29 kez, Ahlâk kitabında 15 kez, Taşralı kitabında 10 kez, İsyan Ahlâkı kitabında 4 kez, Kültür ve Medeniyet ve Türkiye'nin Maarif Dâvası kitabında 3 kez irdelenmiştir. Felsefe kitabında bu değere yer verilmemiştir. Merhamet değerini anlatacak en güzel eser Reha kitabıdır. Merhamet ve sevginin anlatıldığı bu kitapta kitabın hacmine göre bu değere yer verilme oranı yüksektir. Nurettin Topçu eserlerinde merhamet değeri ile ilgili verilmek istenen ana fikir ise şu şekildedir: Allah'ın yarattığı tüm varlıklara acımak ve şefkat göstermek insani bir vazifedir. Özellikle yetim ve öksüze yapılacak merhametin ne kadar kıymetli olduğu sürekli tekrarlanmış ve merhametin ana kaynağını sevgi olarak belirlemiştir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde merhamet değeriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir:

-Ahlâkın kaideleri, evrensel oldukları bilinen bir takım ilkelerden çıkarılır. Bu ilkeler, adalet, merhamet, ödev...(Topçu, Ahlâk, 2016: s.21)

-Ruhu kuvvetli olmayanlar, kendilerine bir kötülük, bir hareket yapılırsa bunu ellerinden gelen bir kötülükle karşılırlar. Ruhu kuvvetli olanlarsa kendilerine yapılan fenalığı affeder ve bunu yapan insanı kötülüğünden kurtarmaya çalışırlar. İntikam almazlar, yapılan fenalığı iyilikle karşılırlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.34) Merhametli insanın vasıflarından bahseden yazar, merhametli insanların intikam duygularının olmayışını ifade etmektedir.

-Egoist nefsimizi bir tarafa atarak başkaları hakkında adaletle merhameti seçebiliyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.52) Yazar burada bencil tek kendini düşünen nefislerden kurtulup merhameti seçmemizi telkin ediyor.

-Bir büyük vatanseveri, siyaset hayatının değişik akımları içinde zindana götüren polis memurunun, bunu yapmak için devlete ve kanunlara verdiği söz, onu devlet ve kanun karşısında ödevli yapmıştı. Lâkin öbür taraftan, bu insanın suçsuz bir vatansever olduğuna inancı, onu serbest bırakması için vicdanını zorlamaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.64) Merhamet bazı durumlarda bireyi ikileme düşürmektedir. Kanunlar ile merhameti arasında sıkışan bir kişinin içine düştüğü durumdan onu vicdanı çıkartacaktır.

-Körlere, topallara acıyorsun. Niçin kötü insanlara acıymıyorsun? Onlar da başkalarının total ve kör olmaları gibi kötüdürler. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.85) Merhamet, sadece aciz insana değil ruhu katılaşmış, gözüne perde inmiş kötü yürekli insanlara da duyulmalıdır. Çünkü o insanlar fakir ve aciz insanlardan daha kötü durumdadır.

-Merhamet veya acımak, başkasının iyiliğini istemektir. Canlı varlığın acı çekmesi, yüksek değerine inandığımız insanın, düşünen ve seven varlığın bizim sahip olduğumuz haklara hürriyetlerinden mahrum oluşu, bizde merhamet duygusunu yaratıyor. Başkalarının bizle aynı haklara sahip olmayışından acı duyuyoruz. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.103)

-Başkalarının bizimle eşit haklara sahip olmayışından acı duyuyoruz. Onları bu halden kurtarmak istiyoruz. İyiliği emreden vicdanın yarattığı bu duygu bizi adalet yolunda harekete geçirmektedir. Böylece merhamet, adaletin kaynağı olmuş oluyor. Adalet, onun akıl ölçüsüne girmiş sonucudur. Merhamet, akılda adalet olunca onun hareketi, eşitliğin hizasını bulunca sona erer. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.103)

- Merhametli adam, malını dağıtmada ölçü kullanmaz. Varının hepsini fakire dağıtsa yine de tam doyuma ulaşmayabilir. Merhametin sınırı yoktur. Bunun için Pascal, onun ilâhî düzene ait olduğunu söylüyor. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.103-104)

-Birisine acıyan, kendisini o insanın yerine koymuş gibidir. Ruh yapısında âdeta onunla birleşme halini yaşar. Acıdığı insanın hailini duyar, onun ıstırabını yaşar gibidir. Ondaki fena halden kendisi sorumluymuş gibi alçalma duyar. Bir merhamet duygusunu yaşarken, insan küçülüyor. Şüphesiz bu, onun ruhundaki gerçek yükselişin sebebi olmaktadır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.104)

-Merhamet duygusu, bizi başkalarına yardıma zorlayan bir mecburilik taşımaktadır. Ancak bu, adalet duygusuna bağlı olan mecburilik gibi değildir, vicdanda yaşanan mecburiliktir. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.104)

-Merhametin, adaletin de kaynağı olduğunu söyledik. Birincisi içsel ve doğuştandır. İkincisi dışsal ve düşünülmüştür. Adalet öğrenilir, lâkin merhametli doğulur. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.105)

-Merhamet, kendisine acıdığımız varlığı küçültmez, acıyan ruhu yükseltir ve değerlendirir, insanı insanlaştırır. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.105)

-Merhamet, başkasının iyiliğini istemek ve onun yardımına koşturur. Adaletin kaynağıdır, lâkin onun sınırlarının ötesine geçer. Merhamet ruhumuzda doğan içsel bir harekettir, adalet ise dışımızda kurulan düzendir. Merhametten kuvvetini alan adalet düzeni ne kadar genişlerse genişlesin hiçbir zaman merhameti ortadan kaldırmayacaktır. Ancak ikisi birlikte çalışmakla birbirini tamamlarlar. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.105)

-Bedenlerle ruhların arasındaki sonsuz uzaklık, ruhlarla merhamet arasında bulunan sonsuz sayıda sonsuz uzaklığı düşündürür; çünkü merhamet doğa üstüdür. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.107) Sayfa 103, 104, 105 ve 107’de merhametin adaletin kaynağı olduğu fikri savunulmuştur. Merhametin içten gelen bir duygu olduğu ifade edilirken adalet ise dıştan kabul ettirilen kurallar bütünü olduğu ve merhametin adaletin üstüne çıkmasının imkânsız olduğundan bahsedilmektedir. Merhamet, aynı zamanda merhamet duyulan kişiyi küçültmeyeceği gibi merhametli insanı da yücelten bir değerdir. İnsani bir değer olan merhamet toplumun dayanışma ve huzur ortamını da arttırmaktadır.

-Yavaş yavaş içini derin bir mahzunluk kapladı. Ağlamak üzere olduğunu duydu. Aç çocuğu doyurmak, görüşleri kurumuş anneyi teselli etmek, bütün dünyanın mutluluğunu sağlayacak bir şey yapmak istiyordu. (Topçu, Ahlâk, 2016: s.110) Yazar, merhametli bireylerin yardımsever olmasını örneklendirdiği bu cümlede merhametle başlayan daha yardımseverlikle biten ahlâkî olgunluğu ifade etmektedir.

-Talebenin kayıt masrafları, namuslu bir aile babasını zora sürükleyici halde iken, her sene lüzumlu lüzumsuz Avrupa'ya tetkiklere ve kongrelere giden fakülte elemanlarına verilen tahsisat, yüreklerde merhamet ve insafın hiç kalmadığının en bariz delilidir. (Topçu, 2018: s.84)

-Merhamet telkini yerine her taraftan tehdit ve şiddet yarışmaları dolaşiyor. Tırnakları ve şehvetleri uğrunda başarı arayanlar birbirlerini çiğnemekten çekinmezken makine sağa sola kan sıçratmakta kusur etmiyor. (Topçu, 2018: s.129) Sayfa 84 ve 129'da vicdani olgunluğa tam anlamı ile ulaşamayan kişilerin merhamet duygusundan yoksun olduğunu dile getirilirken Topçu, başarıyı başkasının sırtından yakalamaya çalışan insanları vicdansızlıkla suçlamaktadır.

-Küllî olan yani bütün hakkında sahip olduğumuz mesuliyet iradesi, her yıkılan varlık karşısında bizi merhametle dolduruyor ve merhamet bizi, nefsimizin bile istihkar ve telefi sınırlarını kadar götüren hareketlere sürüklüyor. (Topçu, 2018: s. 150)

-Başkalarının ıstırabının dindirilmesi gerektiğine hükmetmek için, önceden acı çekmek lâzımdır, merhameti sadece bilmekle kalmayıp gerçekten harekete geçmek isteniyorsa merhamet tecrübesini yaşamak gerekir. (Topçu,2016b: s.32-33) Yazar, bazı duyguların canı gönülden yapılabilmesi için daha önceden tecrübe edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Merhamet duygusunu daha önceden kendi hayatında yaşamayan birinin, başkasına derin bir merhamet duyması beklenemez.

-Spencer, adalet duygusunun kaynağını, hayatın işleyişini bozan harekete karşı bir çeşit içgüdüsel karşı koymada bulunmaktadır. Bu ise henüz hayatın bile merhametten medet umması değil midir? Spencer, bununla adaletin alanını sınırlandırmış, merhametin alanını ise genişletmiştir. (Topçu, 2016b: s.112)

-Gerçekten de, merhamet hareketi adalet olgusundan çok daha geniştir. Merhamet, insanda önceden bulunan bir içgüdüdür; bu bencil bir şekilde hayvanlarda da bulunur. (Topçu, 2016b: s.112) Sayfa 112'de Spencer'dan bir örnekle açıkladığı merhameti adaletin kaynağı olarak göstermiş ve merhamet duygusunun varlığı ile adalet sisteminin çapının daralmasına sebep olduğunu söylemek istemiştir.

-Devletin, merhameti ve en geniş şekliyle sorumluluğu yaratması gerekir. (Topçu, 2016b: s.113) Devletin adalet ve ceza kavramlarından önce bireylerin yüreğine merhamet ve sorumluluğu yerleştirmesi gerekmektedir.

- Kalbe yapılan ilk aşı, merhamet aşısıdır. Sonra, hem cinsini sevmek ve sevdiği için aldatmak, ihmâl etmemek aşıları yapılır. Cemaat sevgisi verilir. (Topçu, 2016c: s.77) Farklı eserler olmasına rağmen yazar İsyân Ahlâkı ve Türkiye'nin Maarif Davası adlı eserde aynı konuya dikkat çekmiştir. Bireylerde doğuştan var olan merhamet duygusuna önem verilmeli ve sorumluluk sahibi merhametli insanların yetiştirilmesi üzerinde durulmalıdır.

-Çocuğa merhamet, telkin yoluyla aşulararak ruhî varlığındaki hayvanî ve hoyrat unsurlar ayıklandıktan sonra, ona hizmet ve fedakârlık denemeleri yaptırılmalıdır. Çocuğa, her yaşta uygun ölçüde, arkadaşlarına ve başkalarına yardım vazifesi yüklenmelidir. Bu ödev, onda sevgi oluncaya kadar usanmadan yapılacak telkinlerin önemi pek büyüktür. Psikoloji ilmi, zamanımızda telkinin her sahada pek büyük tesirini ortaya koymuş bulunuyor. (Topçu, 2016c: s.125) Çocuk yaşta önemle üzerinde durulması gereken konu merhamet konusudur. Merhamet her güzelliğin kapısını açan sihirli bir anahtar gibidir. Yazar bu duyguya önem verdiği için önce ailelere daha sonra da öğretmenlere önemli sorumluluklar yüklemektedir. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi açısından merhamet duygusu önemli bir mevzudur.

-Hüdavendigâr'ın yaralı düşmanı bile su vermek emeli ile Allah'a yaranmak istediği anda şehit edildiğini mânalandırmak, din ile ahlâkın kucaklaştığı ulvi bir anın tesbiti demek olmaz mı? (Topçu, 2016c: s.156) Savaş meydanında bir devlet büyüğünün merhametli davranışı örnek verilerek merhamet ve yardımseverlik değerine atıfta bulunulmuştur.

-Teyzem ilk kocası öldükten sonra bizimle beraber oturmuştu. Beni çok severdi. Sonra İstanbul'da anamın ölümünden sonra bana gerçekten analık yapmıştı. Onun için teyzemin iştiaklı bir ana sevgisi halinde içimde yaşayan hasretini küçükten beri en derin, en samimi bir sevgi olarak saklıyor. (Topçu, 2016ç: s.18)

-Anamın ölümünden sonra kalbimde açık kalan ana sevgisini senelerce teyzemin ana duyguları taşıyan şefkatiyle avuttum. (Topçu, 2016ç: s.18)

-Teyzem de bu çocuğa asıl ana gibi bakarmış. (Topçu, 2016ç: s.18)

-Kızcağızın üç sene evvel anası ölmüş. Teyzemi anne gibi seviyormuş. Teyzem de onu çok severmiş. (Topçu, 2016ç: s.19) Sayfa 18 ve 19'da yazar, Reha eserinde aile ve akrabalık bağları içindeki merhametten örnekler verilmiştir. merhameti mukaddes bir duygu olarak tanımlamıştır.

-“Doğrusu çok iyi, çok sabırlı kız. Yoksa o adamın derdini kim çeker.” Sonra kocasına dönerek istihfafla ilave ediyor: “Onlar da zaten onun için adi yerden kız almışlar. Gelinin hiçbir şeyi yok... Ne olacak” bu acı gözlerle ablama bakmaya kıymıyorum. (Topçu, 2016ç: s.19-20)

-Reha'nın gözlerini değil, kalbini görüyordum. O, minneti ebedileştiren kalbin bakışı idi. O minnet ebedî idi, o şükran ölmeyecek idi. (Topçu, 2016ç: s.31)

-Reha da şimdi yalnız, odasının karanlığında uyuyor. Kim bilir, belki de derdini uyutuyor. Reha yalnız, Reha kimsesiz. Bu gecenin karanlığında yaralı bir kuş.. Çırpınamıyor, uçamıyor. Fakat dün gece ne kadar neşeliydi. (Topçu, 2016ç: s.32)

-Reha'nın ümidi yok, kimsesi yok. O söylerken sesi ne acı bir şikâyetle titriyordu. Demek kalbinde şifa bulunmaz bir yara var. Genç yüzüne, gülen o gözlerine o ne acı bir sitemdi. (Topçu, 2016ç: s.32)

-Gözlerin karanlık bir bahtın yuvası gibi derinleşiyor. Gam ne acı şey, ne acı şey Reha... İnsan düşüncesinden utanıyor. Yoksa onun için mi söylemiyorsun? Derdini bir sır gibi hep o kalbinde taşıyarak ölmek istiyorsun. Fakat hayır, bu olmayacak Reha.. Bu senin mazlum kararın... Kendi kendine idam hükmü veren mahkumlar gibi yaşamak... Bu hiç, ama hiç olmayacak. Sen yaralı bir kuş değilsin, sen de uçacaksın. (Topçu, 2016ç: s.32)

-Fakat bu bakışta sade müşfik bir kız sevgisinden, sade annesini koruyan bir yavru şefkatinden başka bir şey de vardır. (Topçu, 2016ç: s.36)

- Ümit kucağımdan ayrılmak istemiyor. Gözlerini göğsüme yaklaştırıyor, yavaşça kapıyor. Kesik saçları çeneme dokunuyor. Bu kestane renkli bir yuvaya benzeyen saçların içine giren güneş bile onları okşarken acıtmak istemiyor gibi. (Topçu, 2016ç: s.37)

-... Zaten ne vaziyette olduğunu biliyorum. Gençliğin yıllarca muharebede geçti. Şimdi de hiçbir ümidin yok. Biliyorum ki orada hiç mesut değilsin. Bu şekilde artık kalamazsın. Seni bu hayattan mutlaka kurtarmak lâzımdı. (Topçu, 2016ç: s.49)

- Evlenirse belki halini ıslah eder dedim. İşte bu kızcağızı buldum. Fakat hâlâ içim sızlar, böyle olacağını bilseydim yavrucağa kıymazdım. (Topçu, 2016ç: s.55)

-0 ilk gecelerde kızcağızın yanından ayrılmazdım. Fakat bir sene, iki sene, böylece sürüp gidiyordu. Melek gibi kadın. Ben de ona gelinim demedim. Kızım gibi, çocuğum gibi

sevdim. Bir gün halinden şikâyet etmedi. Bir günde benim de günahım nedir demedi. Fakat bemin büsbütün içim yanıyordu. (Topçu, 2016ç: s.55)

-Yavrucağın kanına girdim. Allah benden soracak. Elin yetim yavrusunu alıp böyle harap etmek.... Yavrucak gül gibi, bebek gibi geldi. Daha gençliğine doymadan.... (Topçu, 2016ç: s.56)

-Ablam burasını sevmiyor. İçi rahat kalmıyor. Fena düşüncelerle kendini yiyor. Hasta olacak diye korkuyorum. (Topçu, 2016ç: s.60)

-Pakize 'yi masum düşüncesinden vazgeçirmek için ne lazımsa söylemeliydim. Lâkin söyleyemedim. Onun şimdi bakışından ümit isteyen gözleri öyle yumuşak, öyle sakın, öyle sevimli olmuştu ki o gözlere vermek istediğim emniyete kanmıyor gibi yüzüme bakmamak için döndü: (Topçu, 2016ç: s.61)

-Pakize 'yi artık dinlemiyordum. İçimde Reha 'nın ağlayan gözlerini bulmak şimdi onlara ağlamak için gözlerimi kapadım. Pakize 'nin sesini ablasına gizli gizli dertlenen bir kardeş sesi gibi tekrar içimde dinledim. Reha 'nın hasta bakışı onun gözlerine inerken “Ne olursun abla, ne olursun ablacığım?” diye hıçkırıklı ağlamalarla yalvarıyordu. (Topçu, 2016ç: s.61)

-Onu bu sönmüş hayattan ancak kurtaracak çare, acısı duyulmayan sıcak bir yara gibi gün geçtikçe içimde büyüyordu. (Topçu, 2016ç: s.62)

- Bu yüz, yaptığı fenalıktan pişman, fakat çaresiz ve iradesiz insanların umutsuz meş 'um korkularıyla dolmuştu. (Topçu, 2016ç: s.62)

-Nazlı bir çocuk gibi Reha 'nın kucağında ağlamak arzusu geliyordu. (Topçu, 2016ç: s.65)

-Reha şefkatli gözleriyle acıyarak, severek bakıyordu. Sevgi ile minnetle dolan gözleri uzun zaman benden ayrılmadı. Kendimden geçiyordum. Artık annelerimiz unutulmuş, onların yerine çocuk gibi eğilip kucağına ağlamak istediğim reha vardı. O da bunu anlamıştı. Sözleri, çektiğim ızdırap günlerine, gözyaşlarına verilmiş minnetle karışan saadetin ifadesi oluyordu. (Topçu, 2016ç: s.65) Eserin 19, 20, 31, 32, 36, 37, 49, 55, 56, 60, 61, 62, 65 numaralı sayfalarında aile ve akrabalık bağlarındaki merhametten kaynaklı dağılmakta olan bir ailenin nasıl ayakta kaldığıyla ilgilidir. Yazar, merhamet duygusu ile yok olmaya yüz tutan sevgi duygusunun tekrardan onarılarak bir aileyi saadete kavuşturmasını anlatmıştır. Reha eserindeki olay örgüsü merhamet ve sevgi üzerine kurulmuştur.

- Hafifçe aydınlık bir yerde iki kişi konuşuyor. Bir şeye hayıflanıyorlar; “Vah biçare... Ne olmuş kim bilir? Gece yarısı, Allah’tan ki gördüm... Sabaha kalmazdı. Bari üzerini iyice örtsen... Sabaha kadar açılır belki, kendine gelir...” (Topçu, 2016ç: s.84)

-Allah ıslah etsin, zavallıların hali acınmayacak hal değil ya! (Topçu, 2016ç: s.107) Sayfa 84 ve 107’de ise bazen insan merhamet eder fakat elinden bir şey gelmediği için hiçbir şey yapamaz bu gibi durumlarda aciz insanın acısını azaltmak maksatlı derdiyle dertlenir. Yazar, bu cümlede merhametin duygu paylaşımını ele almıştır.

-Hasta gözlerinin söylemeyen minnetinde duyduğumuz elem kalbimizi ürpertiyor. İçimize bir acı düşer. Yine “belki?” diyen bir ümitte bekleriz. Biz ona ümit mi olduk? Ne yazık yavrucağın bilmeden belediği ölümü getirdik. Onu artık çarpına çarpına ölmeye bırakacağız. (Topçu, 2016ç: s.116)

-Bütün yaralarımın acısını dinledi. Saatlerin geçtiğinin farkında değildik. O ara sıra gidip Ümit’in üstünü yokluyor, hastaya yaklaşır ateşine bakıyor, sonra gelip yine bana çocukluğunu, bu eve gelinceye kadar geçirdiği günleri anlatıyordu. (Topçu, 2016ç: s.118)

-“Biçare hatun” dedi. “Ne fena günde ölmüş”! İmam: “Mü’mine imiş”, diyordu, “Üç aylarda öldü” (Topçu, 2016ç: s.119) Sayfa 116, 118’de hasta insanlara merhamet ederek acılarını paylaşır az olsa onlara yardım etmeyi ifade etmektedir.

-Reha’nın süruruna dalmak benim de bayram günüm olmalıydı. Bu benim her şeyden evvel vicdan borcum. (Topçu, 2016ç: s.130)

-Sevda derin bir merhametten başka bir şey değil. (Topçu, 2016ç: s.130) Sayfa 130’da sevginin kaynağının da merhamet olduğu dile getirilmiştir. Yazar, merhametli olarak yetişen bireylerin sevgi duygusunu daha iyi bileceğini hatırlatmak istemiştir.

- “Sen bu ameliyatı yaptırma, diyorum, kâğıdını geri al, kızını bunlara bırakma” diye yalvarmamış mıydı? (Topçu, 2017: s.21-22)

-Sen insanları hep merhametsiz, hissiz sanıyorsun. Ne olur herkesin kalbini bilseydin! Boş yere bu kadar zalim olma. (Topçu, 2017: s.70) Sayfa 21, 22 ve 70’de merhametli insanların hataya düşen kişilerin göz göre göre felakete sürüklenmesine izin vermemesi gerektiğini söyleyerek topluma bir nevi mesaj vermektedir. Ne olursa olsun doğruluktan ayrılmayan insanların vicdanları ile hiç sorun yaşamayacağını ifade etmektedir.

-Sen kendini boşuna feda ediyorsun. Herkes ne senin sandığın kadar merhamete muhtaç, ne de senin vahmettiğin kadar müfsit ve bayağı. Belki de dünya da hiç kimse senin bildiğin kadar vicdansız değildir. (Topçu, 2017: s.71) Sırf başkalarına güzel gözükmek maksatlı takınılan merhamet maskesinin bir anlam ifade etmediğinin savunan yazar, bu gibi kişilerin sahte merhamet oyunlarının da eğreti durduğunu ifade etmektedir.

-Küçük Gülşan'ın muhtaç ve sahipsiz kaldığı hakkında, Cottik Hala'nın çebe yorması boşuna oldu. (Topçu, 2017: s.130)

-İmmigül'ün ölümünden sonraki Cuma hutbesinde imam yetim hakkından bahsetti: “ Anadan olsun, babadan olsun, yetim Allah'ın size emanetidir. Yetimlere iyi muamele ediniz, onlara zulmetmekten çekiniz. Yetimlere karşı kendi evlatlarınıza yaptığınız şekilde davranınız. Yetim ahı alan ilelebet cehennem azabından kurtulmaz. Yetim malına el sürmeyiniz. Yetim malı sizi kahreder. Evlatlarınızı sefaletle dıçar eder, yuvanızı söndürür. Yetim malına göz koyana peygamberin şefaati yoktur.” (Topçu, 2017: s.132) Yazar bu paragrafta İslam dinine göre merhamet üzerine yapılması gereken vazifelerin neler olduğunu tekrardan hatırlatmak istemiştir.

-Hepsinin sevincine, kederine karışıyor, sıkıntılarında yardımlarına koşuyordu. (Topçu, 2017: s.147) Merhametli kişilerin sevgi duygusu yanı sıra sorumluluk duygularının da geliştiğini ifade eden yazar, bu cümlede merhamet duygusu ile çevresine faydalı olan bireylere atıfta bulunmuştur.

-Çocuklar ona “öğretmen abla” diyorlardı. Öğretmen abla öksüz ve yetimlere öbür çocuklardan daha üstün muamele yapıyor, sınıfta imtiyazlı vazifeleri onlara veriyordu. (Topçu, 2017: s.148) Yetimlerin ruhları naiftir. Bu insanlara gösterilen merhametin hem toplumsal hem de dini açıdan önemi çok büyüktür. Yazar, bu cümlede yetim haklarına dikkat çekerek onlara biraz daha önem verilmesi gerektiğini söylemek istemiştir.

-Üzülme anam, üzülme! Ben hep dediklerini yaparım senin. Şimdi eniştene söylerim. Bütün işlerini düzeltir. Sen de sıkıntıda kurtulursun. (Topçu, 2017: s.171) Merhametli insanın yardımsever olabileceğine değinen yazar, merhametin tüm değerleri harekete geçiren ana bir başlangıç merkezi olarak düşünmektedir.

-Zavallı iyi adamdı. Hem güzel adamdı. Başka beğenirlermiş, benim gözüüm gördüğü yoktu. Merhametli idi; insanlığı vardı. Ona çok acıyordum; değerine varmamıştı. İyi bir kadına lâyıktı. (Topçu, 2017: s.204) Merhametli iyi insanların bazen hayatta her şey istedikleri

gibi olmayabilir yazar, bu gibi durumlarda o güzel hasletlerin kaybedilmemesi gerektiğini çünkü iyi insanların eninde sonunda kazanacağını ifade etmektedir.

Yaptığımız bu çalışmada problem cümlemiz ve alt problemimize ait birinci soru tamamlanmıştır. Kısaca bulgular hususunda bir değerlendirme yapacak olursak eğitimde önem atfedilen değer eğitimi ile öğrencide güçlü ve sağlam bağlar kurulması amaçlanmıştır. Nurettin Topçu'dan seçilen yedi eserin (Ahlâk, Felsefe, Reha, Taşralı, Türkiye'nin Maarif Davası, İsyân Ahlâkı, Kültür ve Medeniyet) Türkçe öğretimine etkisi azımsanmayacak kadar fazladır. Bu eserler seçilen 10 tane kök ve 6 tane alt değerlere göre incelenmiştir. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, ahlâk, estetik duyguların gelişmesi, bilimsellik, dayanışma, eşitlik, merhamet olarak belirlenen değerlere göre eserlerde toplamda 905 kez yer verilmiştir. Bunların dağılımı ise şu şekildedir: Adalet değerine toplamda 65 kez, dostluk değerine 14 kez, dürüstlük değerine 40 kez, öz denetim değerine 41 kez, sabır değerine 22 kez, saygı değerine 69 kez, sevgi değerine 79 kez, sorumluluk değerine 98 kez, vatanseverlik değerine 62 kez, yardımseverlik değerine 45 kez, ahlâk değerine 85 kez, estetik duyguların gelişmesi değerine 57 kez, bilimsellik değerine 47 kez, eşitlik değerine 42 kez, dayanışma değerine 84 kez, merhamet değerine 64 kez yer verilmiştir. Türkçe öğretiminde değer eğitimi açısından oldukça zengin bir içeriğe sahip olan bu eserler Türkçe öğretmenleri tarafından derslerde kullanılması öğrencinin dil gelişimi açısından faydalı olacaktır. Bu eserler öğrencide milli birlik ve beraberlik ruhu geliştirirken aynı zamanda da dilin zenginlik ve inceliklerini kazandıracaktır. Türkçenin zenginliklerini barındıran bu eserler çocukta edebiyat zevki uyandıracaktır.

Nurettin Topçu'nun *Ahlâk* eseri lise 1. ve 2. sınıflar için ders kitabı olarak kullanılmış bir kitaptır. Bu eser Türkçe derslerinde öğretmenlerin başvurması gereken önemli eserlerden bir tanesidir. Ahlâk kitabında toplan 293 adet değere yer verilmiştir. Bu değerlerden en fazla saygı değeri üzerinde durulmuştur. Saygı değeri ile ilgili 36 adet bulguya rastlanmıştır. İsminden de anlaşılacağı gibi ahlâk kurallarını anlatan bu eserde ahlâkî değerler zorla değil öğrenciye hissettirilerek verilmeye çalışılmıştır. Eserin birçok bölümünü, Türkçe dersinde değer eğitimi verilirken kullanmak uygun olacaktır. Değer eğitiminde verilmek istenen ideal gençlik kavramı bu eserde "İdeal gençlik nasıl olmalıdır?" sorusuna cevap aranarak bulunmaktadır. İdeal gençliğin saygılı, sorumluluk sahibi, dürüst, adil, izzeti nefsi gelişmiş, ahlâklı vb. özelliklerinden bahsedilmiştir. Bu eserde ahlâk değerine önem verilmesi eserin değer eğitimi açısından zengin bir kaynak

olduğunu göstermektedir. Eser dil anlatım yönünden de oldukça zengindir. Bu durum öğrencide estetik duyguların gelişmesine sebep olacaktır. Eserde sadece belirlenen değerlerin yanı sıra başka değerlerinde varlığı tespit edilmiştir. Değer açısından zengin olan bu eser Türkçe Dersi Öğretim programındaki temalarla ilişkilendirilerek ders kitaplarına okuma parçası olarak kullanılabilir.

Nurettin Topçu'nun *Felsefe* eserinde ise toplamda 64 değere yer verilmiştir. Değer eğitimi açısından en az veri bu eserde tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise kitabın düşünce kitabı olmasından kaynaklanmaktadır. En fazla değer 21 kez tekrar etmesiyle bilimsellik değeridir. Metotsuz ve düzensiz bilgilerden ziyade deneyle elde edilmiş bilimsel verilerin faydalarından bahsedilen bu kitapta bilimsellik değerine vurgu yapılmıştır. Kitap dil anlatım yönünden zengin içeriğe sahip olmakla beraber Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda var olan "*Kişisel Gelişim*" temasındaki alt temalardan "*Başarı ve Girişimcilik*" alt temalarında da örnek metin olarak kullanılacak bölümlere sahiptir.

Nurettin Topçu'nun *Kültür ve Medeniyet* adlı eserinde toplamda 124 kez değerlere yer verilmiştir. Bu eserde 25 kez tekrar etmesiyle vatanseverlik değeri en fazla yer alan değerdir. Genel olarak ilimden bahsedilen kitapta yazar ilim geliştirme adı altında Batı Kültürü'nün gençleri ele geçirip milli değerlerin yok olmasından veryansın etmiştir. Milli duyguların, vatan sevgisinin ön planda tutulduğu eserde Türkçe dersi için önemli bir kaynaktır. Topçu'nun diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserde de dil anlatım yönünden zengin bir içeriğe sahiptir. Türkçe dersinin de bir dil dersi olduğu düşünülürse zengin içeriği ile Türkçe dersinde kullanılması uygundur. Eser çeşitli başlıklar altında bölümlere ayrıldığı için derste kullanılması daha kolay olacaktır. Özellikle "*Manevi Kayıplarımız*" bölümü ortaokulda öğretmen gözetiminde vatanseverlik değeri işlenirken öğrenciye verilmesi gereken önemli bir bölümdür. Aynı zamanda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "*Milli Kültür*" temasındaki alt temaların "*Medeniyet, Birey ve Toplum, Yardımlaşma, Komşuluk İlişkileri, Küreselleşme, Dayanışma, Dostluk, Konukseverlik*" eğitiminde örnek okuma metni olarak kullanılabilir.

Nurettin Topçu'nun *İsyan Ahlâkı* kitabında değerlere 112 kez yer verilmiştir. İsyan Ahlâkı kitabında ise en fazla eşitlik değerine yer verilmiştir. Eşitlik değerine 25 kez yer verilirken ikinci sırada 24 kez de sorumluluk değerine yer verilmiştir. Bu kitap yazarın 1934 yılında Sorbonne Üniversitesi'nde sunduğu "*Conformisme et Révolte*" isimli doktora tezinin kitaplaşmış halidir. Kitabın Fransızcadan tercüme olmasından dolayı dil anlatım

açısından okunması oldukça zordur. Felsefi derinliği olan bu kitabın ortaokul ve lise seviyesi için ağır olduğu söylenebilir. Bu kitaptan öğretmenlerin okuyarak faydalanması daha uygun olacaktır. Altı bölümden oluşan kitapta genel olarak eşitlik ve hürriyet konularını ele almaktadır. Bu altı bölüm ise şu şekildedir: Hürriyet Problemi, İnsanın Esirliği, Sorumluluk İdeali, Taklit ve İnanç, Mistik İman, İmandan İsyana. Topçu bu bölümlerde hareketlerimizden yola çıkarak bizi isyana ve ahlâka götüren sebepleri açıklamaya çalışmıştır. Yine bu eser Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki “*Hak ve Özgürlükler*” temasındaki “*Bireysel Haklar, İnsan Hakları, Eğitim Hakkı, Çocuk Hakları, Hakkını Savunma ve Özgürlükler*” alt teması ile ilişkilendirilebilir.

Nurettin Topçu'nun *Türkiye'nin Maarif Dâvası* adlı eserinde 114 kez değerlere yer verildiği görülmüştür. En fazla 25 kez tekrar eden sorumluluk değerine yer verilmiştir. Kitabın içeriğini Topçu'nun çeşitli dergilerde yazdığı yazılar ve verdiği konferanslardan oluşmaktadır. Her öğretmenin bilhassa Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin okuması gereken önemli bir eserdir. Eğitimde yaşanan sorunları inceleyen Topçu, maarif davasında öğretmen ve okulların üzerine düşen görevlerden bahsetmektedir. Milli bir eğitim anlayışından bahseden yazar, Türk eğitim sisteminin içine düştüğü yanlış batılılaşma hareketine karşı ne yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Eğitimde ilim yerine Batı'nın ahlâkının alınmasının daha sonra eğitim hayatına giren özel okulların eğitim kalitesini ne şekilde etkilediğini anlattığı bu eserde milli birlik ve beraberlik çağrısı sürekli tekrarlanmıştır. Milli bir eğitim hayali kuran yazar muallimlere eserde şu şekilde seslenmektedir: “Her şeyden evvel muallim hayatımızın sahibi olmaktan ziyade sanatkârdır. Kullanıcısı değil yapıcısıdır. Seyircisi değil aktörüdür. O, en doğru, en güzel hayat örneğini yapar, hazırlar, bize sunar; biz yaşarız. Bizim vazifemiz bu hayata anlayış katmak, anlayışla ona iştirak etmektir. Balını yemeyip yaptıktan sonra bize bırakan arının bu hareketini şuurlandırırırsanız onda muallimi görürsünüz. O, ruhunuzdaki kat kat fetihlerin kahramanı ve şerefli sahibi olduğu halde, bu hayatı yaşamayı değil, ona hizmeti tercih ile seçmiş fedakâr varlıktır. (Topçu, 2017: s.75).” Yazarın fedakâr varlıklar diye seslendiği öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu görevlerin en başında ise öğrencide milli birlik ve beraberlik bilinci oluşturmaktır. Eser Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki “*Sevgi*” temasında bulunan alt temaların kullanımında çok yararlı olacaktır. Özellikle kitabın bazı bölümleri “*İnsan Sevgisi, Aile Sevgisi, Vatan Sevgisi, Millet Sevgisi, Bayrak Sevgisi, Dil Sevgisi*” alt temalarında kullanılması öğrenci açısından çok faydalı olacaktır.

Nurettin Topçu'dan seçilen ve türü roman olan *Reha* eserinde ise toplamda 106 kez değerlere yer verilmiştir. Merhamet değeri 29 kez tekrarlanarak en çok tekrar edilen değer olmuştur. Kitap, konu itibarıyla merhamet ve sevgi değeri üzerine kurulmuş güzel bir romandır. Türkçe öğretmenlerinin bu romanı öğrencilerine okutması çocukta estetik duyguların gelişmesine sebep olacağı gibi, öğrencinin kelime hazinesinde gelişmesine yardımcı olacaktır. Diğer kitaplara göre dilinin daha anlaşılır olması çocukta okuma zevki oluşturacaktır. Eserin bir ders veya düşünce kitabı olmaması; olay örgüsüne bağlı bir roman olması öğrencide kitaba karşı olumlu duygular geliştirecektir. Merhamet ve sevgi değerinin anlatıldığı bu eser Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan “*Duygular*” temasındaki “*Umut, Mutluluk, Üzüntü, Özlem*” gibi alt temaların eğitiminde yardımcı kaynak olarak kullanılması öğrencide bu duyguların gelişmesine sebep olacaktır.

Nurettin Topçu'nun *Taşralı* eserinde ise 92 kez değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. En fazla tekrar eden değer ise sevgi değeridir ve 14 kez tekrar etmiştir. Kitap, 23 tane hikâyeden oluşan hikâye kitabıdır. Kitapta yer alan hikâyeler şunlardır: *Taşralı, Memuriyet Hayatı, Mübarak Zât, Deli, Dam, Araboğlu, Kütük, Tereke, Köy Hocası, Yitik, Kayan Köy, Karayazı, Görünmeyen Adam, Nahiye Müdürü, Şehid Oğlu Şehid, Yıldırım'ın Huzurunda, Mahşer, Büyük Mahkeme, Ebedî Hayat, Yeryüzünün Yarınki Manzarası, Tıbbiyeli, Çalgıcılar, Dağa İnen Nur*. Konu olarak ezilen Anadolu halkının dertleri ele alınmıştır. Genellikle hakkı yenen garip insanlardan, hor görülen kadınlardan, derdini anlatamayan suçsuz insanlardan, Anadolu'ya giden aydın kesimin düştüğü çıkmazlardan bahsedilmektedir. Kitaptaki çoğu hikâyenin mutsuz son ile bitmesi özellikle iyilerin kaybetmesi öğrencide iyilik yapma kavramına karşı güvensizlik oluşturabilir fakat diğer taraftan adaletsiz uygulamalardan dolayı bireyde adalet duygusunun gelişmesine yardımcı olacaktır. Dil anlatım ve içerik yönünden diğer kitaplara göre daha kolay olduğu söylenebilir. Tasvir ve betimlemeler açısından zengin bir kitap olması da öğrencinin hayal dünyasının gelişmesinde faydalı olacaktır. Türkçe derslerinde öğretmen denetiminde bazı hikâyelerden yola çıkarak değer aktarımı üzerine öğrencinin düşünmesi, sebep-sonuç çıkartması ve kendine göre yorumlar yapabilmesi açısından faydalı bir eserdir. Türkçe Dersi Öğretim Programı “*Kişisel Gelişim*” ana temasındaki “*Kendine Saygı, Empati, Sosyal Gelişim, Olumlu Düşünme*” alt temalarıyla ilişkilendirilebilir.

4.1.2. Nurettin Topçu'nun Eserlerinden Değer Eğitimi Sürecinde Nasıl Yararlanılabilir

Değer eğitimi, toplumsal alanda yaşayan insanların tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkileyen kurallar toplamı diye tanımlanabilir. Değer eğitimi, çocuğa ilk olarak ailede verilir; daha sonra eğitim kurumlarında daha sistemli bir şekilde süreç devam etmektedir. Değer eğitimi toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi bazı evrensel değerler: sevgi, saygı, dürüstlük, yardımseverlik gibi değerler bütün toplumlarda önemsenen değerlerdir.

Eğitim alanında yaşanan hızlı teknolojik ilerlemeler, eğitim programlarında değişiklik yapılmasını zorunlu kılmıştır. Teknolojinin milli ve manevi değerlerin önüne geçmesi tehdidi eğitim alanında birçok yeni çalışmayı meydana getirmiştir. Özellikle 2005 yılından itibaren eğitim programlarında yapılan değişiklikler bu tehdidin en önemli kanıtıdır. 2005 yılında yayınlanan programda daha çok yer bulan değer eğitimi, 2018 programında ayrı bir başlık altında verilmiştir. Eğitimin temel gayesi topluma faydalı, milli ve manevi değerlere sahip, düşünebilen, eleştirel bakış açısına sahip, estetik duyguları ve yaratıcılıkları gelişmiş bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu özelliklere sahip bireyleri yetiştirmek için ise Türkçe ve sosyal alan içerikli derslerde değer eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Türkçe derslerinde değer eğitimi sadece program ve ders kitabı ile sınırlı kalmamalıdır. Öğretmenlerin bu alan için değişik etkinlikler planlaması değer eğitiminin daha iyi hissedilmesini sağlayacaktır. Değer eğitiminde kullanılacak yardımcı kaynaklar süreci daha da sağlamlaştıracaktır. Bu kaynaklardan bazıları da Nurettin Topçu eserleridir. Bu çalışmada Nurettin Topçu'dan seçilen yedi eser, 16 tane değere göre incelenip toplamda 905 adet bulgu tespit edilmiştir. Bu rakam değer eğitimi açısından oldukça önemlidir ve değer eğitimi sürecinde Nurettin Topçu eserlerinden faydalanılmalıdır. Topçu'nun eserlerinde değerler nasihat şeklinde verilmeyip sonuç odaklı olması gençlerin daha fazla ilgisini çekecektir. Anlatılan durumların olumlu ve olumsuz yönlerinin sunulması öğrencide muhakeme yeteneğini geliştireceği gibi sorgulayıcı bir neslin yetişmesini sağlayacaktır.

Bu eserlerden değer eğitiminde şu şekilde istifade edebiliriz. Eserlerin çoğu bölümler şeklinde yazılmıştır. Öğretmen her ay bir bölümünü sınıfa getirip metinler üzerinde konuşulmalı ve ele alınan değer veya değerler o ayın değerleri olmalıdır. Bir ay boyunca o değer ile ilgili çalışmalar yaptırılmalıdır. Taşralı eserinde var olan küçük

hikâyelerin canlandırılması ve daha sonra sahnede yaşanan olay ile ilgili öğrencinin duyu, düşünce ve onda bıraktığı etki üzerine konuşulması öğrencide estetik duyguların gelişmesinin yanı sıra düşünme, muhakeme etme ve analiz etme gibi duyguların gelişmesine de sebep olacaktır. Topçu'nun özellikle hikâye ve roman eserleri kazandırılmak istenen tutum, değer ve davranışların verilmesinde araç olarak kullanılmaya oldukça uygundur.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu çalışmada Nurettin Topçu eserlerinden seçilen yedi eser, (Ahlâk, Felsefe, kültür ve Medeniyet, isyan Ahlâkı, Türkiye'nin Maarif Dâvası, Reha, Taşralı) Türkçe Öğretim Programı ve Türk Dili ve Edebiyatı Programında yer alan kök ve alt değerlere göre (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, ahlâk, estetik duyguların gelişmesi, bilimsellik, eşitlik, dayanışma, merhamet) incelenmiştir ve öğretimin nasıl olması gerektiği öneriler kısmında ortaya konulmuştur.

Nurettin Topçu eserlerinde değerlerin yoğun bir şekilde ele alındığı gözlemlenmiştir. Toplam yedi eser, 10 adet kök ve 6 adet alt değere göre incelenip bu değerlerle ilgili 905 adet veri tespit edilmiştir. Bu değerlerin oranları sırayla şu şekildedir: Sorumluluk: 98, ahlâk: 85, dayanışma: 84, sevgi: 70, saygı: 69, adalet: 65, merhamet: 64, vatanseverlik:62, estetik duyguların gelişmesi: 57, bilimsellik: 47, yardımseverlik: 45, eşitlik: 42, öz denetim: 41, dürüstlük: 40, sabır: 22, dostluk: 14 kez yer verildiği tespit edilmiştir.

Eserlerde en çok sorumluluk değerine yer verilmiştir. Kitaplarda yer verilmeyen değer bulunmamaktadır. Az da olsa tüm değerlere değinildiği görülmektedir. Değerler doğrudan verildiği gibi bazen de örtük şekilde verilmiştir. Örtük şekilde verilen değerler genellikle hikâye ve roman tarzında yazılan kitaplarda görülmektedir. Diğer ders kitabı niteliğinde olan eserlerde ise değerler çoğu yerde doğrudan okuyucuya verilmiştir.

Araştırma, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan alan kök ve alt değerlere göre incelendiğinde ise seçilen eserlerden birinin (Ahlâk) lise 1. ve 2.sınıflarda ders kitabı olarak okunduğu tespit edilmiştir. Ders kitabı olan Ahlâk kitabı bütün değerleri içinde barındırmakla kalmayıp başka alt değerlere de atıfta bulunmaktadır. Çoğu yerde okuyana doğrudan değeri vermektedir. Seçilen eserler içinde öğrenciye faydalı olacak aynı zamanda da yol gösterici nitelikte olan bir eserdir. Eğitimin her kademesinde kullanılabilir bir eserdir. Diğer eserleri inceleyecek olursak Reha roman, Taşralı ise hikâyelerden oluşan hikâye kitabıdır. Bu kitaplar eğitim alanında ders kitabı niteliğinde değildir fakat özellikle Reha kitabı öğretmen denetiminde öğrencilere okutulmalıdır. Bu kitapta merhamet, saygı ve sevgi değeri işlenmektedir. Taşralı kitabında ise sürekli dürüst, namuslu, şerefli kişilerin kaybetmesi her hikâyenin sonunda iyi kahramanın mutsuzluğuyla son bulması değer eğitimi açısından olumsuz bir örnektir. Bunun yanı sıra ezilen ve hakkı yenen insanlardan yola çıkarak adalet değerinin kazandırılacağı bir eserdir de diyebiliriz.

Türkiye'nin Maarif Dâvası ve Kültür ve Medeniyet kitaplarında ise milli bir eğitim ve milli bir kültürün savaşı verilmektedir. Yazar, bilim adı altında yozlaştırılmak istenen değerlere ve kültür unsurlarına sahip çıkmış yanlış Batı hayranlığına isyan etmiştir. Bunun için olumsuz örneklerden yola çıkarak bireyleri uyarmaya çalışmıştır. Yaşanılan sorunların derinlemesine incelendiği Türkiye'nin Maarif dâvası adlı eserin önce öğretmenler tarafından okunup hissedilmesi daha sonra da öğrencilere okutulması hatta üzerinde detaylı analizler yapılması gereken bir eserdir. Türkiye'nin Maarif Dâvası adlı eserde Topçu öğretmenlere sanatkârlar diye seslenerek bir toplumun var olmasında ne kadar önemli olduklarını sürekli tekrar etmiştir. Milli birlik ve beraberliğin, bir toplumun uzun süreler varlığını sürdürebilmesinin okul, eğitim ve öğretmen ile olduğunu dile getirerek bu üç kavramın öneminden bahsetmiştir. Kültür ve Medeniyet eserinde ise medeniyet kavramının sadece bilimle değerlendirilmesine karşı çıkmış ve bilimin toplumu ele geçirerek birçok değerlerden mahrum etmesine isyan etmiştir. Ona göre bilim insanı makineleştirip duygudan yoksun bırakmaktadır. Batı toplumlarında hızla yayılan bu hastalıktan uzak durulması gerektiği üzerinde durulmuş ve kültür unsurlarına daha fazla önem vererek insanları özüne döndürmek istemiştir.

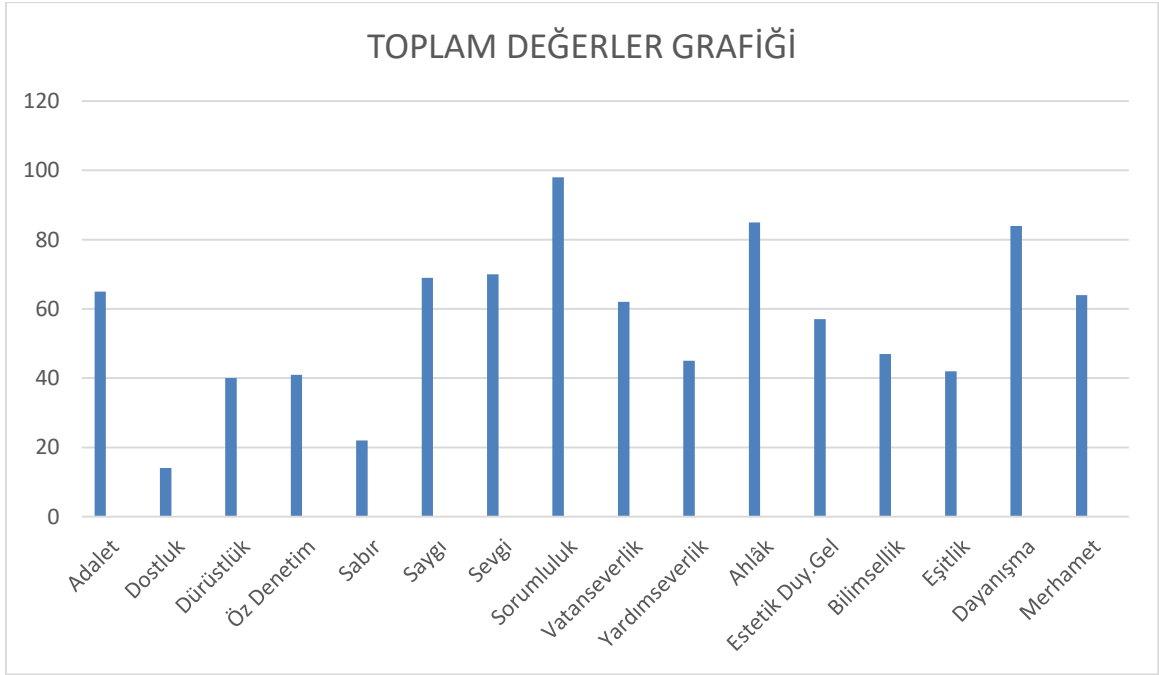
İsyan Ahlâkı ve Felsefe kitaplarında ise bütün değerler ele alınmamıştır. Ele alınan değerler ise oldukça faydalı şekilde verilmiştir. Nurettin Topçu'nun bir düşünce yazarı olduğu düşünüldüğünde bu eserlerin dilinin oldukça ağır olması oldukça doğaldır. Bu iki eserden Felsefe eserinin Türkçe dersinden ziyade lise felsefe dersinde ders kitabına

yardımcı kitap olarak kullanılması daha faydalı olacaktır. İsyah Ahlâkı kitabı ise yazarın doktora tezinden kitaba dönüştürülmesi ve Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş olması çevirilerdeki farklılıklardan kaynaklanan dil anlatım problemlerinin olması da bu eseri anlaşılmas ve zor kılmaktadır. Değer eğitimi sürecinde bu eserler öğrenciye direkt olarak değil de öğretmenler aracılığıyla verilmelidir. Hatta ekseriyetle öğretmenler faydalanmalıdır.

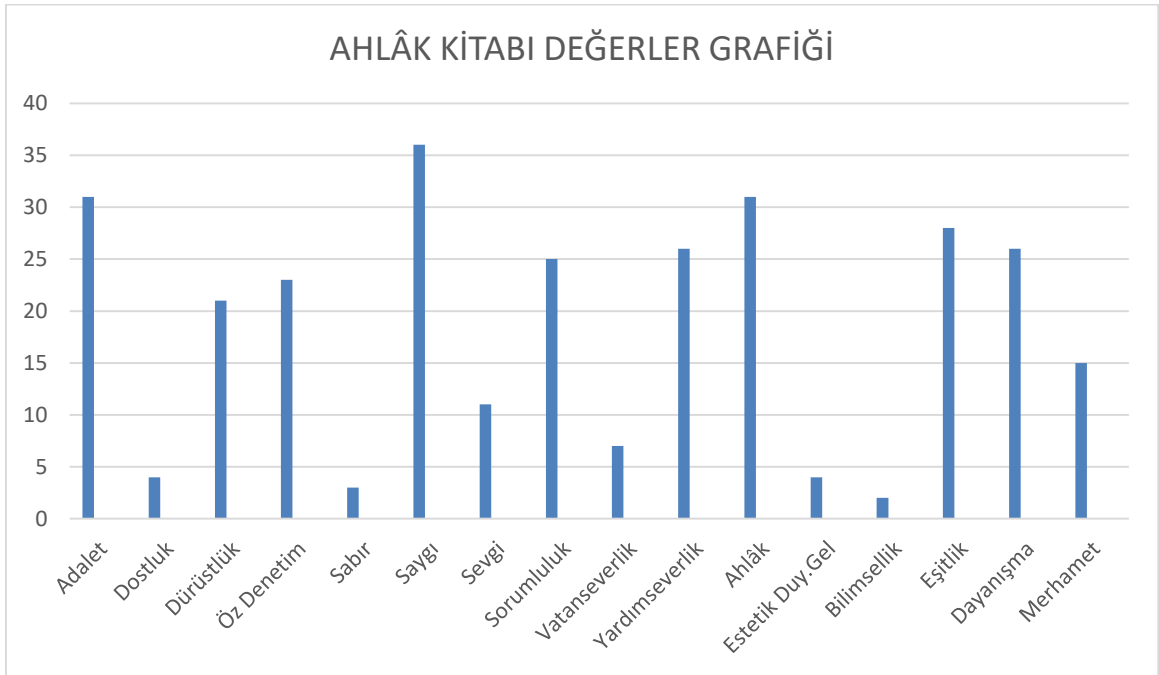
Eserler, Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalarla göre incelendiğinde "Sevgi" ana temasına bağlı olarak "İnsan sevgisi, Aile sevgisi, Vatan sevgisi, Millet sevgisi, Bayrak sevgisi, Dil sevgisi" ; "Milli Kültür" ana temasına bağlı olarak "Türk büyükleri, Bayramlar"; "Toplum Hayatı" ana temasına bağlı olarak "Medeniyet, Birey ve toplum, Yardımlaşma, Dayanışma, Küreselleşme, Dostluk, Konukseverlik"; "Hak ve Özgürlükler" ana temasına bağlı olarak " Bireysel haklar, İnsan hakları, Eğitim hakkı, Çocuk hakları, Hasta hakları, Hakkını savunma, Özgürlükler"; " Kişisel Gelişim" ana temasına bağlı olarak " Kendini tanıma, Kendine saygı, Empati, Kişilik tipleri, Sorumluluk, Sosyal gelişim, Olumlu düşünme, Başarı, Girişimcilik, Öz eleştiri"; "Duygular" ana temasına bağlı olarak "Umut, Mutluluk, Heyecan, Korku, Yalnızlık, Özlem, Bağışlama"; "Güzel Sanatlar" ana temasına bağlı olarak "Müzik" alt temalarıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Tema ve alt temaların öğretiminde bu eserlerden istifade edilebilir.

İncelenen eserler de belirlenen kök ve alt değerlerden başka alt değerlere de yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değerler: Aile sevgisi, hoşgörü, misafirperverlik, çalışkanlık, bayrak sevgisi, barış, aile birliğine önem, paylaşımcı olma vb...alt değerlerin varlığı eserlerin değer eğitimi açısından zengin kaynaklar olduğunu göstermektedir. Bu yedi eserden istifade edilmesi öğrenci de değer eğitimine yönelik olumlu sonular meydana getirecektir.

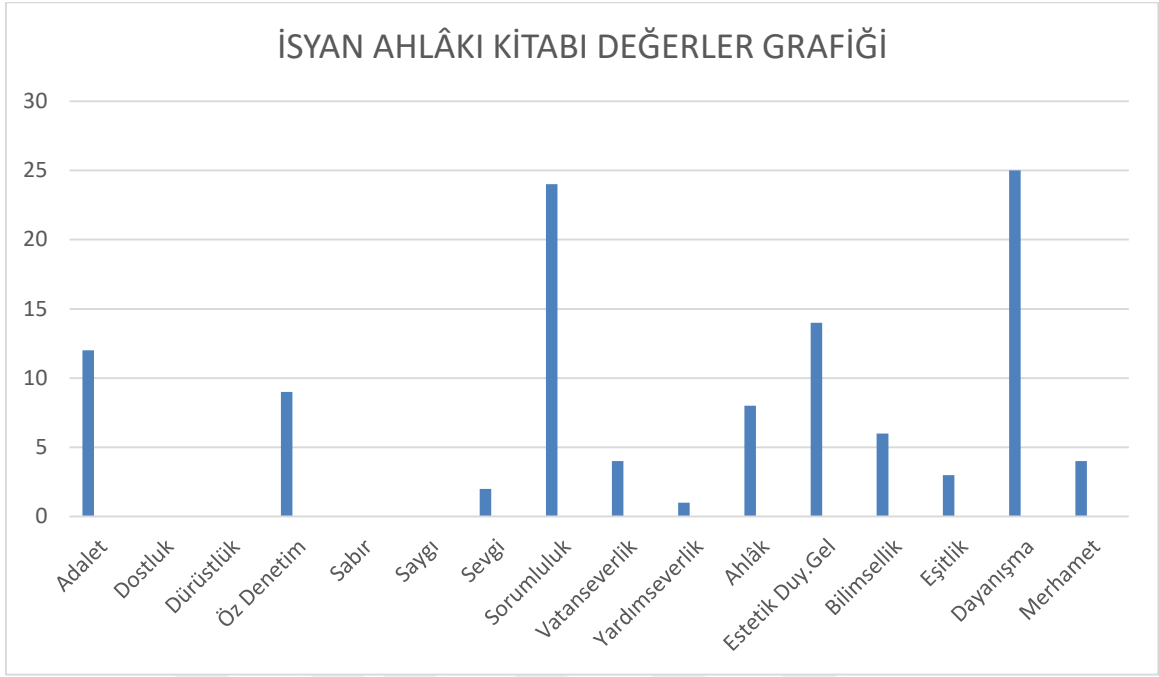
Grafik 1. Toplam Değerler Grafiği

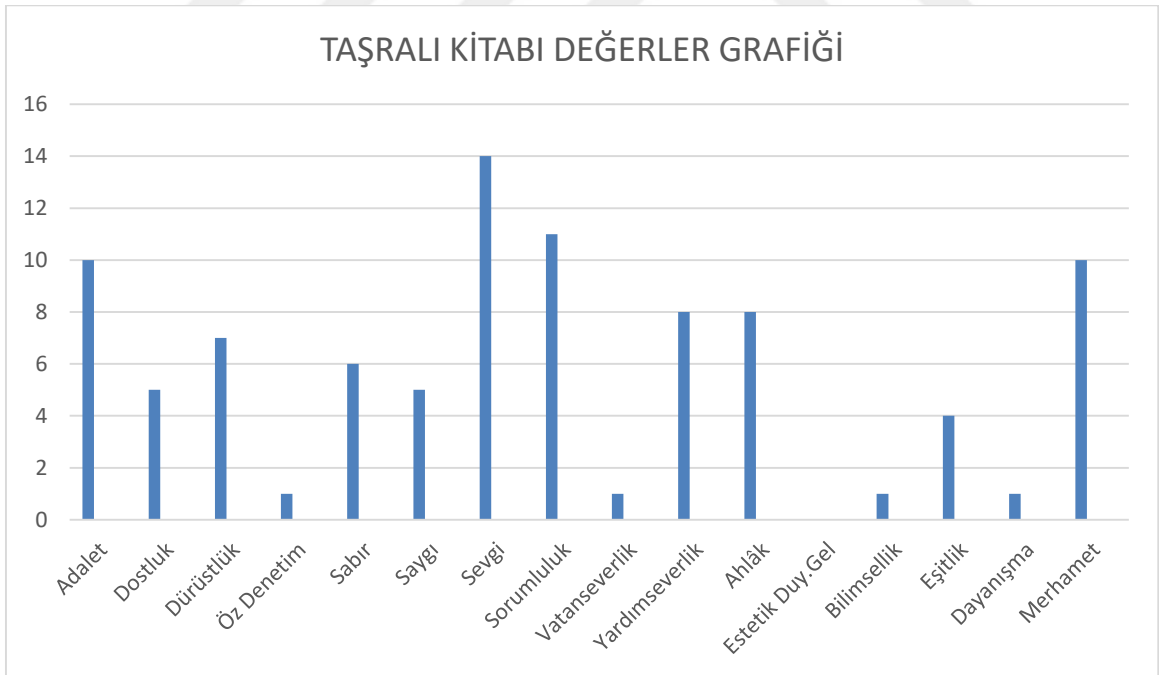
Grafik 2. Ahlâk Kitabı Değerler Grafiği

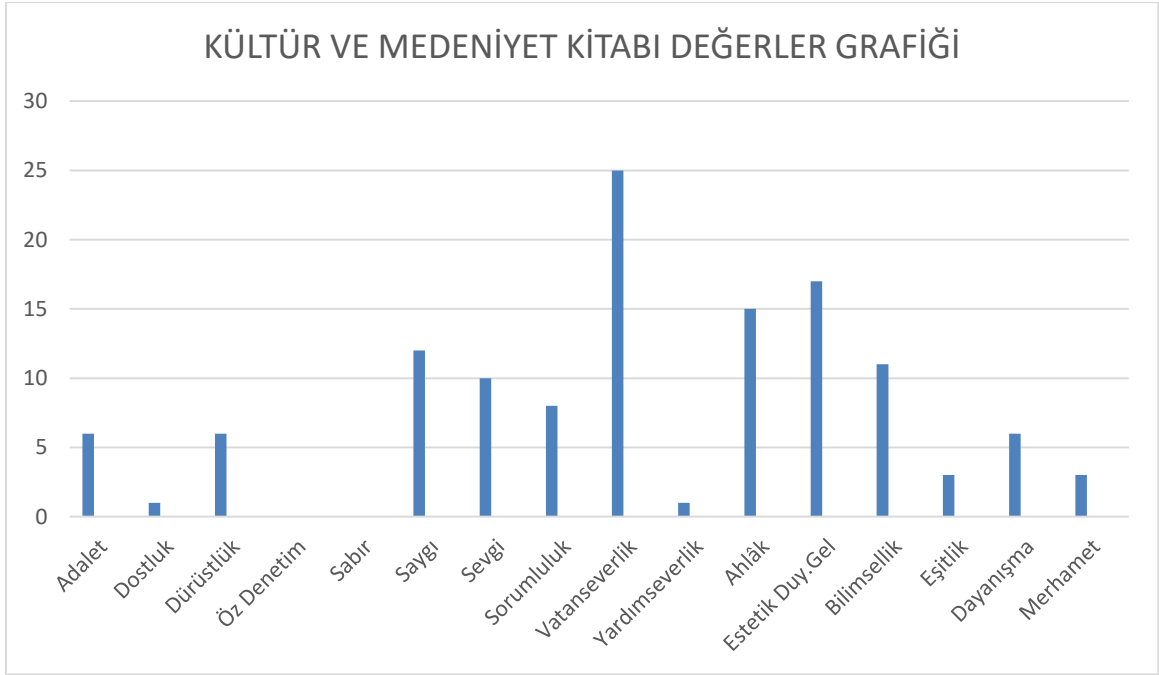
Grafik 3. İsyân Ahlâkı Kitabı Değerler Grafiği

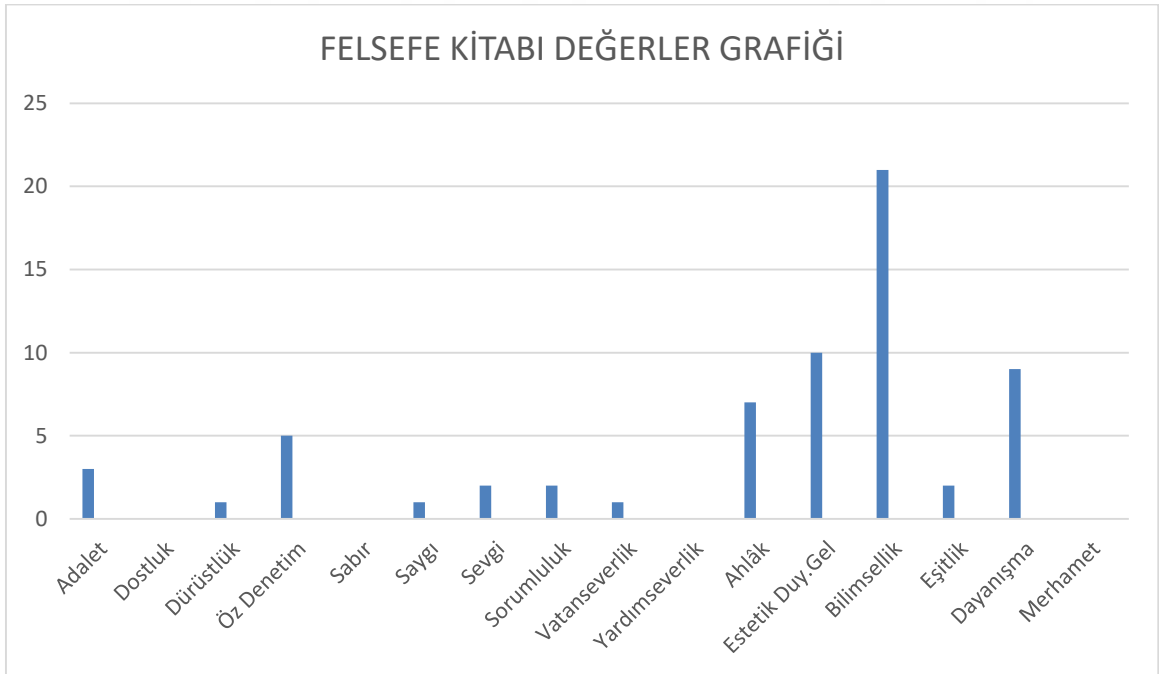
Grafik 4. Taşralı Kitabı Değerler Grafiği

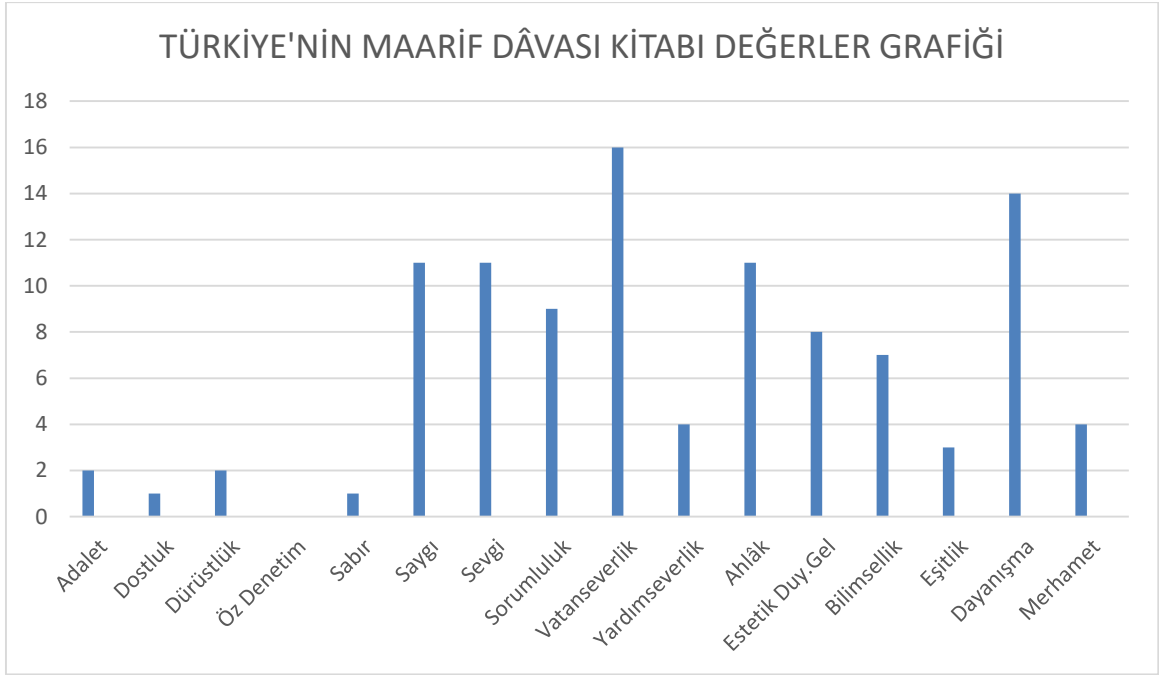
Grafik 5. Kùltür ve Medeniyet Kitabı Değerler Grafiği

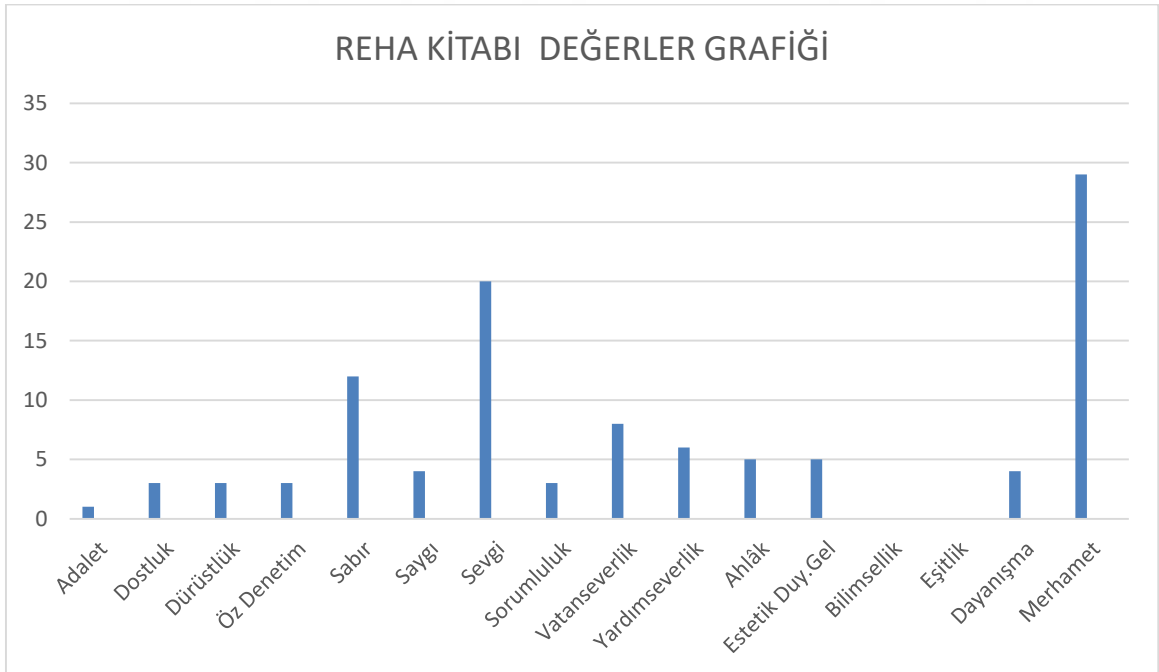
Grafik 6. Felsefe Kitabı Değerler Grafiği

Grafik 7. Türkiye'nin Maarif Dâvası Kitabı Değerler Grafiği

Grafik 8. Reha Kitabı Değerler Grafiği

5.2. Öneriler

1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen değerlerin nasıl öğretileceği, hangi yöntemlerin kullanılması gerektiği programda yer almalıdır.
2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değer eğitime uygun etkinlik örnekleri verilmelidir.
3. Değerler, Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki tema ve alt temalarla ilişkilendirilmelidir. Temaların öğretiminde bu eserlerden istifade edilmelidir.
4. Öğretmenler değer eğitime faydası olacak kitapları araştırıp öğrenciye tavsiye etmelidir.
5. Öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır. Öğretmen yetiştiren fakültelerde değer eğitime yönelik dersler konulmalıdır. Bu alanla ilgili hizmet içi eğitim verilmelidir.
6. Öğretim programlarında ulusal ve evrensel değerlere daha fazla yer verilmelidir. Bu değerler çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerler içinden seçilmeli ve belirli periyotlarda değerler güncellenmelidir.
7. Eğitim ve öğretim kademelerinde değer eğitime yönelik öğretmenlerin işlerini kolaylaştıracak derslerde faydalı olacak materyaller geliştirilmelidir.
8. Değer eğitimi okul öncesinden başlayarak eğitim ve öğretimin her kademesinde tüm derslerin içeriğinde yer verilmelidir. Çalışmalar esnasında okul, öğretmen, öğrenci, aile ve çevre işbirliği içerisinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). *Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış*. Değerler Eğitimi Dergisi. 6, (16), 9-27.
- Akyüz, Y. (2012, Mart). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal Değerler ve Gençlik*. Ankara: Siyasal, 18.
- Cevizci, A. (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma. s.30
- Çınar, A.(2013). *Değerler Felsefesi ve Psikolojisi*. Bursa: Emin s.194.
- Erdem, A.R. (2003). *Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1, (4), 55-72.
- Gurbetoğlu, A. (2007, Haziran).II. *Meşrutiyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Ahlâk Eğitimi ve Ahlâkî Değerler*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi /Eğitim Fakültesi.cilt4, sayı1,sayfa 81-101.
- Güncel Türkçe Sözlük, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, 2012 :607
- Gündüz, M. (2014, Temmuz).*Osmanlıda Değerler Eğitimi*. s. 59,60,61
- Hökelekli, H.(2013).*Psikoloji Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul: Dem. s.12.
- <https://www.dmy.info/sabir-nedir/>
- <https://www.hursitekinici.com/2016/03/08/degerler-egitimi-saygi/>
- http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf
- Kaplan, M. (2013). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*. s. 22.
- Karatay, H. (2007). *Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(3), 463-475.
- Kemaloğlu, M. (2015, Mayıs). *11.-13. Yüzyıl Türkiye Selçuklu Devletinde Eğitim Öğretim (Medreseler)*. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi. C.2. S.5.
- Köprülü, F. (2014). *Türk Edebiyatı Tarihi*.s. 76-77.
- Kurudayıoğlu, M., Soysal, T. (2016,Mart). *Cumhuriyet Dönemi İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Söz Varlığının Geliştirilmesi Açısından İncelenmesi*.
- MEB. *Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. (2012, Eylül). Ankara: Resmî Gazete. S. 28409

- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özen, Yener. (2016). *Değerler Neye Değer*. Ankara: Gece Kitaplığı. s.5.
- Pilav, S. (2018, Mayıs). *Nurettin Topçu'nun Eğitim Tasavvuru ve Öğretmenlik Mesleğine Bakışı*. International Journal of Lnguage Academy. s.39/48
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TDK <https://www.turkedebiyati.org/ahlak-nedir/>
- TDK. (2009). *Tdk sözlük*. (10.Baskı). Ankara.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları. s. 664.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları. s. 761
- TDK. (2012). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları. s. 607.
- Togan, Z. V. *Umumî Türk Tarihine Giriş*.
- Topçu, N. (2015). *Felsefe*. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2016a). *Ahlâk*. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2016b). *İsyân Ahlâkı*. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2016c). *Türkiye'nin Maarif Dâvası*. İstanbul: Dergah
- Topçu, N. (2016ç). *Reha*. İstanbul: Dergah.
- Topçu, N. (2018). *Kültür ve Medeniyet*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2017). *Taşralı*. İstanbul: Dergah.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Türk Eğitim Millî Komisyonu Raporu*. (1960):11.
- Ulusoy,K., Dilmaç,B. (2012, Kasım). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem. s.16.

Yaman, H., Taflan S. & Çolak, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi. 7, (18), 107-120.

Yıldırım,A., Şimşek,H.(1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 9. Baskı,256

Yıldız, C. (Ed.). (2008). *Yeni öğretim programlarına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

